

**โครงการวิจัย การจัดการความรู้ของกลุ่มรักค้อยหลวงเพื่อสร้าง
ระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านห้วยหม้าย**

**Knowledge Management of Rak Doi Luang Group to Create
Sufficiency Economy System of Huay mai Community**

นางสาวศิริพร พันธุ์ดี
นางสาวสร้อยญา โชติรัตน์
นางเกษราพร ทิราวังศ์
นางสาวสาวอำนวยการ ใหญ่ยิ่ง
นางสาวจันทร์จิรา นันตา
นางสาวปิยะพิศ ขอนแก่น

สังกัดมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

**งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม**

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๘

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก-ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค-จ
คำนำ	ฉ
สารบัญ	ช-ซ
บทที่ 1 : บทนำ	
ความเป็นมาของปัญหาการวิจัย	1
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	2
คำถามหลักในการวิจัย	2
ระเบียบวิธีวิจัย	2
ขอบเขตของโครงการวิจัย	2
วิธีดำเนินการวิจัย	3-4
กรอบแนวคิดการวิจัย	5
สถานที่ทำวิจัยหรือเก็บข้อมูล	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
ระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย	6
แผนการดำเนินงาน	6-10
บทที่ 2 : แนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
2.1 การจัดการความรู้	11-17
2.2 เศรษฐกิจพอเพียง	17-21
บทที่ 3 : วิธีการดำเนินการวิจัย	
3.1 ระเบียบวิธีวิจัย	22
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	22
3.3 กิจกรรมวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชน	23

บทที่ 4 : ผลการศึกษาวิจัย

4.1 บริบทชุมชนห้วยหม้าย	24-30
4.2 ศึกษากลุ่มรักษั้ค้อยหลวง	30-41
4.3 กรองกิจกรรมกลุ่มรักษั้ค้อยหลวงที่สอดคล้องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	42
4.4 ถอดบทเรียนกิจกรรมที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและวิเคราะห์การจัดการความรู้ของกลุ่มรักษั้ค้อยหลวง	43-70
4.5 สรุปกระบวนการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษั้ค้อยหลวงเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียง	71-73
4.6 ผลการจัดการความรู้เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนห้วยหม้าย	74-84

บทที่ 5 : สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 วัตถุประสงค์หรือคำถามหลักของงานวิจัย	85
5.2 ผลการวิจัย	85-87
5.3 ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย	87
5.4 ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะ	87-88

บรรณานุกรม	89
-------------------	-----------

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ประมวลภาพกิจกรรมวิจัย	91-97
ภาคผนวก ข บริบทชุมชนห้วยหม้าย	98-129
ภาคผนวก ค รายชื่อสมาชิกกลุ่มรักษั้ค้อยหลวง	130-138
ภาคผนวก ง สรุปแนวทางการดำเนินกิจกรรมกลุ่มรักษั้ค้อยหลวงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	139-143

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์คอยหลวงเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนห้วยหม้าย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์คอยหลวงเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนห้วยหม้าย โดยใช้กระบวนการวิจัยการจัดการความรู้และการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม โดยมีทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกกลุ่มรักษ์คอยหลวง ชาวบ้านห้วยหม้าย แกนนำชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคอยหลวง โดยมีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมถึงมีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มีการศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยให้คนในชุมชนห้วยหม้ายมีส่วนร่วมในการคิด ทำ แก้ปัญหา พัฒนา ประเมินผล กับนักวิจัย

วิธีศึกษา ใช้การสำรวจข้อมูลพื้นฐานโดยการสังเกต สัมภาษณ์แบบเจาะลึกและจัดเวทีแลกเปลี่ยนกับสมาชิกกลุ่มรักษ์คอยหลวง หน่วยงานทุกภาคส่วนร่วมกับชาวบ้านห้วยหม้าย ดังนี้ 1) ศึกษาบริบทของชุมชนห้วยหม้ายภาพรวม 2) ศึกษากลุ่มรักษ์คอยหลวง ได้แก่ สภาพปัญหาที่กลุ่มรักษ์คอยหลวงเผชิญ ความเป็นมาของกลุ่มรักษ์คอยหลวง พัฒนาการของกลุ่ม การบริหารจัดการ โครงการการทำงานของกลุ่มรักษ์คอยหลวง และ องค์ความรู้ในการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์คอยหลวง 3) กรองกิจกรรมกลุ่มรักษ์คอยหลวงที่สอดคล้องตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง 4) ถอดบทเรียนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเศรษฐกิจพอเพียงและวิเคราะห์การจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์คอยหลวงในขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหา แผนงานกิจกรรม การปฏิบัติผลและการขยายผล 5) จัดเวทีคืนองค์ความรู้สู่ชุมชน 6) จัดทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์

จากการศึกษา พบว่า 1) ปัญหาที่ชุมชนห้วยหม้ายเผชิญ ประกอบด้วยปัญหา ดังนี้ คือ ป่าไม้ถูกบุกรุกทำลายทำให้ระบบนิเวศวิทยาเสื่อมลง และสัตว์ป่าสูญพันธุ์ ชาวบ้านไม่มีน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง คนในชุมชนเห็นแก่ตัวก่อให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน ชาวบ้านขาดคุณธรรม จริยธรรม ในจิตใจส่งผลให้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมเลือนลางจางหายไป และคนในครอบครัวเป็นหนี้เป็นสินไม่สามารถพึ่งตนเองได้ 2) แผนกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมของกลุ่มรักษ์คอยหลวงสู่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้งานทางสังคม ทุนวัฒนธรรม ทุนทางธรรมชาติ และทุนทางปัญญา ได้แก่ การสร้างศูนย์เรียนรู้กลุ่มรักษ์คอยหลวงประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ คือ 1) การสร้างฝายแม้วชะลอการไหลของน้ำเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น 2) การสร้างโรงเพาะชำกล้าไม้ท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์ความรู้แก่สมาชิกกลุ่ม (พัฒนาคน) 3) การจัดกิจกรรมสืบสาน

วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาของชุมชนห้วยหม้าย และ4) การเลี้ยงไก่ไข่เพื่อส่งเสริมอาชีพในการพึ่งตนเอง

สำหรับผลของการวิจัย พบว่ากลุ่มรักษาคอยหลวงมีกระบวนการจัดการความรู้เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ คือ 1) ศึกษาหาข้อมูลความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย 2) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มและแลกเปลี่ยนเรียนรู้นอกกลุ่มจากการไปอบรมดูงาน 3) เรียนรู้แบบอย่างที่ดีทางัดจาก Best Practice 4) ใช้หลักการบริหารกิจกรรมแบบ PDCA คือ วงจรการบริหารงานคุณภาพ 5) มีแกนนำ ทำกระบวนการให้ลื่นไหล 6) มีการถอดบทเรียน สรุปบทเรียน และองค์ความรู้ที่ได้ในการทำกิจกรรม 7) เพิ่มพูนความรู้จากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติให้รู้จริง และทำได้ 8) เผยแพร่องค์ความรู้ ผ่านแผ่นพับ วิทยุชุมชน 9) มีเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น งานเทศกาลต่างๆ ในจังหวัดแพร่ และ แลกเปลี่ยนผ่านเว็บไซต์ www.rakdoilaung-phrae.org 10) ติดตามประเมินผลการทำกิจกรรมทุกครั้งเพื่อปรับปรุง แก้ไข

ผลการจัดการความรู้เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนห้วยหม้าย กลุ่มรักษาคอยหลวงได้ใช้การจัดการความรู้ในการสร้างความรู้ใหม่ ร่วมถ่ายทอดองค์ความรู้และนำความรู้ไปใช้ อย่างเป็นรูปธรรมใน 3 ระดับ ดังนี้ 1) ระดับบุคคล ผลจากการจัดการความรู้ทำให้คนในชุมชนห้วยหม้ายรู้จักแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พึ่งตนเองได้ ในการเก็บของป่าได้มากขึ้น มีน้ำใช้ตลอดปี ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น ลดรายจ่าย มีรายได้เพิ่มขึ้น 2) ระดับครอบครัว คนในชุมชนห้วยหม้ายมีเงินออมไม่มีหนี้สิน ครอบครัวเข้มแข็ง (กาย ใจ จิตวิญญาณ) มีภูมิคุ้มกันในการใช้ชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันต่อสังคมที่เปลี่ยนไป โดยมีต้นแบบที่ดีเป็นฐานในการสอน และเรียนรู้คนในครอบครัว ส่งผลให้เยาวชน และชาวบ้านห้วยหม้ายมีความรู้คู่คุณธรรม ในการดำเนินชีวิตและพัฒนาสังคมเพื่อให้ปลอดภัยจากปัจจัยเสี่ยง เช่น ยาเสพติด สุรา 3) ระดับชุมชน ผลจากการจัดการความรู้ส่งผลให้ป่าไม้กลับมีความชุ่มชื้น มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และพันธุ์กล้าไม้ท้องถิ่นของชุมชนห้วยหม้าย เช่น สัก มะค่าโมง และมะแซ็ก ได้รับการขยายพันธุ์ให้ปรากฏอยู่ในชุมชน คนในชุมชนห้วยหม้ายรู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น มีน้ำใจ ชาวบ้านร่วมจัดทำแผนป่าชุมชนเพื่ออนุรักษ์ต้นไม้ อีกทั้งส่งผลให้คนในชุมชนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม และปรับตัวได้อย่างไม่ประมาทอยู่ในหลักของความพอเพียง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีเป็นสุข

ABSTRACT

The objective of this research was to study the knowledge management of Rakdoilaung group to create sufficiency economy system of Huay Mai Community by using knowledge management process and participatory action process. Various related organizations participated in this research were both of government and non-government sectors , such as: key informants, leaders in community, local wisdom gurus, Huay Mai local administration organization, and educational institutes in community, wildlife conservation division: Doi Laung, Rakdoilaung group.

The research methodology used was a qualitative research which included by content analysis based on social capital, cultural capital and intellectual capital survey, documentary study about Huay Mai community, observation and record activities in the community, focus group decision and in-depth interview with key informants, learning process and public hearing on community participation process. There were many activities involved in this research were as follow:

1. Study Huay Mai community context such as lifestyle , society , culture, tradition, belief of Huay Mai villagers
2. Study Rakdoilaung group such as problem conditions, background of Rakdoilaung group, tacit knowledge and explicit knowledge of Rakdoilaung group
3. Analyze the activities of Rakdoilaung group as suggested through sufficiency economy philosophy
4. Interpret activity knowledges related in sufficiency economy and analyze knowledge management of Rakdoilaung group in various steps that included problem analysing, activity plan and practice, its results and extension.
5. Conduct community meeting stage in community for the results of research implementation that tends to improve and develop self improvement process in Rakdoilaung group , Huay Mai community.
6. Report the complete result of research to the committee.

The results of the research revealed that:

1. The problems that Huay Mai Community encountered were as follow:

- The forests were trespassed and destroyed as a result it made the biodiversities lost and the wildlife became extinct.

- The Huay Mai villagers were lack of water for consuming in dry season.

- The people in Huay Mai community were selfish, lack of morality that led to the conflict in community.

- The Huay Mai community were lack of moral principle that made the culture and local wisdom disappeared in the present.

- Huay Mai villagers had a lot of debts, could not be self-reliant.

2. The concrete project plan of Rakdoilaung Phrae group based on socail capital, cultural capital , natural capital and intellectual capital emphasized on sufficiency economy philosophy.

There were many activities operated in Rakdoilaung group learning center as follows:

- Constructing check dam for preserving and creating humidity in the forest .

- Building plant nursery for creating new knowledge for human developing .

- Conserving culture , tradition and local wisdom in Huay Mai community.

- Producing layer-hen housing for self-reliance.

3. The knowlegde management process of Rakdoilaung group for creating sufficiency economy system were as follow:

- Studying the information to solve the problems from diversified data resources.

- Exchanging knowledge and experience among Rakdoilaung group and other groups that have the same objective.

- Participating in workshop training and observing activities from the best community of practice

- Managing the activities by using PDCA system : Plan, Do, Check and Action for the best quality

- Arranging the falicitators to create learning organization process by using team teaching, share vision and show knowledge

- Summarizing the knowledge from the activities by using After Action Review (AAR) technique

- Learning by doing from the real situation.
- Transferring the knowledge as brochure, broadcasting towers and community radio.
- Acting as a platform for learning and knowledge sharing at the annual events in Phrae province and weblog in www.rankdoilaung-phrae.org.
- Following and evaluating the activities to improve and solve the problems.

Finally, the results of knowledge management to create the sufficiency economy system in Huay Mai community showed that Rakdoilaung group used the knowledge management technique to collect knowledge, create new knowledge, transfer the knowledge and bring the knowledge to use practically in three levels as follow:

1. Personal level : the Huay Mai villagers were kind-hearted and shared out to the other people . Moreover, they could keep the product from the forest such as the mushrooms, bamboo shoots etc.. Furthermore, they could consume the source of water all year that led to rise the agricultural products , increased income and decreased expenses.

2. Family level : the villagers had saving without debts, all family in Huay Mai community had health holistic as the Strengthening Family that create the sufficient protection system from internal and external shocks and risk factors from the bad things in the globalization. Then, the family should be the best practice platform to teach the members in family to survive from the world changing all the time with tacit knowledge, explicit knowledge and merit to live and develop Huay Mai community to be better.

3. Community level : the forests increased and more moisture. Besides, local plants grown plentifully in Huay Mai community , such as; Teak (*Pecona grandis*), Ma kha mong (*Azelia axylocarpa*) and Soap nut tree (*Sapindus rarak*) that led to preserve. The villagers were willing to participating in managing community forest to protect forest destruction in Huay Mai community. Thus, this knowledge management of Rakdoilaung group would affect to the villagers in Huay Mai community perceived the social change, could live and emphasized on self-sufficient principle with well-being and happiness.

คำนำ

สังคมไทยปัจจุบันได้รับเอาวัฒนธรรมตะวันตกอำนาจของระบบทุนนิยมเข้ามามากมายที่ล้วนทำให้วิถีชีวิต ทูทางสังคม ทูทางวัฒนธรรม และทูทางปัญญาของสังคมไทยค่อยๆ เลื่อนลงจางหายไป วิถีชีวิตที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในสมัยก่อน แทบหาไม่พบในยุคปัจจุบัน ความเอื้ออาทรแบ่งปัน วัฒนธรรมแห่งการให้หายไปจากโลกปัจจุบัน

จากบทเรียนที่หลายชุมชนได้แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมทำให้คุณค่าความเป็นมนุษย์ ศักยภาพของมนุษย์หมดไป ผู้คนเป็นหนี้เป็นสินจากพฤติกรรมเลียนแบบ วัฒนธรรมตะวันตกที่เน้นอำนาจของเงินตรา และวัตถุนิยม ทำให้จิตวิญญาณความเป็นมนุษย์สูญหายไปอย่างหมดสิ้น ถึงเวลาแล้วหรือยังที่คนไทยทุกคนจะหันกลับมาสู่โลกแห่งความรู้ที่เราสามารถสร้างได้ ได้จากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวเรา เป็นการจัดการความรู้ที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ที่จะทำ ให้หลุดพ้นจากกระแส โลกาภิวัตน์นี้อย่างแท้จริง

ดังนั้น คณะผู้วิจัย จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะทำให้เห็นรูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษัคอยหลวงเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นรูปแบบแห่งทางรอด จากทุนนิยมสู่การหันกลับมาสู่ความพอเพียงอย่างรู้จักเพียงพอ ที่มีทั้งความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ภายใต้งैอนไข การมีความรู้คู่คุณธรรม ในการดำเนินชีวิต สู่การฟื้นคืนวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตของชุมชนห้วยหม้ายภายใต้การนำของกลุ่มเยาวชนรักษัคอยหลวงที่จะเป็นแนวทางในการพึ่งพาตัวเองได้ในระยะยาว

ศิริพร พันธุลี และ คณะ ฯ

คณะผู้วิจัย

กันยายน 2550

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาในการวิจัย (แนวความคิดพื้นฐานหรือปัญหาที่มีความสำคัญ)

ตำบลห้วยหม้าย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของที่ว่าการอำเภอสอง อยู่ห่างจากอำเภอประมาณ 13 กิโลเมตร อยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดแพร่ประมาณ 52 กิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 175 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของตำบลห้วยหม้าย สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูงและเนินเขา มีแม่น้ำยมไหลผ่านหมู่ 1, หมู่ 4 และหมู่ 13 ระยะทาง 1 กิโลเมตร มีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 14,117 ไร่ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ฯลฯ แหล่งน้ำธรรมชาติ มีลำน้ำ/ลำห้วย 5 สาย แม่น้ำ 1 สาย คือแม่น้ำยมไหลผ่านทางทิศเหนือตำบล

จุดเด่นที่สนใจศึกษาตำบลห้วยหม้าย ก็คือ ในตำบลห้วยหม้ายได้มีการรวมกลุ่มของเยาวชนที่ค่อนข้างจะมีความเข้มแข็งในด้านการจัดการความรู้ของกลุ่ม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอันจะนำไปสู่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ โดยมีชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มรักษ์ดอยหลวง” ซึ่ง ณ ปัจจุบันนี้มีจำนวนสมาชิกทั้งหมดประมาณ 186 คน โดยจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มรักษ์ดอยหลวงเกิดจากโครงการพระราชดำริของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ โดยทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้พื้นที่ป่าของตำบลห้วยหม้ายเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อรักษาป่าไม้และสัตว์ป่า ซึ่งมีชื่อว่า “เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวง” และเพื่อสนองในพระกรุณาจึงเกิดการรวมตัวกันขึ้นจากกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งในชุมชนห้วยหม้าย และตั้งชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มรักษ์ดอยหลวง” ขึ้นมา ซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มของเยาวชนตำบลห้วยหม้าย ที่เล็งเห็นความสำคัญของการรักษาทรัพยากรอันเป็นสมบัติของชุมชน ซึ่งได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรต้นน้ำ ทรัพยากรสัตว์ป่า อันจะเป็นการรักษาสมดุลทางธรรมชาติ ฉะนั้น เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เกิดความรักและเอาใจใส่ป่าชุมชนอยู่เสมอ ทางกลุ่มจึงเห็นว่าควรมีการสนับสนุนการจัดกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนขึ้น สร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ไม่เป็นเพียงความคิดเพียงแค่ชั่วครั้งชั่วคราว แต่เป็นหน้าที่หลัก ที่ต้องกระทำสำหรับผู้ที่ใช้ประโยชน์จากป่า และผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลห้วยหม้ายทุกคน และจากการที่คนในชุมชนใช้ประโยชน์จากป่าทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยไม่คำนึงถึงการสูญเสียทางนิเวศวิทยา ทำให้เกิดการเสียสมดุลทางธรรมชาติโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ นอกจากนี้ทางกลุ่มรักษ์ดอยหลวงยังให้ความสำคัญของการอนุรักษ์ และฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงาม และภูมิปัญญาอีกด้วย

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่เดิมกลุ่มรักษ์ดอยหลวงมีการจัดการความรู้แต่ไม่

ทราบว่าคนมีวิธีการจัดการความรู้ในกลุ่มของตนเองอย่างไร ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงวิธีการรวมกลุ่มของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง รวมถึงกิจกรรมต่างๆที่นำมาพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นชุมชนห้วยหม้ายอันจะสามารถนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง หากคนในชุมชนห้วยหม้ายมีการจัดการความรู้ด้วยตัวของชุมชนเองอย่างมีส่วนร่วมก็จะนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนให้คงอยู่ตลอดไปได้อย่างยั่งยืนและยังสามารถพัฒนาองค์ความรู้ในชุมชนให้แตกแขนงออกไปอย่างหลากหลายอีกด้วย จึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์ดอยหลวงเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนห้วยหม้าย เพื่อเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ด้านการจัดการความรู้ในชุมชน

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย (Objective)

เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์ดอยหลวงเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนห้วยหม้าย

1.3 คำถามหลักในการวิจัย

กลุ่มรักษ์ดอยหลวงใช้การจัดการความรู้ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology)

ใช้กระบวนการวิจัยการจัดการความรู้และสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม (Knowledge Management & Learning Organization) โดยใช้ กระบวนการระดมพลังสร้างสรรค์ชุมชน (Appreciation Influence Control หรือ AIC) เป็นเทคนิคในการประชุมแบบมีส่วนร่วม

1.5 ขอบเขตของโครงการวิจัย

ด้านพื้นที่ : มุ่งศึกษาชุมชนห้วยหม้าย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของที่ว่าการอำเภอสองอยู่ห่างจากอำเภอประมาณ 13 กิโลเมตร อยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดแพร่ประมาณ 52 กิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 175 ตารางกิโลเมตร

ด้านเนื้อหา : การจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์ดอยหลวงเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนห้วยหม้าย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเป็นการใช้กระบวนการวิจัยการจัดการความรู้และสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม (Knowledge Management & Learning Organization) โดยใช้ กระบวนการระดมพลังสร้างสรรค์ชุมชน (Appreciation Influence Control หรือ AIC) โดยชุมชนมีส่วนร่วม

มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาบริบทของชุมชนห้วยหม้ายภาพรวม

1.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ

1.2 การเปลี่ยนแปลงของบริบทชุมชนต่อผลกระทบที่ได้รับ

สำหรับวิธีการศึกษาบริบทของชุมชนห้วยหม้าย มี 2 วิธี ดังนี้

1. ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง : โดยการศึกษาของมูลพื้นฐานจากการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานราชการที่สำคัญทั้งในระดับจังหวัดและอำเภอเกี่ยวกับชุมชนห้วยหม้าย เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่การศึกษาในภาพรวม การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานทางด้านสถิติต่างๆ แผนที่ ฯลฯ ของหน่วยงานราชการทั้งในระดับจังหวัดและอำเภอเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ และประมวลข้อมูลในระดับตำบลและหมู่บ้าน จากข้อมูล กชช 2 ค. และข้อมูล จปฐ. เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่

2. จัดเวทีชาวบ้านเพื่อสอบถามข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับชุมชนห้วยหม้าย

2. ศึกษากลุ่มรักษาคอยหลวง

2.1 สภาพปัญหาที่กลุ่มรักษาคอยหลวงเผชิญ

2.2 ความเป็นมาของกลุ่มรักษาคอยหลวง

2.3 พัฒนาการของกลุ่ม

2.4 การบริหารจัดการ โครงการการทำงานของกลุ่มรักษาคอยหลวง

2.5 องค์ความรู้ในการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษาคอยหลวง (แผนงานกิจกรรมใน 1 ปี)

สำหรับวิธีการศึกษากลุ่มรักษาคอยหลวง มี 2 วิธี ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มที่มีการจัดทำขึ้นแล้ว

2. สัมภาษณ์ focus group เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกลุ่มรักษาคอยหลวง

3. กรองกิจกรรมที่กลุ่มรักษ์ดอยหลวง ที่ได้ทำไปแล้วและกำลังจะทำในปี 2549 ที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

4. ถอดบทเรียนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเศรษฐกิจพอเพียงและวิเคราะห์การจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์ดอยหลวงในขั้นตอนต่างๆ

4.1. การวิเคราะห์ปัญหา

4.2. แผนงานกิจกรรม

4.3. การปฏิบัติ

4.4. ผล / การขยายผล

สำหรับวิธีการศึกษากลุ่มรักษ์ดอยหลวง มี 2 วิธี ดังนี้

1. สังเคราะห์จากรายงานโครงการกิจกรรม

2. สัมภาษณ์ focus group แก่ผู้นำกลุ่ม / สมาชิกในกลุ่ม / เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง (อบต. เจ้าหน้าที่ป่าไม้)

3. การสังเกต

5. จัดเวทีคืนองค์ความรู้สู่ชุมชน เกี่ยวกับแนวทางการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง และคนในชุมชนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนและการใช้พื้นที่ป่าไม้ของชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านตระหนักและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบพอเพียงของชุมชนและนำไปปฏิบัติได้อย่างยั่งยืนตลอดไป โดยการจัดการความรู้ของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งขยายผลสู่คนทั้งชุมชนเพื่อให้คนในกลุ่มรักษ์ดอยหลวงได้ร่วมตรวจสอบความสมบูรณ์ของงานวิจัย

6. จัดทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์

1.7 กรอบแนวคิด การจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์ดอยหลวงเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียง
ของชุมชนห้วยหม้าย

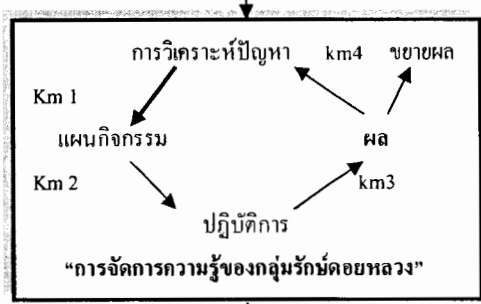
ศึกษาริบทชุมชนของชุมชนห้วยหม้าย
-สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม
วัฒนธรรม เศรษฐกิจ

ศึกษากลุ่มรักษ์ดอยหลวง
- สภาพปัญหาที่กลุ่มรักษ์ดอยหลวงเผชิญ - ความเป็นมาของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง
- พัฒนาการของกลุ่ม
- การบริหาร การจัดการ โครงการการทำงานของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง
- องค์ความรู้ในการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง (แผนงานกิจกรรมใน 1 ปี)

กรองกิจกรรมกลุ่มรักษ์ดอยหลวงที่สอดคล้องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ถอดบทเรียนกิจกรรมที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจ
พอเพียงและวิเคราะห์การจัดการความรู้

ชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด
ทำแก้ปัญหา พัฒนา
และประเมินผล

ชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด
ทำแก้ปัญหา พัฒนา
และประเมินผล

จัดเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน

ผลการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์ดอยหลวงเพื่อสร้าง
ระบบเศรษฐกิจพอเพียง

1.8 สถานที่ทำวิจัยหรือเก็บข้อมูล

ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่

1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงกระบวนการสร้างความรู้ การได้มาของความรู้ของกลุ่มรักษ์คอยหลวง
2. กลุ่มรักษ์คอยหลวงเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และวัฒนธรรมของชุมชนโดยยึดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
3. เกิดเครือข่ายนักจัดการความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนถ่ายทอดความรู้ภายในชุมชนและภายนอกชุมชน
4. สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้

1.10 ผลที่คาดว่าจะได้รับ (Output)

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์คอยหลวงเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจพอเพียง
2. กลุ่มรักษ์คอยหลวงสามารถทำวิจัยท้องถิ่นเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนได้โดยใช้การจัดการความรู้
3. กลุ่มรักษ์คอยหลวงเป็นกลุ่มแกนนำของชุมชนที่เข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และวัฒนธรรม
4. ความรู้ที่ได้จากการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถขยายผลจากกลุ่มเล็กๆ ในชุมชนสู่ระดับหมู่บ้าน

1.11 ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

1 ปี

1.12 แผนการดำเนินงาน (Research Plan)

ระยะเวลาในการดำเนินงาน 1 ปี ตั้งแต่ 17 เมษายน 2549-16 เมษายน 2550

สรุปแผนการดำเนินงานที่เสร็จสิ้นแล้ว

แผนการดำเนินงาน	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลาในการดำเนินงาน	ตัวชี้วัดความสำเร็จของกิจกรรม
1. ทบทวนวรรณกรรมในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนห้วยหม้าย	เพื่อค้นคว้าหาประเด็นเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนห้วยหม้าย	1. ได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชุมชนห้วยหม้าย 2. วางแผนการดำเนินงานโครงการวิจัย 3. ติดต่อประสานงานผู้ที่เกี่ยวข้อง	พค.-มี.ย.49	ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนห้วยหม้าย
2. จัดทำเวทีชาวบ้านวิเคราะห์ชุมชนห้วยหม้าย	1. เพื่อทราบลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพสังคม วัฒนธรรมชุมชนห้วยหม้าย	1. คนในชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้สำนึก และภาคภูมิใจวัฒนธรรม วิถีชีวิตแบบชนบท ภูมิปัญญาพื้นบ้าน	กค.49	ได้ข้อมูลที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนห้วยหม้ายเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลของชุมชน
3. ศึกษากลุ่มรักษาดอยหลวง โดยการวิเคราะห์รายงานของกลุ่มและสัมภาษณ์ focus group	1. เพื่อทราบศักยภาพของกลุ่มรักษาดอยหลวง - สภาพปัญหาที่กลุ่มรักษาดอยหลวงเผชิญ - ความเป็นมาของกลุ่มรักษาดอยหลวง - พัฒนาการของกลุ่ม - การบริหารการ	1. กลุ่มรักษาดอยหลวงมีส่วนร่วมในการจัดทำฐานข้อมูล 2. กลุ่มรักษาดอยหลวงเกิดกระบวนการเรียนรู้สำนึก และภาคภูมิใจในการสร้างประโยชน์ส่วนรวมต่อชุมชนห้วยหม้าย	สค.-คค.49	ได้ข้อมูลกลุ่มรักษาดอยหลวงซึ่งเป็นกลุ่มแกนนำในการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนห้วยหม้าย

	จัดการ โครงการ การทำงานของ กลุ่มรักษ์ดอย หลวง -องค์ความรู้ในการ จัดการความรู้ของ กลุ่มรักษ์ดอย หลวง (แผนงาน กิจกรรมใน 1 ปี)			
4. กรองกิจกรรม กลุ่มรักษ์ดอย หลวงที่ สอดคล้อง แนวคิด เศรษฐกิจ พอเพียง	1. เพื่อหากิจกรรม ที่สอดคล้องกับ แนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียง	1. ได้แนวทางการจัดการ ความรู้ของกลุ่มรักษ์ดอย หลวงเพื่อพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียงเข้มขึ้น	พย.49	ได้กิจกรรมของกลุ่มรักษ์ ดอยหลวงที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
5. ถอดบทเรียน กิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับ ประเด็น เศรษฐกิจ พอเพียงและ วิเคราะห์การ จัดการความรู้	1. เพื่อวิเคราะห์การ จัดการความรู้ของ กลุ่มรักษ์ดอย หลวง 2. ให้เกิดองค์ ความรู้และ กระบวนการ เรียนรู้ด้วยชุมชน เอง	1. กลุ่มรักษ์ดอยหลวงเกิด กระบวนการเรียนรู้และ คิดหาวิธีการแก้ปัญหา ร่วมกัน ในชุมชนของคน	ธค.49- กพ.50	ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับ การจัดการความรู้ของ กลุ่มรักษ์ดอยหลวงเพื่อ พัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถแลกเปลี่ยน ความรู้ในชุมชนและนอก ชุมชนได้
6. จัดกิจกรรม คืนความรู้สู่ ชุมชน	1. เพื่อให้ชุมชน ทราบองค์ความรู้ที่ ได้จากการจัดการ	1. ชุมชนทราบองค์ความรู้ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และช่วยกันขยาย	ภายใน 2 อาทิตย์แรก (มีค.50)	1. ได้เครือข่ายในการ จัดการความรู้ในกลุ่ม รักษ์ดอยหลวงและนอก

	<p>ความรู้ของกลุ่ม รักบี้คอบหลวง อย่างถูกต้อง 2. เพื่อชุมชน ร่วมกันผลักดันให้ องค์ความรู้ที่อยู่ใน ชุมชนอย่างยั่งยืน</p>	<p>แนวความคิดนี้ในชุมชน ให้ขยายวงกว้างขึ้น 2. ชุมชนร่วมกันต่อ ความรู้ เติมความคิด ให้ คนในชุมชนช่วยหม้าย ร่วมหาเครือข่ายผลักดัน ให้องค์ความรู้ที่อยู่ใน ชุมชนอย่างยั่งยืน</p>		<p>กลุ่มในชุมชนช่วยหม้าย เพิ่มขึ้นและองค์ความ รู้ที่อยู่ในชุมชนอย่างยั่งยืน</p>
7. จัดเวทีเพื่อ ตรวจสอบความ สมบูรณ์ของ งานวิจัย	<p>เพื่อเผยแพร่ ผลการวิจัยสู่คนใน ชุมชน และผู้ที่ เกี่ยวข้องในชุมชน</p>	<p>1. คนในชุมชนมีส่วน ร่วมในการตรวจสอบ ข้อมูล 2. ผลงานวิจัยได้รับการ ตรวจสอบความสมบูรณ์ ถูกต้อง โดยคนในชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง</p>	<p>ภายใน 2 อาทิตย์หลัง (มีค.50)</p>	<p>คนในชุมชนเข้าร่วม ประชุม และร่วม ตรวจสอบความสมบูรณ์ ของงานวิจัย</p>
8. จัดทำรายงาน ผลการวิจัยฉบับ สมบูรณ์	<p>เพื่อนำเสนอต่อ แหล่งทุนและ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์แก่ หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องและ บุคคลทั่วไป</p>	<p>แหล่งทุน หน่วยงาน และ บุคคลทั่วไปผู้สนใจ ได้รับข้อมูล ความรู้ และ ข้อเสนอแนะ ในการ สร้างเครือข่ายการจัดการ ความรู้ทางวัฒนธรรม เพื่อการแก้ไขปัญหาชีวิต ความเป็นอยู่โดยใช้ ฐานเศรษฐกิจพอเพียง</p>	<p>เมย.50</p>	<p>รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์</p>

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 การจัดการความรู้ (Knowledge Management)

ชนิดของความรู้

Dr. Ryoko Toyama (Associate Professor, Graduate School of Knowledge Science, Japan Advanced Institute of Science and Technology) อ้างถึงใน (ยุทธนา แซ่เตียว, 2548) ได้อธิบายถึงชนิดของความรู้ว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1). Tacit Knowledge : เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์ หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการเข้าใจสิ่งต่างๆอย่างลึกซึ้ง เป็นความรู้ที่สื่อสารออกมาได้ยากไม่สามารถถ่ายทอดเป็นคำพูด ลายลักษณ์อักษร หรือตัวเลขได้ เช่น ทักษะในการทำงาน ทักษะในงานฝีมือ การคิดเชิงวิเคราะห์ ปัญหา เป็นต้น

2). Explicit Knowledge : เป็นความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผล สามารถรวบรวม ถ่ายทอดออกมาได้ในหลายรูปแบบ เช่น ลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี สูตร ตัวเลข หรือคู่มือต่างๆ

เป้าหมาย ก็คือ การทำให้ความรู้แบบ Tacit ซึ่งเป็นลักษณะของทักษะ ฝีมือ ถ่ายทอดได้ยาก กระจายออกไปสู่ลักษณะ Explicit คือ สามารถถ่ายทอดเรียนรู้กันได้ระหว่างบุคคล ไปสู่ทีมงานหรือกลุ่ม ไปจนถึงการถ่ายทอดกันในองค์กร หรือแม้แต่ระหว่างองค์กรได้

ขั้นตอนในการจัดการความรู้

ในการจัดการความรู้นั้นก็เหมือนศาสตร์แห่งการจัดการอื่นๆ คือ มีการวางแผนและการปฏิบัติ ในขั้นตอนการวางแผนนั้น ไม่ได้มีความแตกต่างจากการวางแผนอื่นๆ มากนัก คือ มีการสำรวจสภาพปัจจุบันและการกำหนดเป้าหมาย ส่วนขั้นตอนการนำแผนงานไปปฏิบัตินั้นมีขั้นตอนที่สำคัญคือการพัฒนาความรู้ (Knowledge Generation) และการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer)

1. การสำรวจและการวางแผนความรู้ : การวางแผนความรู้ก็เหมือนกับการวางแผนอื่นๆ คือ การเริ่มสำรวจสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก่อนว่าสถานะปัจจุบันในเรื่ององค์ความรู้ภายในองค์กรเป็นเช่นไร เพื่อให้ทราบสถานะขององค์ความรู้ เมื่อทราบสถานการณ์ปัจจุบันขององค์ความรู้ภายในองค์กร ก็จะสามารวางแผนด้านความรู้ซึ่งต้องเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนา

- องค์กรต้องการความรู้ด้านใดเพิ่มเติมในแต่ละวัตถุประสงค์ทางกลยุทธ์
- บุคคลในองค์กรต้องการความรู้เพิ่มเติมด้านใดเพิ่มเติม
- ความรู้ที่ต้องการเพิ่มเติมก่อประโยชน์ต่อองค์กรอย่างไร

เมื่อได้เป้าหมายในการพัฒนาความรู้ที่ชัดเจนแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็ต้องจัดทำแผนปฏิบัติ ซึ่งมีรายละเอียด 2 ส่วน คือ

- แหล่งพัฒนาความรู้ : สิ่งสำคัญที่ต้องทราบ คือ แหล่งความรู้ ช่วงเวลา และงบประมาณ
- การถ่ายทอดความรู้ : สิ่งสำคัญที่ต้องทราบ คือ ความรู้ใดจะให้ใครหรือหน่วยงานใดเป็นศูนย์กลางรวบรวมและกระจายความรู้ จะต้องใช้สื่อใดเพิ่มเติมบ้าง กิจกรรมในการถ่ายทอดความรู้ที่จะปฏิบัติ งบประมาณที่ต้องใช้

2.การพัฒนาความรู้ (Knowledge Generation) : ในที่นี้เน้นการนำความรู้เข้ามาภายในองค์กร โดยใช้วิธีดังต่อไปนี้

- การพัฒนาความรู้จากภายนอก เช่น การซื้อหนังสือทางวิชาการ การตัดข่าวมาสรุป การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ การหาทีมงานจากภายนอกองค์กรเข้าร่วมทีมหรือแม้กระทั่งการซื้อ Solution สำเร็จรูปจากที่ปรึกษามาช่วยออกแบบระบบงานบางอย่างหรือเครื่องมือทางการจัดการเพียงแต่เราไม่ต้องคิดเอง

- การพัฒนาความรู้ภายใน โดยทั่วไปแล้วมักเป็นการพัฒนาโดยหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดูแลงานด้านนี้โดยเฉพาะเช่นหน่วยวิจัยและพัฒนาซึ่งเป็นรูปแบบที่พบเห็นได้บ่อยๆ นอกจากนั้นยังมีในรูปแบบการบันทึกเรื่องราวและวิเคราะห์ผลการดำเนินงานในอดีตว่าที่ผ่านมามีอุปสรรคประสบความสำเร็จหรือไม่ มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร ทั้งนี้การวิเคราะห์มิใช่ทำเฉพาะในภาพรวมองค์กรเท่านั้น แต่ต้องรวมถึงการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานในแต่ละด้าน เช่น ด้านบุคลากร ด้านการตลาด เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น อาจเรียกว่า “กรณีศึกษา” ซึ่งช่วยในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งได้กรณีศึกษาเป็นเครื่องมือที่ใช้กันอย่างแพร่หลายทำให้การพัฒนาบุคลากรเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วย

3. การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) และการแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing)
คือ กระบวนการที่ทำให้ความรู้ที่พัฒนามีการแพร่กระจายไปสู่บุคลากรที่เป็นเป้าหมาย ในกระบวนการถ่ายทอดรู้นั้นแต่ละอย่างก็มีเป้าหมายแตกต่างกันไป ใน 2 ลักษณะคือ

-เน้นประสิทธิภาพหรือให้การแพร่กระจายขององค์ความรู้นั้น เป็นไปอย่างรวดเร็วที่สุดมีต้นทุนต่ำที่สุด การให้ความรู้ในสิ่งที่ต้องปฏิบัติในองค์กรร่วมกัน

-เน้นประสิทธิผล หรือ ให้การแพร่กระจายขององค์ความรู้นั้นเป็นไปอย่างครบถ้วนมีการตกหล่นน้อยที่สุด

ในการถ่ายทอดความรู้ หากเรากำหนดกลยุทธ์ในการถ่ายทอดความรู้เสียก่อนว่ามีเป้าหมายคือใคร มีปริมาณมากน้อยขนาดไหน เนื้อหาที่มีความสำคัญขนาดไหน มีงบประมาณเท่าไร มีความเร่งด่วนมากน้อยเพียงใด ก็จะช่วยให้เราสามารถกำหนดรูปแบบวิธีการในการถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง

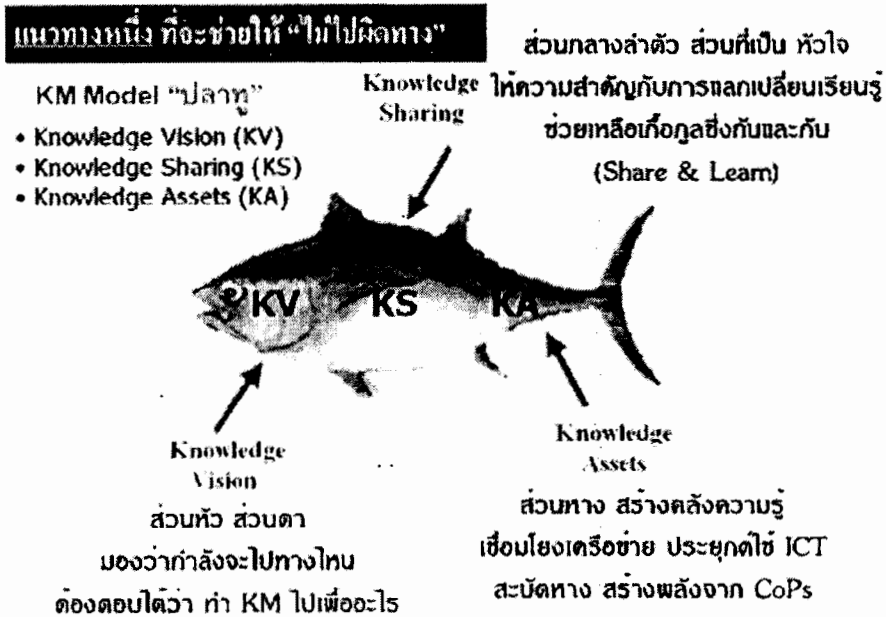
แนวความคิดในการจัดการความรู้ โดยใช้ โมเดลปลา

การจัดการความรู้ (Knowledge Management – KM) ซึ่งใช้ โมเดลปลา ที่เปรียบการเรียนรู้เหมือนกับปลา มี 3 ส่วน คือ

-ส่วน “ หัวปลา” (Knowledge Vision-KV) หมายถึง ส่วนที่เป็นเป้าหมาย วิสัยทัศน์หรือทิศทางของการจัดการความรู้

- ส่วน “ ตัวปลา” (Knowledge Sharing – KS) หมายถึง ส่วนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นส่วนจะก่อให้เกิดการเรียนรู้แบบเป็นทีมให้เกิดการหมุนเวียนความรู้ ยกระดับความรู้และเกิดนวัตกรรม

- ส่วน “หางปลา” (Knowledge Assets – KA) เป็นส่วนของคลังความรู้ หรือขุมความรู้ที่ได้จากการเก็บสะสม เกร็ดความรู้ ที่ได้จากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตัวปลา ซึ่งเราสามารถเก็บส่วนของหางปลาได้ด้วยวิธีต่างๆ เช่น ICT ซึ่งเป็นการสกัดความรู้ที่ซ่อนเร้นให้เป็นความรู้ที่เด่นชัดนำไปเผยแพร่และแลกเปลี่ยนหมุนเวียนใช้ (วิจารณ์ พานิช, 2548)

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้

1. กระบวนการ AIC

คือ กระบวนการระดมพลังสร้างสรรค์ชุมชน (Appreciation Influence Control หรือ AIC) เป็นเทคนิคในการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ โดยการระดมสมอง ทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ผลที่ได้จากการประชุมมาจากความคิดของผู้ที่เข้าร่วมประชุมทุกคน มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

-การสร้างความเข้าใจสภาพของชุมชน และการสร้างภาพของชุมชนในอนาคต (Appreciation หรือ A) เป็นขั้นตอนการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อเท็จจริงและประสบการณ์ต่างๆ ของสมาชิกในกลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงข้อคิดเห็น รับฟังและหาข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตย โดยใช้ (1). การวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนในปัจจุบัน โดยเริ่มจากการทบทวนอดีตของชุมชนหรือทบทวนการทำงานที่ผ่านมา เพื่อมองเห็นสภาพปัจจุบันและอนาคตที่ชัดเจนขึ้น

-การสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence หรือ I) เป็นขั้นตอนการหาวิธีการที่จะทำให้พัฒนาชุมชนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นขั้นตอนการหามาตรการหรือวิธีการในการพัฒนาและการค้นหาเหตุผล เพื่อจัดลำดับความสำคัญตามความเห็นร่วมกันของผู้ที่เข้าประชุม

- การสร้างแนวปฏิบัติ (Control หรือ C) เป็นขั้นตอนที่นำสิ่งที่ได้จากการวิจัยหรือกิจกรรมต่างๆ มาสู่การปฏิบัติและจัดกลุ่มผู้รับผิดชอบดำเนินงานเพื่อพัฒนาชุมชนของตน โดยแบ่งกลุ่มรับผิดชอบตามความสมัครใจ หรือการตกลงรายละเอียดในการดำเนินงานและมอบหมายงาน (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคนอื่นๆ. 2543: 93)

2. กระบวนการพัฒนาโดยการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Development by Action Learning)

ผู้เป็นเจ้าของแนวคิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ คือ Reg Revans นักวิชาการชาวอังกฤษ ซึ่งพบว่า การเรียนรู้จากการปฏิบัติเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการพัฒนาการจัดการ และการพัฒนาองค์กร โดยอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า การกระทำกับการเรียนรู้ต้องเกิดขึ้นควบคู่กัน ไป ดังคำกล่าวของเขาที่ว่า “There is no learning without action and no action without learning”

เขาอธิบายว่า องค์กรซึ่งประกอบด้วยบุคคลจะไม่สามารถเจริญก้าวหน้า ถ้าระดับของการเรียนรู้ L (Learning) ไม่เท่ากับหรือมากกว่าระดับของการเปลี่ยนแปลง C (Change) ที่ได้รับ

นอกจากนั้น เขาเห็นว่า การเรียนรู้ ประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 2 ประการ คือ ความรู้ คำสอน คำแนะนำแบบดั้งเดิมที่กำหนดไว้เป็นแนวทาง และ มุมมองจากการตั้งคำถาม และคิดใคร่ครวญ

จึงอาจสรุปได้ว่า “การเรียนรู้จากการปฏิบัติ” เป็นกระบวนการแก้ปัญหา การพัฒนาบุคคลและองค์กร ที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มบุคคลเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อร่วมกันค้นหาวิธีการแก้ปัญหาสำคัญบางอย่างที่เกิดขึ้น โดยร่วมกันคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข้อคิดเห็น และมุมมองระหว่างกัน และในที่สุดนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกันไปทดลองแก้ปัญหาและพัฒนางานจริง

การเรียนรู้จากการปฏิบัติ จะช่วยสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในองค์กร ตั้งแต่ในระดับบุคคล กลุ่ม และองค์กร จึงเป็นเครื่องมือหรือเทคนิคที่มีประโยชน์สำหรับการปรับปรุงการดำเนินงาน การเรียนรู้ และการคิดค้นสิ่งใหม่สำหรับอนาคต การทำงานเป็นทีม การเพิ่มผลผลิต การพัฒนาตนเองในการตัดสินใจ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การรับฟัง การสื่อสาร ภาวู้นำ และการสร้างความมั่นใจ

องค์ประกอบของกระบวนการการเรียนรู้จากการปฏิบัติ

1). ปัญหา (Problem)

หมายรวมถึง ประเด็น ข้อวิตกกังวล งานหรือโครงการที่เกิดขึ้นจริง ไม่ใช่สมมติ หรือจำลองขึ้นมา เป็นสิ่งที่ “จุดประกาย” ให้เกิดเวทีของการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งทีม บุคคลหรือองค์การให้ความสำคัญตามหน้าที่รับผิดชอบ เปิดโอกาสเพื่อการทดสอบ ความคิด ทดลองความรู้ที่เป็นผลจากการเรียนรู้ และการคิดใคร่ครวญ ปัญหามักเป็นสิ่งที่ทุกคนเห็นว่า โดดเด่น ควรให้ความสนใจใส่ใจ เกิดซ้ำแล้วซ้ำอีก ยังไม่มีแนวทางแก้ไขที่ชัดเจน สมาชิกในกลุ่มอาจพิจารณา ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง ร่วมกันหรือแบ่งกันพิจารณาหลายๆ ปัญหา อาจจะเป็นประเด็นปัญหาในระดับยุทธศาสตร์ (ทำอะไร เมื่อใด) หรือ ปัญหาในระดับปฏิบัติการ (ทำอย่างไร)

2). กลุ่ม (Set or Group)

คือ บุคคลจำนวน 4-8 คน Reg Revans เรียกกลุ่มของ AL ว่า “สหายในยามยาก” (Comrades in Adversity) ที่สนใจและเห็นความน่าท้าทายของปัญหา แม้ว่าจะหาหนทางแก้ไขได้ไม่ถนัด สมาชิกกลุ่มควรมาจากหน่วยงานข้ามสายงานมีความรู้ความสามารถที่หลากหลาย หรือเป็นบุคคลผู้มีส่วนได้เสียกับการดำเนินงาน นโยบาย สินค้า หรือบริการ

3). กระบวนการซักถามและการสะท้อนมุมมอง (Questioning and Reflection)

การซักถามมีความสำคัญมากต่อการดำเนินการตามแนวทางของ AL การซักถาม ในขณะที่พูดคุยจะก่อให้เกิดแง่คิดมุมมองที่หลากหลาย การซักถามทำให้สมาชิกมีเวลาได้ครุ่นคิด รับฟัง คิดต่อยอดอย่างสร้างสรรค์ คำถามจะเอื้อต่อการสร้างความเข้าใจ เปิดตนต่อแง่คิด มุมมอง และแนวทางใหม่ๆ การพูดคุยซักถามจะก่อให้เกิดการเสวนาสร้างสรรค์ เป็น โอกาสเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การแก้ไขและสร้างความสามัคคีในกลุ่ม

4). แนวทางแก้ไข (Problem Solution)

การครุ่นคิดใคร่ครวญจะไร้ผล หากไม่มีการกระทำสนับสนุนให้ทราบว่าแนวทางแก้ไขปัญหานั้นเมื่อนำไปปฏิบัติแล้วให้ผลเช่นไร ถูกต้อง ประหยัด คุ่มค่า รวดเร็ว ดีกว่าจริงหรือไม่ การเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดเมื่อมีการกระทำ ทดสอบความคิด ข้อเสนอแนะ หากมี reflection ควบคู่ไปกับ action จะสามารถเปลี่ยนแปลง สร้างคุณค่าเพิ่ม ผู้ที่เกี่ยวข้องกับ AL พึงแสวงหาแนวทางริเริ่มผลักดัน นำเอาข้อเสนอแนะที่ได้รับ หรือแนวทางนั้นไปปฏิบัติ การปฏิบัติแต่ละครั้งให้ครบวงจรนั้น จะช่วยการเรียนรู้มีพลังเป็น “วิชาจรณสัมปณโณ” คือความรู้ที่ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติโดยแท้ สร้างคุณค่าเพิ่มที่มีค่า มีความหมายมากขึ้นๆ ในทุกโอกาสการเรียนรู้

5. การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continuous Learning)

คือ การไม่หยุดนิ่ง ไม่ทำแบบเดิมๆ ก่อนทำทุกครั้งต้องมีการคิดสภาพปัญหา คิดใคร่ครวญทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อการแก้ไข สร้างแนวทางการแก้ปัญหาให้ดีกว่าเดิม การพูดคุยกันก่อนให้เกิดการตรวจสอบความคิด ความเชื่อของตนอยู่เสมอ มีการปรับเปลี่ยนเลือกใช้แนวทางแก้ไข ปัญหาตามสมมติฐานที่ตนตั้งไว้ ทำให้มีการยืดหยุ่น สร้างแนวทางทำงานใหม่ๆ ที่ดีกว่าเดิมยังประโยชน์แก่ทีมงานและองค์กร ซึ่งจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ การคิดใคร่ครวญเช่นนี้ อย่างต่อเนื่อง

6. ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (Learning Coach)

ประสิทธิภาพของการดำเนินการ AL จะได้ผลสูงสุดจะต้องมีผู้สนับสนุนการเรียนรู้ของกลุ่ม ที่แสดงบทบาทมากกว่าการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ที่มุ่งความสนใจที่กระบวนการกลุ่มว่าเกิดอะไรขึ้นเป็นสำคัญมาสู่แสดงบทบาทในฐานะที่ปรึกษากระบวนการของ AL (Process Consultant) ที่ต้องคิดว่า ทำไมถึงเกิด เกิดได้อย่างไร มีมุมมองที่กว้าง คิดเป็นระบบ สามารถให้ข้อมูลย้อนกลับได้ดี ตามจริง มีศิลปะในการโน้มน้าว คอยรับฟังความต้องการ และอ่านความรู้สึกของกลุ่ม สามารถกำหนดปัญหา นำเข้าสู่การอภิปรายของทีม จำกัดแนวทางการพูดคุยเพื่อให้ได้ข้อสรุป มีการให้ข้อมูลย้อนกลับ มีการวางแผน การจัดระเบียบ การใช้ความยืดหยุ่นร่วมกันผลักดันการปฏิบัติ เช่น การคำนึงถึงคุณภาพการเรียนรู้ เพื่อสร้างความสำเร็จที่ดีกว่าเดิม (สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน, 2545)

2.2 เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง *

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการ

วางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

* ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อ ความมั่นคง และ ความยั่งยืน ของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้

- **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

- **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

- **การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. **เงื่อนไข** การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

- **เงื่อนไขความรู้** ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

- **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. **แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ** จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

“ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน” (สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2548)

เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล ความสมดุล คือ ความเป็นปกติ และยั่งยืน และสิ่งเหล่านี้จึงเป็นเสมือนเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้ามาด้วยกัน ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม (พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี, 2546)

จากกรณีศึกษาชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านร่องกาศไต้ เป็นกรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาชุมชนที่เรียกว่าเป็นการพัฒนาชุมชนบนฐานพุทธธรรม เป็นการสร้างคน สร้างงาน และสร้างศีลธรรม ของชาวบ้านร่องกาศไต้ เป็นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนที่มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยเป็นกระบวนการพัฒนาที่ไม่ได้มุ่งเน้นการเพิ่มพูนทางด้านวัตถุ หรือความมั่งคั่งแต่เพียงอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างสมดุลในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกาย ใจ ศีลธรรม วัฒนธรรม สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ให้เติบโตขึ้นไปพร้อมๆ กัน และสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนในชุมชนสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง (สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2548)

นอกจากนั้น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เป็นอีกกรณีศึกษาหนึ่งทางวัฒนธรรมของระบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เป็นสถาบันการเงินของหมู่บ้านที่มีลักษณะของธนาคารร่วมกับประกันสังคม เป็นการจัดระบบเศรษฐกิจเพื่อส่วนรวม ไม่ใช่เศรษฐกิจเพื่อการค้ากำไร และมีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมให้เกิดกับสมาชิกทั้งด้านการมีสัจจะ การเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว และการเห็นความสำคัญของความผูกพันแบบพี่น้องระหว่างคนในท้องถิ่นเดียวกัน นอกเหนือจากหน้าที่หลักที่เป็นกองทุนของชาวบ้านที่จะช่วยเหลือกันเองในชุมชน ซึ่งถือได้ว่า กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ได้กลายเป็นวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านเกาะแค โดยที่มิติด้านเศรษฐกิจเป็นเพียงมิติหนึ่งในวิถีชีวิตทั้งหมดของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นมิติด้านวัฒนธรรม อันเป็นมิติที่พัฒนามาเป็นวิถีชีวิตองค์กรร่วมในชุมชน ซึ่งได้แก่

- ความสัมพันธ์ทางสังคม

มีความผูกพันเป็นเพื่อนบ้าน มีอะไรก็ช่วยกัน วัตรธรรมคือการลงแขกหรือขอแรง สร้างความรู้สึกเป็นพวกพ้อง มีความผูกพันเป็นญาติกัน เพื่อร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานต่างๆ เกิดความรู้สึกร่วมทุกข์ร่วมสุขรักพวกพ้อง ซึ่งมีอยู่สูงในความผูกพันเป็นเครือญาติ

- ความสัมพันธ์กับท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมทางสังคม

มีความผูกพันกับท้องถิ่น ไม่ว่าจะยากลำบากเพียงใดก็มีความรู้สึกว่าเป็นหมู่บ้านเป็นท้องถิ่นของตน และอยู่ในท่ามกลางญาติมิตรและเพื่อนฝูง ไม่ต้องการอพยพไปไหน ทำให้เกิดความยั่งยืนของกลุ่มออมทรัพย์

- ค่านิยม

ระดับบุคคลหรือปัจเจกชนมีค่านิยมหรือคุณธรรมอันเป็นค่านิยมที่ดี โดยการเสริมสร้างจากกลุ่มออมทรัพย์ ดังนี้ 1). ฟังตนเอง มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ตัว 2). มีวินัยในตนเอง มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ 3). ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ ประหยัดและอดทน 4).

รู้จักคิด วิचारณ์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 5). มีขันติธรรมต่อคำวิจารณ์ รู้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือหมู่เหล่า 6). มีจิตใจเป็นนักกีฬา รู้จักยกย่องผู้อื่น 7). ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยรู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำและผู้ตามที่ดี

สำหรับทรศนะเกี่ยวกับความพอเพียงของชาวบ้าน ได้แก่ ทำอย่างไรจึงจะมีชีวิตได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ สามารถพึ่งตัวเองได้ในชุมชน และมีความใกล้ชิดผูกพันในครอบครัว ตลอดจนเพื่อนบ้านและท้องถิ่นชาวบ้านเกาะแคะส่วนใหญ่รู้สึกว่ หมู่บ้านของคนมีคุณสมบัติของความพอเพียงอย่างเต็มที เนื่องจากครอบครัวมีอาหารในครัวเรือนไม่ขาดแคลน สามารถพึ่งตนเองได้โดยมีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เป็นเครื่องมือรองรับ เนื่องจากกลุ่มสามารถตอบสนองความจำเป็นในกรณีฉุกเฉินได้ตลอดเวลา ทั้งจากการเป็นแหล่งเงินทุนกู้ยืมสำหรับสมาชิกเมื่อเกิดปัญหากระทันหัน อีกทั้งยังให้ผลประโยชน์ต่อสมาชิกในรูปของแหล่งออมเงิน และกองทุนสวัสดิการก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ตอบสนองปัญหาด้านการเจ็บป่วยและค่ารักษาพยาบาล (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2544)

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการเก็บข้อมูลและแหล่งข้อมูล

1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ได้จากการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นจากสังกัดหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เช่น หน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าคอยหลวง กลุ่มรักษ์คอยหลวง ตลอดจนนักวิชาการท้องถิ่นที่เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือได้ศึกษาเกี่ยวกับชุมชน โดยมีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมถึงมีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มีการศึกษาเรียนรู้และวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยให้คนในชุมชนช่วยหม้ายมีส่วนร่วมในการคิด ทำ แก้ปัญหา พัฒนา ประเมินผล ร่วมกับนักวิจัย

2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ได้จากการศึกษาเอกสารของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลด้านสถิติต่างๆ แผนที่ ข้อมูล กชช 2 ค. ข้อมูล จปฐ. สิ่งตีพิมพ์ วารสาร บทความ ตลอดจนเอกสารต่างๆในชุมชนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนช่วยหม้าย

วิธีการประมวลผลและสังเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์สาระ (Content Analysis) พิจารณาจากข้อมูลเอกสาร และข้อเท็จจริงที่ได้จากการสำรวจ สัมภาษณ์และสังเกตการณ์ในพื้นที่เป้าหมาย โดยนำข้อมูลที่ได้ในแต่ละกิจกรรมนำมาจัดระเบียบข้อมูลใหม่ โดยการจำแนกประเภทเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์การศึกษาและกิจกรรม แล้วนำมาวิเคราะห์ควบคู่บริบท รวมทั้งการเปิดเวทีสรุปผลการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ซึ่งมีชุมชนและทีมวิจัย วิเคราะห์ กำหนดตัวชี้วัด และประมวลผลร่วมกัน โดยยึดประชาชนในชุมชนเป็นศูนย์กลางบนพื้นฐานกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. นักวิจัยและทีมวิจัย
2. เยาวชนในชุมชนช่วยหม้ายที่สนใจ ได้แก่ กลุ่มรักษ์คอยหลวง
3. ชาวบ้าน/อาสาสมัครในชุมชนช่วยหม้ายที่ร่วมดำเนินการ

ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหม้าย สถานศึกษาในตำบลห้วยหม้าย เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวง วัดห้วยหม้าย กำนันและผู้ใหญ่บ้านจากทั้ง 17 หมู่บ้านในตำบลห้วยหม้าย

3.3 กิจกรรมวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

3.3.1 จัดทำเวทีเสวนากับทุกภาคส่วนทั้งส่วนราชการและชาวบ้านห้วยหม้ายได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวง ประชาชนชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน เยาวชนกลุ่มรักษ์ดอยหลวง กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ และหมอเมือง ฯลฯ เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาชุมชนห้วยหม้ายในด้านต่างๆ รวมถึงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3.2 สัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มรักษ์ดอยหลวงในประเด็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่กลุ่มรักษ์ดอยหลวงเผชิญ ความเป็นมาของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง พัฒนาการของกลุ่ม การบริหารการจัดการ โครงการการทำงานของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง และองค์ความรู้ในการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง (แผนงานกิจกรรมใน 1 ปี)

3.3.3 กลุ่มรักษ์ดอยหลวงและคณะวิจัยร่วมรณรงค์กิจกรรมที่กลุ่มรักษ์ดอยหลวง ได้ทำไปแล้ว และกำลังจะทำในปี 2549 ที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

3.3.4 ชาวบ้าน แกนนำชุมชน และกลุ่มรักษ์ดอยหลวงร่วมถอดบทเรียนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเศรษฐกิจพอเพียงและวิเคราะห์การจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์ดอยหลวงในขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหา แผนงานกิจกรรม การปฏิบัติ และผล / การขยายผล

3.3.5 จัดเวทีประชุมชาวบ้านให้ชาวห้วยหม้ายร่วมเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการวิจัยที่เสร็จสมบูรณ์เพื่อเผยแพร่ผลการวิจัยสู่คนในชุมชนร่วมตรวจสอบและแก้ไขให้ตรงกับชุมชนมากที่สุด

บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย

4.1 บริบทชุมชนห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคลต่างๆ ที่อยู่ในชุมชน ได้แก่ ผู้เฒ่าผู้แก่ พระครู ปราชญ์ชาวบ้าน หมอเมือง เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหม้าย และเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวง ทำให้ได้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับบริบทของชุมชนห้วยหม้ายในอดีตที่ผ่านมาและความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันของชุมชนห้วยหม้าย ดังนี้

“ชุมชนห้วยหม้าย” ในอดีต

ดั้งเดิม “ชุมชนห้วยหม้าย” แห่งนี้เคยมีความอุดมสมบูรณ์มากมาย ทั้งทางทรัพยากรธรรมชาติ ทางสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เน้นถึงความเป็นอยู่อย่างพอเพียง มีกิน มีใช้ และมีการสืบสานถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อรุ่น โดยใช้ฐานภูมิรู้ ภูมิธรรม ในการดำเนินชีวิต

ทางสังคม

ดั้งเดิมชาวบ้านตำบลห้วยหม้ายต่างมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เหมือนดังญาติสนิทมิตรสหายในการแลกเปลี่ยนของที่มีอยู่ในบ้านตนเองเพื่อแบ่งปันให้แก่เพื่อนบ้านในระแวกเดียวกัน เช่น นำผักผลไม้ไปแลกกับปลาที่หามาได้ หรือนำน้ำไปแลกกับผักกาดจอบ แต่ละครอบครัวในชุมชนมีความสัมพันธ์กันเชิงญาติมิตรที่ดีต่อกันเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน การรวมตัวกันของญาติพี่น้องเป็นรูปแบบครอบครัวขยาย คือในบ้านหนึ่งๆ จะมีทั้ง ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก หลาน เป็นครอบครัวใหญ่ นอกจากนั้นชาวบ้านยังมีการสร้างกฎในการอยู่ในสังคมร่วมกัน โดยเน้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเห็นได้จากในสมัยก่อนจะมีการหอมแรงกันในการปลูกข้าวและเกี่ยวข้าว โดยไม่มีการจ้างที่ใช้เงินเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน เป็นการช่วยเหลือกันและกันโดยใช้จิตวิญญาณแห่งความเป็นกัลยาณมิตรที่พร้อมช่วยกันปลูกข้าวในชุมชนห้วยหม้าย

นอกจากนั้น ด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนห้วยหม้าย ในสมัยก่อนชุมชนห้วยหม้ายยังคงคำนึงถึงการเคารพภูติ ผี เทวดาที่ปกปักรักษาธรรมชาติในชุมชน ดังนั้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจึงเน้นการอยู่ร่วมกันระหว่าง คน ต้นไม้ สายน้ำ และสัตว์ป่า ที่เน้นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันโดยรู้จักใช้อย่างพอเพียงไม่โลภมาก เช่น การหาของป่า เก็บเห็ดถอบ ชูดจิ้งกุ่ง เก็บหน่อไม้ และล่าสัตว์ป่า เช่น ตัวเลน หมูป่า แต่การล่าและเก็บของป่านั้นจะทำเท่าที่ตนเองต้องการบริโภคเท่านั้น ซึ่งเน้นหลักการ “พออยู่พอกิน” ซึ่งแต่ก่อนพื้นที่แห่งนี้ ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นดงสักทองที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ ซึ่งมีผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า “พื้นที่ห้วยหม้ายนี้แต่ก่อนมีดงสักทองใหญ่

ขนาดเท่า 5 คน โอบเออะมาก มองไปทางก็เห็นแต่ต้นสักทองคันโตๆ เต็มไปหมด ต่อให้นำต้นสักมาใช้สร้างบ้านแทบทุกหลังคาเรือนใช้ไปอีกหลายชั่วอายุคนก็ไม่มีวันหมด” จากการให้ข้อมูลครั้งนี้ ทำให้เห็นภาพของความอุดมสมบูรณ์ของป่าสักทองในชุมชนห้วยหม้ายที่มีความอุดมสมบูรณ์อย่างมากทีเดียว

ด้านอาชีพ ชาวบ้านห้วยหม้ายในสมัยก่อนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ เลี้ยงโค เลี้ยงกระบือ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน หลังช่วงฤดูทำนาจึงจะทอดผ้า ทำหัตถกรรมจักสานอุปกรณ์ในการทำมาเลียงชีพเพื่อใช้เอง เช่น ช้อง ไชร สุ่ม งอบ ในการดักจับปลา เป็นต้น เป็นการคิดเอง ผลิตขึ้นเอง และใช้เอง

ทางวัฒนธรรม

ดั้งเดิมชุมชนห้วยหม้ายในอดีตมีการติดต่อสื่อสารกันโดยใช้ภาษาล้านนา ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ทั้งเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุสามารถเขียนและพูดได้ทุกหลังคาเรือน สำหรับศูนย์กลางยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านห้วยหม้ายอยู่ที่ “วัดห้วยหม้าย” ซึ่งเมื่อถึงเทศกาลสำคัญๆ ทางพุทธศาสนาจะเห็นความศรัทธาของบรรดาหนุ่มสาว ผู้เฒ่าผู้แก่ มารวมตัวกันเพื่อร่วมทำบุญ อุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ เป็นการหล่อหลอมคุณธรรมทางด้านจิตใจในการรักษาศีลธรรม และการรู้จักให้โดยไม่หวังผลตอบแทน มีการละเล่น สะล้อ ซอ ซึง จ้อย ก่าว ซึ่งเป็นศิลปะพื้นบ้านที่จรจรใจของผู้คนห้วยหม้ายซึ่งเนื้อหาของจ้อย ก่าวส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่สอดแทรกให้คิดแต่สิ่งดี ทำดี สร้างบุญกุศลแก่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งทั้งคนหนุ่มสาว และผู้เฒ่าผู้แก่สามารถร้อง ต่อเพลงกันได้

นอกจากนั้นยังมีประเพณี พิธีกรรมด้านความเชื่อให้คนในชุมชนมุ่งสร้างความรู้คุณคน รู้คุณข้าว ธรรมชาติที่สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ มาให้ได้ใช้ได้กิน ได้อยู่อาศัยอย่างไม่มีจิบป่วย เช่น ทำบุญข้าวใหม่ บูชาท้าวทั้ง 4 สืบชะตาหมู่บ้าน ดำนกว่ายฉลาก ประเพณีวันปีใหม่เมือง ซึ่งสมัยก่อนนั้นสามารถหาซื้อได้ทั่วไปทุกบ้านในชุมชนเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่ครั้งโบราณกาล เช่น ประเพณีปีใหม่เมืองของชาวห้วยหม้ายผู้คนจะตื่นกันแต่เช้า เพื่อมาทำบุญกันที่วัด ซึ่งชาวบ้านให้ความสำคัญและมากันเออะมาก มีการจุดบั้งไฟเพื่อสะเดาะเคราะห์ส่งเคราะห์กรรมที่ไม่ดีขึ้นสวรรค์ ให้เทวดารับรู้ มีการก่อเจดีย์ทรายเพื่อต่อชะตาชีวิตของตนและครอบครัวให้ได้รับการปกป้องรักษาจากเทวดาบนสรวงสวรรค์ ซึ่งแต่ก่อนจะใช้การเดินทางเท้าเพื่อไปคารวะผู้เฒ่าผู้แก่ รวมถึงเดินมาวัดกันและเดินขนทรายมาจากแม่น้ำยมเพื่อมาก่อพระเจดีย์ทราย บรรยากาศในสมัยก่อนจะเป็นบรรยากาศที่อบอุ่น ผู้คนในครอบครัวได้ทำกิจกรรมสามัคคีกันที่ติดกัน ในครอบครัวอย่างมีความสุขสนุกสนาน ผู้คนคับคั่ง ซึ่งเห็นถึงความร่วมแรงร่วมใจ ในการจัดงานของคนในชุมชน ในช่วงวันที่ 13 เมษายน จะเรียกวัน “สังขารล่อง” จะมีการทำความสะอาดบ้าน ถนนหนทาง และถือว่่าวันนี้นับเป็นปีใหม่ โดยทุก

บ้านก็จะทำความสะอาดบ้านกันทุกหลังคาเรือน วันที่ 14 เมษายน เรียกวัน “วันเนา หรือวันเนา” จะมีกิจกรรมการขนทรายเข้าวัดเพื่อเตรียมไว้สำหรับทำเจดีย์ทรายและในวันที่ 15 เรียก“วันพญาวัน” ซึ่งวันนี้จะมีการก่อเจดีย์ทรายแล้วมีการนำตุ้งประจําสี่ปีเกิดของแต่ละคนไปปักเพื่อเพิ่มความเป็นสิริมงคลและห้ามพูดในสิ่งที่ไม่ดี ห้ามแข่ง คำ ให้พูดแต่สิ่งดีๆ ที่เป็นสิริมงคลแต่ตนเอง โดยช่วงเช้าจะมีการร่วมกันทำบุญตักบาตร ลูกหลานคำหัวผู้ใหญ่ ส่วนในช่วงเย็นจะมีการสงฆ์พระ ในวันที่ 16 เมษายน จะมีพิธี “ทานข้าวปุ้น” ซึ่งจะทำในช่วงเช้าโดยจะนำไปต้นแก้ว(หรือต้นไทรภาษากลาง) เอามาทำพิธีข้าวปุ้น ด้วย โดยแต่ละคนในครอบครัวต้องเอาเสื้อผ้ามาทุกคนเพื่อทำพิธีสะเดาะเคราะห์กรรม ทำพิธีสวดโดยพระนอกจากนั้นจะมีการวัดวาสายสินจน์เท่ากับอายุตัวเอง สายสินจน์ 1วา ทบเท่าจำนวนอายุของตัวเอง เพื่อนำมาสะเดาะเคราะห์ พอเข้าสู่วันที่ 17 เมษายน จะเป็น “วันสงเคราะห์” ซึ่งจะทำในช่วงเช้า ทุกหลังคาเรือนจะนำปัจจัยที่ใช้ในครัวเรือน เช่น พริก ข้าว เกลือ มารวมกันในร้านที่จัดทำไว้ หลังจากนั้นทำพิธีบนบานสานกล่าว ให้เทวดาปกป้องรักษาครอบครัวให้อยู่ดีมีสุข และสุดท้าย วันที่ 18 เมษายน เรียก “วันเอาขวัญตุ้เจ้า” ซึ่งจะทำในช่วงเย็น ในวันนี้จะมีพิธีบายสีสู่ขวัญเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์กรรม เอาสิ่งดีๆ และความเป็นสิริมงคลกลับมาสู่คนในครอบครัวให้อยู่อย่างมีความสุข

สำหรับทางด้านภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่น ในสมัยก่อนชาวบ้านจะมีอาหารพื้นบ้านที่นิยมทำกันทุกหลังคาเรือน เช่น ตำเทา เป็นสาหร่ายน้ำจืดชนิดหนึ่งที่มีอยู่ตามท้องทุ่งนา ชาวบ้านจะนำมามา โดยมีส่วนประกอบคือ ตะไคร้ พริก ปลาร้า เกลือ และหอม นอกจากนั้นก็จะมีการทำน้ำปู ซึ่งเป็นภูมิปัญญาจากการถนอมอาหารชนิดหนึ่งของชาวไทยภาคเหนือ โดยนำปูที่อยู่ตามคันนา มาคั่วจากนั้นกรองเอาน้ำปูไปเคี่ยว ใส่ข่า หอม พริก ตะไคร้ มะแขว่น มีสีดํารสชาติกลมกล่อมซึ่งมีคิดไว้ประจําบ้านทุกหลังคาเรือน เป็นภูมิปัญญาที่สร้างขึ้นเองของชาวบ้านห้วยหม้าย เป็นเอกลักษณ์ที่ปัจจุบันหาได้ยากแล้ว

ทางเศรษฐกิจ

ดั้งเดิมชุมชนห้วยหม้ายมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านตำบลห้วยหม้ายส่วนใหญ่จะมีการทำมาหากินแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแบบเครือญาติ ใช้ชีวิตความเป็นอยู่โดยยึดแนวคิด “พอเพียง” พอใช้ พึ่งตนเอง มีการปลูกผักผลไม้ คั้นน้ำจากลำธารใกล้บ้าน เหลือจากกินเองก็นำไปให้เพื่อนบ้านบ้าง หรือขายในชุมชนอย่างราคาเป็นกันเองไม่แพง และมีการหาของป่าเพื่อนำมาประกอบอาหาร โดยที่ไม่ต้องซื้อรับประทาน เช่น ขูดหน่อไม้ เก็บผัก และพอถึงช่วงทำนา ชาวบ้านก็จะไปเก็บปูนา เพื่อที่จะทำ “น้ำปู” สำหรับประกอบอาหาร เป็นต้น ทำให้ชุมชนห้วยหม้ายในสมัยก่อนมีเงินเหลือเก็บออมอยู่มาก เพราะความรู้จักพอเพียง ไม่โลภมาก รู้จักใช้เงิน ไม่อึดคึดขัดสน ไม่มีหนี้สิน จนคนส่วนใหญ่มักจะเรียกผู้มีเงินออมเยอะๆว่า “พ่อเลี้ยง” ทุกคนมีงานทำ ภูมิใจกับการเป็นนายของตนเองใน

การทำมาหากินกับทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างพอมือพอกินพอใช้ ทั้งพ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย ต่างช่วยกันทำมาหากิน

“ชุมชนช่วยหม้าย” ในปัจจุบัน

ย้อนกลับมมองอดีตและหวนกลับมามองปัจจุบัน “ชุมชนช่วยหม้าย” ที่เคยมีความอุดมสมบูรณ์มากมาย ทั้งทางทรัพยากรธรรมชาติ ทางสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เน้นถึงความ เป็นอยู่อย่างพอเพียง มีกิน มีใช้ และมีการสืบสานถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อรุ่น โดยใช้ฐานภูมิรู้ ภูมิธรรม ในการดำเนินชีวิต เริ่มเลือนลางจางหายไป หลังจากระบบทุนนิยมได้เข้ามาในสังคมไทย ได้กัดกินทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางปัญญา และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนช่วยหม้ายลงไปทุกทีๆ สังเกตได้จากสิ่งที่เคยมีในอดีต เริ่มสูญหายไป ไม่เหลือให้เห็นอีกในปัจจุบัน ผู้คนยึดถืออำนาจของเงินตรา บ้าคลั่งวัตถุนิยมเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกโดยลิ้มร่ำแห่งวัฒนธรรม และถิ่นกำเนิดของตัวเอง

ทางสังคม

ดั้งเดิมชาวบ้านตำบลห้วยหม้ายเคยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กลับเปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือ คือ ผู้คนในชุมชนเห็นแก่ตัวมากขึ้น ใครดีใครได้ จากครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ต่างคนต่างอยู่มากขึ้น คือ ในบ้านหนึ่งจะมีเพียง พ่อแม่ ลูก เท่านั้น ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวเหินห่าง พ่อไปทาง แม่ไปทาง ลูกไปทาง ไม่มีกิจกรรมสานความสัมพันธ์ร่วมกันอย่างสมัยก่อน จะขอความช่วยเหลือต้องมีสิ่งของตอบแทน ผู้คนไม่มีน้ำใจ ไม่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ เห็นแก่อำนาจของเงินตรา บ้าอำนาจ บ้าวัตถุนิยมเงิน ทอง เพียงเพื่อแสดงฐานะว่าตนเป็นคนร่ำรวย ความผูกพันฉันท์เพื่อนบ้านหายากมากขึ้นทุกที

นอกจากนั้น ด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนช่วยหม้าย ต่างคนต่างใช้จนทุกวันนี้ ป่าสักทองที่เคยเป็นป่าสักที่ใหญ่ที่สุดของเมืองแพร่ กลับกลายเป็นป่าที่ไม่เหลือไม้สักทองให้เห็นอีกต่อไป แม้เข้าไปในป่าลึกก็ยากที่จะเห็นได้เหมือนเมื่อก่อน ความสัมพันธ์ระหว่าง คน ต้นไม้ สายน้ำ และสัตว์ป่า ที่เมื่อก่อนเน้นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันไม่มีให้เห็นอีกแล้ว ซึ่งเกิดจากอำนาจของเงินจากระบบทุนนิยมแห่งยุคโลกาภิวัตน์ทำให้คนในชุมชนเกิดความโลภมาก จึงนำไปสู่การตัดไม้ทำลายป่าเพื่อขายไม้ และล่าสัตว์ป่าเพื่อสนองความต้องการให้แก่คนนอกพื้นที่ ส่งผลให้เกิดภาวะดินถล่ม น้ำไม่มีใช้ในฤดูแล้งในการทำพืชสวน ไร่ นา เพราะไม่มีต้นไม้วัวจับน้ำช่วงหน้าฝน อีกทั้งของป่าก็หายากขึ้น สัตว์ป่าเริ่มสูญพันธุ์เพราะไม่มีที่อยู่อาศัย

ด้านอาชีพ ผู้คนหนุ่มสาวไปรับจ้างในเมืองใหญ่มากขึ้น เช่น กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ อาชีพด้านเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ เลี้ยงโค เลี้ยงกระบือ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคนเริ่มหาอยู่ได้ยากขึ้น เพราะไม่มีคนรับช่วงต่อในรุ่นหลัง สิ่งของต่างๆ ที่เคยผลิตขึ้นใช้เองเริ่มไม่มีคนทำต่อ นิยมซื้อเข้ามามากกว่าเสียเวลาประดิษฐ์ทำใช้เอง

ทางวัฒนธรรม

ระบบทุนนิยม นอกจากจะทำลายฐานทุนสังคม วิธีการใช้ชีวิตในอดีตแล้ว ยังส่งผลสู่ทุนทางวัฒนธรรมด้วย เช่น ภาษาล้านนา ซึ่งเมื่อก่อน ทั้งเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุสามารถเขียนและพูดได้ทุกหลังคาเรือนแต่ปัจจุบัน เหลือเพียงผู้เฒ่าผู้แก่ ที่มีอายุเท่านั้นที่รู้ภาษาล้านนา เยาวชนปัจจุบันไม่สามารถเขียนและพูดได้ นอกจากนั้นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านห้วยหม้ายซึ่งแต่เดิมอยู่ที่ “วัด” เริ่มเปลี่ยนไป จะมีเพียงผู้สูงอายุเท่านั้นที่นิยมเข้าวัด แต่เยาวชนแทบไม่มีส่วนร่วมเลยในปัจจุบัน เทศกาลสำคัญๆ ทางพุทธศาสนาขาดการสืบสานและถ่ายทอดต่อกันรุ่นหลัง การละเล่น สะล้อซอซึง จ้อย คำว ซึ่งเป็ศิลปะพื้นบ้านเริ่มหายไปขาดการสานต่อ ผู้คนเห็นแก่ตัวเองหวังสิ่งตอบแทนคือ “เงิน” เป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิต

นอกจากนั้น ประเพณี พิธีกรรมด้านความเชื่อ บางอย่างเริ่มเปลี่ยนไปจากแต่ก่อน เช่น ประเพณีปีใหม่เมืองของชาวห้วยหม้ายใน ปัจจุบันเริ่มเลือนลางจางหายไป เด็กๆ เริ่มไม่ค่อยมาร่วมงานและไม่เห็นความสำคัญประเพณีทำบุญตักบาตรปีใหม่เมือง จากการสัมภาษณ์ นายแน่น ร่องพีช และนายสงวน เป็นมูล ผู้เฒ่าผู้แก่ที่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีปีใหม่เมืองในสมัยก่อนกับปัจจุบัน ท่านทั้ง 2 ได้กล่าวว่า “ปีใหม่เมืองในสมัยก่อนไม่ได้แตกต่างกับปัจจุบันมากนัก ส่วนใหญ่พิธีต่างๆ มีการปฏิบัติเหมือนกัน ที่ผิดแผกแตกต่างไปก็คือปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไป หนุ่มสาวส่วนใหญ่ไปทำงานต่างจังหวัดมากขึ้นจึงไม่ค่อยภาพเห็นหนุ่มๆ สาวๆ เด็กๆ ไปวัดกัน แต่ก่อนคนมาวัดกันเยอะในประเพณีปีใหม่เมือง ส่วนในด้านพิธีเหมือนเดิมต่างกับแต่ก่อนตรงที่ แต่ก่อนจะมีการจุดบั้งไฟเพื่อสะเดาะเคราะห์ส่งเคราะห์กรรมที่ไม่ดีขึ้นสวรรค์ ให้เทวดารับรู้ว่ามีประเพณีสงกรานต์ มีการก่อเจดีย์ทราย โดยแต่ก่อนจะเดินเท้าไปคารวะผู้เฒ่าผู้แก่รวมถึงเดินมาวัดกันและเดินขนทรายมาจากแม่น้ำยม แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปโดยเอารถบรรทุกทรายมาใส่ในวัดเพื่อก่อเป็นเจดีย์บูชา นอกจากนั้นบรรยากาศในสมัยก่อนจะเป็นบรรยากาศที่อบอุ่นสนุกสนานคนกับกั้ง แต่ปัจจุบันลดน้อยลงไปมาก นอกจากนั้นในสมัยก่อนจะมีการประกวดนางสงกรานต์ และมีขบวนแห่ด้วยแต่ปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว”

สำหรับทางด้านภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่น ในสมัยก่อนชุมชนห้วยหม้ายยังคงมีอาหารพื้นบ้านให้เห็น เช่น ตำเทา และน้ำปู ปัจจุบันการทำน้ำปู และตำเทา ลดลงเนื่องจากความนิยมลดลง ประกอบกับปูหายาก ถ้าจับมาจากท้องถิ่นก็กลัวสิ่งเจือปนที่มากับสารเคมี ประกอบกับสื่อต่างๆ ที่

ออกมาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับอาหารทางตะวันตก ทำให้วัยรุ่นยุคใหม่สนใจนำไปน้อยลงหันไปนิยมอาหารฟาสต์ฟู้ดส์ เช่น เคเอฟซี พิซซา แฮมเบอร์เกอร์ กันมากขึ้น จึงส่งผลให้ภูมิปัญญาที่สร้างขึ้นเองของชาวบ้านห้วยหม้าย ที่เป็นเอกลักษณ์เริ่มขาดการสืบสานถ่ายทอดต่อกันรุ่นหลัง และหาถ่มลองได้ยากแล้ว

ทางเศรษฐกิจ

ด้วยกระแสบริโภคนิยมต่าง ๆ จากทั้งสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต ได้แทรกซึมเข้ามาจนชาวบ้านและเยาวชนในชุมชนห้วยหม้ายต่างรับเอากระแสของสังคมตะวันตกที่เน้นวัตถุนิยมและเงิน เป็นปัจจัยสำคัญ โดยเลียนแบบพฤติกรรมการค้ารังชีวิตที่เน้นอำนาจของเงิน ทำทุกอย่างเพื่อให้ได้เงิน จึงส่งผลให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านตำบลห้วยหม้ายส่วนใหญ่ที่เคยมีการทำมาหากินแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแบบเครือญาติ ใช้ชีวิตความเป็นอยู่โดยยึดแนวคิด “พอเพียง” เริ่มจางหายไป ตอบสนองความสุขจากการซื้อด้วยอำนาจของเงินตรา ทำให้ชุมชนห้วยหม้ายไม่รู้จักรักพอเพียง โลกมาก ไม่รู้จักใช้เงินอย่างอดออม มีหนี้มีสินเป็นจำนวนมากขอเพียงให้มีหน้ามีตาเหมือนคนในสังคมเท่านั้น ส่งผลกระทบกับครอบครัว เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ครอบครัวแตกแยก ดิศสุรา เป็นหนี้สินล้มละลาย ลูกขาดความอบอุ่น ขาดภูมิคุ้มกันการใช้ชีวิตในสังคมที่เต็มไปด้วยสิ่งยั่ว ซึ่งอาจส่งผลเสียสู่การเสียคน ปัญหายาเสพติด และปัญหาในสังคมได้

จุดเปลี่ยนของบริบทชุมชนห้วยหม้ายต่อผลกระทบที่ได้รับและจุดก่อกำเนิดกลุ่มรักษ์ดอยหลวง

เดิม ชาวบ้านตำบลห้วยหม้ายต่างมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่มีหนี้สินเพราะรู้จักคำว่า “เพียงพอ” หาได้แค่ไหนก็กินเท่านั้น ครอบครัวอบอุ่น มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ล้ำค่าสืบทอดต่อ ๆ กันมา และมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์เปรียบเสมือนมรดกของผืนแผ่นดินห้วยหม้ายที่ไม่มีวันหมดสิ้น แต่มาถึงปัจจุบันนี้ ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของชาวบ้านผนวกกับกระแสบริโภคนิยมต่าง ๆ จากทั้งสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต ได้แทรกซึมเข้ามาจนชาวบ้านและเยาวชนในชุมชนห้วยหม้ายต่างรับเอากระแสของสังคมตะวันตกที่เน้นวัตถุนิยมและเงิน เป็นปัจจัยสำคัญ โดยเลียนแบบพฤติกรรมการค้ารังชีวิตที่เน้นอำนาจของเงิน ทำทุกอย่างเพื่อให้ได้เงิน ป่าที่เคยสมบูรณ์ถูกตัด รื้อ ถอน และขายต่อคนนอกหมู่บ้าน สัตว์ป่าบางชนิดเริ่มสูญพันธุ์ ดินถล่ม ของป่าเริ่มหายากขึ้นทุกวัน ๆ ของใช้จากภูมิปัญญาชาวบ้านถูกเปลี่ยนเป็นโทรศัพท์มือถือยี่ห้อแพง ๆ อาหารพื้นเมืองในชุมชนห้วยหม้าย ถูกอิทธิพลของอาหารฟาสต์ฟู้ดส์ อาทิ เช่น ไก่ทอด เค เอฟ ซี พิซซา หรือ เอ็มเคตุ๊กี้ เข้ามาแทนที่ สิ่งเหล่านี้ทำให้วิถีชีวิตของคนชุมชนห้วยหม้ายค่อย ๆ เลือนลางจางหายไป ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ล้ำค่า วิถีชีวิตที่มากด้วยความหมายขาดการสืบ

สานถ่ายทอดต่อในเยาวชนรุ่นหลัง ความสัมพันธ์ในครอบครัวเริ่มเปลี่ยนไป เกิดความไม่เข้าใจระหว่างกันมากขึ้น ก่อเกิดหนี้สินมากมายเพียงเพื่อให้มีหน้ามีตาในสังคมเหมือนคนอื่นๆ (จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ และเยาวชน ชุมชนห้วยหม้าย)

จากปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้เกิดการรวมตัวของเยาวชนในตำบลห้วยหม้ายจากกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่ง โดยมีชื่อกลุ่มว่า “ กลุ่มรักษ์คอยหลวง ” ที่เล็งเห็นความสำคัญของการรักษาทรัพยากรอันเป็นสมบัติของชุมชน ซึ่ง ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรต้นน้ำ ทรัพยากรสัตว์ป่า อันจะเป็นการรักษาสมดุลทางธรรมชาติ ฉะนั้น เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เกิดความรักและเอาใจใส่ป่าชุมชนอยู่เสมอ ทางกลุ่มจึงเห็นว่าควรมีการสนับสนุนการจัดกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนขึ้น สร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ใช่เพียงความคิดเพียงแค่ชั่วครั้งชั่วคราว แต่เป็นหน้าที่หลัก ที่ต้องกระทำสำหรับผู้ที่ใช้ประโยชน์จากป่า และผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลห้วยหม้ายทุกคน และจากการที่คนในชุมชนใช้ประโยชน์จากป่าทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยไม่คำนึงถึงการสูญเสียทางนิเวศวิทยา ทำให้เกิดการเสียสมดุลทางธรรมชาติโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ นอกจากนี้ทางกลุ่มรักษ์คอยหลวงยังให้ความสำคัญของการอนุรักษ์ และฟื้นฟูชนบทธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงาม และภูมิปัญญาอีกด้วย ซึ่งจะกล่าวถึงความ เป็นมาของ กลุ่มรักษ์คอยหลวงอย่างละเอียดต่อไป

4.2 ศึกษากรุ่มรักษ์คอยหลวง

สภาพปัญหาที่กรุ่มรักษ์คอยหลวงเผชิญ

จากมุมมองของคนรุ่นหนึ่งในชุมชนห้วยหม้ายหลังจากศึกษาระดับปริญญาตรีจบกลับมาอยู่บ้าน ได้มองเห็นปัญหาในชุมชนว่าป่าไม้ถูกทำลายมาก สัตว์ป่าถูกล่าออกมาขายแก่คนภายนอกหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก วิถีชีวิตของคนชุมชนห้วยหม้ายค่อย ๆ เลือนลางจางหายไป ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ล้ำค่า ขาดการสืบสานถ่ายทอดในเยาวชนรุ่นหลัง จึงช่วยกันคิดจากคนที่มึนใจสาธารณะสำนักกรักษ์บ้านเกิดเหมือนกันมานั่งคุยกันว่า จะช่วยกันอนุรักษ์สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนของตนเองให้คงไว้ได้อย่างไร ให้ทั้งทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ ยังคงอยู่ จึงเกิดประกายแห่งความคิดในกลุ่มว่าควรเริ่มจากจุดเล็ก ๆ เริ่มจากเด็กและเยาวชนในตำบลห้วยหม้ายก่อน เพราะผู้ใหญ่เปลี่ยนแปลงยาก หลังจากนั้นจึงคิดทำกิจกรรมเพื่อหาสมาชิกกลุ่ม โดยใช้วิธีรวบรวมเด็กโรงเรียนประถมที่สนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกกรุ่มรักษ์คอยหลวงตามความสมัครใจ และตั้งแต่นั้นมาก็เริ่มทำกิจกรรมกลุ่มมาเรื่อย ๆ จวบจนปัจจุบัน

ความเป็นมาของกลุ่มรักษ์คอยหลวง

จุดเริ่มต้นของการทำงานกลุ่มรักษ์คอยหลวงในตำบลห้วยหม้าย เกิดขึ้นจากความแนวคิดริเริ่มของคนทำงานกลุ่มหนึ่ง นำโดย นางสาวปิยะพิศ ขอนแก่น นางสาวพัชรีย์พร เชื้ออ้วน นางสาวณัฐมน เป็นมูล นายกฤษณะ เชื้ออ้วน และนายสัญญา ศรีประสม โดยเริ่มแรกของการทำงานมี คุณสุวิทย์ เนาว์สวัสดิ์ ซึ่งขณะนั้นเป็น หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคอยหลวง คอยให้คำปรึกษาและข้อชี้แนะแนวทางการทำงาน อีกทั้งท่านพระมหาบุญมั่น สุนทรธมโม ซึ่งดำรงตำแหน่งทางศาสนาเป็น เจ้าคณะตำบลห้วยหม้าย และคุณสุนทร สุจะวะนะ ซึ่งขณะนั้นเป็นรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหม้าย ให้คำปรึกษาด้วยดีโดยตลอด

แนวทางการทำงานของกลุ่มรักษ์คอยหลวง ก็คือ ร่วมรณรงค์ให้ประชาชนมีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมของสังคม เห็นความสำคัญสภาพสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาทรัพยากรสินอันเป็นสมบัติของชุมชนซึ่งได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรต้นน้ำ ทรัพยากรสัตว์ป่าของตำบลห้วยหม้าย อันจะเป็นการรักษาสมดุลทางธรรมชาติ ซึ่งทุกคนใช้ประโยชน์จากป่าทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยไม่คำนึงถึงการสูญเสียทางนิเวศวิทยา บันทอนให้เกิดการเสียสมดุลทางธรรมชาติโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ผู้คนต่างมุ่งแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่คำนึงถึงผลเสียหายที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรอย่างไม่รู้คุณค่านั้น จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นของกลุ่มรักษ์คอยหลวงทำให้ทุกคนต่างตระหนักถึงหน้าที่ที่จะต้องร่วมมือกัน ฉะนั้น เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เกิดความรักและเอาใจใส่ป่าชุมชนอยู่เสมอ ทางกลุ่มจึงเห็นว่าควรมีการสนับสนุนการจัดกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนขึ้น สร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ใช่แค่เพียงความคิดชั่วครั้งชั่วคราว แต่เป็นหน้าที่หลัก ที่ต้องกระทำสำหรับผู้ที่ใช้ประโยชน์จากป่า และผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลห้วยหม้ายทุกคน

นอกจากนี้ทางกลุ่มรักษ์คอยหลวงยังให้ความสำคัญของการอนุรักษ์ และฟื้นฟู ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงาม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยได้ส่งเสริมให้มีการเก็บรวบรวม ข้อมูลประวัติ ความเป็นมา และแนวทางปฏิบัติเพื่อการอนุรักษ์ไว้ซึ่งสิ่งที่ดีงามสืบทอดเป็นมรดกชุมชน เพื่อสานต่อความคิด จึงผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มของเขาวชนตำบลห้วยหม้าย สร้างสรรค์แนวความคิดในการพัฒนาตำบล ให้เยาวชนในวันนี้ได้มองเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในตำบลห้วยหม้าย อีกทั้งส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมในการพัฒนาตำบลร่วมกับชาวชุมชนตำบลห้วยหม้ายด้วย

กล่าวถึง ในปี พ.ศ. 2525 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้ทรงเสด็จมาที่อ่างเก็บน้ำห้วยเปาะ หมู่ 1 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่

เพื่อทรงเปิดอ่างและทรงปล่อยปลา สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้พื้นที่ป่าของตำบลห้วยหม้ายเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อรักษาป่าไม้และสัตว์ป่า และได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2527 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกาเล่ม 101 ตอนที่ 135 วันที่ 1 ตุลาคม 2527 ใช้ชื่อว่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวง (โครงการพระราชดำริ) จังหวัดแพร่ ดังนั้น เพื่อเป็นการสนองในพระกรุณา ทางสมาชิกกลุ่มจึงตั้งชื่อกลุ่มว่า “ กลุ่มรักษ์ดอยหลวง ”

กลุ่มรักษ์ดอยหลวง ได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2547 โดยได้ นิมนต์ พระมหาบุญหมั่น สุนทรธมโม เจ้าอาวาสวัดห้วยหม้าย อ.สอง จ.แพร่ ท่านดำรงตำแหน่งทางศาสนาเป็นเจ้าคณะตำบลห้วยหม้าย เป็นประธานเปิดงาน อีกทั้งกล่าวให้โอวาทกับสมาชิกกลุ่มรักษ์ดอยหลวง เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการทำงาน ในคราวแรกสมาชิกกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมมี 48 คน เมื่อทางกลุ่มได้จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชน ได้มีกิจกรรมในช่วงเวลาว่าง ได้ฝึกการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ สร้างความสามัคคี ช่วยเหลือกันและกัน อีกทั้งกิจกรรมส่วนใหญ่ยังส่งเสริมให้เยาวชนได้มีโอกาสในการสร้างสรรค์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เปิดโลกของการเรียนรู้ใหม่ มีเวทีแสดงความคิดเห็นนอกสถานศึกษาอีกด้วย กลุ่มจึงได้รับความสนใจจากเยาวชนตำบลห้วยหม้ายมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันกลุ่มได้มีสมาชิกอย่างเป็นทางการแล้วประมาณ 160 คน อีกทั้งกลุ่มยังได้รับการสนับสนุนให้การช่วยเหลือทั้งให้คำแนะนำกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากส่วนราชการและภาคเอกชน

การที่จะรักษาป่าให้คงอยู่ได้ จำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่ป่า ให้เกิดความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ และการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม รู้จักให้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกวิธี เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด และมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด งานส่งเสริม เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ได้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายดังกล่าว การเรียนรู้ธรรมชาตินอกจากจะทำให้ได้สัมผัสกับสภาพธรรมชาติที่สงบร่มรื่น อากาศที่บริสุทธิ์ สดชื่นแล้วยังทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม เกิดความตระหนัก ความรัก และหวงแหนชุมชน สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การเรียนรู้ธรรมชาติที่ได้ออกไปเยือน เกิดมิติและมุมมองใหม่ ซึ่งส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในระยะยาว

กลุ่มรักษ์ดอยหลวง ได้ดำเนินโครงการการให้ความรู้ สอดแทรกการปลูกจิตสำนึก และการผลักดันให้สมาชิกในกลุ่มเปิดมุมมอง ความคิดของตนเองให้กว้างมากขึ้น มีเวทีแสดงออกเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้รอบตัว นอกเหนือจากสถานศึกษาในรูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคน ใน

การจัดกิจกรรมและสร้างสรรค์กิจกรรมพัฒนาตำบลด้วยหม้าย ให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การสร้างสำนึกของการเป็นเจ้าของร่วมกัน ทำให้เกิดการยอมรับ เกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง “กลุ่มรักษ์ดอยหลวง”

1. เพื่อสร้างจิตสำนึกและตระหนักในคุณค่าของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่าให้กับประชาชนและเยาวชนตำบลด้วยหม้าย
2. เพื่อหยุดยั้งการทำลายทรัพยากรป่าไม้ อันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และพรรณพืชที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ
1. เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม และเป็นแนวร่วมในการพัฒนาอย่างกว้างขวาง และเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ขยายผลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าอย่างถูกวิธี
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และหาแนวทางในการแก้ไขร่วมกัน เพื่อให้ประชาชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
3. ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ ฟื้นฟู และเผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน มีส่วนร่วมในการส่งเสริม สืบสานประเพณี และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

พัฒนาการของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง

เริ่มจากมีใจสาธารณะที่จะพัฒนาท้องถิ่น จากไม่มีอะไรเลยเริ่มจากศูนย์แล้วค่อยๆทำในสิ่งที่ทำได้จากไม่มีงบประมาณแล้วค่อยๆขอสนับสนุนจากส่วนราชการที่อยู่ในท้องถิ่นจัดทอดผ้าป่าเพื่อเป็นงบประมาณในการทำกิจกรรม ขอสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลด้วยหม้าย และทำโครงการเสนอต่อธนาคารเมืองท้องถิ่นเพื่อขอรับการสนับสนุน จนถึงปัจจุบันได้จัดทำโครงการบรรจุเข้าแผนงบประมาณของผู้ว่า CEO ในส่วนงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ หลังจากนั้นกลุ่มรักษ์ดอยหลวงจึงเป็นที่รู้จักของคนในตำบลมากขึ้น

ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2548 กลุ่มรักษ์ดอยหลวง ได้มีคำสั่งจังหวัดแพร่ ให้เข้าร่วมเป็นคณะทำงานโครงการพัฒนาดอยหลวง ด้านการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้และสัตว์ป่า ซึ่งมีหน้าที่ดังนี้ คือ 1) จัดทำแผนงาน โครงการแบบบูรณาการ ตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด โดยมีรายละเอียด เป้าหมาย และตัวชี้วัดที่ชัดเจน และสอดคล้องกับเป้าประสงค์ร่วมของยุทธศาสตร์

การพัฒนาจังหวัดหรือกลุ่มจังหวัด โดยการประสานงานกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) จัดทำระบบฐานข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนงานโครงการ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาเทคโนโลยีสารสนเทศมาร่วมสนับสนุน รวมทั้งจัดทำบรรยายสรุปในรูปของเอกสาร วิดีทัศน์ สำหรับนำเสนอแก่คณะศึกษาดูงาน ที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำเดือน และเพื่อการประชาสัมพันธ์เผยแพร่

จนกระทั่งเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2548 ซึ่งเป็นวันคุ้มครองสัตว์ป่า “กลุ่มรักษ์ดอยหลวง” ได้รับได้โล่ประกาศเกียรติคุณในฐานะที่เป็นกลุ่มเยาวชนตัวอย่างที่ออกมาต่อสู้ เพื่อการแก้ปัญหาสัตว์ป่าสูญพันธุ์ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวง กำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ณ โรงเรียนสูงเม่นชนูปถัมภ์ อำเภอสูงเม่นจังหวัดแพร่ โดยสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 โดย นางสาวปิยะพิศ ขอนแก่น ประธานกลุ่มรักษ์ดอยหลวง ได้เป็นตัวแทนรับมอบจาก นายสุกิจจา กรุณานนท์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ ซึ่งกลุ่มรักษ์ดอยหลวงได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวว่า “กลุ่มรักษ์ดอยหลวง เป็นกลุ่มเยาวชนที่จัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ของคนในชุมชนที่จะต้องร่วมมือกันในการปกป้อง ดูแล และคุ้มครองสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา เพื่อเป็นการรักษาสมดุลทางสิ่งแวดล้อม สร้างบรรยากาศ ความเป็นอยู่ที่มีความสุข ไม่เกิดมลภาวะที่บั่นทอนให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป โดยมีได้คาดหวังรางวัลแต่อย่างใด ซึ่งรางวัลที่ได้มาดังกล่าว ทำให้เป็นกำลังในการทำงานต่อไป ว่ายังมีหน่วยงานราชการให้การสนับสนุน และให้ความสำคัญกับสิ่งที่เราได้กระทำ” จากผลงานที่ประสบความสำเร็จครั้งนี้ กลุ่มรักษ์ดอยหลวงจึงเป็นที่รู้จักของคนจังหวัดแพร่มากขึ้น และนอกจากนั้นยังมีการเผยแพร่ข่าวผ่านในสื่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และเว็บไซต์ อีกด้วย

ดังนั้นจะเห็นว่า จุดเด่นในแต่ละอย่างก้าวของ “กลุ่มรักษ์ดอยหลวง” ก็คือ การมีจิตใจสาธารณะ มุ่งมั่น อดทน และไม่ย่อท้อ ผนวกกับความรู้และความสามารถในการบริหารจัดการการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง รวมถึงงบประมาณในการทำกิจกรรมของแกนนำ และที่ปรึกษากลุ่มรักษ์ดอยหลวงทำให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ประสบความสำเร็จและมีการตอบรับที่ดีของชุมชนตลอดมา

การบริหารจัดการโครงการการทำงานของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง

วิสัยทัศน์ (Vision) เราจะสร้างเมล็ดพันธุ์แห่งความดี และมีคุณธรรม นำสังคม

พันธกิจ (Mission)

1. สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม คน สัตว์ ป่าไม้ และสายน้ำที่มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันแก่สมาชิกกลุ่ม
2. สืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น แก่เยาวชนในท้องถิ่น

3. กลุ่มรักษ์ดอยหลวงเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการลงมือทำกิจกรรม
4. ขยายเครือข่ายกลุ่มรักษ์ดอยหลวงที่สำคัญ แทนคุณ แผ่นดินเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

ปรัชญา (Philosophy): “สำนึก แทนคุณ แผ่นดิน”

รูปภาพ ปรัชญาการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มรักษ์ดอยหลวง

โครงสร้างกลุ่มรักษ์ดอยหลวง

รายชื่อคณะกรรมการชุดก่อตั้งกลุ่มรักษ์ดอยหลวง มีจำนวน 49 คน ดังต่อไปนี้

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
1	นางสาวปิยะพิศ ขอนแก่น	ประธานกลุ่ม
2	นางสาวพัชรีย์พร เชื้ออ้วน	รองประธานกลุ่ม
3	นางสาวฉัฐมณ เป็นมูล	รองประธานกลุ่ม
4	นายกฤษณะ เชื้ออ้วน	รองประธานกลุ่ม
5	นายไพโรจน์ สุจินดา	หัวหน้าการเงินและพัสดุ
6	นายสัญญา ศรีประสม	หัวหน้าฝ่ายเทคนิค
7	นายวีระพงษ์ ช่างทองเก่ง	หัวหน้าประชาสัมพันธ์
8	นายสุทัศน์ รินทรมณี	หัวหน้าฝ่ายบริการ
9	นางสาวอุบลรัตน์ เชื้ออ้วน	หัวหน้าทะเบียน

10	นางสาวชฎาพร	ศรีปัญญา	ผู้ช่วยฝ่ายทะเบียน
11	นายอดิศักดิ์	ผิวหม้าย	หัวหน้าปฏิคม
12	นายกฤตกานต์	คังจิตมัน	หัวหน้าสถานที่
13	นายปิยะกุล	รื่องพันธ์	ผู้ช่วยฝ่ายสถานที่
14	นายมนตรี	จันทร์เมฆา	ผู้ช่วยฝ่ายสถานที่
15	เด็กหญิงทิพวรรณ	ศรีปัญญา	หัวหน้ากิจกรรมและนันทนาการ
16	นางสาวอภิญญา	กิตติวงศ์	ผู้ช่วยกิจกรรมและนันทนาการ
17	เด็กหญิงวิไลรัตน์	เดชาหลวง	ผู้ช่วยกิจกรรมและนันทนาการ
18	นางสาวสุพัตรา	ศรีปัญญา	หัวหน้าเลขานุการ
19	นางสาวชาลินี	สุขทัญญาติ	ผู้ช่วยฝ่ายเลขานุการ
20	นางสาวโสรญา	จิตใส	ผู้ช่วยฝ่ายเลขานุการ
21	นางสาวสุชาดา	นันทา	ประชาสัมพันธ์ประจำม.2
22	เด็กหญิงชุตีรัตน์	ขอนแก่น	ประชาสัมพันธ์ประจำม.3
23	นางสาวจิราภรณ์	ขอนแก่น	ประชาสัมพันธ์ประจำม.4
24	นายภาสกร	ขอนแก่น	ประชาสัมพันธ์ประจำม.6
25	นางสาวอำภาพร	ผิวหม้าย	ประชาสัมพันธ์ประจำม.7
26	เด็กหญิงสุจินต์	วงศ์ชัย	ประชาสัมพันธ์ประจำม.8
27	เด็กหญิงอังคณา	เขียวอ่อน	ประชาสัมพันธ์ประจำม.10
28	เด็กชายสันต์	สุดา	ประชาสัมพันธ์ประจำม.11
29	นางสาวศิริพร	ไชยมงคล	ประชาสัมพันธ์ประจำม.12
30	นายฐิติชน	ไก่อแก้ว	ประชาสัมพันธ์ประจำม.13
31	เด็กหญิงโสภิตา	เมืองวงศ์	ประชาสัมพันธ์ประจำม.16
32	เด็กชายอิสรพงษ์	ใจคนอง	ประชาสัมพันธ์ประจำม.17
33	นางสาวรุ่งทิวา	อินทรีย์	คณะกรรมการกลุ่ม
34	นางสาวสายฝน	ตาต้า	คณะกรรมการกลุ่ม
35	นางสาวมาลัย	ยอดสิงห์	คณะกรรมการกลุ่ม
36	นางสาววารินทร์	คงพยงค์	คณะกรรมการกลุ่ม

37	นางอมรรัตน์	ดวงแก้ว	คณะกรรมการกลุ่ม
38	พระมหาบุญหมั่น	สุนทรธมโม	ที่ปรึกษาอาวุโส
39	นายสุวิทย์	เนาสวัสดิ์	ที่ปรึกษาอาวุโส
40	นายสุริยะ	อัครเศรษฐพงศ์	ที่ปรึกษาอาวุโส
41	นายสุคนธ์	สุจะวะนะ	ที่ปรึกษาอาวุโส
42	นายสว่าง	ธรรมโม	ที่ปรึกษาอาวุโส
43	นางอัมรา	ศรีปัญญา	ที่ปรึกษาอาวุโส
44	นายวิษณุศักดิ์	ศรีสุข	ที่ปรึกษาอาวุโส
45	นางพวงเพชร	ศรีสุข	ที่ปรึกษาอาวุโส
46	นางสาวกรรณิการ์	ขอนแก่น	ที่ปรึกษา
47	นางสาวพัชรีย์ภรณ์	เป็นมูล	ที่ปรึกษา
48	นายสงกรานต์	ปันทิ	ที่ปรึกษา
49	นายสมยศ	ขอนแก่น	ที่ปรึกษา

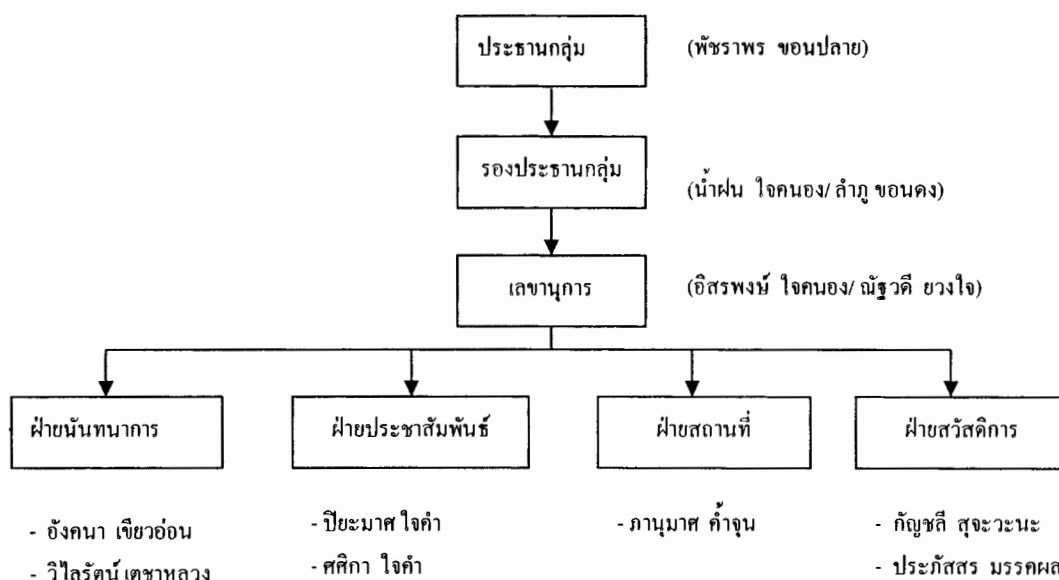
รายชื่อคณะกรรมการกลุ่มรักษาดอยหลวงปี 2549 มีจำนวน 37 คน ดังต่อไปนี้

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
1	นางสาวปิยะพิศ ขอนแก่น	ประธานกลุ่ม	
2	นางสาวพัชรีย์พร เชื้ออ้วน	รองประธานกลุ่ม	
3	นางสาวณัฐมน เป็นมูล	รองประธานกลุ่ม	ส.อบต.หมู่ 10 ต.ห้วยหม้าย
4	นายกฤษณะ เชื้ออ้วน	รองประธานกลุ่ม	นายช่างโยธา อบต.ห้วยโรง อ.ร้องกวาง
5	นายสงกรานต์ ปันทิ	ฝ่ายบริการ	ส.อบต.หมู่ 10 ต.ห้วยหม้าย
6	นายสัญญา ศรีประสม	ฝ่ายเทคนิค	
7	นายไพโรจน์ สุจินดา	ฝ่ายการเงินและพัสดุ	จนท.ฝ่ายการศึกษา อบต.ห้วยหม้าย
8	นางสาวภัทราภรณ์ ขอนกลาง	หัวหน้าฝ่ายเยาวชน	
9	นางสาวน้ำฝน ใจคนอง	รองหัวหน้าฝ่ายเยาวชน	
10	นางสาวลำภู ขอนดง	รองหัวหน้าฝ่ายเยาวชน	

11	เด็กหญิงปิยะมาศ ใจธรรม	ฝ่ายประชาสัมพันธ์	
12	นางสาวศศิภา ใจคำ	ฝ่ายประชาสัมพันธ์	
13	เด็กหญิงภานุมาศ คำจูน	ฝ่ายสถานที่	
14	เด็กหญิงอัญชลิ์ สู่จะวะนะ	ฝ่ายสถานที่	
15	นางสาวประภัสสร มรรคผล	ฝ่ายสวัสดิการ	
16	เด็กหญิงกัลยาณี ฟองคำ	ฝ่ายสวัสดิการ	
17	เด็กหญิงวิไลรัตน์ เตชาหลวง	ฝ่ายสันตนาการ	
18	เด็กหญิงอังคณา เขียวอ่อน	ฝ่ายสันตนาการ	
19	เด็กชายอิสรพงษ์ ใจคนอง	ฝ่ายเลขานุการ	
20	นางสาวณัฐวดี ขวงใจ	ฝ่ายเลขานุการ	
21	พระมหาบุญหมั่น สุนทรธม โม	ที่ปรึกษาอาวุโส	เจ้าคณะตำบลหัวหม้าย
22	นายสุวิทย์ เนาสวัสดิ์	ที่ปรึกษาอาวุโส	หน.เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวง
23	นายสุริยะ อัครเศรษฐพงศ์	ที่ปรึกษาอาวุโส	ผช.หน.เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวง
24	นายประทีป อินแสง	ที่ปรึกษาอาวุโส	ผอ.ศูนย์การเรียนรู้สวนแสงประทีป
25	นายจรัสศักดิ์ ทิพวงค์	ที่ปรึกษาอาวุโส	หน.เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวง
26	นายปรีชา รอดเพชร	ที่ปรึกษาอาวุโส	ผช.หน.เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวง
27	นายสุคนธ์ สู่จะวะนะ	ที่ปรึกษาอาวุโส	
28	นายสว่าง ธรรมโม	ที่ปรึกษาอาวุโส	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 12
29	นางอัมรา ศรีปัญญา	ที่ปรึกษาอาวุโส	
30	นายวิมลศักดิ์ ศรีสุข	ที่ปรึกษาอาวุโส	อาจารย์ประจำ รร.เวียงเทพวิทยา
31	นางพวงเพชร ศรีสุข	ที่ปรึกษาอาวุโส	อาจารย์ประจำ รร.เวียงเทพวิทยา
32	นายวีระพงษ์ ช่างทองแก่ง	ที่ปรึกษา	
33	นายสุทัศน์ รินทราณี	ที่ปรึกษา	
34	นายอดิศักดิ์ ผิวหม้าย	ที่ปรึกษา	
35	น.ส.กรรณิการ์ ขอนแก่น	ที่ปรึกษา	

36	นางสาวพัชรียกรณ์ เป็นมุล	ที่ปรึกษา	
37	นายสมยศ ขอนพิกุล	ที่ปรึกษา	

จัดการตั้งกรรมการของเยาวชนกลุ่มรักษ์ดอยหลวง มีลักษณะโครงสร้างการบริหารงาน (เยาวชน) ดังนี้

หน้าที่ในการทำงานของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง คือ ร่วมช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พัฒนาท้องถิ่น สำนึกแทนคุณแผ่นดินมีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบลห้วยหม้าย เช่น ปลูกป่า ฟื้นฟูป่าไม้ ช่วยกันพัฒนาในชุมชน ตำบลห้วยหม้าย ช่วยกันอนุรักษ์ ฟื้นฟูสัตว์ป่า ออกสำรวจต้นไม้ในพื้นที่ที่ถูกทำลาย ปลูกต้นไม้ทดแทน ศึกษาต้นไม้ในป่าดอยหลวง เพื่อจะได้รู้ว่าต้นไม้ในป่าดอยหลวงมีความอุดมสมบูรณ์มากน้อยเพียงไร เป็นแกนนำช่วยอนุรักษ์ธรรมชาติ ช่วยสร้างเสริมศักยภาพในชุมชนตำบลห้วยหม้าย รวมกลุ่มเพื่อให้ชุมชนห่างไกลยาเสพติด ชักชวนเยาวชนตำบลห้วยหม้ายเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มรักษ์ดอยหลวงเพื่อทำประโยชน์ให้กับตำบลห้วยหม้าย

แผนงานของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง

กลุ่มรักษ์ดอยหลวงใช้แผนยุทธศาสตร์ประจำปี 2549 ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหม้ายเป็นกรอบในการขับเคลื่อน โครงการสำหรับสมาชิกกลุ่มรักษ์ดอยหลวง แบ่งออกเป็น 3 แผน ดังนี้

1. แผนด้านสิ่งแวดล้อม

- การอบรม การเรียนการสอน เพื่อให้เห็นความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อม
- กิจกรรมการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล
- ผลักดันให้เกิดการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
- การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
- ปลูกฝังความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน

2. แผนด้านประเพณีและวัฒนธรรม

- ศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชุมชน
- ทำความเข้าใจถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ลักษณะชาติพันธุ์
- ส่งเสริมฟื้นฟู สืบทอด ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย
- ฟื้นฟู สืบทอด ภูมิปัญญาไทย
- สร้างค่านิยม จิตสำนึกในสังคมไทยในกลุ่มคนทุกกลุ่ม ทุกระดับให้เห็นคุณค่าในวัฒนธรรมประจำถิ่น

3. แผนด้านการศึกษา

- ส่งเสริมด้านคุณภาพการศึกษา
- สร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- สร้างสื่อการเรียนการสอนโดยใช้วัสดุท้องถิ่น
- แนะแนวการศึกษา
- ศึกษารูปแบบและแนวทางการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้านระบบนิเวศน์
- สร้างความเข้าใจในการศึกษาและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิจกรรม ประจำปี 2549 กลุ่มรักษ์ดอยหลวง

เดือน	แผนงาน	โครงการ
มกราคม	การศึกษา	เสวนาสรุปกิจกรรมกลุ่มรักษ์ดอยหลวง ในปี 2548 ที่ผ่านมา
กุมภาพันธ์	การศึกษา	เผยแพร่ ผลงาน กิจกรรมในโครงการกลุ่มรักษ์ดอยหลวง
	วัฒนธรรม	สืบสานงานพุทธศาสนา (วันมาฆบูชา)
มีนาคม	สิ่งแวดล้อม	ศึกษาห้องเรียนธรรมชาติ ในชุมชนตำบลห้วยหม้าย
	สิ่งแวดล้อม	ศึกษาสมุนไพร ต้นไม้ สัตว์ป่า ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวง
เมษายน	สิ่งแวดล้อม	กิจกรรมการพัฒนาสถานธรรณสถาน (วัด, โรงเรียน)
	วัฒนธรรม	สืบสานประเพณีสงกรานต์
พฤษภาคม	การศึกษา	ศึกษาการทำงานของกลุ่มเครือข่ายในจังหวัดใกล้เคียง
	สิ่งแวดล้อม	การขยายพันธุ์กล้าไม้
	วัฒนธรรม	สืบสานงานพุทธศาสนา (วันวิสาขบูชา)
มิถุนายน	สิ่งแวดล้อม	ศึกษาพันธุ์ไม้พื้นเมืองประจำถิ่น
	การศึกษา	จัดแสดงผลงานกลุ่มรักษ์ดอยหลวง
กรกฎาคม	สิ่งแวดล้อม	การเพิ่มพื้นที่สีเขียว ในตำบลห้วยหม้าย
	วัฒนธรรม	สืบสานงานพุทธศาสนา (วันอาสาฬหบูชา)
สิงหาคม	สิ่งแวดล้อม	กิจกรรมการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ (วันแม่แห่งชาติ)
กันยายน	วัฒนธรรม	กิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมล้านนา
ตุลาคม	สิ่งแวดล้อม	กิจกรรมคุณก ชมดาว
	การศึกษา	สานต่อกิจกรรมวัฒนธรรมล้านนา
พฤศจิกายน	วัฒนธรรม	ร่วมสืบสานตำนานวันลอยกระทง
ธันวาคม	สิ่งแวดล้อม	ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ (วันพ่อแห่งชาติ)
	การศึกษา	งานครบรอบ 2 ปี กลุ่มรักษ์ดอยหลวง

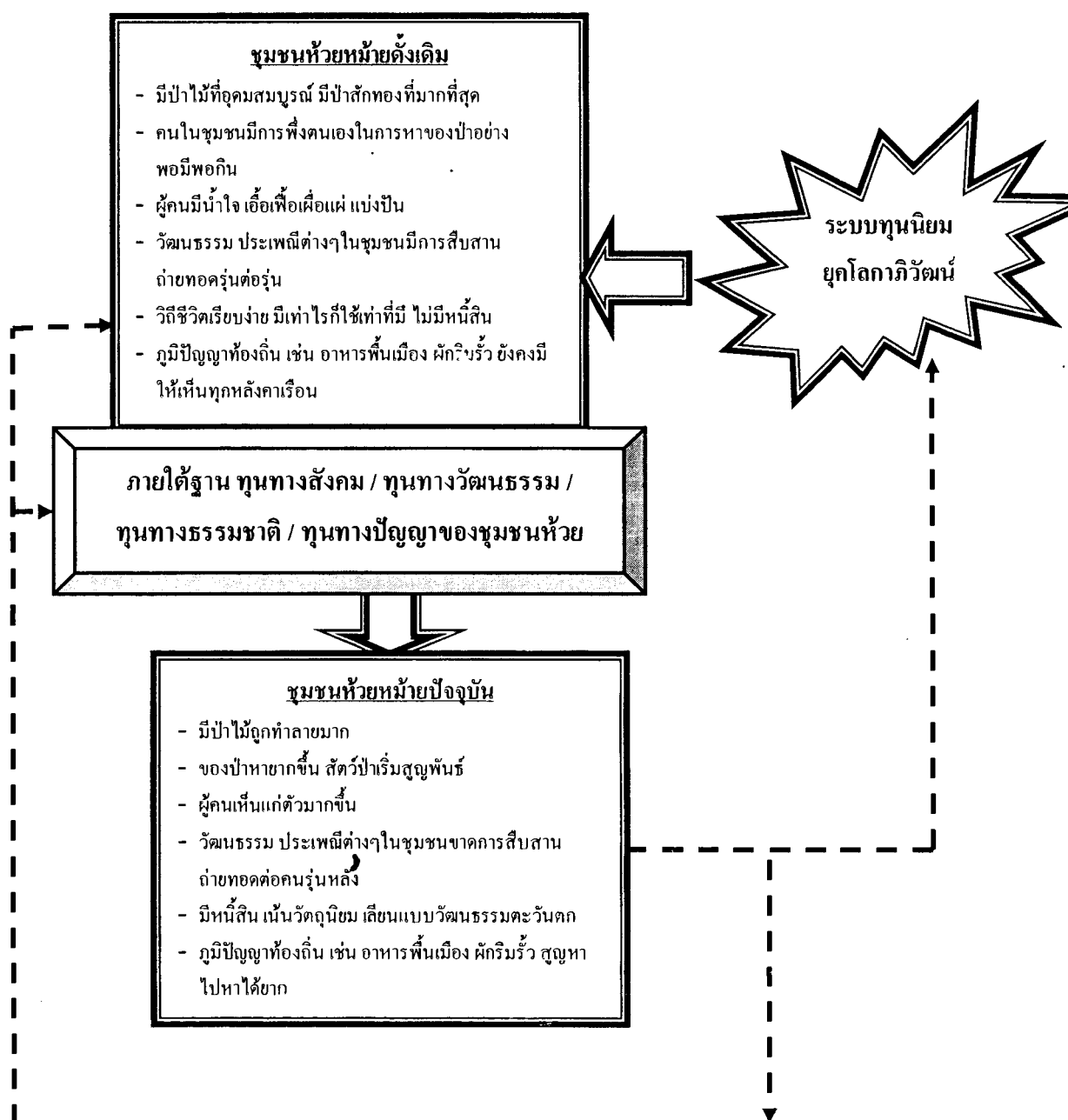
4.3 กรองกิจกรรมของกลุ่มร้อยละยี่สิบที่สอดคล้องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

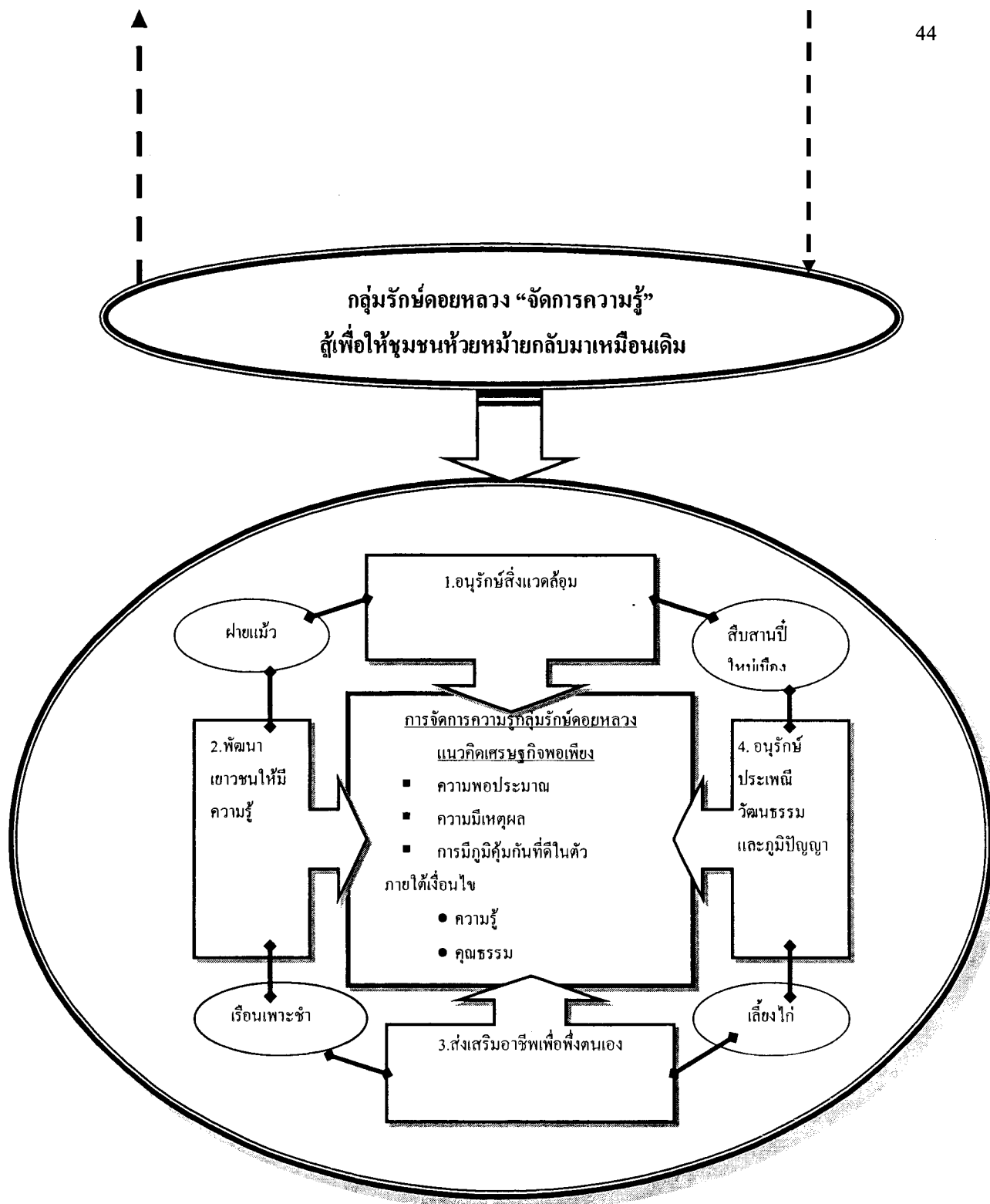
รวมกิจกรรมของกลุ่มร้อยละยี่สิบที่สอดคล้องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ ปี 2547 – 2550

ลำดับที่	กิจกรรม	ปีที่ดำเนินการ
ประเด็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น		
1	โครงการอนุรักษ์ธรรมชาติและป่าชุมชนตำบลห้วยหม้าย	2547
2	โครงการรักษาดอยหลวงห้วยผืนป่าร่วมพัฒนาป่าชุมชน	2548
3	โครงการพัฒนาลำน้ำห้วยซอน	2548
4	โครงการทำโป่งเทียม เพื่อเป็นแหล่งอาหารให้สัตว์ป่า	2548
5	โครงการดูแลต้นไม้ ณ ฌาปนสถานบ้านห้วยซอนและกิจกรรมการปลูกข้าว	2548
6	โครงการเรือนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าท้องถิ่น	2548
7	โครงการอบรมการจัดการเรือนเพาะชำ	2549
8	โครงการสำรวจเส้นทางธรรมชาติ	2549
9	โครงการเพาะเมล็ดพันธุ์	2549
10	โครงการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชนตำบลห้วยหม้าย	2549
11	โครงการสร้างฝายแม้วคักตะกอนชะลอการไหลของน้ำ นำร่องน้ำห้วยซอน	2550
ประเด็นสร้างกระบวนการต่อความรู้ เติมความคิด เสริมคนดี สร้างสำนักวิจัยบ้านเกิด		
12	โครงการเดินล่องป่าศึกษาธรรมชาติ	2548
13	โครงการกลุ่มร้อยละยี่สิบร่วมกิจกรรมห้องเรียนชุมชน	2548
14	โครงการค่ายเยาวชนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ณ น่าน	2549
15	โครงการค่ายเยาวชนสร้างคนคุณภาพ	2549
16	โครงการนักสืบตัวน้อยสำรวจต้นไม้ในป่าใหญ่	2549
17	โครงการกิจกรรม 1 เมล็ดพันธุ์ 1 ต้นกล้าภายใต้โครงการเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มร้อยละยี่สิบ	2549
18	โครงการพัฒนาเครือข่าย: การฝึกอบรมสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	2549
19	โครงการชวนน้อง เรียนรู้เรื่องราวตำบลห้วยหม้าย	2549
ประเด็นส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ภูมิปัญญา ประเพณีท้องถิ่น		
20	โครงการพัฒนาวัดคอนแก้ว	2548
21	โครงการสืบสานงานวันสงกรานต์	2548
22	โครงการสืบสานงานพุทธศาสนา วันวิสาขบูชา	2548

23	โครงการสืบสานตำนาน งานปีใหม่เมือง	2549
24	โครงการสืบสานงานพุทธศาสนา วันวิสาขบูชา	2549
25	โครงการบวชป่า ภูมิปัญญาในการฟื้นฟูธรรมชาติ	2550
ประเด็นส่งเสริมอาชีพเสริมพึ่งตนเอง		
26	อบรมเชิงปฏิบัติการแก่เยาวชนกลุ่มรักษ์ดอยหลวงเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชน	2550

4.4 ถอดบทเรียนกิจกรรมที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและวิเคราะห์การจัดการความรู้ ของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง

แผนภาพ การถอดบทเรียนของกลุ่มรักษ์คอยหลวงสอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและวิเคราะห์การจัดการความรู้

1. วิเคราะห์ปัญหา

ขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่มรักษ์ค้อยหลวง

จากการประชุมประจำเดือน ซึ่งกลุ่มรักษ์ค้อยหลวงได้ทำเป็นประจำทุกเดือน ได้เกิดการจุดประกายจากแกนนำกลุ่มคนหนึ่งที่ได้เล่าถึงอดีตของชุมชนห้วยหม้ายให้แก่สมาชิกรับฟังถึงความอุดมสมบูรณ์ และวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ของชุมชนห้วยหม้ายซึ่งเคยมีมาก แต่ตอนนี้เริ่มเลือนลางหายไปแล้ว จากจุดนี้สมาชิกกลุ่มจึงตื่นตัวร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในกลุ่มโดยมีผู้นำเข้าสู่ประเด็น และมีผู้จัดคำสำคัญเป็นแผนที่ความคิด และสมาชิกทั้งหมดร่วมเป็นผู้ให้ความคิดเห็นและวิเคราะห์หาปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไขว่า “เพราะอะไรจึงเป็นแบบนี้ และทำอย่างไร เราถึงจะมีความอุดมสมบูรณ์ด้านป่าไม้ และมีประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กลับคืนชีวิตเหมือนเดิมและมีการสืบสานต่อ” หลังจากนั้นจึงได้แบ่งกลุ่มกัน 5 กลุ่ม ร่วมวิเคราะห์ปัญหาเชิงปฏิบัติการ โดยเริ่มจากการเปรียบเทียบชุมชนห้วยหม้ายในอดีตจากการฟังพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ได้เล่าให้ฟัง กับ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนห้วยหม้ายในปัจจุบัน โดยหลังจากมีการระดมสมองในกลุ่มเสร็จ แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัญหา และแนวทางแก้ไขของกลุ่มตนเองจนครบทุกกลุ่ม หลังจากนั้นจึงสรุปภาพรวมถอดบทเรียนที่ได้จากการระดมสมองเชิงปฏิบัติการในการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไขในครั้งนี้

ปัญหาที่พบในชุมชนห้วยหม้ายจากการวิเคราะห์ของกลุ่มรักษ์ค้อยหลวง

จากการถอดบทเรียนเรียนที่ได้จากการระดมสมองเชิงปฏิบัติการในการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไข ของกลุ่มรักษ์ค้อยหลวง พบว่า ทูทางสังคม ทูทางวัฒนธรรม ทูทางธรรมชาติ และทูทางปัญญาของชุมชนห้วยหม้ายได้เปลี่ยนไป ซึ่งแต่ก่อนเคยมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีป่าสักทองที่มากที่สุด คนในชุมชนมีการพึ่งตนเองในการหาของป่าอย่างพอมีพอกิน ผู้คนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ในชุมชนมีการสืบสานถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่น วิถีชีวิตเรียบง่าย มีเท่าไรก็ใช้เท่าที่มี ไม่มีหนี้สิน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น อาหารพื้นเมือง ผักกิมร้ว ยังคงมีให้เห็นทุกหลังคาเรือน แต่ปัจจุบัน เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคมเป็นสาเหตุหลักที่ชุมชนห้วยหม้ายรับเอาระบบทุนนิยมเข้ามา ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อมและทางวัฒนธรรมจนชาวบ้านและเยาวชนในชุมชนห้วยหม้ายต่างรับเอากระแสของสังคมตะวันตกที่เน้นวัตถุนิยมและเงิน เป็นปัจจัยสำคัญส่งผลให้ป่าที่เคยสมบูรณ์ถูกตัด รื้อ ถอน และขายต่อคนนอกหมู่บ้าน สัตว์ป่าบางชนิดเริ่มสูญพันธุ์ ดินถล่ม ของป่าเริ่มหายากขึ้นทุกวัน ๆ ของใช้จากภูมิปัญญาชาวบ้านถูกเปลี่ยนเป็นโทรศัพท์มือถือยี่ห้อแพง ๆ อาหารพื้นเมืองในชุมชนห้วยหม้าย ถูกอิทธิพลของอาหารฟาส

ผู้ด้อยโอกาส เช่น ไร้ที่อด เค เอฟ ซี พิษซ่า หรือ เอ็มเคสก็ เข้ามาแทนที่ สิ่งเหล่านี้ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนห้วยหม้ายค่อยๆ เลื่อนกลางจางหายไป ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ล้ำค่า วิถีชีวิตที่มากด้วยความหมายขาดการสืบสานถ่ายทอดต่อในเยาวชนรุ่นหลัง ความสัมพันธ์ในครอบครัวเริ่มเปลี่ยนไป เกิดความไม่เข้าใจระหว่างกันมากขึ้น ก่อเกิดหนี้สินมากมายจากการรอคอยความหวังที่จะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลในแต่ละปี เพียงเพื่อให้ตนเองมีหน้ามีตาในสังคมเหมือนคนอื่นๆ เท่านั้น วิถีชนแห่งการพึ่งพิงตนเองเริ่มเลื่อนกลางจางหายไป

รื้อฟื้นทุนทางสังคม ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางปัญญา

ด้วยเหตุนี้ กลุ่มรักษาคอยหลวงจึงเกิดแนวคิดพยายามรื้อฟื้นทุนทางสังคม ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรมและทุนปัญญาของชุมชนห้วยหม้ายให้กลับคืนมาเหมือนเดิม เริ่มจากกลุ่มเล็กๆ จำนวน 5 คน ที่เรียนจบปริญญาตรีแล้วกลับมาพัฒนาบ้านเกิดตนเอง ภายใต้แกนนำของนางสาวปิยะพิศ ขอนแก่น นางสาวพัชรีย์พร เชื้ออ้วน นางสาวฉัฐมน เป็นมุล นายกฤษณะ เชื้ออ้วน และนายสัญญา ศรีประสม เป็นผู้บุกเบิกรุ่นแรกที่มีความมุ่งมั่นจะฟื้นคืนชีวิต ป่าไม้ สายน้ำ ระบบนิเวศ และวัฒนธรรม ให้กลับคืนมาเหมือนเดิม โดยใช้ฐานวัด โดยมีพระมหาบุญหมั่น สุนทรธรรมโม พระนักพัฒนาซึ่งเป็นที่รู้จักของคนในชุมชนเป็นอย่างดีเป็นผู้ชักชวนเด็กและเยาวชนเข้ามาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ และร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มในเวลาต่อมา นอกจากนั้นยังมีที่ปรึกษาพิเศษ คุณสุวิทย์ เยาว์สวัสดิ์ หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคอยหลวง ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมาก่อน ร่วมเป็นที่ปรึกษาในการจัดตั้งกลุ่มรักษาคอยหลวง ต่อมาก็ได้จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและมีขยายเครือข่ายเยาวชนกลุ่มรักษาคอยหลวงเพิ่มมากขึ้นจวบจนปัจจุบัน โดยสมาชิกกลุ่มได้ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันพัฒนา รวมพลคนที่มีจิตใจสาธารณะ สำนึกรักบ้านเกิด รวมกลุ่มกันจัดทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อฟื้นฟูลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยหวังให้คงอยู่ร่วมกับคนในชุมชนห้วยหม้ายอย่างสมดุล

เป้าหมายและกิจกรรมในการรื้อฟื้น ทุนทางสังคม ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางปัญญา

หลังจากกลุ่มรักษาคอยหลวงทราบถึงปัญหาแล้วจึงคิดหาแนวทางรื้อฟื้นทุนทางสังคม ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางปัญญาต่อ ด้วยการจัดทำเป็นแนวทางปฏิบัติหรือวิสัยทัศน์ โดยกลุ่มรักษาคอยหลวงได้เน้นเป้าหมายในการรื้อฟื้น 4 ประการ ดังนี้

1. เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมป่าไม้ สายน้ำ และระบบนิเวศในชุมชนห้วยหม้าย
2. เพื่อพัฒนาเยาวชนในชุมชนห้วยหม้ายให้มีความรู้ความเข้าใจ และรักษาทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางธรรมชาติ และทุนทางปัญญาของชุมชนห้วยหม้ายให้คงอยู่สืบไป
3. เพื่อส่งเสริมอาชีพให้แก่สมาชิกกลุ่มรักษ์ดอยหลวงในการรู้จักพึ่งตนเองได้
4. เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนห้วยหม้าย

หลังจากที่กลุ่มรักษ์ดอยหลวงได้กำหนดเป้าหมายใน 4 ประเด็นแล้ว จากนั้นสมาชิกกลุ่มรักษ์ดอยหลวงจึงช่วยกันระดมความคิดวิเคราะห์กิจกรรมที่ผ่านมามีกิจกรรมอะไรบ้างที่กลุ่มได้ทำไปแล้วนั้นและสามารถจะตอบเป้าหมายที่วางไว้ ทำได้จริง และเป็นรูปธรรมมากที่สุดได้ และใช้สิ่งที่อยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด จากนั้นกลุ่มรักษ์ดอยหลวงจึงมีการลงความเห็นร่วมกันว่า “กลุ่มรักษ์ดอยหลวงควรจะมีศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้ และเพื่อนๆเยาวชนจากที่อื่นๆ ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วย” จึงก่อเกิดศูนย์เรียนรู้กลุ่มรักษ์ดอยหลวงขึ้น แบ่งเป็น 4. ฐานเรียนรู้ด้วยกัน ได้แก่

1. ศูนย์เรียนรู้ทำฝายแม้วชะลอการไหลของน้ำ
2. ศูนย์เรียนรู้เรือนเพาะชำกล้าไม้ท้องถิ่นชุมชนห้วยหม้าย
3. ศูนย์เรียนรู้การสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ณ วัดห้วยหม้าย
4. ศูนย์เรียนรู้การเลี้ยงไก่เพื่อการพึ่งตนเอง

กิจกรรมที่กล่าวมาล้วนเกิดจาก “การจัดการความรู้” ของสมาชิกกลุ่มรักษ์ดอยหลวง โดยใช้กระบวนการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ซึ่งจะมีการประชุมกันในทุกๆ เดือนเพื่อติดตามความก้าวหน้าของกิจกรรมต่างๆ และวางแผนปรับปรุงแผนงาน รวมถึงหาแนวทางแก้ไขให้การดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มภายใต้การพึ่งพาตนเอง ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี ภายใต้เงื่อนไข ต้องมีความรู้ คู่คุณธรรมนำพาสู่ความอยู่อย่างยั่งยืนที่สามารถพึ่งตนเองได้

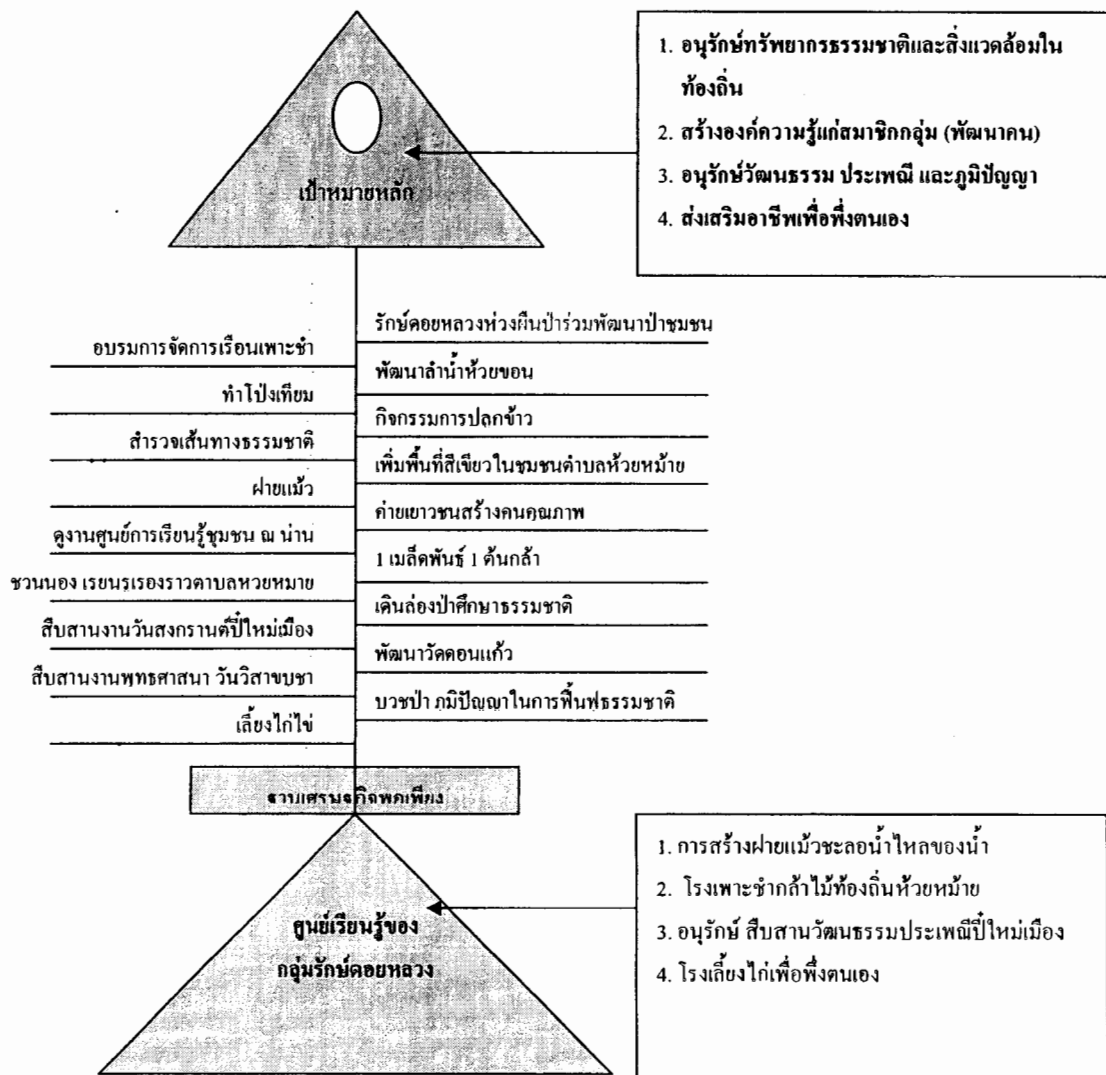
2. แผนกิจกรรม

กลุ่มรักษ์ดอยหลวงมีการจัดทำแผนกิจกรรมโดยอาศัยฐานของปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบลห้วยหม้ายเป็นกรอบในการขับเคลื่อนสู่แนวทางการแก้ไขให้ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมจากภาคีความร่วมมือหลากหลายหน่วยงานเข้าร่วมในการจัดทำกิจกรรมต่างๆ เริ่มจากกลุ่มเล็กๆ ในชุมชนก่อน หลังจากนั้นก็ขยายไปยังองค์กรภายนอกพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มเยาวชนในตำบล ชาวบ้านใน

ตำบล กลุ่มผู้สูงอายุ แกนนำหมู่บ้านทั้ง 17 หมู่บ้านในตำบลห้วยหม้าย วัดห้วยหม้าย โรงเรียนวัดห้วยหม้าย โรงเรียนบ้านห้วยกาน โรงเรียนเวียงเทพวิทยา โรงเรียนบ้านต้นหนูน โรงเรียนบ้านคอยแก้ว โรงเรียนบ้านห้วยซอน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแสงประทีป จังหวัดน่าน องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหม้าย มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคอยหลวง เป็นต้น ซึ่งแผนกิจกรรมส่วนใหญ่เน้นเยาวชนในชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา เพื่อให้เกิดการตระหนักถึงถิ่นแผ่นดินเกิด ในการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ให้เด็กๆ ได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ จากการได้มองเห็นด้วยตาและสัมผัสด้วยใจด้วยตัวของพวกเขาเอง ก่อให้เกิดการหวงแหน รักในแผ่นดินเกิดของตนเอง ที่พวกเขาต้องช่วยกันอนุรักษ์ และปกป้องสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนให้อยู่ต่อไป

ทำไม ? จึงเน้นเยาวชน เหตุผลแกนนำกลุ่ม ให้ความเห็นว่าเป็นว่า “ไม้อ่อนคั่งง่าย ไม่แก่ค้ำยาก การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ใหญ่โอกาสเป็นไปได้ยากกว่าเด็กๆ ซึ่ง เยาวชนนั้นเปรียบเสมือนเมล็ดพันธุ์ที่พร้อมจะเติบโต หากเราต่อความรู้ เติมความคิด เสริมให้เขาเป็นคนดี สร้างสำนึกรักบ้านเกิด เขาเหล่านั้นก็จะเจริญเติบโตเป็นคนดี รู้รักในท้องถิ่นแผ่นดินเกิด รู้จักที่จะอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่สืบต่อไป

แนวทางการดำเนินกิจกรรม..สุขแบบพอดี..บนวิถีแห่งความพอเพียงของกลุ่มรักษ์ด้วยหลวง

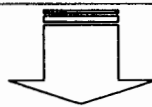

หลังจากที่กลุ่มรักษ์ด้วยหลวงได้ตั้งคำถามถึงวิถีชีวิตในอดีต-ปัจจุบันกับตนเอง ทำให้สมาชิกในกลุ่มได้มีโอกาสหยุดคิด รื้อฟื้น ทบทวนเรื่องดังกล่าว ทำให้ได้สติ ตรึกตรองขึ้นมาว่า วิธีการดำรงชีวิตที่ทำผิดเพี้ยนจากอดีตจนมาถึงปัจจุบันนั้นเป็นความหลง เป็นทางตัน โดยแท้ มันทำให้คนพึ่งตนเองไม่ได้ และทำลายคุณค่าของชุมชนที่เคยพึ่งพาอาศัยกันระหว่างคน ต้นไม้ สายน้ำและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำลายวิถีด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และธรรมชาติ เมื่อมองเห็นปัญหาที่สัมพันธ์กันดังกล่าว จึงเกิดปัญหา มองเห็นคุณค่าที่แท้จริงของภูมิปัญญาและการอยู่อย่างพอดีด้วยวิถีพอเพียงเพื่อพึ่งตนเองให้ได้ โดยอาศัย ทูตทางปัญญา ทูตทางสังคม ทูตทางวัฒนธรรม และทูตทางทรัพยากรที่มี

อยู่ใน ชุมชนด้วยการ รื้อฟื้นภูมิปัญญาเดิมในอดีต ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการกลับสู่อดีตด้วยการดำเนินชีวิตทวนกระแสการพัฒนาสมัยใหม่ โดยการปฏิเสธเทคโนโลยีและความสะดวกสบาย แต่หมายถึงการฟื้นฟูจิตวิญญาณและวัฒนธรรมด้วยการกลับไปสู่รากเหง้า และคุณค่าเดิม คุณค่าแห่งการพึ่งตนเอง เคารพธรรมชาติ เคารพพี่น้อง ฟื้นฟูความสัมพันธ์อันดีระหว่างคน ระหว่างธรรมชาติรอบตัว กินอยู่อย่างพอเพียง ไม่กระเสือกกระสนตามกระแสโลกอย่างที่เคยทำมาแบบไม่ลืมหูลืมตาอีก เป็นการผสมผสาน ทั้งของเก่าและของใหม่มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับวิถีแห่งตน โดยเน้น “ทันสมัยแต่ไม่ตามสมัย” โดยนำความรู้ ความคิดเห็นของแต่ละคนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ในกลุ่มที่มีแนวความคิดที่คล้ายกัน ขยายสู่พื้นที่รอบๆ ตำบลห้วยหม้าย ไปยังโรงเรียนต่างๆ เป็นความสูงที่กลุ่มรักศอยหลวงกำหนดและสร้างขึ้นได้เองโดยเริ่มก้าวทีละน้อยๆ เริ่มจากกิจกรรมเล็กๆ ผู้กิจกรรมที่ใหญ่ขึ้นและสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้ของกลุ่มรักศอยหลวงขึ้นเพื่อให้สมาชิกกลุ่มและเยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาภูมิปัญญาวัฒนธรรม การพัฒนาศักยภาพตนเอง และการส่งเสริมอาชีพเพื่อพึ่งตนเอง ซึ่งกลุ่มรักศอยหลวงได้ใช้ฐานแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่มใน 4 ด้านดังต่อไปนี้

2.1 ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ประกอบด้วย

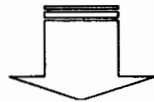
- กิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและป่าชุมชนตำบลห้วยหม้าย
- กิจกรรมรักศอยหลวงห้วงผืนป่าร่วมพัฒนาป่าชุมชน
- กิจกรรมพัฒนาลำน้ำห้วยซอน
- กิจกรรมทำโปงเทียม เพื่อเป็นแหล่งอาหารให้สัตว์ป่า
- กิจกรรมดูแลต้นไม้ ณ ฼าปนสถานบ้านห้วยซอนและกิจกรรมการปลูกข้าว
- กิจกรรมสำรวจเส้นทางธรรมชาติ
- กิจกรรมเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชนตำบลห้วยหม้าย
- กิจกรรมสร้างฝายแม้วคักตะกอนชะลอการไหลของน้ำ นำร่องน้ำห้วยซอน

“ ศูนย์เรียนรู้: ภูมิปัญญาการสร้างฝายแม้ว ”

2.2 ด้านการสร้างองค์ความรู้แก่สมาชิกกลุ่ม (พัฒนาคน) ประกอบด้วย

- กิจกรรมเดินล่องป่าศึกษาธรรมชาติ
- กิจกรรมกลุ่มรักษ์ค้อยหลวงร่วมกิจกรรมห้องเรียนชุมชน
- กิจกรรมศึกษาดูงานค่ายเยาวชนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ณ น่าน
- กิจกรรมค่ายเยาวชนสร้างคนคุณภาพ
- กิจกรรมนักสืบตัวน้อยสำรวจต้นไม้ในป่าใหญ่
- กิจกรรมอบรมการจัดการเรือนเพาะชำ
- กิจกรรมเพาะเมล็ดพันธุ์
- กิจกรรมเรือนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าท้องถิ่น
- กิจกรรมกิจกรรม 1 เมล็ดพันธุ์ 1 ต้นกล้าภายใต้โครงการเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มรักษ์ค้อยหลวง
- กิจกรรมพัฒนาค้อยหลวง: การฝึกอบรมสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- กิจกรรมชวนน้อง เรียนรู้เรื่องราวตำบลห้วยหม้าย

“ศูนย์เรียนรู้: โรงเพาะชำกล้าไม้ท้องถิ่น”

2.3 ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญา

- กิจกรรมพัฒนาวัดคอนแก้ว
- กิจกรรมสืบสานงานวันสงกรานต์
- กิจกรรมสืบสานงานพุทธศาสนา วันวิสาขบูชา
- กิจกรรมสืบสานตำนาน งานปีใหม่เมือง
- กิจกรรมสืบสานงานพุทธศาสนา วันวิสาขบูชา
- กิจกรรมบวชป่า ภูมิปัญญาในการฟื้นฟูธรรมชาติ

“ศูนย์เรียนรู้: วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ณ วัดห้วยหม้าย”

2.4 ด้านการส่งเสริมอาชีพเพื่อตนเอง

- กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการแก่เยาวชนกลุ่มรักษ์คลองหลวงเพื่อการสร้างแบบจำลองเศรษฐกิจพอเพียง (เลี้ยงไก่)

“ศูนย์เรียนรู้: โรงเลี้ยงไก่ไข่”

จากการวิจัยครั้งนี้ “ศูนย์เรียนรู้” หมายถึง สถานที่สำหรับใช้ในการศึกษา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติจริง โดยใช้พื้นที่ที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนช่วยหมาย รูปแบบเป็นลักษณะของห้องเรียนธรรมชาติ สู่การลงมือปฏิบัติจริง ได้แก่

1. ศูนย์เรียนรู้: ภูมิปัญญาการสร้างฝายแม่ั่ว ตั้งอยู่ที่

: เป็นพื้นที่ที่กลุ่มรักษ์คลองหลวงร่วมกับชาวบ้านจัดทำฝายแม่ั่ว 10 จุด ดังต่อไปนี้

- 1.1 บ้านห้วยซอน หมู่ 14 ณ เส้นเลาหลวง จุดบวักคันปูย มี 2 จุด
- 1.2 บ้านห้วยซอน หมู่ 10 ณ ห้วยซอนแ่งแล้ง มี 2 จุด
- 1.3 บ้านห้วยซอน หมู่ 11 ณ วังเฮีย จุดถ้ำไก่ มี 2 จุด
- 1.4 บ้านห้วยซอน หมู่ 16 ณ วังเฮีย จุดท่าข้าม มี 2 จุด
- 1.5 บ้านห้วยซอน หมู่ 3 ณ วังเฮีย จุดขอนแก่นมี 2 จุด

2. ศูนย์เรียนรู้: โรงเพาะซากดำไม้ทองถิ่น ตั้งอยู่ที่

: บ้านของคุณฉัฐมน เป็นมูล แกนนำสมาชิกกลุ่มรักษ์คลองหลวง บ้านเลขที่ 154 หมู่ 10 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่

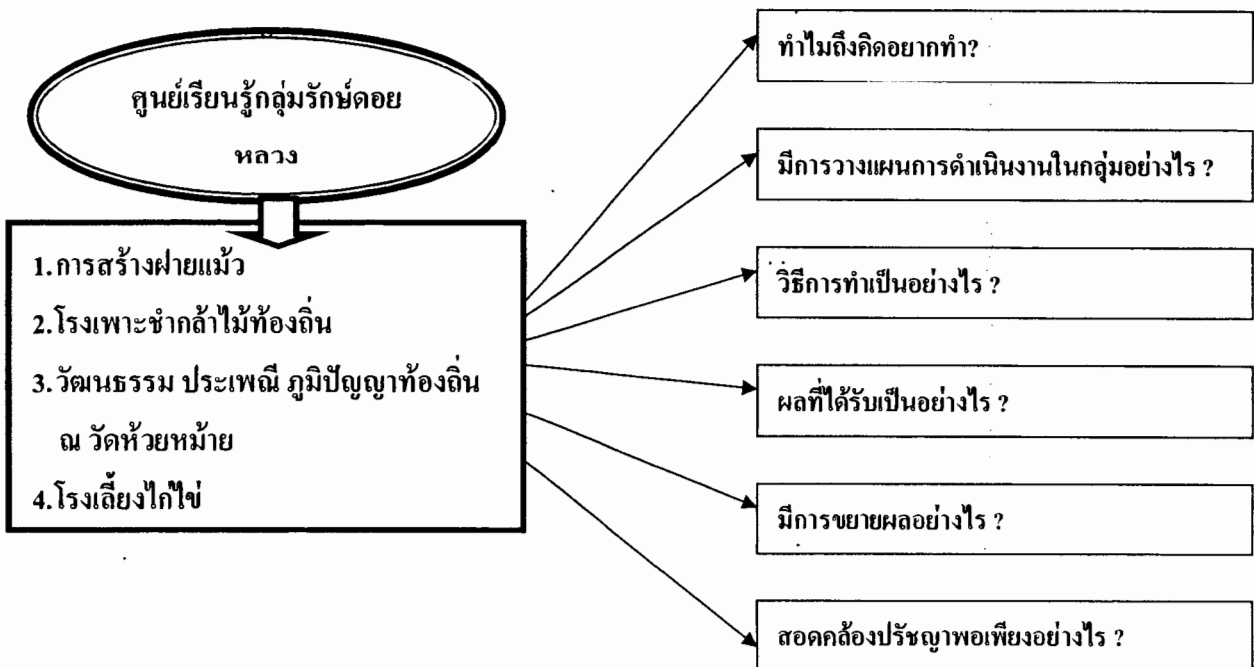
3. ศูนย์เรียนรู้: วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตั้งอยู่ที่

: วัดห้วยหม้าย ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เป็นศาสนสถานซึ่งใช้สำหรับปฏิบัติธรรม รวมถึงเป็นที่สำหรับเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. ศูนย์เรียนรู้: โรงเรียนโกไข่ ตั้งอยู่ที่

: บ้านของคุณณัฐมน เป็นมูลนิธิกลุ่มรักษ์คอยหลวง บ้านเลขที่ 154 หมู่ 10 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่

3. การปฏิบัติ

1. การสร้างฝายแม้วดักตะกอนชะลอการไหลของน้ำ

สาเหตุการสร้างฝายแม้ว

กลุ่มรักษ์คอยหลวงร่วมกันสร้างฝายแม้วขึ้น เนื่องจากเล็งเห็นถึงปัญหาตรงกันว่า พื้นที่ป่าไม้แห้งแล้ง ต้นไม้ขาดแคลนน้ำ สัตว์ป่าขาดแคลนแหล่งอาหาร พืชผักในป่าขาดแคลนน้ำไปหล่อเลี้ยงต้นไม้ ป่าไม้ที่เคยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่งค้ำน้ำลำธารของลำน้ำห้วยซอน ถูกบุกรุกทำลาย ทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่เป็นฟองน้ำในการดูดซับน้ำไว้ใช้ในช่วงแล้งได้ และในช่วงปี 2549 ได้เกิดวิกฤตค้ำน้ำป่าไหลบ่าอย่างรุนแรงเข้าท่วมพื้นที่บ้านห้วยซอนหมู่ หมู่ 3 และหมู่ 11 หนาดินพังทลาย ปัจจุบันได้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยซอนขึ้น เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการเก็บกักน้ำ แต่พบว่า น้ำที่ไหลเข้ามาในอ่างได้พัดพาเอาตะกอน เศษไม้ทั้งเล็กและใหญ่เข้าสู่อ่าง ทำให้อ่างเก็บน้ำตื้นเขินและเป็นสาเหตุทำให้น้ำไม่สะอาด เกิดการหมักหมมได้ ซึ่งกลุ่มรักษ์คอยหลวงเล็งเห็นความสำคัญของ

ประเด็นการจัดการน้ำร่วมกัน ระหว่างผู้ใช้น้ำในหมู่บ้านห้วยซอน หมู่ 14, 16, 3, 11 และหมู่ที่ 10 ในกรณีการจัดการน้ำเพื่อความอยู่รอดของป่า และคิดว่าหากเราเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ จะสามารถมีน้ำใช้ได้ตลอดปีจนถึงช่วงฤดูแล้ง ดังนั้น จึงเกิดแนวความคิดว่าต้องเริ่มต้นที่การรักษาป่าไว้ให้ได้ก่อน ซึ่งกลุ่มรักษ์คอยหลวงได้ไปดูงานมาจากห้วยฮ่องไคร้ จังหวัดเชียงใหม่ นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนห้วยหม้าย โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านจากวัดจุกจากท้องถิ่นที่มีอยู่ เพื่อสามารถชะลอการไหลของน้ำให้ช้าลง และเพิ่มความชุ่มชื้นให้ต้นน้ำลำธาร เมื่อคืนชุ่มชื้น ป่าก็ฟื้นตัว ควบคู่ไปกับการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกการไม่เร่งแค้นไม้ และสุดท้ายคนในชุมชนก็จะได้ประโยชน์จากป่า

ฝ่ายแก้ว ได้เริ่มจัดทำขึ้นเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2550 จำนวน 10 ฝ่าย เกิดจากแนวคิดของกลุ่มรักษ์คอยหลวงที่เห็นความสำคัญของการสร้างฝายแก้วคักตะกอนชะลอการไหลของน้ำ โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่ และมีความร่วมมือจากหลายฝ่าย ได้แก่ ชาวบ้านห้วยซอน หมู่ 16, 14, 3, 11 และ 10 โรงเรียนบ้านห้วยซอน โรงเรียนเวียงเทพวิทยา มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคอยหลวง รูปแบบกิจกรรมมุ่งเน้นปรับปรุง แก้วไข อนุรักษ์ พื้นฟูสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติขึ้น เป็นกิจกรรมคืนชีวิตสู่ต้นไม้ และสายน้ำ เพื่อชะลอการไหลของน้ำ และกรองเศษไม้ที่จะไหลเข้าสู่อ่างเก็บน้ำห้วยซอน

การจัดการความรู้ในการวางแผนการดำเนินงานการสร้างฝายแก้วของกลุ่มรักษ์คอยหลวง

1. ประชุมสร้างความเข้าใจสมาชิกกลุ่มรักษ์คอยหลวง ชี้แจงหลักแนวคิด วัตถุประสงค์ของกลุ่มในการดำเนินงานการสร้างฝายแก้วร่วมกัน โดยเปิดโอกาสให้มีการซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยให้สมาชิกมีส่วนร่วม
2. วิเคราะห์ปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหาในชุมชน โดยให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลและเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหามากขึ้น
3. วิเคราะห์หาวิธีการแก้ไขเพื่อพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นเพื่อให้เป้าหมายของกลุ่มประสบความสำเร็จและใช้วิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่
4. ประสาน แกนนำชุมชนในการร่วมสร้างฝายแก้ว จาก 5 หมู่บ้าน (ชาวบ้านห้วยซอน หมู่ 16, 14, 3, 11 และ 10) และหน่วยงานต่างๆ เช่น สถานศึกษาในตำบลห้วยหม้าย องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหม้าย เพื่อให้ทุกหน่วยงานมีส่วนร่วมในการทำฝายแก้วกักเก็บน้ำ โดยคนในชุมชน เพื่อชุมชน
5. อบรม ดูงานจากชุมชนต้นแบบฝายแก้วตามลำน้ำสาขาจากห้วยฮ่องไคร้ มาเป็นรูปแบบในการปรับประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญา และพื้นที่ของตนเอง โดยยึดสิ่งที่มีและหาได้ในชุมชน

6. ประชุมร่วมกับแกนนำหมู่บ้าน และหน่วยงานต่างๆที่เข้าร่วมกิจกรรมการสร้างฝายแม้วเพื่อแบ่งหน้าที่การทำงาน โดยแบ่งเป็น ฝ่ายตัดไม้ไผ่หรือหาท่อนไม้ที่ไม่ใช่แล้ว ฝ่ายหาหิน ฝ่ายสร้าง ฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายแม่ครัว ระบุรายบุคคลว่าใครอยู่จุดไหน จะใช้อุปกรณ์อะไรบ้างในการเตรียมความพร้อม

7. แต่ละกลุ่ม ทั้ง 10 กลุ่มประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในการคิดแบบแปลนในการจัดทำฝายแม้ว โดยให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสะดวกและง่ายในการสร้างจริง (แต่ละกลุ่มไม่จำเป็นต้องเหมือนกันเพื่อเปรียบเทียบว่าแบบไหนจะสามารถเก็บกักน้ำได้ดีที่สุด)

8. ดำเนินการตามแผน หลังจากที่มีกรมอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบ ต้องมีผู้นำคอยควบคุม ติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน และคอยแก้ไขปัญหาหากเกิดเหตุการณ์เฉพาะหน้าขึ้น

9. ติดตามประเมินผล และปรับปรุงกิจกรรมการดำเนินงาน โดยมีการประชุมและตรวจสอบว่า ใน 10 ฝายนั้นมีชำรุดบ้างหรือไม่ เกิดปัญหาในส่วนใดบ้าง เพื่อหาแนวทางแก้ไขให้มีประสิทธิภาพขึ้น ซึ่งกลุ่มรักษาคอยหลวงจะมีการประชุมประจำเดือนถึงความคืบหน้าของงานอยู่แล้ว

10. สรุปผลการจัดทำฝายแม้ว เป็นรูปเล่มเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาแก่ชุมชนอื่นๆ ในแฟ้มสรุปกิจกรรม และใน web www.rakdoilaung-phrae.org

วิธีการสร้างฝายแม้ว

วัสดุอุปกรณ์ : ที่ใช้สำหรับสร้างฝายแม้ว ประกอบด้วย ไม้ไผ่ ไม้ เชือกฟาง กระจสบฟาง หิน ทราย ขวาน ตอก ถัง จอบ บั้งก็ มีด

วิธีการทำ : จาก 10 ฝายที่ทำการสร้าง มีรูปแบบการสร้างที่ต่างกันอยู่ 2 แบบด้วยกัน ดังนี้

ฝายที่ 1

1. ตัดไม้ 2 ท่อนมาวางกับลำห้วย
2. ตัดไม้ไผ่มาตอกเป็นหลัก ทั้งระยะพอประมาณ
3. ใช้ตอกมัดกับท่อนไม้เพื่อให้ยึดแน่นติดกับท่อนไม้
4. ตักทรายใส่กระจสบฟางไปประมาณ 30 กระจสบ
5. เก็บหินเพื่อใส่ในช่องระหว่างท่อนไม้ 2 ท่อน
6. หลังจากนั้นเอากระจสบทรายทับบนก้อนหินให้เต็มทำเป็น 2 ชั้น

ฝายที่ 2

1. ตัดไม้ 2 ท่อนมาวางกับลำห้วย
2. ตัดไม้ไผ่มาตอกเป็นหลัก ทั้งระยะพอประมาณ
3. ใช้ตอกมัดกับท่อนไม้เพื่อให้ยึดแน่นติดกับท่อนไม้
4. ตักทรายใส่กระสอบฟางไปประมาณ 30 กระสอบ
5. ใช้ไม้วางรองพื้นในช่องระหว่างท่อนไม้ 2 ท่อนเพื่อให้น้ำไหลผ่านได้เล็กน้อย
6. เก็บหินวางบนไม้วางรองพื้นอีกชั้น
7. หลังจากนั้นเอากระสอบทรายทับบนก้อนหินให้เต็มทำเป็น 2 ชั้น

การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

- ส่วนของผู้ชายช่วยกันตัดต้นไม้ไผ่และท่อนไม้
- ผู้ชายบางส่วนก็จะไปตักทรายใส่กระสอบฟาง
- ผู้หญิงส่วนหนึ่งก็จะไปตักทราย และไปเก็บหินเพื่อเอามาใส่ในฝาย
- ผู้หญิงอีกส่วนหนึ่งก็จะไปทำกับข้าว เตรียมไว้

ผลที่ได้รับจากการทำฝายแล้ว

ด้านครอบครัว : สมาชิกกลุ่มรักศคยหลวงได้มีกิจกรรมสร้างฝายแล้วร่วมกับคนในครอบครัวเพื่อสานความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจกันในครอบครัวมากขึ้นจากการชักชวนผู้ที่ใกล้ชิดกันก่อน ไม่ว่าจะเป็น ลูก ภรรยา และบรรดาพี่น้อง ก็จะใช้วิธีการขายความคิดและค่อยๆ ให้สัมผัสกับความจริงด้วยการค่อยๆ ทำทีละเล็กละน้อย อย่างเช่น การช่วยกันขนหิน ขนทราย ทำกับข้าวรอ ในการสร้างฝายในครั้งนี้ เป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดการซึมซับสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม ห่วงแทนทรัพยากรธรรมชาติจากการร่วมกันสร้าง ร่วมกันทำ ร่วมกันพัฒนาฝายแล้วในชุมชนครั้งนี้ ด้วยการค่อยๆ ซึมซับทีละน้อยๆ

ด้านชุมชน : เกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นทีมระหว่างชาวบ้านหมู่อื่นๆ จากการร่วมกันวางแผน การแบ่งงานกันทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างประสบความสำเร็จ ส่งผลให้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันทั้งระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง และผู้นำชุมชนที่ดีขึ้น เป็นจุดเริ่มต้นของเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของชุมชนและเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ปัญหาและร่วมหาแนวทางการแก้ไขร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการสร้างวัฒนธรรมการเคารพ

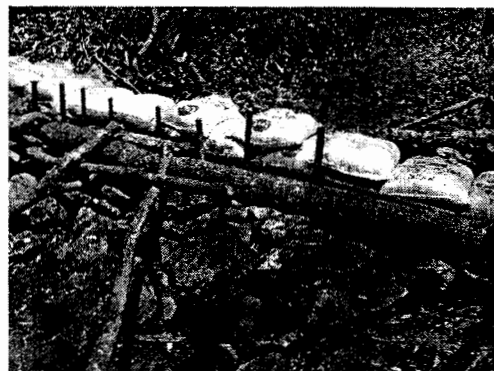
ธรรมชาติ เพื่อปกป้องรักษาผืนแผ่นดินของชุมชนห้วยหม้ายให้ชุ่มชื้นอุดมสมบูรณ์ มีน้ำใช้ตลอดปี ไม่แห้งเหือดยามหน้าแล้งอีกด้วย เป็นการปลูกจิตสำนึกค้ำน้ำซึ่มบ่อทราย ค่อยรับรู้ และซึมซับถึงความสำคัญของสายสัมพันธ์ระหว่าง คน ต้นไม้ และสายน้ำ ดังคำกล่าวที่ว่า “สิบปากว่า ไม่เท่าตาเห็น และสิบตาเห็น ไม่เท่าลงมือทำด้วยตนเอง” จึงรู้ซึ่งถึงคุณค่า

แนวทางขยายผล

กลุ่มรักษาดอยหลวงมีความมุ่งมั่นที่จะขยายจำนวนการสร้างฝายแม้ว โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในพื้นที่เพิ่มขึ้นให้เต็มพื้นที่ เพื่อกักเก็บความชุ่มชื้นให้กับต้นไม้ และเพื่อให้มีน้ำใช้ในหน้าแล้งได้ นอกจากนั้น ยังมีโครงการที่จะทำต่อหลังจากการสร้างฝายแม้ว ก็คือ การปลูกต้นไม้เพิ่มเติมความชุ่มชื้น โดยเลือกพันธุ์ไม้ยืนต้นที่ดูดซับน้ำได้ดี ซึ่งผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนได้บอกไว้ว่าพันธุ์ไม้ยืนต้นที่ดูดซับน้ำได้ดีพื้นที่ชุมชนห้วยหม้าย ได้แก่ ต้นปะถ่าติควาย ต้นมะค่าและต้น ไทร เป็นต้น และอีกกิจกรรมหนึ่งคือ การสร้างฝายแบบกึ่งถาวร เพื่อความแข็งแรง มั่นคง ถาวร ของฝายให้มีความแข็งแรงมากยิ่งขึ้น

ฝายแม้วดักตะกอนชะลอการไหลของน้ำ ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากแนวคิดการสร้างฝายแม้วดักตะกอนชะลอการไหลของน้ำ ของกลุ่มรักษาดอยหลวง จะเห็นได้ว่า ได้ใช้เงื่อนไขความรู้ คือสมาชิกกลุ่มรักษาดอยหลวงร่วมกับชาวบ้านผู้มีประสบการณ์การทำฝายแม้วและหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน ได้ช่วยกันคิดวางรูปแบบการจัดทำฝายแม้วก่อนลงมือทำจริง และกลุ่มรักษาดอยหลวงยังได้ ศึกษาองค์ความรู้จากชุมชนต้นแบบฝายแม้วตามลำน้ำสาขาจากห้วยอ่องไคร้ มาเป็นรูปแบบในการปรับประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญา และพื้นที่ของตนเองโดยยึดสิ่งที่มีและหาได้ในชุมชนเป็นความพอประมาณ มีเหตุผลและ มีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในการสร้างฝายแม้วเตรียมการก่อนถึงหน้าฝนที่จะได้กักเก็บน้ำได้มากไว้ใช้ในฤดูแล้งในปีหน้า นอกจากนั้นยังสามารถชะลอการไหลของน้ำให้ช้าลงได้ และยังสามารถเพิ่มความชุ่มชื้นให้ดินน้ำลำธาร เมื่อดินชุ่มชื้น ป่าก็ฟื้นตัว คนในชุมชนก็ได้ประโยชน์จากป่า สอดคล้องกับเงื่อนไขคุณธรรมเป็นการเอื้ออาทรและเกื้อกูลซึ่งกันและระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์

รูปภาพ ศูนย์เรียนรู้การทำฝายแม้วชะลอการไหลของน้ำของกลุ่มรักษ์คอยหลวง

1.2 โรงเรือนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าท้องถิ่น

สาเหตุการสร้างโรงเรือนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าท้องถิ่น

แรงบันดาลใจในการคิดทำโรงเรือนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าท้องถิ่นขึ้นมาของกลุ่มรักษ์คอยหลวง เกิดจาก ต้นไม้ในชุมชนถูกตัดลงไปมาก ป่าไม้ลดลงส่งผลให้สัตว์ป่าขาดที่อยู่อาศัยลดจำนวนลง อีกด้านหนึ่งในการคิดทำโรงเรือนเพาะชำและฟื้นฟูป่าท้องถิ่นก็คือ ต้องการสร้างฐานการเรียนรู้ เพื่อผลิตกล้าไม้ท้องถิ่น อยากรมีแหล่งในการผลิตกล้าไม้ เพื่อสามารถขยายพันธุ์กล้าไม้ที่อยู่ในท้องถิ่นได้ด้วยมือของตนเองอันจะส่งผลต่อการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้การขยายพันธุ์กล้าไม้ท้องถิ่นของตน โดยใช้ภูมิปัญญาเดิมที่ชาวบ้านได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง แล้วนำมาขยายผลสู่คนรุ่นหลังต่อไป ขยายวงเป็นความรู้ที่กว้างขึ้นสู่การปฏิบัติจนกลายเป็นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ สายน้ำ และสิ่งแวดล้อม ของชุมชนห้วยหม้าย

เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2550 โดยใช้พื้นที่ที่อยู่อาศัยของสมาชิกในกลุ่มรักษ์คอยหลวงในการจัดทำเป็นอาคารแหล่งเรียนรู้ ณ บ้านเลขที่ 154 หมู่ 10 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ได้รับการสนับสนุนการจัดทำโรงเรือนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าจากหน่วยวิจัยและฟื้นฟูป่า ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ EDEN PROJECT มูลนิธิฟอรู แรกเริ่มก่อนจัดตั้งโรงเรือนเพาะชำ ได้มีกิจกรรมหลายโครงการซึ่งเริ่มกิจกรรมครั้งแรก เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2549 ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหม้ายโดยมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้การจัดการเรือนเพาะชำเพื่อศึกษาเรียนรู้กล้าไม้ พรรณไม้ท้องถิ่น และมีการฝึกอบรมภาคปฏิบัติ ณ ศูนย์การเรียนรู้กลุ่มรักษ์คอยหลวง เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติได้จริง สามารถบันทึกรวบรวมองค์ความรู้พรรณไม้ท้องถิ่นตำบลห้วยหม้ายได้ สามารถเพาะพันธุ์กล้าไม้ นำความรู้มาแลกเปลี่ยนถ่ายทอดองค์ความรู้แก่

ชาวบ้านได้ รวมถึงสามารถปลูกฟื้นฟูป่าในท้องถิ่นแยกประเภทที่ดิน การใช้สอยไม้และป่าอย่างยั่งยืนได้ด้วยตนเอง และที่สำคัญก็คือ สามารถสอนให้สมาชิกกลุ่มรักษ์คอยหลวงมีความรู้ในทางทฤษฎีและการปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเพื่อช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม ป่าไม้ของตำบลห้วยหม้ายให้คงอยู่ต่อไปในรุ่นลูกหลาน

การจัดการความรู้การวางแผนการดำเนินงานการสร้างโรงเรียนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าท้องถิ่นของกลุ่มรักษ์คอยหลวง

1. ประชุมสร้างความเข้าใจสมาชิกกลุ่มรักษ์คอยหลวง ซึ่งแจ้งหลักแนวคิด วัตถุประสงค์ของกลุ่มในการดำเนินงานการสร้างโรงเรียนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าท้องถิ่นร่วมกันกับสมาชิกกลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้มีการซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยให้สมาชิกมีส่วนร่วม
2. วิเคราะห์ปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหาที่ป่าไม้ในชุมชนเหลือปริมาณลดน้อยลงเรื่อยๆ เนื่องจากพฤติกรรมการบุกรุกทำลายป่าของชาวบ้าน โดยขอคำแนะนำจากผู้มีความรู้ในท้องถิ่นร่วมให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมและให้สมาชิกกลุ่มรักษ์คอยหลวงมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลและเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหามากขึ้น
3. วิเคราะห์หาวิธีการแก้ไขเพื่อพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องเหมาะสมกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่
4. จัดโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมให้ความรู้การจัดการเรียนเพาะชำเพื่อศึกษาเรียนรู้กล้าไม้ พรรณไม้ท้องถิ่น และมีการฝึกอบรมภาคปฏิบัติ ณ ศูนย์การเรียนรู้กลุ่มรักษ์คอยหลวง ให้แก่สมาชิกใหม่ของกลุ่มได้มีความรู้ในการเพาะชำกล้าไม้
5. คูงานโรงเรียนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าจากหน่วยวิจัยและฟื้นฟูป่า ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ EDEN PROJECT มูลนิธิพอรุ
6. ประชุมร่วมกับสมาชิกกลุ่มในการดำเนินงานการสร้างโรงเรียนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าท้องถิ่นเพื่อแบ่งหน้าที่การทำงาน โดยแบ่งเป็น ฝ่ายเตรียมเมล็ดพันธุ์ไม้ท้องถิ่น ฝ่ายสร้างโรงเรียนเพาะชำ ฝ่ายเตรียมกล้าไม้ ฝ่ายปลูก ระบุรายบุคคลว่าใครทำงานด้านไหน จะใช้อุปกรณ์อะไรบ้างในการสร้างโรงเรียนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าท้องถิ่น
7. สมาชิกกลุ่มประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในการคิดแบบแปลนโครงสร้างโรงเรียนเพาะชำ โดยให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วมในการออกแบบ

8. ดำเนินการตามแผน หลังจากที่มีการมอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบ โดยมีประธานกลุ่มเป็นผู้นำคอยควบคุม ติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน และคอยแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหากเกิดเหตุการณ์เฉพาะหน้าขึ้น

9. ติดตามประเมินผล และปรับปรุงกิจกรรมการดำเนินงาน โดยมีการประชุมและตรวจสอบเป็นประจำทุกเดือนว่าโรงเรือนเพาะชำมีจุดชำรุดใดบ้าง หากอุปกรณ์ใด เกิดปัญหาอะไรบ้าง เพื่อหาแนวทางแก้ไขให้มีประสิทธิภาพขึ้น ซึ่งกลุ่มรักษ์คอยหลวงจะมีการประชุมประจำเดือนเพื่อติดตามความคืบหน้าของงานอยู่แล้ว

10. สรุปผลการจัดทำโรงเรือนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าท้องถิ่นเป็นรูปเล่มเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาแก่ชุมชนอื่นๆ ในแฟ้มสรุปกิจกรรม และใน web www.rakdoilaung-phrae.org เพื่อเผยแพร่ต่อชุมชนอื่นๆต่อไป

วิธีการสร้างโรงเรือนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าท้องถิ่น

วัสดุอุปกรณ์ : ที่ใช้สำหรับสร้างโรงเรือนเพาะชำ ประกอบด้วย เสา 6 ต้น แสตน 1 ม้วน อิฐบล็อกปูน สปีงเกอร์ สายยาง ก๊อคน้ำ ตะปู บั้วรดน้ำ จอบ เสียม และช้อนพรวน

วิธีการทำ : แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 : การสร้างเรือนเพาะชำ

1. เตรียมอุปกรณ์ให้ครบถ้วน
2. ปรับหน้าดินให้เท่ากัน
3. ขุดหลุมเพื่อที่จะตั้งเสา
4. ดัดคานแล้วนำแสตนมาคลุมเพื่อไม่ให้แสงแดดส่องถึงต้นกล้ามากจนเกินไป
7. เมื่อสร้างเรือนเพาะชำเสร็จก็นำอิฐบล็อกมาวางให้เป็นลึอกๆ เพื่อที่จะแยกประเภทของกล้าต้นไม้มัดละชนิด

ส่วนที่ 2 : การเพาะเมล็ดกล้าไม้ท้องถิ่น

- เมล็ดสัก

นำเมล็ดสักมาต้ม แบ่งครึ่ง ครึ่งหนึ่งไปตากแดด อีกครึ่งหนึ่งไปแช่น้ำ หลังจากต้มเสร็จก็นำเมล็ดสักนั้นมาไว้ในเรือนเพาะชำแล้วทำหลุมไปเป็นแถวยาวในแปลง พอทำเสร็จก็ช่วยกันนำเมล็ดสักมาใส่ในหลุมที่ทำไว้

- เมล็ดซั๊ก

นำเมล็ดซั๊กไปแช่น้ำ และช่วยกันขัด หลังจากนั้นให้นำไม้มาทุบ เอาเปลือกออก แล้วล้างเมล็ดที่เอาเปลือกออกแล้ว สุดท้ายนำไปตากให้แห้ง แล้วนำไปใส่แปลงที่ขุดหลุมแล้วก็กลบดิน

- เมล็ดมะค่า

เริ่มต้นต้องทำการเจาะที่หัวของเมล็ดมะค่าก่อน หลังจากนั้นให้นำเมล็ดมะค่าไปใส่แปลงที่เตรียมไว้แล้วนำเมล็ดมะค่าลงดินโดยวางเรียงเฉียงไปด้านไหนก็ได้ หลังจากนั้นก็กลบดิน

การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

สมาชิกกลุ่มจะมีการแบ่งหน้าที่กัน โดยการจับฉลากเวรในการรดน้ำคั่นกล้าตอนเย็น หลังเลิกเรียน โดยจะแบ่งเวรเป็น 7 วัน วันจันทร์ถึงวันอาทิตย์

ผลที่ได้รับจากการสร้างโรงเรือนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าท้องถิ่น

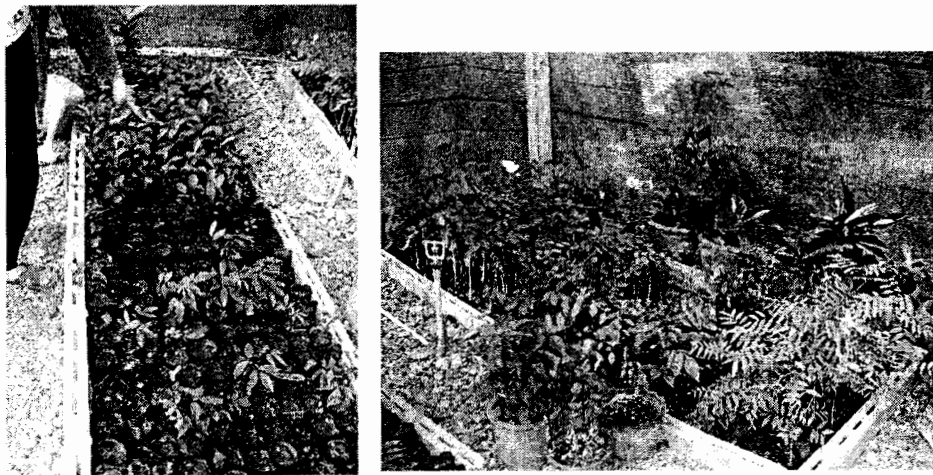
1. สมาชิกกลุ่มได้รู้จักการทำงานเป็นทีม ในการแบ่งหน้าที่การทำงานตามความถนัดของแต่ละคน
2. เกิดความรักความสามัคคีในสมาชิกกลุ่ม จากการทำงานร่วมกัน
3. เกิดกระบวนการเรียนรู้การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การวางแผนการทำงาน และความรับผิดชอบในการทำงาน
4. ได้องค์ความรู้ในการสร้าง โรงเรือนเพาะชำ และการเพาะชำกล้าไม้ที่หายากในท้องถิ่น รู้วิธีการปลูก เทคนิคการเพาะกล้าไม้
5. ได้องค์ความรู้ในด้านการบริหารจัดการในกลุ่มสู่การปฏิบัติจริง

แนวทางขยายผล

กลุ่มรักษ์ดอยหลวงได้มองการณ์ไกลสู่การขยายผลในอนาคต ถึงการสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการผลิตกล้าไม้แล้วจัดทำเป็นหนังสือเผยแพร่กับเครือข่ายโรงเรียน หรือผู้ที่สนใจ รวมถึงจะสร้างเรือนเพาะชำเพิ่มเติมให้มากขึ้นในพื้นที่ตำบลห้วยหม้าย โดยขยายผลเป็นโรงเรียนการผลิตสมุนไพร, ซึ่งจะเป็นโรงเรียนที่ให้ความรู้ในเรื่องการผลิต การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค โดยจะขอใช้พื้นที่ของโรงเรียนในตำบลห้วยหม้ายเป็นแหล่งเรียนรู้ต่อไปในการสร้างเรือนเพาะชำพืชสมุนไพรในอนาคตอีกด้วย

โรงเรียนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าท้องถิ่น ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การสร้างโรงเรียนเพาะชำและการฟื้นฟูป่าท้องถิ่นถือเป็นกิจกรรมที่เน้นการพึ่งตนเอง และสร้างภูมิคุ้มกัน ดังจะเห็นได้จากการที่กลุ่มรักษ์คอยหลวงพยายามที่จะเพาะกล้าไม้และพรรณไม้ท้องถิ่นตำบลห้วยหม้ายด้วยตนเอง ซึ่งประธานกลุ่มรักษ์คอยหลวงได้กล่าวว่า “หากเราไม่ช่วยกันเพาะกล้าไม้ดั้งเดิมที่เคยมีอยู่ในชุมชนของเรา ใครจะมาช่วยเรา เพราะคนที่รู้จักผืนแผ่นดินนี้ดีที่สุดก็คือคนในชุมชนเราเอง เราจะต้องคิดถึงชุมชน ผืนป่าของเรา ก่อนฟุ้งมือของภาครัฐ” จึงเป็นจุดเริ่มก้าวของกลุ่มรักษ์คอยหลวงที่พยายามก้าวด้วยตนเองเป็นก้าวเล็กๆ ที่มีพลังของคนในชุมชนมาหนุนเสริมไม่หวังพึ่งความช่วยเหลือจากภาครัฐซึ่งไม่รู้จะต้องรอความช่วยเหลือนานเท่าไรกว่าจะไ้เริ่มต้น เป็นการคิดที่มีเหตุผลเพื่อการพึ่งตนเองโดยใช้ฐานของทุนทางมนุษย์ ทุนทางปัญญา และทุนทางสังคม ที่มีอยู่ เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปโดยหาแนวทางการป้องกัน เพื่อร่วมกันสร้าง ร่วมกันทำ ร่วมกันป้องกัน ให้ป่าไม้ สายน้ำ สิ่งแวดล้อมคงอยู่กับชุมชนห้วยหม้ายแห่งนี้ตลอดไป

รูปภาพ ศูนย์เรียนรู้การเพาะชำกล้าไม้ท้องถิ่นของกลุ่มรักษ์คอยหลวง

1.3 สืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาเหตุการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดทำกระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน เริ่มจุดประกายจากฐานคิดที่เน้นคุณธรรมนำการพัฒนา จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มรักษ์คอยหลวงท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “หากมีความรู้

มากมาย แต่ไม่มีคุณธรรม จริยธรรม สังคมก็จะมีแต่คนที่เอาเปรียบผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน แล้วคนส่วนรวมก็เดือดร้อน การถือศีลฟังธรรม นั่งสมาธิ จึงเป็นการฝึกการพัฒนาจิตใจเราให้เป็นผู้ดี ผู้รู้ให้ยังคิดอยู่เสมอไม่ให้เห็นแก่ตัว ให้รู้จักฟังผู้อื่น และไม่ทำให้ผู้อื่นต้องเดือดร้อน” เป็นความพอเพียงบนฐานพุทธธรรม ที่จะนำสู่ความสำเร็จในการพัฒนาผืนแผ่นดินเกิดของตนเองที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ด้านมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ภายใต้เงื่อนไขคุณธรรม

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญา ประเพณี ท้องถิ่นเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่กลุ่มรักรักษ์คอยหลวงได้นำมาเป็นแนวทางในการปูพื้นฐานการเรียนรู้ถึงบริบทชุมชน ตัวตน และรากเหง้าของชุมชนด้วยหม้อยี่สั่งสมมานานสมัยบรรพบุรุษแก่เยาวชนในตำบลด้วยหม้อยี่ให้รู้จักสะสมความรู้ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่สืบไปในรุ่นลูกรุ่นหลานก่อนที่ของมะเก่าจะสูญสลายหายไป ซึ่งเริ่มจัดทำแผนการดำเนินงานกลุ่มรักรักษ์คอยหลวงด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมชุมชนด้วยหม้อยี่ ตั้งแต่ปี 2548 จนถึงปัจจุบัน และมีโครงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนด้วยหม้อยี่อย่างต่อเนื่องในแต่ละปี อาทิเช่น โครงการพัฒนาวัดคอนแก้ว โครงการสืบสานงานวันสงกรานต์ โครงการสืบสานงานพุทธศาสนา วันวิสาขบูชา โครงการสืบสานตำนานงานปีใหม่เมือง และโครงการบวชป่า ภูมิปัญญาในการฟื้นฟูธรรมชาติ กิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นคำราชีวิตให้รู้ถึงความเป็นตัวตน อัตลักษณ์ของชุมชน ที่มาที่ไปของคนในชุมชนที่ดีที่สุดที่ไม่ควรละทิ้งแต่พึงระลึกถึงมรดกแห่งคุณค่า ที่หล่อหลอมด้วยภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไว้เสมอให้คงสืบต่อไป

การจัดการความรู้การวางแผนการดำเนินงานสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มรักรักษ์คอยหลวง

1. ประชุมสร้างความเข้าใจสมาชิกกลุ่มรักรักษ์คอยหลวง ชี้แจงหลักแนวคิด วัตถุประสงค์ของกลุ่มในการดำเนินงานสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกันกับสมาชิกกลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้มีการซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยให้สมาชิกมีส่วนร่วม
2. วิเคราะห์ปัญหา ค้นหาสาเหตุความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เลือนลางจางหายไป แทบไม่มีผู้ใดสานต่อในรุ่นหลัง ซึ่งในการค้นหาสาเหตุ สมาชิกกลุ่มรักรักษ์คอยหลวงสามารถแสดงความคิดเห็นมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลและเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหามากขึ้น
3. จัดโครงการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม แก่เยาวชน งานเทศกาลปีใหม่เมือง โดยให้เยาวชนมีบทบาทในการแสดงความสามารถด้านการรำรำ การเล่นดนตรีพื้นเมือง สะล้อ ซอ ซึง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์สืบต่อไป

5. กำหนดโปรแกรมการฝึกซ้อมดนตรีพื้นเมือง ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หลังเลิกเรียน เพื่อให้เกิดความชำนาญ โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นคอยให้คำแนะนำ ซึ่งเป็นคนในพื้นที่

6. ประชุมร่วมกับสมาชิกกลุ่มในการดำเนินงานสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อแบ่งหน้าที่การทำงานโดยจัดคนให้เหมาะสมกับงานที่ตนถนัด โดยแบ่งเป็น แผนกการแสดงรำร่า แผนกเล่นดนตรีพื้นเมือง แผนกจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการเข้าวัด เป็น

7. สมาชิกกลุ่มประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในการคิดกิจกรรมการแสดงออกเพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วม

8. ดำเนินการตามแผน หลังจากที่มีการมอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบ โดยมีประธานกลุ่มเป็นผู้นำคอยควบคุม ติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน และคอยแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหากเกิดเหตุการณ์เฉพาะหน้าขึ้น

9. ติดตามประเมินผล และปรับปรุงกิจกรรมการดำเนินงาน. โดยมีการประชุมและตรวจสอบเป็นประจำทุกเดือนเพื่อติดตามความคืบหน้า

10. สรุปผลการจัดทำกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นรูปเล่มเพื่อเป็นผลงานของกลุ่ม และเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหากลุ่มชนใต้เพิ่มสรุปกิจกรรม และใน web www.rakdoiiaung-phrae.org เพื่อเผยแพร่ต่อชุมชนอื่นๆต่อไป

วิธีการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลุ่มรักษ์คอยหลวงมีวิธีการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการแทรกซึมโดยเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนทุกครั้ง เป็นการเรียนรู้อย่างซึมลึก ค่อยๆซึมซาบจนกลายเป็นสำนึกในคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดกิจกรรมในงานเทศกาลประจำท้องถิ่น และวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น การพัฒนาวัดคอนแก้ว การสืบสานงานวันสงกรานต์ การสืบสานวันเข้าพรรษา วันวิสาขบูชา การสืบสานตำนานงานปีใหม่เมือง และโครงการบวชป่า ภูมิปัญญาในการฟื้นฟูธรรมชาติ เป็นต้น ดังนั้นสมาชิกกลุ่มรักษ์คอยหลวงจึงได้รับการอบรม ซักถามจิตใจ และค่อยๆเกิดความรู้สึกรักและหวงแหนวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนอย่างไม่รู้ตัว

ผลที่ได้รับจากการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนช่วยหม้ายมีการสืบสานต่อในเยาวชนรุ่นหลัง โดยมีกลุ่มรักษ์คอยหลวงเป็นแกนนำในการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี ท้องถิ่นซึ่งได้จัดผ่านกิจกรรมต่างๆขึ้นเป็นประจำทุกปี
2. เกิดความรัก ห่วงเห่นถิ่นแผ่นดินเกิดและเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และเทศกาลต่างๆที่ชุมชนจัดขึ้น
3. เกิดความสมัครสมานสามัคคีกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ที่ได้พบกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน และรู้จักกันมากขึ้น
4. เกิดความประเทืองทางด้านจิตใจทำให้เกิดความสงบ มีสติในการคิดและทำอะไรต่างๆอย่างรู้จักคิดก่อนทำ
5. มีคุณธรรมประจำใจ ไม่คิดทำร้าย คิดร้าย หรือให้ร้ายผู้อื่น

แนวทางขยายผล

สร้างกระบวนการต่อความรู้ เติมความคิด เสริมคนดี สร้างสำนึกรักษ์บ้านเกิดเพื่อพัฒนาความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจอุทิศตน เสียสละ มีจิตสาธารณะร่วมกัน และมีคุณธรรม สิ่งที่เขาได้คิดก็คือ “ความรู้” ที่เป็นฐานสำคัญในการพัฒนาบ้านเกิดของกลุ่มรักษ์คอยหลวงที่จะทำให้คนคิดได้ คิดเป็น และรู้จักดำรงชีวิตด้วยความดีงาม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชน ประเทศชาติ และเพื่อนมนุษย์คนอื่น ๆ ซึ่งต้องปูพื้นฐานให้กับสมาชิกกลุ่มได้รู้ถึงการทำงานร่วมกันเป็นทีม เป็นการต่อความรู้เพื่อให้เป็นผู้รู้ จากการฝึกอบรมต่างๆ สู่การปฏิบัติและสำรวจพื้นที่จริง เช่น โครงการค่ายเยาวชนสร้างคนคุณภาพ โครงการเดินล่องป่าศึกษาธรรมชาติ โครงการกลุ่มรักษ์คอยหลวงร่วมกิจกรรมห้องเรียนชุมชน โครงการค่ายเยาวชนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ณ น่าน โครงการนักสืบตัวน้อยสำรวจต้นไม้ในป่าใหญ่ โครงการกิจกรรม1 เมล็ดพันธุ์ 1 ต้นกล้าภายใต้โครงการเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มรักษ์คอยหลวง โครงการพัฒนาคอยหลวง: การฝึกอบรมสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และโครงการชวนน้อง เรียนรู้เรื่องราวตำบลช่วยหม้าย กิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดการขยายวงความรู้ที่กว้างขึ้น เติมความคิดให้รู้จักรักและห่วงเห่นทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ที่มีอยู่ในชุมชน และรักษาวัฒนธรรม ประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ และต้องส่งเสริมให้เด็กๆที่กำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้าเป็นคนดี รวมทั้งต้องสร้างให้เค้าเหล่านั้นเป็นผู้นำชุมชนในรุ่นต่อไปที่จะเป็นผู้สืบทอดเจตนารมย์ในการพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง

แกนนำกลุ่มรักษาคอยหลวง ได้กล่าวกับคณะวิจัยในการสร้างทายาทรุ่นต่อไปว่า “เราต้องค่อยๆ ให้เด็กเรียนรู้ไปทีละเล็กละน้อยให้เค้าซึมซับจากการลงมือทำบ้าง จากการฟังรุ่นพี่บ้างเพื่อปูฐานความรู้ให้แก่เด็กๆ ก่อน หากคนในชุมชนยังไม่สนใจผื่นแผ่นดินเกิดของตนเอง ยังคงละทิ้งไม่ใส่ใจก็ย่อมเป็นการยากที่จะมีบุคคลอื่นมาเหลียวแลหรือพัฒนาให้ดีขึ้น เริ่มต้นจากชุมชนบ้านเกิดของตนเอง จากสิ่งเล็กๆ แต่จะกลายเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ในอนาคตได้ โดยใช้กลไก ต่อ-เติม-เสริม-สร้าง เป็นตัวขับเคลื่อน ซึ่ง ต่อ-ในที่นี้คือ ต่อความรู้ เติม-ในที่นี้คือ เติมความคิด เสริม-ในที่นี้คือ เสริมคนดี สร้าง-ในที่นี้คือ สร้างคนรักบ้านเกิดแห่งชุมชนห้วยหม้ายเพื่อเป็นกลุ่มแกนนำในการขับเคลื่อนชุมชนห้วยหม้ายให้เจริญ และเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคตได้” เป็นฐานคิดในการเตรียมตัวให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อไรก็ได้ เป็นการต่อความรู้ เติมความคิด เสริมคนดี และการสร้างแกนนำรุ่นต่อไปเพื่อแทนที่แกนนำรุ่นพี่ให้สืบสานถ่ายทอดเมล็ดพันธุ์ที่มีจิตมุ่งมั่นพัฒนาผื่นแผ่นดินเกิดสืบต่อไปอย่างมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ภายใต้ง่อนไข ความรู้คู่คุณธรรม

การสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มรักษาคอยหลวงได้ร่วมแรงร่วมใจอุทิศตน เสียสละ มีจิตสาธารณะร่วมกันเพื่อพัฒนาชุมชนห้วยหม้ายเป็นพลังของเยาวชนห้วยหม้ายที่ก่อตัวขึ้น โดยช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไปตราบนานเท่านาน รวมถึงส่งเสริมอาชีพเพื่อการพึ่งตนเอง สร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เยาวชนในท้องถิ่นให้รู้จัก หวงแหน และอุทิศตนเพื่อผื่นดินเกิด และส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ภูมิปัญญา ประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไปเป็นชุมชนที่อยู่ดี มีสุขบนฐานของความพอเพียงที่มี ความรู้ คู่ คุณธรรม

รูปภาพ กิจกรรมการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานปีใหม่เมือง
ของชุมชนห้วยหม้าย ณ วัดห้วยหม้าย

1.4 การเลี้ยงไก่ไข่เพื่อการฟุ้งตนเอง

สาเหตุการเลี้ยงไก่ไข่เพื่อการฟุ้งตนเอง

หลังจากกลุ่มรักษ์ค้อยหลวงได้มีโอกาสเข้าไปศึกษากระบวนการทำงานกลุ่มเครือข่าย และการรวมกลุ่มของสถาบันการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สวนแสงประทีป อำเภอเวียงสา จังหวัดน่านและกลุ่มเครือข่ายฮักเมืองน่าน ซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้กลุ่มเยาวชนในการดำเนินชีวิตของกลุ่มโดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ มีการเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา และระบบการจัดการป่าไม้แบบครบวงจร ที่เน้นให้เยาวชนได้ฝึกคิด ฝึกทำ ดูแล รักษาสิ่งที่มีอยู่ในศูนย์การเรียนรู้กันเอง

นับตั้งแต่วันนั้น ได้เป็นแรงบันดาลใจและจุดประกายให้กลุ่มรักษ์ค้อยหลวงอยากนำความรู้ที่ได้ดูงานมานั้นกลับมาพัฒนาบ้านเกิดของตนเองเพื่อหารายได้เสริมเข้าไปในกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องได้ รวมถึงยังทำให้ได้รู้วิธีการเลี้ยงไก่ และเป็นการฝึกให้สมาชิกในกลุ่มมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ จึงได้ประยุกต์จัดทำแบบจำลองการเรียนรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง “การเลี้ยงไก่” กิจกรรมเพื่อการฟุ้งตนเองขึ้นมา ณ ศูนย์การเรียนรู้กลุ่มรักษ์ค้อยหลวง (บ้านเลขที่ 154 หมู่ 10 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่) โดยสมาชิกทุกคนต่างมีความเห็นร่วมกันว่าอยากที่จะเลี้ยงไก่ และอนาคตอยากจะมีบ่อเลี้ยงปลาเพื่อนำมูลของไก่มาให้ปลากิน นอกจากนั้นแกนนำกลุ่มยังเสริมอีกว่า “ต้องการกระตุ้นให้เยาวชนหรือชาวชุมชนห้วยหม้ายได้มีความตื่นตัวเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การพัฒนาตนเอง การร่วมกันแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด รวมถึงให้รู้จักตื่นกลัวในระบบทุนนิยม ความอยากมีอยากได้ที่ทำให้คนในชุมชนมีแต่หนี้สิน ส่งเสริมให้เข้าใจคำว่า หลักการฟุ้งตนเอง ไม่วิ่งตามกระแสสังคม รู้จักตัวเองว่าอยู่ในฐานะแค่ไหน รู้จักลดค่าใช้จ่าย เป็นคนอดออม คนขยัน ไม่ติดอบายมุขทุกอย่าง อดทน เป็นคนอยู่ง่าย กินง่าย ปลูกของที่ชอบปลูกของที่กิน การสร้างระบบการเกษตรให้เติบโตขึ้น เหมือนเป็นการได้ทำคุณให้แผ่นดิน ช่วยฟื้นชีวิตแม่ธรณี ช่วยให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศ ทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ทำให้ธรรมชาติกลับคืนสู่ระบบเดิม ประการสำคัญคือ สร้างความเข้มแข็งในชุมชนของตน”

การจัดการความรู้การวางแผนการดำเนินงานการเลี้ยงไก่ไข่เพื่อการฟุ้งตนเองของกลุ่มรักษ์ค้อยหลวง

1. ประชุมสร้างความเข้าใจสมาชิกกลุ่มรักษ์ค้อยหลวง ชี้แจงหลักแนวคิด วัตถุประสงค์ของกลุ่มในการดำเนินงานการเลี้ยงไก่ไข่เพื่อการฟุ้งตนเอง ร่วมกันกับสมาชิกกลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้มีการซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยให้สมาชิกมีส่วนร่วม

2. วิเคราะห์ปัญหา ค้นหาสาเหตุความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อลดภาวะหนี้สิน และพึ่งตนเองได้ในชุมชน ซึ่งในการค้นหาสาเหตุ สมาชิกกลุ่มรักษาดอยหลวงสามารถแสดงความคิดเห็นมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลและเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหามากขึ้น

3. ศึกษานโยบายการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สวนแสงประทีป อำเภอยางตลาด จังหวัดน่านและกลุ่มเครือข่ายฮักเมืองน่านในการดำเนินชีวิตของกลุ่ม โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ มีการเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา และระบบการจัดการป่าไม้แบบครบวงจร ที่เน้นให้เยาวชนได้ฝึกคิด ฝึกทำ ดูแล รักษาสิ่งที่มีอยู่ในศูนย์การเรียนรู้กันเอง

4. ประชุมร่วมกับสมาชิกกลุ่มในการดำเนินการสร้างโรงเลี้ยงไก่ไข่ เพื่อพึ่งตนเอง เพื่อแบ่งหน้าที่การทำงานโดยจัดคนให้เหมาะสมกับงานที่ตนถนัด โดยการจัดเวรในการดูแลไก่ จัดเก็บไข่ไก่โดยให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วม

5. ดำเนินการตามแผน หลังจากที่มีการมอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบ โดยมีประธานกลุ่มเป็นผู้นำคอยควบคุม ติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน

6. ติดตามประเมินผล และปรับปรุงกิจกรรมการดำเนินงาน โดยมีการประชุมและตรวจสอบเป็นประจำทุกเดือนเพื่อติดตามความคืบหน้า

7. สรุปผลการจัดทำโรงเลี้ยงไก่ไข่ เพื่อพึ่งตนเอง เป็นรูปเล่มเพื่อเป็นผลงานของกลุ่ม สติธิราชรับรายจ่าย ในการเก็บไข่ไก่และการขายให้กับสมาชิกในกลุ่ม (ฟองละ 1 บาท) และเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาแก่ชุมชนใส่แฟ้มสรุปกิจกรรม และใน web www.rakdoilaung-phrae.org เพื่อเผยแพร่ต่อชุมชนอื่นๆต่อไป

วิธีการเลี้ยงไก่ไข่ เพื่อพึ่งตนเอง

การสร้างโรงเลี้ยงไก่

1. หาซื้อไม้ ตะปู สังกะสี หนุ่ยคา ที่ใส่อาหารไก่
2. ปรับพื้นที่ให้เท่ากัน
3. สร้างโรงเลี้ยงไก่ 3 ล็อก
4. นำเกลบมาใส่ในโรงเลี้ยง ทั้ง 3 ล็อก
5. นำไก่พันธุ์ไก่ไข่มาเลี้ยงในโรงเลี้ยง

ความแตกต่างระหว่างไปดูงานกับมาทำเอง

การเลี้ยงไก่สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน	การเลี้ยงไก่ศูนย์เรียนรู้กลุ่มรักคอยหลวง
1. มีการออกไข่อย่างเป็นประจำ	1. อาหารใช้อาหารที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ข้าวเปลือก ที่หอกจากการสีข้าว
2. พื้นที่กว้างขวาง	2. พื้นที่เล็กกว่ามาก แต่ใช้การประยุกต์เอา เช่น ที่ใส่น้ำไก่ก็แบ่งลือกละ 2 จุด
3. มีงบประมาณมาก	3. ประสบการณ์ยังมีน้อย ใช้วิธีเรียนรู้จากการกระทำ สังเกตและลองทำ แก่ใจเอง
4. มีความรู้และประสบการณ์มากกว่า	4. มีการจัดเวรแบ่งหน้าที่ในการทำ ความสะอาด และให้อาหารไก่ เติมน้ำไก่
5. มีการทำความสะอาดโรงเลี้ยงทุกวัน	5. ไข่ที่ได้มีขนาดเล็กกว่าปกติ
	6. งบประมาณมีน้อย

ผลที่ได้รับจากการเลี้ยงไก่ไข่เพื่อการพึ่งตนเอง

1. เกิดความรัก เมตตาสัตว์ที่สมาชิกในกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการสร้างโรงเลี้ยงไก่ และเลี้ยงไก่เอง
2. ฝึกนิสัยในการเก็บออม สำนึกการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง จากการขายไข่ไก่ให้แก่สมาชิกกลุ่ม ฟองละ 1 บาท
3. เกิดความสมัครสมานสามัคคีกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ที่ได้พบกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน และสานสัมพันธ์อันดีระหว่างกันมากขึ้น
4. ฝึกพฤติกรรมสมาชิกกลุ่มได้รู้จักลดค่าใช้จ่าย เป็นคนอดออม ขยัน อดทน เป็นคนอยู่ง่าย กินง่าย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
5. มีรายได้เสริมเพื่อเป็นกองทุนสมทบทุนกลุ่มรักคอยหลวงในการจัดกิจกรรม เสริมศักยภาพของสมาชิกในกลุ่มให้เกิดความต่อเนื่องในทุกๆปี

แนวทางขยายผล

จากก้าวที่หนึ่งที่ไม่รู้ว่าจะเริ่มจากตรงไหน สู่ก้าวที่สองที่มีความรู้ในการจัดการด้วยตนเองมากขึ้น ได้กลายเป็นอนาคตอันใกล้ของสมาชิกกลุ่มรักคอยหลวง ซึ่งปรารถนาที่จะขยายผลสู่การปลูกพืชผัก ปลอดภัย เพื่อบริโภค หากเหลือก็นำไปจำหน่ายให้กับร้านค้า หรืออาจจำหน่าย

ให้กับสมาชิกด้วยกันเองในราคาถูก และเพิ่มการเลี้ยงปลา ทั้งปลานิล และปลาดุก ซึ่งจะเลี้ยงได้ง่ายและเหมาะสมกับพื้นที่ เป็นความคิดที่ต่อยอดสร้างมูลค่าทางปัญญา ทางเศรษฐกิจ ทางจิตใจ และความสุขภายใน ภายใต้พื้นฐานของความพอเพียง ที่ได้จากการร่วมสร้าง ร่วมคิด ร่วมใจกันของสมาชิกในกลุ่ม

การเลี้ยงไก่เพื่อการพึ่งตนเอง ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จะเห็นได้ว่า “การเลี้ยงไก่เพื่อการพึ่งตนเอง” เป็นกิจกรรมที่เน้นหลักของความพอประมาณ มีเหตุผลและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่สมาชิกกลุ่มรักศอยหลวงรวมถึงชาวบ้าน ซึ่งสมาชิกกลุ่มรักศอยหลวงได้กล่าวว่า “เราต้องรู้จักพึ่งตนเอง ต้องรู้จักตัวเองว่าอยู่ในฐานะแค่ไหน รู้จักลดค่าใช้จ่าย เป็นคนอดออม ขยัน อดทน เป็นคนอยู่ง่าย กินง่าย อาทิเช่น ปลูกผักกริมรั้ว ไม่ต้องกังวลเรื่องสารพิษตกค้างเพราะเราปลูกด้วยมือและใส่ใจในการปลูก การเลี้ยงไก่ก็เช่นกัน เลี้ยงเพื่อเป็นอาหารในการดำรงชีวิตหากเหลือจากการบริโภคก็นำไปจำหน่ายให้กับร้านค้าในชุมชน หรือจำหน่ายให้กับสมาชิกด้วยกันเองในราคาถูก ทั้งมีความสุข ทั้งภูมิใจ ทั้งอึดท้อง” นี่คือการ “พอเพียง” ที่กลุ่มรักศอยหลวง รู้จัก “เพียงพอ” ไม่ได้ต้องการเกร็งกำไร หากแต่เป็นการรู้จัก “แบ่งปัน” ให้ตนเองมีกินอย่างพอคิพพอดี พอประมาณ ไม่มากจนเกินไป และเผื่อแผ่ผู้อื่น รวมถึงยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในชุมชน และมีเหตุผลโดยไม่ประมาทในการใช้ชีวิตให้คนในชุมชนอยู่ดีมีสุข เพราะการเลี้ยงไก่เป็นประจำกับมือของตนเองย่อมรู้ดีว่า ไก่ของเราปลอดภัยจากโรคต่างๆ และไม่มีสารพิษตกค้างเพราะเราไม่เคยใช้ แต่หากเราซื้อจากตลาดข้างนอกเราไม่สามารถรู้ได้เลยว่า ไก่ที่ซื้อมานั้นจะมีโรคไขหวัดนกหรือ มีสารตกค้างคิดมาหรือไม่ จึงเป็นเสมือนฝ่ายคัดกรองของชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนห้วยหม้ายปราศจากภัยคุกคามทางด้านสารพิษตกค้าง เพื่อกลายเป็นชุมชนอยู่เย็น เป็นสุข

รูปภาพ กิจกรรมการเลี้ยงไก่เพื่อการพึ่งตนเอง ของกลุ่มรักศอยหลวง

4.5 สรุปกระบวนการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์ดอยหลวงเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มรักษ์ดอยหลวงมีกระบวนการจัดการความรู้ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาหาข้อมูลความรู้ จากหนังสือวิชาการ องค์กรทางด้านสิ่งแวดล้อม อินเทอร์เน็ต การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลที่มีความรู้เรื่องการพัฒนาชุมชน

2. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะเครือข่าย ได้แก่ กลุ่มตะกอนยม องค์กรบริหารส่วนจังหวัดแพร่ องค์กรบริหารส่วนตำบลห้วยหม้าย มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวง โรงเรียนวัดห้วยหม้าย โรงเรียนบ้านห้วยกาน โรงเรียนเวียงเทพวิทยา โรงเรียนบ้านต้นหนูน โรงเรียนบ้านคอยแก้ว โรงเรียนบ้านห้วยซอน วัดห้วยหม้าย วัดต้นหนูน วัดบ้านลู่ วัดคอนแก้ว วัดห้วยซอน ชาวบ้านตำบลห้วยหม้าย กลุ่มผู้สูงอายุ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแสงประทีป จังหวัดน่าน เป็นต้น

3. เรียนรู้แบบอย่างที่ดีทางลัดจาก Best Practice

กลุ่มรักษ์ดอยหลวงได้ไปดูงานใน โครงการค่ายเยาวชนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ณ จังหวัดน่าน ที่สถาบันการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสวนแสงประทีป อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน และกลุ่มเครือข่ายอีกเมืองน่านเพื่อศึกษาการทำงานของกลุ่มเครือข่ายและกระบวนการทำงานและการรวมกลุ่มเพื่อนำความรู้มาปรับเข้ากับการทำงานของกลุ่มรักษ์ดอยหลวง

4. ใช้หลักการบริหารกิจกรรมแบบ PDCA คือ วงจรการบริหารงานคุณภาพ ประกอบด้วย

P = Plan คือ การวางแผนงานจากวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ได้กำหนดขึ้น ซึ่งกลุ่มรักษ์ดอยหลวงได้มีการจัดทำแผนระยะยาวตลอดทั้งปีอย่างชัดเจน โดยจัดทำแผนการดำเนินกิจกรรมได้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ขององค์กรบริหารส่วนตำบลห้วยหม้าย

D = Do คือ การปฏิบัติตามขั้นตอนในแผนงานที่ได้เขียนไว้อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง ซึ่งกลุ่มรักษ์ดอยหลวงได้ดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนที่ได้วางไว้อย่างครบถ้วนตั้งแต่ขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการ และขั้นประเมินผล

C = Check คือ การตรวจสอบผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของแผนงานว่ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้น จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขแผนงานในขั้นตอนใด ซึ่งในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งได้มีการสรุปบทเรียนที่ได้ในแต่ละฐานในแต่ละกิจกรรมมานั่งพูดคุยกันเพื่อทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและเป็นแนวทางในการแก้ไขครั้งต่อไป

A = Action คือ การปรับปรุงแก้ไขส่วนที่มีปัญหา หรือถ้าไม่มีปัญหาใดๆ ก็ยอมรับแนวทางการปฏิบัติตามแผนงานที่ได้ผลสำเร็จ เพื่อนำไปใช้ในการทำงานครั้งต่อไป ซึ่งทุกครั้งหลังทำกิจกรรมเสร็จก็จะนำแบบประเมินผลมาสรุปเพื่อทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน ซึ่งกลุ่มรักษาคอยหลวงไม่เคยหรือหากมีปัญหาเกิดขึ้นก็จะรีบแก้ไขปัญหานั้นๆ โดยเร็วเพื่อให้ปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

5. มีแกนนำ ทำกระบวนการให้สั้นไหล,

- คุณเอื้อ : ผู้เอื้อในเรื่องของนโยบาย เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลห้วยหม้ายได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้กลุ่มรักษาคอยหลวงทำกิจกรรมและสนับสนุนด้านงบประมาณในการบรรจุเข้าแผนงบประมาณในการช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์วัฒนธรรม และสร้างคนให้เป็นผู้มีความรู้

- คุณอำนวย : คือ คณะผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้คอยอำนวยความสะดวกในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้รู้กับผู้ต้องการความรู้ เชื่อมความสัมพันธ์องค์กร เครือข่าย หน่วยงาน ติดตามประเมินผลอย่างเป็นทางการ / ไม่เป็นทางการ

- คุณกิจ : คือ สมาชิกกลุ่มรักษาคอยหลวงทั้งหมดผู้เป็นสมาชิกทั้งหมดที่มาร่วมตัวปฏิบัติการในกิจกรรมต่างๆ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยน

- คุณลิขิต : คือ สมาชิกกลุ่มรักษาคอยหลวงซึ่งมีหน้าที่จับประเด็นให้ได้และทำการจดบันทึกการดำเนินงานทุกขั้นตอน ทุกระดับ

- คุณวิศาสตร์ : ผู้นำระบบ IT มาใช้ในการดำเนินงาน เป็นเวทีหนึ่งในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกลุ่มรักษาคอยหลวงได้มี เว็บไซต์เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนปฏิบัติอื่นที่เว็บไซต์ www.rakdoilaung-phrae.org

6. มีการถอดบทเรียนและสรุปบทเรียนและองค์ความรู้ที่ได้ในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง ซึ่งทางกลุ่มรักษาคอยหลวงได้จัดทำเป็นแฟ้มสรุปผลการทำกิจกรรมแต่ละครั้งไว้เพื่อเก็บเป็นข้อมูล

7. หาโอกาสเพิ่มพูนความรู้จากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติให้รู้จริง และทำได้ ซึ่งแกนนำกลุ่มรักษาคอยหลวงได้หาโอกาสในการเพิ่มพูนความรู้ในการเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดการเรือนเพาะชำ การเพาะเมล็ดพันธุ์ เพื่อนำมาปรับใช้กับกลุ่มอยู่เสมออย่างต่อเนื่อง เช่น การเพาะกล้าไม้ท้องถิ่น เมล็ดสัก เมล็ดซึก และเมล็ดมะค่า เดิมไม่เคยมีความรู้มาก่อนว่าจะเพาะอย่างไร แต่หลังจากที่ไปอบรมมาก็สามารถทำได้และประยุกต์ใช้ในกลุ่มตามศักยภาพของวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในพื้นที่ได้

8. เผยแพร่องค์ความรู้

- ทำแฟ้มคลังความรู้คู่มือการปฏิบัติ

ขึ้น

- ทำแผนพับประชาสัมพันธ์แต่ชาวบ้านเพื่อรับรู้กิจกรรมที่กลุ่มรักษ์ดอยหลวงได้จัดทำ

- นำองค์ความรู้ที่ได้เผยแพร่ผ่านสื่อวิทยุชุมชน หรือเสียงตามสาย

9. มีเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น

- ตลาดนัดความรู้งานกาชาดในจังหวัดแพร่

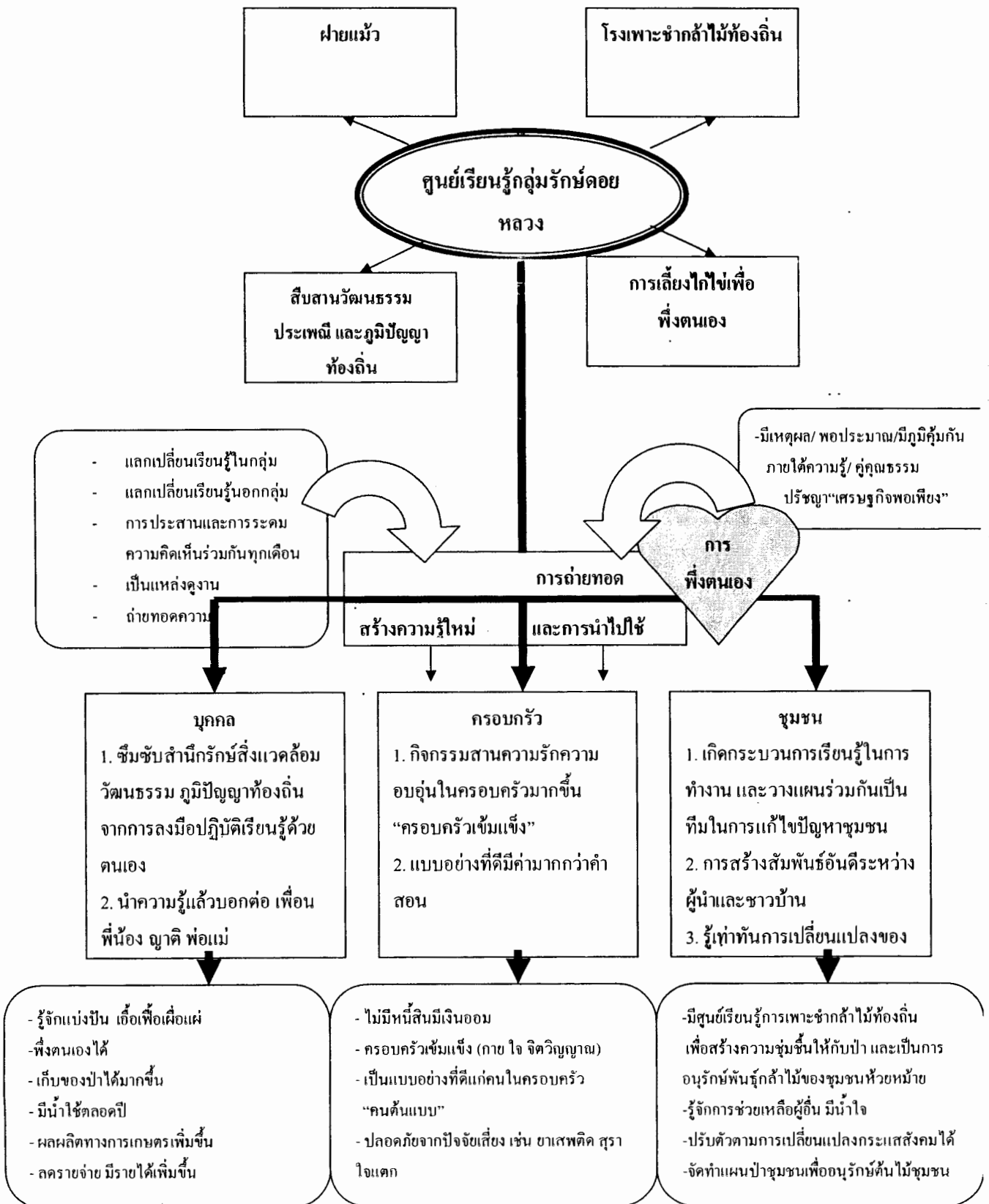
- งานถนนเด็กเดิน

- เว็บไซต์ www.rakdoilaung-phrae.org

10. มีการติดตามประเมินผลการทำกิจกรรมทุกครั้งเพื่อปรับปรุง แก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น

ได้ทันท่วงที

4.6 ผลการจัดการความรู้เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนห้วยหม้าย

รูปภาพ ผลการจัดการความรู้เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนห้วยหม้าย

จากแผนภาพข้างบนแสดงให้เห็นถึงผลของการจัดการความรู้เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มรักษาคอยหลวงที่ได้จากศูนย์เรียนรู้กลุ่มรักษาคอยหลวง ซึ่งประกอบไปด้วยศูนย์เรียนรู้การทำฝายแม้วเพื่อชะลอการไหลของน้ำ ศูนย์เรียนรู้โรงเพาะชำกล้าไม้ท้องถิ่น ศูนย์เรียนรู้การสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ศูนย์เรียนรู้การเลี้ยง ไก่ไข่เพื่อพึ่งตนเอง

การจัดการความรู้กับการสร้างความรู้ใหม่

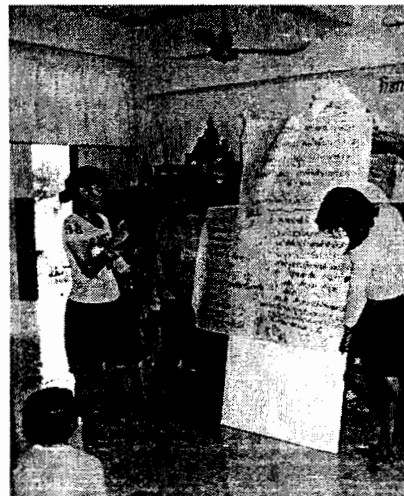
กลุ่มรักษาคอยหลวงได้ใช้การจัดการความรู้ด้วยการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม จะเห็นได้จากการประชุมสมาชิกกลุ่มในทุกๆเดือนในการระดมความคิดเห็นเพื่อวางแผนแบ่งหน้าที่ในการทำงาน การติดตามประเมินผล การค้นหาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหภายในกลุ่มและในชุมชนห้วยหม้าย นอกจากนั้น ที่ขาดไม่ได้ก็คือ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากภายนอกกลุ่มเพื่อเสริมความรู้ของสมาชิกกลุ่มด้วย เช่น การฝึกอบรมการเพาะกล้าไม้ท้องถิ่น การศึกษาดูงานการสร้างโรงเลี้ยงไก่ไข่ที่สวนแสงประทีป ณ จังหวัด น่าน

จากการดูงานทำให้กลุ่มรักษาคอยหลวงได้นำความรู้จากการให้อาหารไก่ซึ่งที่สวนแสงประทีปใช้เศษอาหารที่เหลือจากการรับประทานอาหารมาให้ไก่กิน เป็นการนำสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งหลังจากกลับมา กลุ่มรักษาคอยหลวงก็ได้ระดมความคิดเห็นว่า ในชุมชนห้วยหม้ายบ้านเรามีอะไรบ้างที่เหลือใช้และสามารถนำมาประยุกต์ได้บ้าง ปรากฏว่า สมาชิกคนหนึ่งได้พูดถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นการผลิตสุราพื้นบ้านที่มักจะเหลือกากน้ำตาลจากการกลั่นสุรานั้นจะเป็นประโยชน์และนำมาปรับใช้ได้ โดยการนำเอาจุลินทรีย์ใส่เข้าไปเพื่อให้เกิดการย่อยสลาย แล้วนำไปให้ไก่กิน ซึ่งนอกจากจะประหยัดค่าอาหารไก่แล้วยังเป็นช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และปราศจากสารเคมีอีกด้วยเพราะใช้การย่อยสลายโดยธรรมชาติ ในการบริโภคไข่ไก่ หรือเนื้อไก่ก็หายห่วงในด้านของสารพิษ สารเคมีที่ติดมาจากอาหารไก่ได้เป็นอย่างดี และการศึกษาการทำฝายแม้วของห้วยฮ่องไคร้ ทำให้ทราบรูปแบบการจัดทำฝายแม้วเพื่อชะลอการไหลของน้ำ โดยกลุ่มรักษาคอยหลวงและชาวบ้านห้วยหม้ายได้พยายามประยุกต์ตามสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ใช้ไม้ไผ่ แทนไม้ท่อนใหญ่ ให้หิน ดิน ทราช ที่จุดได้จากกระแวนั้นเพื่อเป็นแนวกำแพงกัน เป็นการประยุกต์ให้เหมาะสมกับพื้นที่ห้วยหม้ายอีกทางหนึ่ง เป็นการสร้างความเข้มแข็งที่เริ่มจากฐานล่าง ที่ไม่ได้พึ่งความช่วยเหลือจากองค์กรท้องถิ่นส่วนกลาง

ดังนั้น ความยั่งยืนและการพึ่งตนเอง จึงเป็นเสมือนหัวใจของการบริหารจัดการของกลุ่มรักษาคอยหลวง ซึ่งผู้นำกลุ่มจะมีการประสานและการระดมความคิดเห็นร่วมกันทุกเดือน มีการประชาสัมพันธ์และการประสานงานในรูปแบบของการใช้หอกระจายข่าวในชุมชนห้วยหม้าย เป็น

แหล่งดูงานของโรงเรียนในพื้นที่หมู่บ้าน ตลอดจนการจัดอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ ซึ่งถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้อย่างดี

ในกระบวนการผลิตองค์ความรู้และเทคนิควิธีการดำเนินการต่างๆ กลุ่มรักษาดอยหลวงได้มีการประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่องจากเพิ่มสะสมผลงาน โดยอาศัยที่ปรึกษากลุ่ม ประชุมสมาชิกในกลุ่ม เมื่อสมาชิกมาพบกันก็จะมีเรื่องนำเสนอ เช่น การค้นพบพันธุ์พืชใหม่ๆ เป็นอย่างไร นำไปทำอะไรได้ดีบ้าง เป็นการเล่าเรื่องฐานชีวิต งานสืบสานวัฒนธรรม เทศกาลพิเศษต่างๆ ในชุมชน ห้วยหม้าย ซึ่งเป็นการสะสมความรู้ คู่กับการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม นอกจากนี้ยังมีการสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากภายนอกและภายในกลุ่มเพื่อแก้ไข และหาแนวทางที่เหมาะสมต่อไป

รูปภาพ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการค้นหาปัญหาชุมชนและแนวทางแก้ไขร่วมกันของสมาชิกกลุ่มรักษาดอยหลวง

การจัดการความรู้กับการถ่ายทอดองค์ความรู้

กลุ่มรักษาดอยหลวงใช้การจัดการความรู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ดังต่อไปนี้

1. ถ่ายทอดองค์ความรู้จากการบอกกันปากต่อปาก

กลุ่มรักษาดอยหลวง เป็นการรวมกลุ่มกัน โดยมีเจตนา มีแนวความคิด และแนวทางปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันที่มุ่งมั่นอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ดำเนินกริษยถิ่นแผ่นดินเกิด สืบสาน

วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมายาวนาน ซึ่งปรารถนาความสุขความสำเร็จในการดำเนินชีวิต มีความสุข มีความพอใจกับสิ่งที่ตนเองประสบมา ซึ่งสมาชิกคนหนึ่งได้เล่าว่า

“ในการถ่ายทอดความรู้ นั้น จะเริ่มจากคนในครอบครัวก่อนแบบปากต่อปาก ไม่ว่าจะเป็น พ่อ แม่ พี่น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย ก็จะใช้วิธีขยความคิดและค่อยๆ ให้สัมผัสกับความจริงด้วยการค่อยๆ ทำทีละ เล็กเล็กละน้อย อย่างเช่นจากการที่ถูกซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มได้เข้าร่วมกิจกรรมการเดินทาง ธรรมชาติด และได้เล่าให้พ่อแม่ฟังถึงสภาวะป่าไม้ของชุมชนว่าปัจจุบันป่าไม้โค่น โคนไปเยอะ ทำให้ อากาศร้อนกว่าปกติ น้ำก็ไม่ไหล สัตว์ป่าก็สูญพันธุ์หายากขึ้น ถ้าพ่อแม่ พี่น้อง ยังทำแบบนี้ชุมชนเราคง ไม่มีน้ำกินน้ำใช้ในหน้าแล้งแน่ๆ และอีกหน่อยเราจะเอาน้ำจากที่ไหนกิน คงต้องซื้อกินทั้งหมู่บ้าน

2. ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านหอกระจายข่าว

กลุ่มรักษ์คอยหลวง ได้มีโครงการกลุ่มรักษ์คอยหลวง สำนัก แทนคุณ แผ่นดิน ผ่าน “หอกระจายข่าว” ในหมู่บ้าน เพื่อแจ้งข่าวสารต่างๆ ให้กับสมาชิกกลุ่มและคนในชุมชนได้ทราบถึง กิจกรรมและความรู้ที่ต่างๆ ตลอดเวลา เป็นอีกวิธีหนึ่งในการนำความรู้ที่กลุ่มรักษ์คอยหลวงได้ไปศึกษา หาความรู้จากการฝึกอบรม เรียนรู้ดูงานจากสถานที่ต่างๆ มาเพื่อบอกต่อแก่สมาชิกคนอื่นๆ และ ชาวบ้านช่วยหม้ายในการประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตต่อไป

3. ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านการสืบทอดอุดมการณ์ จากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน

กลุ่มรักษ์คอยหลวง พยายามสืบสานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนช่วย หม้ายอีกทั้งมุ่งสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้มีโครงการชวนน้องคุยเรื่อง หม้ายหม้าย เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อให้เกิดการสืบทอดอุดมการณ์ ซึ่งกลุ่มรักษ์คอยหลวงได้ คิดถึงอนาคตของเยาวชนในรุ่นต่อไปให้เกิดความรัก และเคารพในการสืบสานวัฒนธรรม และภูมิ ปัญญาท้องถิ่น โดยให้ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนมาเล่าถึงเหตุการณ์ในสมัยอดีตมีความเป็นมาอย่างไร มี เทศกาลประเพณีอะไรบ้างที่สมัยก่อนเคยมีแต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เด็กๆ เยาวชนกลุ่มรักษ์ คอยหลวงหวนระลึกถึงของมะเก่าในอดีตเกิดความรัก เห็นคุณค่า และมีความสุขในสิ่งที่บรรพบุรุษได้ สั่งสมและถ่ายทอดมาจวบจนปัจจุบัน ให้รุ่นลูกรุ่นหลานสืบสานต่อไป

4. ถ่ายทอดองค์ความรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง

ในปัจจุบัน กลุ่มรักษ์คอยหลวงมีการพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ชุมชน เพื่อเตรียม รองรับกระแสทุนนิยม โดยเน้นการใช้ชีวิตแบบพอเพียงอย่างเพียงพอ ในการให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้ จากการลงมือสร้างฝายแม้ว สร้างโรงเลี้ยงไก่ สร้างโรงเรือนเพาะชำด้วยตนเองตั้งแต่การซื้ออุปกรณ์ จนถึงการสร้าง และการดูแลด้านต่างๆ เป็นการฝึกให้รู้จักอดทน มีความสามัคคี ทำงานร่วมกันเป็นทีม และรู้จักความสุขที่อยู่ในจิตใจของตนเองจากจิตสาธารณะจากห้องเรียนชีวิตจริง ณ ศูนย์เรียนรู้กลุ่มรักษ์

คอยหลวง ที่ให้มากกว่าความสนุกสนาน ความสุข แต่เป็นการเติมเต็มคุณค่าทางจิตใจ ด้วยการรู้จักพึ่งตนเองอย่างแท้จริงและสัมผัสได้ด้วยการลงมือกระทำด้วยจิตอาสา

การจัดการความรู้กับบทเรียนที่ได้รับและการนำไปใช้

การจัดการความรู้กับบทเรียนที่ได้รับและการนำไปใช้ แบ่งออกเป็น 3 ระดับดังต่อไปนี้

1. ระดับบุคคล

จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่ม และการศึกษาดูงานจากสถาบันเรียนรู้ต่างๆ ได้ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนเกิดการซึมซับสำนึกถึงสิ่งแวดล้อม จากการทำฝายแม้วร่วมกันในชุมชนได้ช่วยเหลือกันและกันในการขนหิน ขนทราย ตัดไม้เพื่อร่วมกันสร้างฝายแม้วให้สำเร็จให้ได้ รวมถึงการเพาะเมล็ดกล้าไม้ท้องถิ่นซึ่งหาได้ยาก สิ่งนี้ถือเป็นความภูมิใจที่อย่างน้อยได้สร้างชีวิตอีกชีวิตหนึ่งบนแผ่นดินเกิด ที่จะเติบโตใหญ่ในวันข้างหน้า นอกจากนั้น จากโครงการชวนน้องคุยเรื่องห้วยหม้าย ก็ทำให้สมาชิกกลุ่มรักศอยหลวงเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันดีงามในสมัยก่อน และอยากที่จะสืบสานต่อให้คงอยู่ต่อไป จากการลงมือปฏิบัติเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างไม่รู้ตัวสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้รับมาบอกต่อบุคคลที่ใกล้ชิด เช่น เพื่อน พี่น้อง ญาติ และพ่อแม่ ถือเป็นความสุขที่ค่อยๆ เกิดขึ้นจากข้างในจิตใจ ที่มีจิตสาธารณะในการช่วยเหลือชุมชน อยากเห็นชุมชนพัฒนาและพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการเสริมสร้างคุณธรรมในจิตใจนำไปสู่การพัฒนาชุมชน ห้วยหม้ายให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

2. ระดับครอบครัว

ฐานครอบครัวถือเป็นฐานสำคัญอีกฐานหนึ่งในการหล่อหลอมศีลธรรม จรรยา การเอื้ออาทร การเมตตา การเห็นใจผู้อื่น ซึ่งกิจกรรมการสร้างฝายแม้ว และการทำบุญ เข้าวัดฟังธรรมถือเป็นกิจกรรมที่เป็นพื้นฐานในการสานความรักความอบอุ่นในครอบครัวมากขึ้น สู่ “ครอบครัวเข้มแข็ง” โดยมีความเชื่อว่า หากฐานครอบครัวแน่นแฟ้น อบอุ่น มีเหตุผลในการพูดคุย และมีการบรมสั่งสอนให้รู้จักถึงคำว่า “พอเพียง” ไม่โลภ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ตามกระแสนิยมแล้วนั้น จะถือได้ว่าฐานครอบครัวนี้เป็นฐานที่แข็งแรงไม่ว่าอุปสรรคใดมาก็จะไม่ทำให้ฐานนี้สั่นคลอน หรือล้มลงได้ เปรียบดัง ภัยคุกคามต่างๆ ไม่ว่าจะเพื่อนชวนลงยาเสพติด หรือ ชวนโคคเรียน หรือ ขโมยของ ก็จะไม่แสดงพฤติกรรมแบบนั้นเพราะมีฐานมั่นคงเสริมใยเหล็กอย่างคั่นเอง ซึ่งฐานที่พ่อแม่จะก่อรูปแบบให้กับลูก หลานที่ดีนั้น ตัวผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีเสียก่อน เพราะแบบอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอน หากสอนลูกห้าม

ดื่มสุรา แต่พ่อแม่ยังดื่มให้เห็น เห็นที่คงยากที่จะหลอกลอมให้ลูกเป็นคนดีไม่หลงอบายมุข ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ใหญ่จะสร้างเบ้าหลอมให้เป็นรูปร่างอย่างไร มีพฤติกรรมที่แสดงออกสู่สังคมแบบไหนนั่นเอง

3. ระดับชุมชน

การจัดการความรู้ในชุมชนก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการทำงาน และวางแผนร่วมกันเป็นทีมในการแก้ไขปัญหาชุมชน เป็นแนวทางแห่งการพึ่งตนเองในการแก้ทุกซ์ให้หมดสิ้น เช่น การสร้างฝายแม้วก็เพื่อให้มีน้ำใช้ในฤดูแล้ง การสร้างเรือนเพาะชำกล้าไม้ก็เพื่อให้มีไม้ท้องถิ่นชุมชนช่วยห่มยามมากขึ้น ช่วยลดภาวะโลกร้อน และเมื่อเห็นทุกซ์ก็ให้พยายามหาสาเหตุแห่งทุกซ์ และหาวิธีการกำจัดทุกซ์นั้นให้หมดสิ้นไป ซึ่งเป็นการพึ่งคำสั่งสอนทางพุทธศาสนา เพื่อพบทางสว่างทางแห่งปัญญา ทางแห่งความสุข โดยอาศัยพุทธศาสนาเป็นตัวขัดเกลาจิตใจให้อยู่ในทางสายกลาง พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่แข็งแรง นอกจากนั้นจากการร่วมกันสร้างฝายแม้ว และกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนายังพบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีความสนิทสนมและสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำและชาวบ้านมากยิ่งขึ้นทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในการพัฒนาชุมชนช่วยห่มยามให้ดียิ่งๆขึ้นไป โดยใช้ความมีเหตุมีผลในการตัดสินใจเลือกที่จะทำอะไรก่อนหลัง นอกจากนั้น จากการจัดการความรู้ที่ได้วิเคราะห์ถึงปัญหา และสาเหตุ ได้แล้ว สิ่งต่อไปก็คือการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองในการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม และปรับตัวให้ได้อย่างไม่ประมาท ภายใต้อิทธิพลของความพอเพียง และเป็นสุข ซึ่งจะนำสมาชิกกลุ่มรักศอยหลวงและชาวบ้านช่วยห่มยามเป็นชุมชนแห่งการอยู่ดีมีสุขในอนาคตอันใกล้ได้ในไม่ช้า

ผลการจัดการความรู้เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนช่วยห่มยาม

ส่งผลเป็นรูปธรรมใน 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

1. ระดับบุคคล

- คนในชุมชนรู้จักแบ่งปัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แก่เพื่อนบ้าน แบ่งปันกันและกันในการทำอาหาร เกิดความรู้สึกเสียสละเมื่อเห็นเด็ก สตรี และคนชรา ขึ้นรถหรือล้อของหนักๆก็เข้าไปช่วย
- พึ่งตนเองได้, ในที่นี้คือ ไม่เป็นทาสของสิ่งชั่วร้ายต่างๆที่ยั่วยุ เช่น ไม่เหลวไหลในการสร้างหนี้สินจากบัตรเครดิตต่างๆ ใช้เท่าที่มี สามารถต่อสู้กับสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอๆได้
- รับกับปัญหาต่างๆได้อย่างมีสติ คิดก่อนทำและพูดทุกครั้ง

- เก็บของป่าได้มากขึ้น หากทุกคนในชุมชนช่วยหม้ายคิดถึงคุณค่าของป่าไม่ตัดไม้ทำลายป่า ไม่ฆ่าสัตว์ป่า ก็จะส่งผลให้ชาวบ้านสามารถเข้าไปเก็บของป่าได้มากขึ้นกว่าแต่ก่อนเนื่องจากฝายแล้วจะช่วยในการชะลอการไหลของน้ำ และสร้างความชุ่มชื้นให้กับต้นไม้ได้เก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้งได้ อีกทั้งนำเอากล้าไม้ท้องถิ่นไปปลูกในป่าเพื่อสร้างเพื่อพื้นที่ป่าให้มากขึ้นและความชุ่มชื้นก็จะกลับมาเหมือนอดีตที่ความเขียวชะอุ่มและชุ่มชื้นทั่วทั้งชุมชน

- มีน้ำใช้ตลอดปี หากคนในชุมชนช่วยหม้ายทุกคน ตระหนักถึงความสำคัญของต้นไม้ สายน้ำ มีการสร้างฝายแล้วเพิ่มขึ้นๆทุกปีๆ มีการปลูกป่าทดแทน หยุดการตัดไม้ทำลายป่า ชุมชนช่วยหม้ายก็จะมีน้ำใช้ได้ตลอดปีเพื่อใช้อุปโภคบริโภค

- ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น เมื่อมีน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณธัญญาหารก็เกิดขึ้น ส่งผลให้ได้ผลผลิตที่ดีมีมาตรฐานและมีจำนวนมากขึ้น

- ลดรายจ่าย มีรายได้เพิ่มขึ้น จากการเลี้ยงไก่ไข่เพื่อฟักตนเองเป็นการช่วยกันบริหารจัดการของกลุ่มรักษาคอยหลวง เพื่อนำของที่เหลือจากใช้มาประยุกต์เป็นอาหารให้ไก่กินแบบชีวภาพ ไม่อันตราย แล้วยังลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ และปลอดภัยจากสารเคมีอีกด้วย

2. ระดับครอบครัว

- ไม่มีหนี้สินมีเงินออม หากใช้ชีวิตอย่างพอเพียงแม่บอกพ่อ พ่อบอกลูก ลูกบอกพี่ และรู้จักใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น มีเหตุผลในการซื้อสิ่งของต่างๆ มีภูมิคุ้มกันไม่หลงไหลอำนาจของเงินตรา ภายใต้อัจฉริยะของใจ คือรู้ทันสภาวะการณ์ของโลกที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน คู่คุณธรรมคือการได้เงินมาซึ่งความสุจริต ไม่ใช่จ่ายสุรุ่ยสุร่ายตามอำเภอใจ จะทำให้ครอบครัวมีเงินออมมากขึ้นหนี้สินก็จะไม่เกิดขึ้น

- ครอบครัวเข้มแข็ง (กาย ใจ จิตวิญญาณ) หากครอบครัวมีภูมิรู้ มีความรู้ในการเข้าใจคนในครอบครัว สานความรักความอบอุ่นในครอบครัว ย่อมส่งผลให้ครอบครัวมีสุข มีภูมิธรรมคือมีความยุติธรรม มีเหตุมีผลในการปกครองภายในครอบครัวแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกยึดมั่น ซึ่ชอบ มีสุขภาพจิตที่ดีกับการอยู่อย่างพอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่มีหนี้สิน ส่งผลให้สุขภาพจิตดี สุขภาพกายก็แข็งแรงไปด้วย มีความรักในการให้ มีจิตใจแห่งการโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แก่คนรอบข้าง และคนในชุมชน ซึ่งฐานครอบครัวทั้งหมดนี้จะนำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ไม่ว่าจะมียุบสรรคปัญหาใดๆเข้ามาก็สามารถจัดการกับปัญหาให้หมดไปได้ ไม่ติดกับดักภพหลวงตาของโลกลงทุนนิยมที่เน้นเงินตรา และวัตถุนิยม ซึ่งเป็นการใช้ชีวิตที่อยู่บนความพอดี ไม่ประมาท มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันจากสิ่งไม่ดีต่างๆ ให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขในสิ่งที่เรามีอยู่

- เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในครอบครัว “คนต้นแบบ” ในการสั่งสอนเยาวชนรุ่นหลัง การเป็นตัวอย่างที่ดีย่อมมีค่ามากกว่าคำสอน เช่น หากครอบครัวรู้จักพาสมาชิกในครอบครัวไปทำบุญ ตักบาตร ลูกๆ หลานๆ ก็จะมีใจในการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หรือ การทำกิจกรรม การปลูกต้นไม้ก็คือเป็นต้นแบบที่ดีให้กับสมาชิกครอบครัว เด็กๆก็จะเกิดพฤติกรรมการเล่นแบบผู้เป็นพ่อแม่ของตน ดังนั้น พ่อแม่จึงเป็นเป้าหมายพฤติกรรมของลูกที่สำคัญที่สุด หากมีการนำไปสู่แนวทางแห่งแสงสว่าง ลูก หลานก็สามารถใช้ชีวิตอย่างมีสติ ไม่ประมาท รอดจากสิ่งชั่วร้ายทั้งหลายทั้งปวงได้ แต่หากพ่อแม่ นำไปสู่ทางแห่งความมืด เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ให้เห็นเป็นประจำ หรือกระทำการผิดกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ลูก หลานเห็น ก็อาจตกเข้าสู่กับดักของความชั่ว และสิ่งไม่ดีเหล่านั้นได้เช่นกัน

- ปลอดภัยจากปัจจัยเสี่ยง เช่น ยาเสพติด สุรา ใจแตก หากมีฐานครอบครัวที่ดี มีพ่อแม่เป็นต้นแบบที่ดี มีการขัดเกลาจิตใจ มีการเรียนรู้การพึ่งตนเอง มีการสอนให้รู้จักเรียนรู้ถึงปัญหาสังคม และแนวทางป้องกันปัญหาต่างๆ แล้วนั้นก็ส่งผลให้ลูก หลานมีทางเดินที่ดีที่พร้อมไปด้วยอาวุธต่างๆ ที่พ่อแม่และฐานครอบครัวได้ติดอาวุธไว้ให้ และพร้อมที่จะก้าวสู่โลกกว้างปลอดภัยจากปัจจัยเสี่ยง เช่น ยาเสพติด สุรา หรือ ใจแตกได้

3. ระดับสังคม

- สร้างความเข้มแข็งให้กับป่า และเป็นการอนุรักษ์พันธุ์กล้าไม้ท้องถิ่นของชุมชนห้วยหม้าย จากการสร้างศูนย์เรียนรู้โรงเพาะชำกล้าไม้ท้องถิ่นของกลุ่มรักษ์คอยหลวงเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่สมาชิกกลุ่มรักษ์คอยหลวง และเยาวชนภายนอก ทำให้ได้แง่คิดรู้ถึงแนวทางการพึ่งตนเอง โดยเน้นการสร้าง เพาะชำกล้าไม้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นผลให้คนในชุมชนห้วยหม้ายตระหนักถึงความสำคัญในการพึ่งพาอาศัย ระหว่าง คน ป่าไม้ สายน้ำ หวนกลับมามองถึงคุณค่าของป่าไม้ เพื่อการสร้างสมดุลและตระหนักถึงการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้สมดุลกับประชากรในชุมชนห้วยหม้าย เพื่อให้ป่าไม้มีความเข้มแข็งและอยู่คู่กับชุมชนห้วยหม้ายตลอดไป มีน้ำกินน้ำใช้ตลอดปี

- รู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น มีน้ำใจ จากการสร้างฝายแม้ว ทำให้สมาชิกกลุ่มรักษ์คอยหลวงและชาวบ้านห้วยหม้ายได้เรียนรู้ถึงการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น มีน้ำใจ ในการช่วยกันคนละไม้คนละมือในการสร้างฝายแม้วให้สำเร็จ เหนื่อยก็หยุดพัก หายเหนื่อยก็มาช่วยกันต่อ เป็นสิ่งที่ซึมซับจากการปฏิบัติ ค่อยๆฝังลึกในจิตใจของผู้คนที่ร่วมกันสร้างฝายแม้วในครั้งนั้น เป็นการพึ่งตนเองโดยใช้สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประหยัดค่าใช้จ่าย และใช้การได้

- ปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงกระแสสังคมได้ จากการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไข ของกลุ่มรักษ์คอยหลวง พบว่า ทูทางสังคม ทูทางวัฒนธรรม ทูทางธรรมชาติ และ

ทุนทางปัญญาของชุมชนห้วยหม้ายได้เปลี่ยนไป ซึ่งแต่ก่อนเคยมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ คนในชุมชนมีการพึ่งตนเองในการหาของป่าอย่างพอมีพอกิน ผู้คนมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ในชุมชนมีการสืบสานถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่น วิถีชีวิตเรียบง่าย มีเท่าไรก็ใช้เท่าที่มี ไม่มีหนี้สิน แต่ปัจจุบัน เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคมเป็นสาเหตุหลักที่ชุมชนห้วยหม้ายรับเอาระบบทุนนิยมเข้ามา ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อมและทางวัฒนธรรม จากปัญหาดังกล่าวจึงเกิดการจัดการความรู้ของกลุ่มรักศอยหลวงเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น ชุมชน โดยการสร้างศูนย์เรียนรู้กลุ่มรักศอยหลวงทั้ง 4 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้ฝ้ายแก้ว ศูนย์เรียนรู้การเพาะชำกล้าไม้ท้องถิ่น ศูนย์เรียนรู้การสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ศูนย์เรียนรู้การเลี้ยงไก่ไข่เพื่อการพึ่งตนเอง ล้วนเป็นการตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมที่เปลี่ยนไป ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมของชุมชนในสังคม ให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมทุนนิยมได้อย่างไม่เกิดทุกข์ มีสติในการดำเนินชีวิต ไม่ประมาท และมีคุณธรรม

-จัดทำแผนป่าชุมชนเพื่ออนุรักษ์ต้นไม้ชุมชน เนื่องจากชุมชนห้วยหม้ายมีการตัดไม้ทำลายป่าไม้มาก จึงเกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในชุมชนและชุมชนอื่นๆ ที่มีปัญหาเดียวกัน ได้ร่วมกันระดมความคิดว่า “ทำอย่างไรให้ป่าไม้ไม่โดนตัด ไปมากกว่านี้ โดยเฉพาะต้นไม้ต้นเล็กๆ ” จากนั้น ชาวบ้านในชุมชนห้วยหม้ายจึงสร้างกฎแผนการใช้พื้นที่ป่าชุมชนขึ้นมาเพื่ออนุรักษ์ต้นไม้ที่ยังเล็กอยู่ไม่ให้ถูกตัดไป เนื่องจากจะทำให้ระบบนิเวศต่างๆ เปลี่ยนแปลง และส่งผลก่อให้เกิดน้ำท่วม ดินถล่มตามมาได้ในอนาคต และไม่ใช่เพียงกฎการตัดไม้เท่านั้น ยังรวมไปถึงการออกกฎการเก็บของป่า และรวมถึงการล่าสัตว์ป่าด้วย เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนห้วยหม้ายกลับมา มีความสมดุลอีกครั้ง โดยคน ป่าไม้ สัตว์ป่า และสายน้ำ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างสมดุล

“ป่าชุมชนตำบลห้วยหม้าย” ชาวบ้านให้ความหมายว่า เป็นผืนป่าในตำบลห้วยหม้ายที่ประชาชนมีส่วนร่วมดูแลรักษาป่าไม้ร่วมกัน ดูแลป่า พัฒนาป่า เก็บของป่า เช่นเห็ด หน่อไม้ ผักหวาน ไม่รวมสัตว์ป่า มีการบริหารจัดการ โดยมีการทำแนวกันไฟ ฝายระวางไฟป่า ดูแลห้ามบุกรุกการตัดไม้ ช่วยกันทำลายวัชพืช ปลูกป่าเพิ่มในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันที่ 5 ธันวาคม (วันพ่อแห่งชาติ)

ปัจจุบันชุมชนห้วยหม้ายมีป่าชุมชนเกิดขึ้น มีทั้งหมด 16 หมู่บ้าน ยกเว้นหมู่ที่ 2 ที่ยังไม่มีป่าชุมชน ในด้านการบริหารจัดการกฎป่าไม้ชุมชนขึ้นนั้น แต่ละหมู่บ้านได้มีการประชุมหมู่บ้าน โดยใช้การมีส่วนร่วมของลูกบ้านกำหนดกฎป่าไม้ชุมชนขึ้นมา ซึ่งแต่ละหมู่บ้านก็จะมีกฎที่แตกต่างกันไปแต่ยังคงไว้ซึ่งวัตถุประสงค์ที่ทางกรมป่าไม้ได้กำหนดให้ เช่น

1. ห้ามตัดไม้ทำลายป่าเพื่อการค้าโดยไม่ได้รับอนุญาต หากฝ่าฝืนปรับ 2,000 บาท และส่งดำเนินคดีต่อไป

2. ห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาตัดไม้ไผ่ทำตอกโดยไม่ได้รับอนุญาต หากฝ่าฝืนปรับ 2,000 บาท และส่งดำเนินคดีต่อไป
3. ห้ามบุคคลภายนอกตัดหน่อไม้เพื่อการค้า (เพื่อรับประทานได้) หากฝ่าฝืนปรับ 2,000 บาท และส่งดำเนินคดีต่อไป
4. ให้ตัดไม้เฉพาะในเขตป่าชุมชนที่คณะกรรมการป่าชุมชนอนุญาตให้ตัดเท่านั้นหากฝ่าฝืนปรับ 2,000 บาท และส่งดำเนินคดีต่อไป

การขยายผล

ด้านกิจกรรม

- ในอนาคตกลุ่มรักษ์ดอยหลวงมีความปรารถนาที่จะสร้างศูนย์เรียนรู้การผลิตสมุนไพร เป็นโรงเรียนเพาะพืชสมุนไพรให้ความรู้ในเรื่องการผลิต การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค
- ในอนาคตกลุ่มรักษ์ดอยหลวงมีความปรารถนาที่จะสร้างศูนย์เรียนรู้การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ เพื่อบริโภคหากเหลือก็นำไปจำหน่ายให้กับร้านค้า หรืออาจจำหน่ายให้กับสมาชิกด้วยกันเองในราคาถูก
- ในอนาคตกลุ่มรักษ์ดอยหลวงมีความปรารถนาที่จะสร้างศูนย์เรียนรู้การเลี้ยงปลาแบบผสมผสาน เลี้ยงปลานิล และปลาดุก เนื่องจากเลี้ยงง่ายและสามารถนำมูลไก่ไข่มาเป็นอาหารปลาได้อย่างพึ่งพาอาศัยกันและกัน
- ต้องการขยายพื้นที่การปลูกต้นไม้เพิ่มเติมเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้น โดยเลือกพันธุ์ไม้ยืนต้นซึ่งสามารถกักเก็บน้ำได้ดี ได้แก่ ต้นปะคำคืดควาย ต้นมะค่า และต้นไทร
- จัดทำโครงการบวชป่า ภูมิปัญญาในการฟื้นฟูธรรมชาติ เพื่อรณรงค์สร้างสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ เป็นกุศโลบายซึ่งผนวกเข้ากับวิถีชุมชนคือการประยุกต์ความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรมให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนหยุดพฤติกรรมทำลายป่า และต้นน้ำ
- จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันในชุมชนห้วยหม้าย
- จัดกิจกรรมการทำแนวกันไฟป่า

ด้านการสร้างเครือข่าย

- มุ่งขยายเครือข่ายสร้างเมล็ดพันธุ์นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ป่าไม้ และสาหร่ายน้ำโดยใช้รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มรักษ์ดอยหลวงเป็นโมเดลในการประยุกต์ใช้ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าลำน้ำน่าน ฝิ่งขวา อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ และ โรงเรียนต่างๆ ในอำเภอสอง จังหวัดแพร่

ด้านการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์กลุ่มรักษ์ดอยหลวง

- สร้างสื่อ CD VCD สำหรับประชาสัมพันธ์กลุ่มรักษ์ดอยหลวงให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้น

- จัดทำเว็บไซต์ www.rakdoilaung-phrae.org เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ของชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 วัตถุประสงค์หรือคำถามหลักของงานวิจัย

จากการดำเนินกิจกรรมในโครงการวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์คอยหลวง เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนห้วยหม้าย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

. : เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษ์คอยหลวงเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนห้วยหม้าย

5.2 ผลการวิจัย

ปัญหาของกลุ่มรักษ์คอยหลวง

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและจัดเวทีแลกเปลี่ยนกับสมาชิกกลุ่มรักษ์คอยหลวง หน่วยงานทุกภาคส่วน ร่วมกับชาวบ้านห้วยหม้าย พบว่า ปัญหาที่ชุมชนห้วยหม้ายเผชิญ ประกอบด้วย ปัญหา ดังนี้

1. ป่าไม้ถูกบุกรุกทำลายทำให้ระบบนิเวศวิทยาเสื่อมลง และสัตว์ป่าสูญพันธุ์
2. ชาวบ้านไม่มีน้ำน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง
3. เห็นแก่ตัว เกิดความขัดแย้งในชุมชน
4. ขาดคุณธรรม จริยธรรมในจิตใจส่งผลให้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมเลือนลาง จางหายไป
5. คนในครอบครัวเป็นหนี้เป็นสิน ไม่สามารถพึ่งตนเองได้

แผนกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมของกลุ่มรักษ์คอยหลวงสู่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มรักษ์คอยหลวงได้จัดทำแผนกิจกรรมภายใต้ทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม ทุนทางธรรมชาติ และทุนทางปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนห้วยหม้าย โดยการสร้างศูนย์เรียนรู้กลุ่มรักษ์คอยหลวง ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

- 1) การสร้างฝายแม้วชะลอการไหลของน้ำเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น
- 2) การสร้างโรงเพาะชำกล้าไม้ท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์ความรู้แก่สมาชิกกลุ่ม (พัฒนาคน)
- 3) การจัดกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาของชุมชนห้วยหม้าย

4) การเลี้ยงไก่ไข่เพื่อส่งเสริมอาชีพในการพึ่งตนเอง

กลุ่มรักษ์คอกยหลวงมีกระบวนการจัดการความรู้เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียง
กลุ่มรักษ์คอกยหลวงมีกระบวนการจัดการความรู้ ดังนี้

- 1) ศึกษาหาข้อมูลความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย
- 2) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้นอกกลุ่มจากการไปอบรมดูงาน
- 3) เรียนรู้แบบอย่างที่ดีทางลัดจาก Best Practice
- 4) หลักการบริหารกิจกรรมแบบ PDCA คือ วงจรการบริหารงานคุณภาพ
- 5) แคนนำ ทำกระบวนการให้ลื่นไหล
- 6) มีการถอดบทเรียนและสรุปบทเรียนและองค์ความรู้ที่ได้ในการทำกิจกรรม
- 7) หาโอกาสเพิ่มพูนความรู้จากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติให้รู้จริง และทำได้
- 8) เผยแพร่องค์ความรู้ ผ่านแผ่นพับ วิทยุชุมชน
- 9) มีเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น ตลาดนัดความรู้งานกาชาดในจังหวัดแพร่

และ เว็บไซต์ www.rakdoilaung-phrae.org

- 10) ติดตามประเมินผลการทำกิจกรรมทุกครั้งเพื่อปรับปรุง แก้ไข

ผลการจัดการความรู้เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนห้วยหม้าย

กลุ่มรักษ์คอกยหลวงได้ใช้การจัดการความรู้ในการสร้างความรู้ใหม่ ร่วมถ่ายทอดองค์
ความรู้และนำความรู้ไปใช้ อย่างเป็นรูปธรรมใน 3 ระดับ ดังนี้

1) ระดับบุคคล

: คนในชุมชนห้วยหม้ายรู้จักแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พึ่งตนเองได้ เก็บของป่าได้มากขึ้น มีน้ำใช้ตลอดปี ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น ลดรายจ่าย มีรายได้เพิ่มขึ้น

2) ระดับครอบครัว

: คนในชุมชนห้วยหม้ายมีเงินออมไม่มีหนี้สิน ครอบครัวเข้มแข็ง (กาย ใจ จิต วิญญาณ) มีภูมิคุ้มกันในการใช้ชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันต่อสังคมที่เปลี่ยนแปลง โดยอาศัยการสังเกตพฤติกรรมแบบอย่างที่ดีเป็นฐานในการสอน และเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เยาวชนชาวบ้านห้วยหม้ายมีความรู้คุณธรรมในการดำเนินชีวิตและพัฒนาสังคมและปลอดภัยจากปัจจัยเสี่ยง เช่น ยาเสพติด สุรา

3) ระดับชุมชน

: มีศูนย์เรียนรู้การเพาะชำกล้าไม้ท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับป่า และเป็นการอนุรักษ์พันธุ์กล้าไม้ท้องถิ่นของชุมชนห้วยหม้าย รู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น มีน้ำใจ จัดทำแผนป่าชุมชน เพื่ออนุรักษ์ต้นไม้ชุมชน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม และปรับตัวได้อย่างไม่ประมาทอยู่ในหลักของความพอเพียง และเป็นสุขได้

5.3 ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย

ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย ครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

- 1) กลุ่มรักษาดอยหลวงมีเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายภายนอกน้อย
- 2) เกิดความขัดแย้งกับชาวบ้านของกลุ่มที่ขัดผลประโยชน์ในการหาของป่า หรือตัดไม้ทำลายป่า
- 3) ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าที่ควร
- 4) ยังขาดการเชื่อมต่อ ในด้านการทำงาน การประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ในชุมชน
- 5) ยังขาดกระบวนการพัฒนาศักยภาพในด้าน “วิทยาการกระบวนการ

5.4 ข้อเสนอแนะและข้อสังเกต

สำหรับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

1. องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหม้ายสามารถนำแนวทางการสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มรักษาดอยหลวงเป็นต้นแบบการพัฒนาชุมชนห้วยหม้ายทั้งตำบลได้
2. จัดทำแผนแม่บทชุมชนห้วยหม้ายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนห้วยหม้ายให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ดีมีสุขโดยยึดหลักความพอเพียง
3. องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหม้ายควรมีแผนยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่ชัดเจนในทุกปี เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาชุมชนห้วยหม้ายให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเอง
4. องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหม้ายควรเป็นแม่ข่ายสนับสนุนเช่นงบประมาณ อุปกรณ์ และให้ชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ ลงมือปฏิบัติเอง ในทุกขั้นตอน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการทำได้จริงไม่ใช่แค่ทฤษฎี

สำหรับกลุ่มรักษาดอยหลวง

1. ควรสร้างเครือข่ายให้กว้างมากขึ้นในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด รวมถึงระดับประเทศ เพื่อเกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ นำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น
2. นำระบบเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้จากการจัดการความรู้ของกลุ่มรักษาดอยหลวง เผยแพร่แก่คนในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัดเพื่อขยายแนวคิดนี้ให้กว้างขึ้นและสามารถเป็นต้นแบบในการปฏิบัติได้ในกลุ่มอื่นๆ
3. ควรสร้างแกนนำรุ่นใหม่ให้เกิดขึ้นทุกปีเพื่อสร้างให้เยาวชนตำบลห้วยหม้าย กล้าแสดงออก เป็นผู้นำที่จะสามารถพัฒนาชุมชนตนเองได้ รวมถึงระดับจังหวัดและระดับประเทศได้
4. ควรมีการขับเคลื่อนกิจกรรมให้เกิดขึ้นทุกปีอย่างต่อเนื่อง และมุ่งขยายผลต่อจากปีที่แล้วเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ อย่างเป็นพลวัตร
5. ปรับปรุงฐานข้อมูลให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยมีการรวบรวมถึงก้าวที่ผ่านมาและก้าวที่จะเดินต่อไปเปรียบเทียบในแต่ละปี เพื่อทราบถึงวิวัฒนาการของกลุ่มรักษาดอยหลวง

สำหรับนักวิจัย

1. ควรศึกษาประเด็นการจัดการความรู้ในการรวมกลุ่มต่างๆ เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงของตำบลห้วยหม้ายทั้งตำบลเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบประเด็นการจัดการความรู้เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนห้วยหม้ายและชุมชนอื่น ที่เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเหมือนกัน เพื่อค้นหารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมือนและแตกต่างกัน อันจะสามารถจัดทำเป็นโมเดล Best Practice ต่อไปได้

บรรณานุกรม

- คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2545). วัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ของคนไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.
- พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี (จันต๊ะ). (2546). การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ สาขาพุทธศาสนามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
- ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2546). สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รังสรรค์ จันต๊ะ. (2544). ภูมิปัญญาพื้นบ้าน: มิติทางวัฒนธรรมในการดูแลรักษาผู้ติดเชื่อและผู้ป่วยเอคส์. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เมือง.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน). (2544). มิติทางวัฒนธรรมในยุคเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. (2545). การพัฒนาโครงการเรียนรู้จากการปฏิบัติ. นครปฐม : สำนักพิมพ์พีลิกส์เซ็นเตอร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน. (2543). การวิจัยและพัฒนา:ความเข้มแข็งของชุมชนและประชาคมสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
- สนธยา พลศรี. (2545). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ. (2546). สิทธิชุมชนท้องถิ่นพื้นเมืองดั้งเดิมล้านนา : กรณีศึกษาชุมชนลัวะ ขวน ลื้อ ปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง) ในจังหวัดน่าน เชียงราย และเชียงใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2545). ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เอกวิทย์ ณ ถลาง, นิธิ เอียวศรีวงศ์, วิจารณ์ พานิช, รสนา โตสิตระกูล และ นงคราญ ชมพูนุท. (2546). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์.

ภาคผนวก

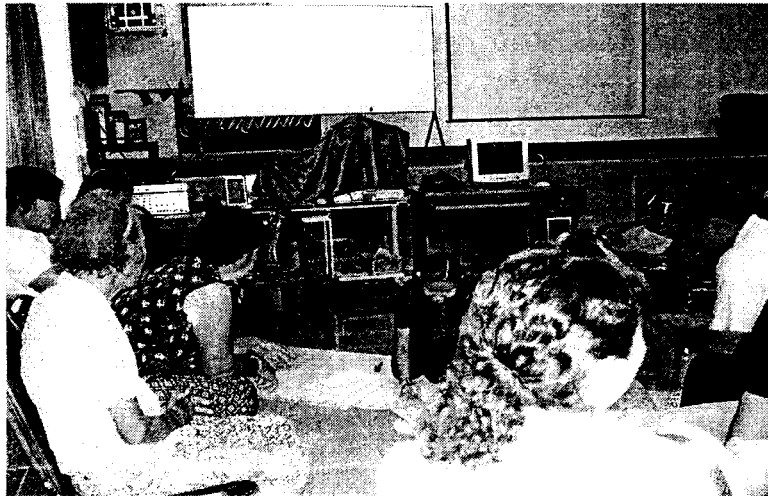
ภาคผนวก ก

ประมวลภาพกิจกรรมวิจัย

รูปกิจกรรมทำวิจัย

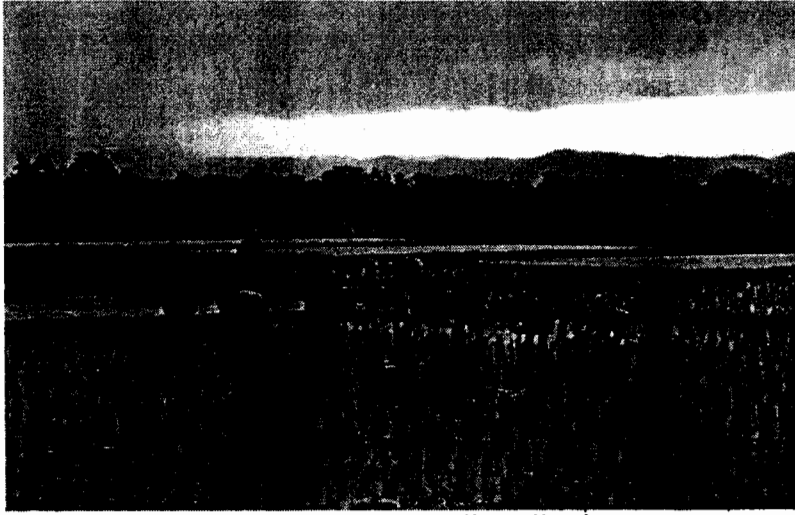
สัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ถึงเรื่องราวตำบลห้วยหม้าย

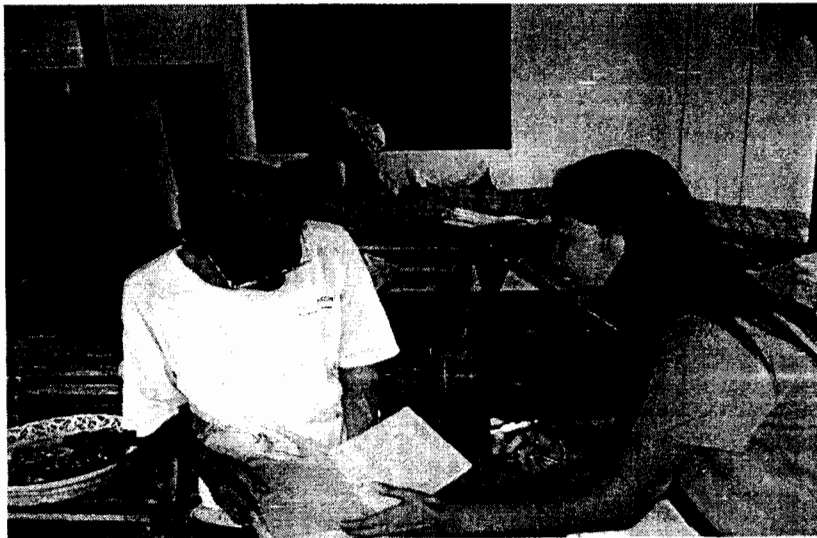
จัดทำปฏิทินวิถีชีวิตของชาวบ้านห้วยหม้ายแบบมีส่วนร่วม

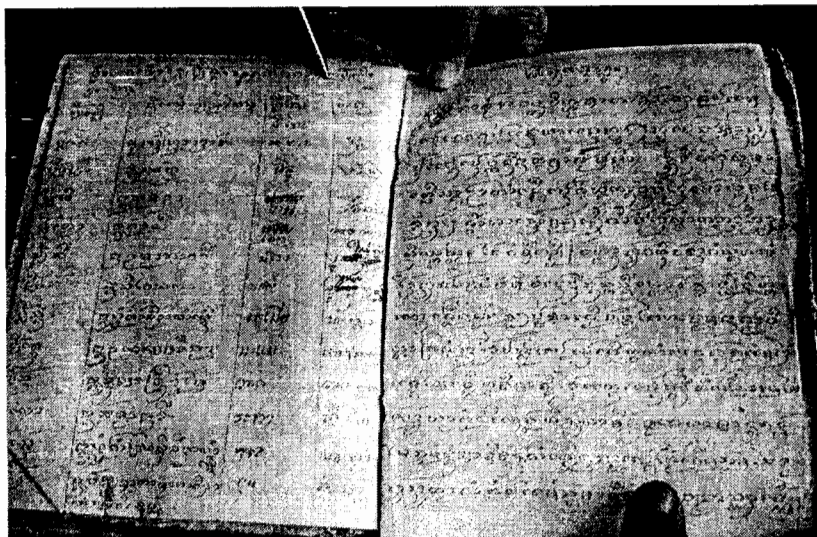
ผลงานจากฝีมือผู้สูงอายุของชุมชนห้วยหม้ายที่นำมาแสดงให้ดูด้วยความภาคภูมิใจ

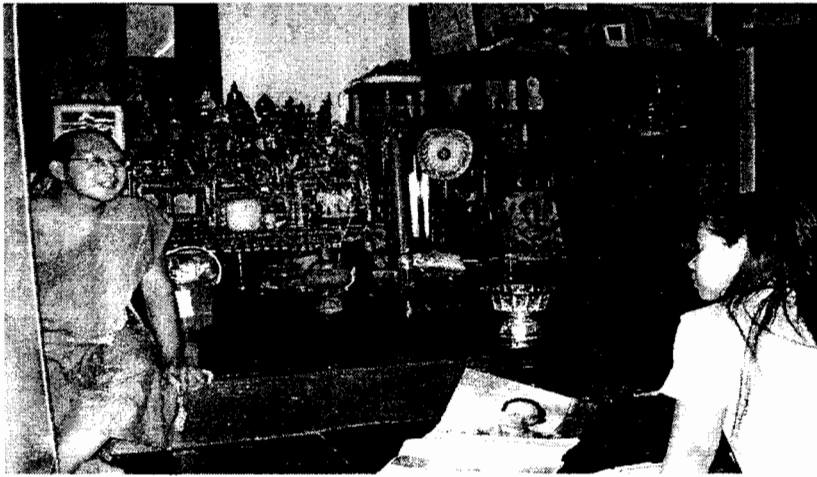
วิถีชีวิตการทำนา การลงแขกดำนาของชุมชนห้วยหม้ายที่ทำมาหลายชั่วอายุคน

สัมภาษณ์พ่ออาจารย์ศีล สี่งุ่ม เกี่ยวกับพิธีกรรม ความเชื่อ ของชุมชนห้วยหม้าย

ตำราพิธีกรรม ความเชื่อจากภูมิปัญญาของพ่ออาจารย์ศีล สี่งุ่ม ด้วยภาษาล้านนา

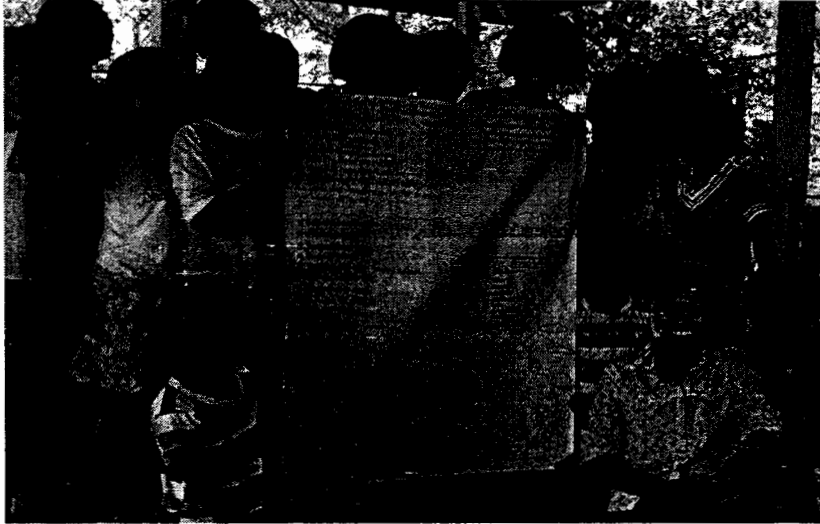
สัมภาษณ์พระมหาบุญหมั่น สุนทรศกโก ถึงประเพณี วัฒนธรรมในชุมชนห้วยหม้าย

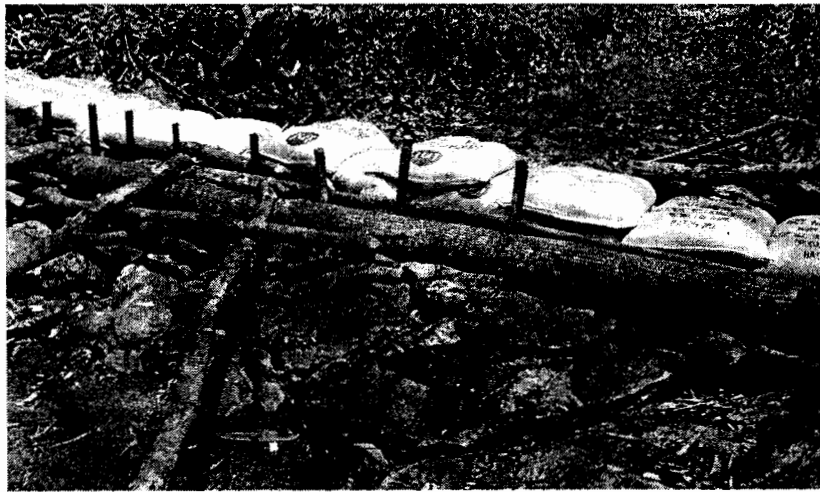
สมาชิกกลุ่มรักศอยหลวงช่วยกันสร้างศูนย์เรียนรู้การเลี้ยงไก่ไข่ เพื่อการพึ่งตนเอง

สัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มรักศอยหลวงถึงหน้าที่ในการทำงาน

วิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มกลุ่มรักษ์ดอยหลวงในการคิดวิเคราะห์ปัญหา

ศูนย์เรียนรู้ : ฝ่ายแนวชะลอการไหลของน้ำ กลุ่มรักษ์ดอยหลวงและชาวบ้านห้วยหม้ายร่วมมือกัน
จัดทำขึ้นเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ศูนย์เรียนรู้ : โรงเพาะชำกล้าไม้ท้องถิ่นของกลุ่มรักษ์ดอยหลวงเพื่อปลูกฝังให้สมาชิกกลุ่มได้เคารพ
รักษาธรรมชาติ และช่วยกันปลูกต้นไม้เพื่อชุมชนห้วยหม้าย

ศูนย์เรียนรู้ : การสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ณ วัดห้วยหม้าย เพื่อปลูกฝังให้สมาชิกกลุ่มสำนักรักษาวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

ศูนย์เรียนรู้ : การเลี้ยงไก่ไข่ เพื่อการพึ่งตนเอง ของกลุ่มรัักษ์คอยหลวง เพื่อให้กลุ่มรัักษ์คอยหลวงมี
ได้รายได้ ลดรายจ่ายลง

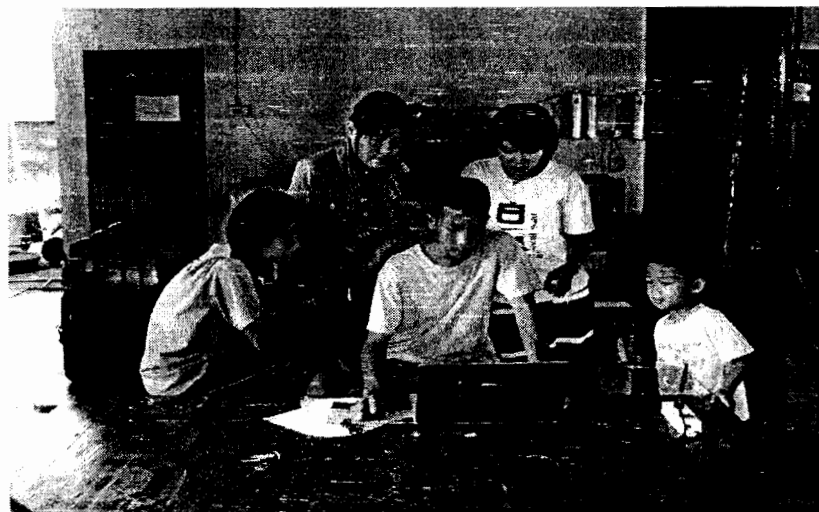
การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการค้นหาปัญหาชุมชนและแนวทางแก้ไขร่วมกันของสมาชิก
กลุ่มรัักษ์คอยหลวง

สำนักวิจัย แทนคุณ แผ่นดิน สมาชิกกลุ่มรักษ์ดอยหลวงร่วมปลูกป่าในชุมชนห้วยหม้าย

กลุ่มรักษ์ดอยหลวงร่วมสืบสานภูมิปัญญาการปลูกข้าว สู่การรำลึกกรากเหง้าดั้งเดิม
ของความพอเพียง

สมาชิกกลุ่มรักษ์ดอยหลวงร่วมตรวจสอบข้อมูลการวิจัย

ภาคผนวก ข
บริบทชุมชนช่วยหม้าย

บริบทชุมชนห้วยหม้าย

4.1 บริบทชุมชนห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคลต่างๆ ที่อยู่ในชุมชน ได้แก่ ผู้สูงอายุ เยาวชนกลุ่มรักบี้คอบหลวง กลุ่มแม่บ้าน พระ ครู ปรากฏชาวบ้าน หมอเมือง เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหม้าย เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคอบหลวง จำนวน 50 คน แบ่งเป็น 5 กลุ่มๆ ละ 10 คน ได้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับบริบทของชุมชนห้วยหม้าย ดังต่อไปนี้

การก่อกำเนิดความเป็นมาของ “ชุมชนห้วยหม้าย”

เดิม “ห้วยหม้าย” เป็นเมืองเก่าที่มีชื่อว่า “เวียงเทพ” จากประวัติโบราณในสมัยก่อนจากการให้สัมภาษณ์ของพ่ออาจารย์ใหญ่แปลก สายตรง สันนิษฐานว่า แต่ก่อนผู้คนในตำบลห้วยหม้ายเป็นคนจีน (ยูนนาน) ชาวไทยใหญ่ กลุ่มเผ่าไทยลื้อะ ไทยจีน ไทยลื้อ หลังจากเมืองเชียงแสนล่มสลายลงถูกรุกรานแล้วอพยพลงมาเรื่อยๆ จนกระทั่งมาตั้งรกรากหาที่อยู่อาศัยอยู่ที่เมืองเวียงเทพเพราะเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำมาหากิน เชื่อว่าเป็นเมืองเก่าเพราะได้ขุดพบร่องรอยกำแพงเมืองเก่าและพระพุทธรูปหินทรายปางมารวิชัย(ปางสะดุ้งมาร)ซึ่งมีมากในสมัยสุโขทัยตอนปลาย เชื่อกันว่ามีเจ้าแม่บัวเทพเป็นคนสร้างเมืองนี้ขึ้นมา ต่อมา “อะสิกะ” คือพี่ของเจ้าแม่บัวเทพได้อพยพมาอยู่ด้วยกันกับน้องสาว และได้สร้างบ้านแปลงเมืองเวียงเทพร่วมกัน ต่อมาเกิดการแก่งแย่งชิงอำนาจกันเป็นเจ้าเมืองผลสุดท้ายเกิดการต่อสู้กันจนเจ้าแม่บัวเทพเสียชีวิตลงตรงบริเวณหน้าโรงเรียนเวียงเทพวิทยา จนได้ตั้งชื่อโรงเรียนดังกล่าวมาจนถึงปัจจุบัน

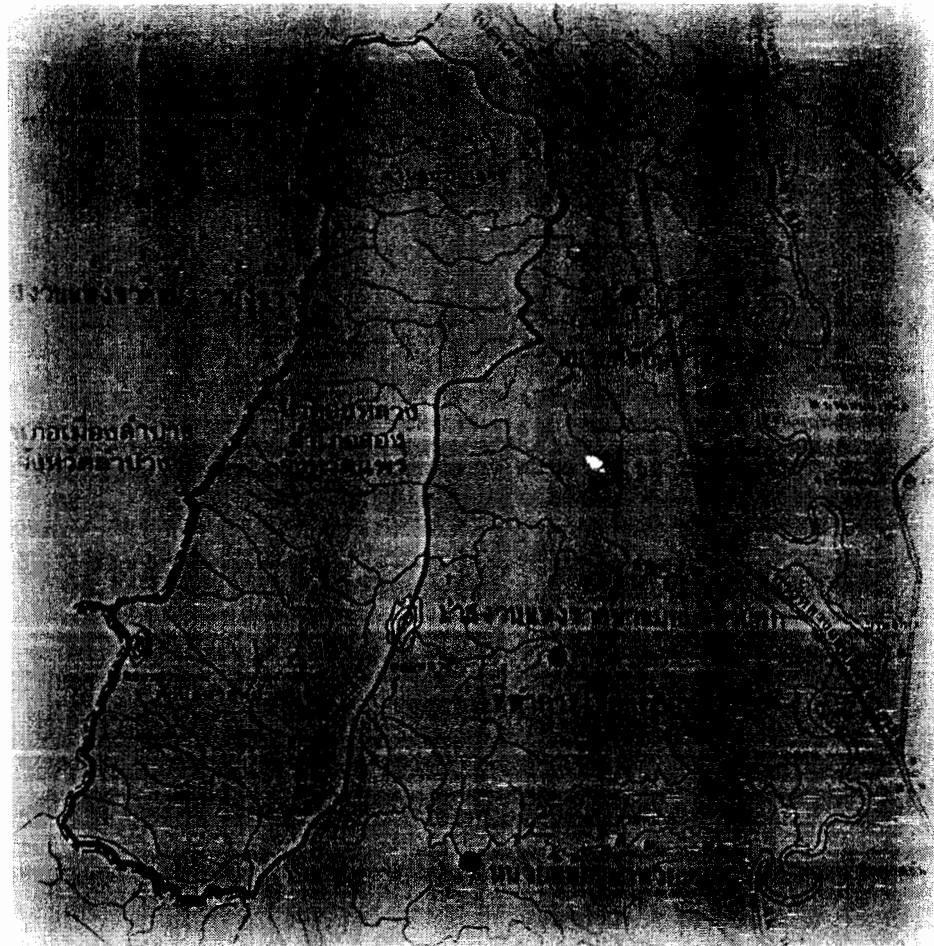
นอกจากนั้นพ่ออาจารย์ใหญ่แปลก สายตรง ยังได้ให้ข้อมูลว่า “บ้านห้วยหม้าย” ที่มีชื่อนี้เนื่องมาจากแต่ก่อนหมู่บ้านแห่งนี้มีแต่แม่หม้ายอยู่กันเยอะมาก แม่แต่ลำน้ำสายใหญ่สายหนึ่งไหลผ่านหมู่บ้าน ก็ยังตั้งชื่อลำน้ำนั้นว่า “ลำห้วยหม้าย” เพราะบริเวณนั้นมีแม่หม้ายเยอะนั่นเอง

สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ

ตำบลห้วยหม้าย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของที่ว่าการอำเภอสอง อยู่ห่างจากอำเภอประมาณ 13 กิโลเมตร อยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดแพร่ประมาณ 52 กิโลเมตร ตำบลห้วยหม้ายมีประชากรทั้งสิ้น 9,354 คน แยกเป็นชาย 4,544 คน หญิง 4,710 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหม้าย, 2548) แบ่งการปกครองออกเป็น 17 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านลูนีเกต หมู่ 1 บ้านร่องถ่าน หมู่ 2 บ้านห้วยซอน หมู่ 3 บ้านป่าคา หมู่ 4 บ้านต้นหนูน หมู่ 5 บ้านดอนแก้ว หมู่ 6 บ้านห้วยหม้าย หมู่ 7 บ้านห้วยกาน หมู่ 8 บ้านลูนีเกต หมู่ 9 บ้านห้วยซอน หมู่ 10 บ้านห้วยซอน หมู่ 11 บ้านดอนแก้ว (จัดสรร) หมู่ 11 บ้านลูนีเกต หมู่ 13 บ้านห้วยซอน หมู่ 14 บ้านลูนีเกต หมู่ 15 บ้านห้วยซอน หมู่ 14

บ้านห้วยหม้าย (หลายห้วย) หมู่ 17 มีเนื้อที่ประมาณ 175 ตารางกิโลเมตร หรือ 19,268 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 14,117 ไร่ เป็นที่อยู่อาศัย 5,151 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	จด	ตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่
ทิศใต้	จด	ตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่
ทิศตะวันออก	จด	ตำบลบ้านหนอง ตำบลทุ่งน้ำว ตำบลแคนชุมพล ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่
ทิศตะวันตก	จด	อำเภองาว จังหวัดลำปาง

รูปแผนที่ตำบลห้วยหม้าย

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของตำบลห้วยหม้าย สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูงและเนินเขา มีแม่น้ำยมไหลผ่านหมู่ 1 หมู่ 4 และหมู่ 13 ระยะทาง 1 กิโลเมตร

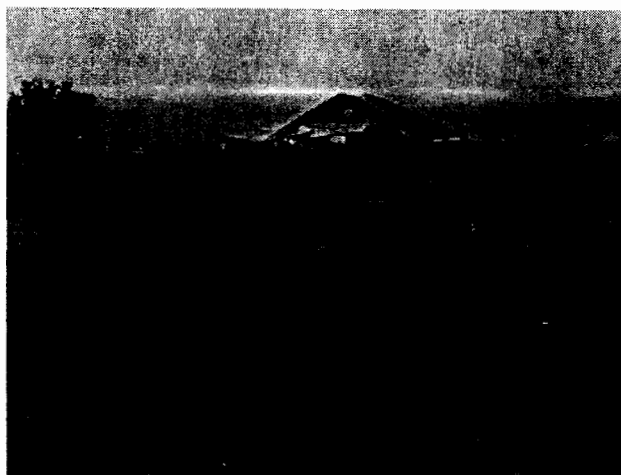
ลักษณะภูมิอากาศ

ภูมิอากาศของตำบลห้วยหม้าย ประกอบด้วยฤดูกาลต่างๆ 3 ฤดู ได้แก่

- ฤดูร้อน   ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง   เดือนพฤษภาคม
- ฤดูฝน   ระหว่างเดือนมิถุนายน ถึง   เดือนกันยายน
- ฤดูหนาว   ระหว่างเดือนตุลาคม ถึง   เดือนมกราคม

อุณหภูมิสูงสุดประมาณ 40.5 องศาเซลเซียส ต่ำสุด 12.5 องศาเซลเซียส เฉลี่ย 26.0

องศาเซลเซียส

รูปภาพ วิถีชีวิตการทำนา อาชีพหลักของชาวห้วยหม้าย

สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่

อาชีพหลัก ของชาวบ้านตำบลห้วยหม้ายส่วนใหญ่ คือ ทำนา ทำสวน ทำไร่ เช่น ปลูกข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงโค เลี้ยงกระบือ เลี้ยงสุกร เลี้ยงไก่ ฯลฯ อาชีพเสริม คือ การต้มเหล้า การเก็บของป่ามาขาย เช่น หน่อไม้ เห็ด พืชผักต่างๆ เช่น ผักกูด และผลิตปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น

นอกจากนั้น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านตำบลห้วยหม้ายส่วนใหญ่จะมีการทำมาหากินแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแบบเครือญาติ ใช้ชีวิตความเป็นอยู่โดยยึดแนวคิด “พอเพียง” พอใช้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการปลูกผักปลอดสารพิษ และการหาของป่าเพื่อนำมาประกอบอาหาร โดยที่ไม่ต้องซื้อรับประทาน เช่น ชูดหน่อไม้ เก็บผัก ชูดจี่กุ่ม และพอถึงช่วงทำนา ชาวบ้านก็จะไปเก็บปุ๋ยนา เพื่อที่จะทำ “น้ำปุ๋ย” สำหรับประกอบอาหาร

การเกษตรกรรม

ตำบลห้วยหม้าย มีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 14,117 ไร่ สภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ทั้ง 17 หมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักโดยการทำนาปี รองลงมาคือทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปลูกถั่วเหลือง ปลูกถั่วเขียว ปลูกถั่วลิสง ทำไร่ยาสูบเวอร์จิเนีย ยาสูบพื้นเมือง ปลูกพืชผัก ทำสวนมะม่วง ทำสวนมะขาม และทำสวนลำไย (ที่มา: ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลห้วยหม้าย) ซึ่งจากการสัมภาษณ์เกษตรกรในตำบลห้วยหม้ายพบว่า การทำการเกษตรของชาวบ้านส่วนใหญ่มักใช้ทุนของตนเองส่วนเกษตรกรบางรายใช้ทุนจากกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่ที่พบในการทำเกษตรกรรมได้แก่ ผลผลิตทางการเกษตรที่มีปริมาณมากแต่ราคาผลผลิตตกต่ำ นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในตำบลห้วยหม้าย ทำให้ทราบว่ายังมีปัญหาเกี่ยวกับอันตรายจากสารเคมีที่ใช้ในการทำการเกษตรมากขึ้นจากความเชื่อผิดๆที่ว่าหากไม่ใช้สารเคมีผลผลิตก็จะยิ่งตกต่ำเนื่องจากแมลงศัตรูพืชจะทำลายพืชผลในนา ในไร่หมด ซึ่งเกิดจากความไม่รู้วิทยาการใหม่ๆ เช่น การใช้ปุ๋ยชีวภาพโดยไม่ต้องพึ่งสารเคมี และไม่เข้าใจผลเสียของการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรอย่างถูกต้อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรเอง

ปฏิทินการประกอบอาชีพทางการเกษตรในรอบปี ของเกษตรกรตำบลห้วยหม้าย

เดือน	กิจกรรมการเกษตร
มกราคม	ปลูกพริก ยาสูบ
กุมภาพันธ์-เมษายน	รอเก็บเกี่ยว
พฤษภาคม-สิงหาคม	ทำนา
กันยายน-ตุลาคม	รอเก็บเกี่ยว
พฤศจิกายน	ปลูกข้าวโพด
ธันวาคม	ปลูกพริก ถั่วเหลือง กระเทียม

การปลูกลำไย

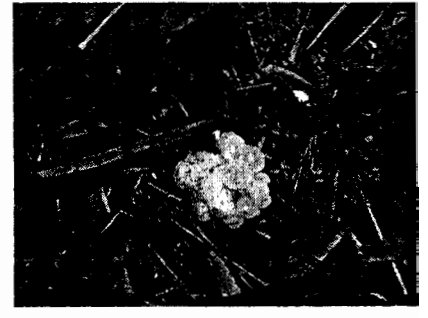
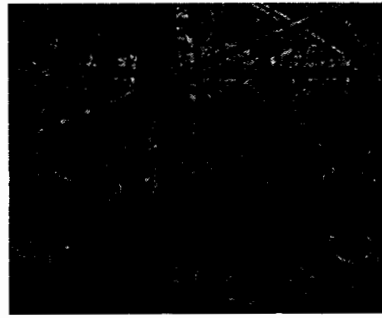
ชาวบ้านในตำบลห้วยหม้าย ทั้ง 17 หมู่บ้าน นอกจากมีอาชีพทำเกษตรกรรมแล้วยังประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ โดยสัตว์ที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็น โค กระบือ รองลงมา เป็น สุกร เป็ด ไก่ ช้าง ม้า และเลี้ยงปลา (ที่มา :ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลห้วยหม้าย) ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเลี้ยงเพื่อขายและทำอาชีพเสริม เช่น การทำแหนมจากเนื้อโค เนื้อกระบือ เนื้อสุกร ส่งขายในหมู่บ้านตามร้านค้าและหมู่บ้านรอบนอก เป็นต้น

แหล่งน้ำ

ชาวบ้านตำบลห้วยหม้าย มีแหล่งน้ำที่สำคัญ และมีผลต่อการเกษตรกรรมของตำบล ห้วยหม้าย คือ ลำน้ำหรือลำห้วย 5 สาย มีแม่น้ำ 1 สาย คือ แม่น้ำยม ไหลผ่านทางทิศเหนือตำบล นอกจากนั้น ยังมีแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ได้แก่ น้ำประปา 5 แห่ง บ่อบาดาล 18 แห่ง บ่อน้ำตื้น 120 แห่ง บ่อน้ำโยก 50 แห่ง ฝาย 6 แห่ง และมีอ่างเก็บน้ำเพื่อทำการเกษตรของตำบล ได้แก่ อ่างเก็บน้ำห้วยกาน อ่างเก็บน้ำห้วยหม้าย อ่างเก็บน้ำห้วยซอน อ่างเก็บน้ำห้วยโป่ง อ่างเก็บน้ำห้วยเปี๊ยะ ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะปล่อยน้ำจากอ่างเก็บน้ำให้เกษตรกรได้ใช้น้ำในช่วงฤดูการทำนา แต่ถึงอย่างไรก็ตามชาวบ้านก็ยังประสบปัญหาภัยแล้งในบางปีที่ฝนตกน้อย เนื่องจากน้ำในอ่างก็แห้งไปด้วย ไม่สามารถส่งน้ำมายังพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง

การเก็บของป่า

นอกจากชาวบ้านตำบลห้วยหม้ายจะยึดอาชีพเกษตรกรรมและการเลี้ยงสัตว์แล้ว สิ่งหนึ่งที่ถือเป็นวิถีชีวิตที่ปฏิบัติมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคนก็คือ การเก็บของป่า เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในครอบครัว และจำหน่ายในชุมชน ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุและชาวบ้านห้วยหม้าย พบว่าของป่าที่นิยมเก็บจากป่าในชุมชน มีดังต่อไปนี้

รูปภาพ ดอกอาว หน่อไม้ และเห็ดไข่เหือง ของป่าในชุมชนห้วยหม้าย

ปฏิทินวิถีชีวิตการเก็บของป่าของคนในชุมชนห้วยหม้าย

เดือน \ กิจกรรม	มค	กพ	มีค	เมย	พค	มิย	กค	สก	กย	ตค	พย	ธค
เก็บหน่อไม้					←	→						
ล่าสัตว์ (หมูป่า แมลงจู้จี้ ปูผา รดคว่น กบจุก ปลาแก้ง เก็บใบเมียงในป่า ทำนา (กระทั่งเก็บเกี่ยว)	←											→
ต้มเหล้า	←											→
ห่มหลุม	←											→
เก็บเห็ดป่า (เห็ดด่าน เห็ดลม) (เห็ดกระด้าง) (เห็ดโคน) (เห็ดถอบ) (เห็ดหูหนู) (เห็ดไข่เหือง เห็ดไข่คง)					←	→						
เก็บผักหวานป่า				←	→							
ผักพ้อคำตีเมีย				←	→							
ผักตังโกด				←	→							
ผักกูด	←											→
ผักแม่ห่าง				←	→							
บุก (หรือดอกก้าน)				←	→							
ชะอมป่า (ผักหละ)				←	→							
เก็บไข่มดแดง							←	→				
แมงมัน			←	→								
แมงอีเบา			←	→								
ต่อป่า			←	→								
ผึ้งป่า					←	→						
ขูดจิ้งหรีด				←	→							
แมงดา					←	→						
ปูนา							←	→				

- หน่อไม้ : นิยมนำไปทำหน่อไม้ดอง หน่อไม้ต้ม หน่อไม้อัด
- เห็ดด่าน : ดอกใหญ่หลังสีเขียว
- เห็ดกระด้าง : เป็นเห็ดที่แข็งไม่ค่อยนิ่ม มักอยู่ในที่ชื้น ชาวบ้านมักใช้ยากิน

- เห็ดลม : มีสีน้ำตาลแดง
- เห็ดโคน : ชาวบ้านนิยมนำมาประกอบอาหาร เช่น ต้มยำ แกง และยำ
- เห็ดถอบ : ลักษณะเป็นลูกกลม ๆ สีดำ ๆ (หากซื้อตามท้องตลาดราคาแพงมาก)
- เห็ดไข่เหือง : มีลักษณะเหมือนไข่ มีลักษณะตุ่มแล้วค่อย ๆ บานออกเป็นสีเหลือง
- เห็ดไข่แดง : มีลักษณะเหมือนไข่ มีลักษณะตุ่มแล้วค่อย ๆ บานออกเป็นสีขาว
หมายเหตุ : (ชาวบ้านนิยมเรียก “เห็ดไข่เหืองและเห็ดไข่แดง” ว่า “เห็ดเพาะ” ซึ่ง “เพาะ” หมายถึง ลักษณะภูเขาเล็ก ๆ เตี้ย ๆ พื้นที่สูง ๆ อยู่ตามแนวป่า ส่วนใหญ่อยู่ตามหินลูกตั้ง)
- ผักหวานป่า : ชาวบ้านบอกว่าเวลาเอาไปต้มหรือแกงแล้วมีรสชาติของผักที่หวานอร่อย
- ผักพ้อคำดีเมีย : ลักษณะคล้ายเฟิร์นมีสีเขียว มีที่มาที่ไปเป็นเรื่องเล่าชวนสนุกของชาวบ้านว่ามีภรรยานำผักชนิดนี้มาแกงให้สามีรับประทาน แล้วผักชนิดนี้มีลักษณะพิเศษตรงที่มีลักษณะกรอบแต่ต้มในน้ำร้อน สามีเข้าใจผิดคิดว่าภรรยาแกงผักไม่สุกจึงเกิดอารมณ์โมโหและตีภรรยาของตน จึงกลายเป็นชื่อของผักชนิดนี้ขึ้นมา โดยมีชื่อว่า “ผักพ้อคำดีเมีย”
- ผักตังโกด : ลักษณะเป็นเถา มียอดสีดำ ๆ คล้ายต้นยางจัด
- ผักแม่ห่าง : (ภาษาเมือง “แม่ฮ้าง”) ลักษณะเป็นเถาเหมือนเถาวัลย์คล้ายยางจัด มียอดเหลี่ยมๆ
- บุก : (หรือดอกก้าน) ลักษณะเป็นต้นหลายๆ มีสีชมพู สีขาว ทยอยเขียวอยู่ในต้นเดียวกัน
- ดอกอาว : ลักษณะเหมือนดอกกระเจียว (สวย) เป็นช่อๆ มีสีขาว สีม่วง สีชมพู ชาวบ้านนิยมนำมารับประทานกับน้ำพริกน้ำปู น้ำพริกปลาร้า น้ำพริกแมงดา แกงหน่อไม้
- แมงมัน : ลักษณะคล้าย ๆ ไข่มดแดง ต้องขูดลงไปกินเพื่อเก็บเอาไข่แมงมัน
- แมงอีเป้า : มักอยู่ในมูลของโคและกระบือในป่าที่วัว ควายไปอุจจาระทิ้งไว้
- จิ้งหรีด : ชาวบ้านนิยมนำมาทอดรับประทาน และนำมาเป็นส่วนประกอบในการค่าน้ำพริก
- ปูนา : นิยมนำไปทำเป็น “น้ำปู” ช่วงเดือน สิงหาคม จะจับในช่วงการทำนา

ชาติพันธุ์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุ พบว่าบรรพบุรุษของชาวบ้านห้วยหม้ายเป็นกลุ่มชนเชื้อสายจิว (เจียว) ขม และลาวพวน จากทางไทยใหญ่ที่อพยพเข้ามา

การจัดตั้งกลุ่มเพื่อเสริมสร้างรายได้ พัฒนาชุมชนและความมั่นคงในท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหม้ายได้ส่งเสริมการรวมกลุ่มด้านการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์และการตลาด ให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านบริหารจัดการ และกระตุ้นการลงทุนด้านหัตถกรรม

อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งได้จัดตั้งกลุ่มต่างๆ ดังนี้

- **กลุ่มทำสุรากลั่น** : ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจในครอบครัวที่ทำมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน (แต่ละที่จะมีสูตรการทำลูกแป้งที่แตกต่างกัน รสชาติแตกต่างกันไปด้วย)
- **กลุ่มทำขนม** : เช่น ขนมทองม้วน ขนมดอกบัว ส่วนใหญ่เป็นแรงงานจากแม่บ้าน และส่งขายในหมู่บ้านเท่านั้น
- **กลุ่มทำดอกไม้แห้ง** : ส่วนใหญ่เป็นแรงงานจากแม่บ้าน และส่งขายในหมู่บ้านเท่านั้น
- **กลุ่มทำแหนม** : ผลิตจากเนื้อโค เนื้อกระบือที่เลี้ยงในหมู่บ้าน ส่งขายในหมู่บ้านตามร้านค้าและข้างนอกด้วย
- **กลุ่มทำกล้วยฉาบ** : ส่วนใหญ่เป็นแรงงานจากแม่บ้าน และส่งขายในหมู่บ้านเท่านั้น
- **กลุ่มผู้สูงอายุ** : มีการรวมตัวผู้สูงอายุทำเครื่องจักสาน เลี้ยงไก่พื้นเมือง ฯลฯ
- **กลุ่มเยาวชนรักภัยคอยหลวง** : มีการรวมตัวของเยาวชนในตำบลช่วยหม้ายเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- **กลุ่มชาวนา** : ชาวบ้านช่วยหม้ายจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยกันลงแขก ปลูกข้าวเกี่ยวข้าว
- **กลุ่มชาวไร่** : จัดตั้งกลุ่มลงแขก ปลูกข้าวโพด เก็บข้าวโพด
- **ชมรมตำรวจบ้าน** : ทำหน้าที่ดูแลความสงบในหมู่บ้าน อำนวยความสะดวกให้ผู้เข้ามาเยือนในหมู่บ้าน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ด้านอาหาร

อาหารหลักของชาวบ้านตำบลห้วยหม้าย คือ อาหารพื้นเมืองต่างๆ ไป ได้แก่

1.1 **อาหารจากหน่อไม้** เช่น แกงหน่อไม้ ส่วนประกอบ พริกสด กระเทียม ปลาร้า ตะไคร้ วิธีทำ ก็ตำส่วนประกอบทั้งหมด รวมกัน คั้นแล้วใส่หน่อไม้ลงไป เดิมปลาร้าปรุงรสตามชอบใจ หรือนำมาต้มจิ้มกับน้ำพริก

1.2 **น้ำปู** วิธีทำพริกน้ำปู ส่วนประกอบ คือนำปูนามาตำจากนั้นกรองเอาน้ำปูไปเคี่ยวใส่เครื่องปรุง ได้แก่ ข่า หอม พริก ตะไคร้ มะแขว่น แต่ปัจจุบันน้ำปูเริ่มไม่ได้รับความนิยมจากเด็กรุ่นใหม่แล้ว ส่วนใหญ่จะไม่รับประทานเพราะสีส้มที่มีลักษณะดำ กลิ่นเหม็นคาว น้ำปูเป็นภูมิปัญญาจากการถนอมอาหารชนิดหนึ่งของชาวไทยภาคเหนือ แต่ปัจจุบันการทำน้ำปูลดลงเนื่องจากความนิยมลดลง ประกอบกับปูหายาก ถ้าจับมาจากท้องนาที่กลัวสิ่งเจือปนที่มากับสารเคมี ประกอบกับสื่อต่างๆ ที่ออกมาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับอาหารทางตะวันตก ทำให้วัยรุ่นยุคใหม่สนใจน้ำปูน้อยลง

1.3 ตำเทา เป็นอาหารอีกประเภทหนึ่งที่กำลังจะหมดความนิยมในตำบลห้วยหม้าย เทาเป็นสาหร่ายน้ำจืดชนิดหนึ่ง ชาวบ้านจะนำมาตำ โดยมีส่วนประกอบคือ ตะไคร้ พริก ปลาร้า เกลือ หอม ปัจจุบันคนไม่นิยมรับประทาน เนื่องจากเทาดังกล่าวต้องไปนำมาจากท้องถิ่นแล้วในท้องถิ่น มีสารเคมีที่ใช้ในการเกษตรเจือปนอยู่ จึงทำให้เกษตรกรกลัวอันตรายจากสารพิษนั้น ความนิยมตำเทาของชาวตำบลห้วยหม้ายจึงลดลง นอกจากนั้นแล้วอาหารพื้นเมืองอื่นๆ ที่ชาวบ้านนิยม ได้แก่ แกงแค ลาบ ลู๋ ซ่า ฯลฯ

1.4 การทำสุรากลั่น ส่วนประกอบ ได้แก่ ข้าวเหนียวหนึ่ง ลูกแป้ง และหัวเชื้อ วิธีการทำ คือ นำข้าวไปแช่น้ำแล้วหมักไว้ประมาณ 3 วันหลังจากนั้นนำมาต้มและใช้หัวเชื้อโรยหน้า หลังจากนั้นนำมากลั่นจนกลายเป็นสุราออกมาบรรจุขวดเพื่อจำหน่าย หรือ มีไว้ติดบ้านเพื่อต้อนรับผู้มาเยือนที่บ้าน

2. ด้านยาสมุนไพร

ในตำบลห้วยหม้ายมีการสืบทอดตำราการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพรมาเป็นรุ่น ๆ จนถึงปัจจุบัน มีการสืบทอดภูมิปัญญาทำสวนสมุนไพรไว้ที่บ้านและหาสมุนไพรจากป่า เพื่อจำหน่ายให้กับชาวบ้านที่มารักษา (พ่อจันทร์ มาลา ; หมอยา ประจำตำบลห้วยหม้าย) ได้ให้ข้อมูลสูตรยารักษาโรค ไว้ดังต่อไปนี้

2.1 โรคมะเร็ง ด้วยยา ที่ใช้ได้แก่ หญ้าปลาหมอ หญ้าหนอนตาย มะขามป้อมดิบ ลูกใต้ใบ หญ้าตดหมา ผักหนอก กาฝากสัก ลมแล้ง (ดอกคูณ) กาฝากไม้ ขี้เหล็ก ข้าวเจ้าต้ม

2.2 ปวดท้อง ไข้ยาขาง (สมุนไพรที่สำเร็จรูปแล้ว) แหนดัน แหนเครือ มะดัน (พุทรา) มะดันขอ มะเคือเกลือ มะเคือปล้อง ขางหัวหมู ต้นมะตาเสือ(สาเก) สะแล นำมาต้มรวมกันแล้วดื่ม

2.3 เป็นแผล ใช้ว่านอ้อมจอน ทิงเจอดัน

2.4 ข้อห้ามสำหรับคนคลอดลูกใหม่ ห้ามรับประทานน้ำปู ปลาร้า กะปิ ให้รับประทานน้ำพริกค้ำกับมะเขือ จะส่งผลดีต่อสุขภาพ

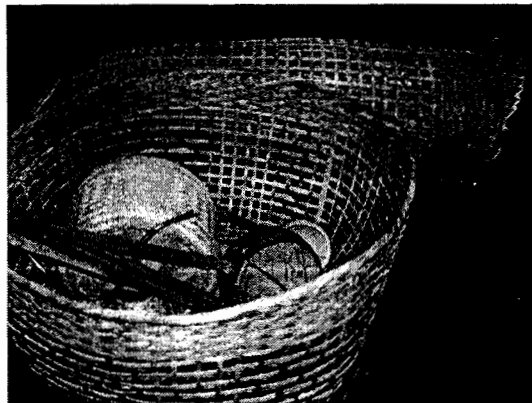
2.5 อาการผิเคือง ให้รับประทานผักดิบ ผักหวานบ้าน มะแขว่นขาว ข้าวเจ้าต้ม นำมาต้มรวมกันแล้วดื่มอาการผิเคืองจะหาย หรือใช้ขวงมะหูน (ขุ่นลูกเล็กๆ) หัวผักกาดไม้ (ต้นเพกา) ข้าวเจ้าต้มก็ได้

2.6 ท้องเสีย นำเปลือกมังคุด ตากแห้งมาฝนกับน้ำดื่มเปลือกมะดัน(พุทรา) ปิ้งแล้วนำมาแช่น้ำดื่ม ใบฝรั่งกับใบทับทิม 1 กำ นำมาตัดหัวท้ายแล้วแช่น้ำเย็นดื่ม

3. ด้านการทอผ้า ส่วนใหญ่ชาวบ้านผู้เฒ่าผู้แก่ยังมีการทอผ้าฝ้าย และผ้าชิ้นแท้ (ชิ้นแท้ คือ ผ้าถุงที่ทอขึ้นด้วยมือมีสีดำลายแดงตัดขวางข้างล่าง เป็นลักษณะศิลปะของล้านนาคล้ายของทุ่งโฮ้ง)

4. ด้านหัตถกรรม การจักสาน

วัฒนธรรมด้านการช่างฝีมือ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่เกิดจากภูมิปัญญาของผู้คนในท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยทำจากวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน เป็นการแสดงถึงความผูกพันระหว่างธรรมชาติและท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ในสมัยก่อนชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติ โดยเฉพาะคนเฒ่าคนแก่มักมีความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ หรือเรียกว่า “ภูมิปัญญา” ที่สามารถคัดแปลงสิ่งที่ธรรมชาติสร้างมาแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ในปัจจุบันผู้คนได้หันมาใช้เทคโนโลยีมากขึ้น จนลืมตัวว่า เทคโนโลยีเหล่านั้นกำลังจะกลับมาทำลายธรรมชาติ ซึ่งรวมถึงมนุษย์ด้วย (นำชัย ทนุผล และคณะ, 2543 : 93) ชาวบ้านห้วยหม้ายยังคงมีสิ่งที่ภาคภูมิใจในฝีมือ และความสามารถ โดยในตำบลมีชาวบ้านผู้สูงอายุสามารถประดิษฐ์งานประเภทช่างฝีมือ อยู่บ้างแม้ว่าจะไม่ได้ทำเป็นธุรกิจอย่างจริงจัง มีการทำใช้เอง ถ้าเหลือใช้ก็จำหน่ายพอมีรายได้เสริมให้ครอบครัว งานด้านช่างฝีมือที่พบในตำบลห้วยหม้าย ได้แก่ การจักสาน อุปกรณ์ที่ใช้ในการดำรงชีพต่างๆ เช่น สุ่ม ไชร ค่อง นอกจากนั้นยังมีการทำกระบายटकน้ำ น้ำเต้าใส่น้ำ เป็นต้น

รูปภาพ หัตถกรรม จักสาน ของชุมชนห้วยหม้าย

ป่าชุมชน

คือ พื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการจัดการ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนและองค์กรชุมชน ตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน(เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์, 2540; <http://web.ku.ac.th/schoolnet/snet6/envi5/chumchon/chumn.htm>) จากคำนิยามคำว่า “ป่าชุมชนตำบลห้วยหม้าย” ชาวบ้านให้ความหมายว่า เป็นผืนป่าในตำบลห้วยหม้ายที่ประชาชนมีส่วนร่วมดูแลรักษาป่าไม้ร่วมกัน ดูแลป่า พัฒนาป่า เก็บของป่า เช่นเห็ด หน่อไม้ ผักหวาน ไม้รวมสัตว์ป่า มีการบริหารจัดการโดยมีการทำแนวกันไฟเผาระวังไฟป่า ดูแลห้ามบุคคลบุกรุกการตัดไม้ ช่วยกันทำลายวัชพืช ปลูกป่าเพิ่มในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันที่ 5 ธันวาคม (วันพ่อแห่งชาติ)

ปัจจุบันชุมชนห้วยหม้ายมีป่าชุมชนเกิดขึ้น มีทั้งหมด 16 หมู่บ้าน ยกเว้นหมู่ที่ 2 ที่ยังไม่มีป่าชุมชน ในด้านการบริหารจัดการกฎป่าไม้ชุมชนขึ้นนั้น แต่ละหมู่บ้านได้มีการประชุมหมู่บ้าน โดยใช้การมีส่วนร่วมของลูกบ้านกำหนดกฎป่าไม้ชุมชนขึ้นมา ซึ่งแต่ละหมู่บ้านก็จะมีกฎที่แตกต่างกันไปแต่ยังคงไว้ซึ่งวัตถุประสงค์ที่ทางกรมป่าไม้ได้กำหนดให้ เช่น

1. ห้ามตัดไม้ทำลายป่าเพื่อการค้าโดยไม่ได้รับอนุญาต หากฝ่าฝืนปรับ 2,000 บาท และส่งดำเนินคดีต่อไป
2. ห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาตัดไม้ไผ่ทำดอกโดยไม่ได้รับอนุญาต หากฝ่าฝืนปรับ 2,000 บาท และส่งดำเนินคดีต่อไป
3. ห้ามบุคคลภายนอกตัดหน่อไม้เพื่อการค้า (เพื่อรับประทานได้) หากฝ่าฝืนปรับ 2,000 บาท และส่งดำเนินคดีต่อไป
4. ให้ตัดไม้เฉพาะในเขตป่าชุมชนที่คณะกรรมการป่าชุมชนอนุญาตให้ตัดเท่านั้นหากฝ่าฝืนปรับ 2,000 บาท และส่งดำเนินคดีต่อไป

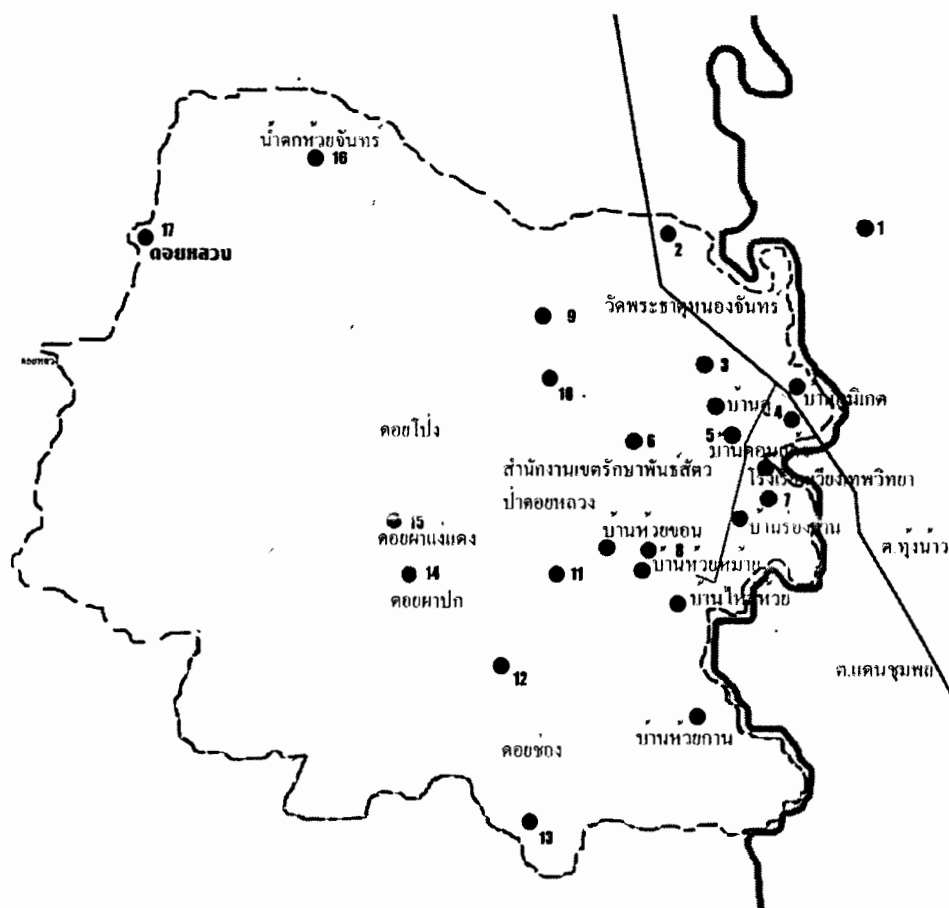
รูปภาพ ส่วนหนึ่งของป่าชุมชนในตำบลห้วยหม้าย

ป่าชุมชน ตำบลห้วยหม้าย อ.สอง จ.แพร่

หมู่ที่	ชื่อป่าชุมชน	พื้นที่ที่รับผิดชอบ	ประธานป่าชุมชน
4	บ้านป่าคา	500	นายเพชร แก้วมุกดา นายนิยม ประระมะ
5	บ้านต้นหนูน	300	นายคุ้ม พุทธอาสน์
11	บ้านห้วยซอน(ผาพ้อม่อง)	150	นายบรรเลง มาลา
1,9,13,15	บ้านลูนีเกด	500	นายสมบุรณ์ ใจเศษ
8	บ้านห้วยกาน(สันป่าเหียง)	100	นายจันทร์ อินแก้ว
14	บ้านห้วยซอน(ผาโตนไค้)	268	นายบุญเลื่อน ขอนกลาง
16	บ้านห้วยซอน(ผาพ้อม่องเหนือ)	168	นายสุคนธ์ สุจะวะนะ
7,17	บ้านห้วยหม้าย	700	นายวาท การินนา
12	บ้านจัดสรร	300	นายคะนอง ยาวิชัย

แหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

- ถ้ำผาแง้แดง ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านห้วยซอน หมู่ที่ 16
  - อ่างเก็บน้ำห้วยเปาะ ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านลูนีเกด หมู่ที่ 9
  - อ่างเก็บน้ำห้วยกาน ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านห้วยกาน หมู่ที่ 8
  - เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าคอยหลวง ซึ่งมีรอยแยกของแผ่นดินไหวปรากฏให้เห็น และเป็นจุดชมวิวอำเภอสอง ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านจัดสรร หมู่ที่ 12
  - สวนรุกขชาติคอนแก้ว ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านจัดสรร หมู่ที่ 12
  - อ่างเก็บน้ำบ้านห้วยซอน ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านห้วยซอน หมู่ที่ 16
  - ถ้ำผาน้ำบ่อ ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านห้วยซอน หมู่ที่ 14
  - อ่างเก็บน้ำห้วยโป่ง ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านจัดสรร หมู่ที่ 12
  - อ่างเก็บน้ำห้วยเปาะ ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านลูนีเกด หมู่ที่ 1
- : ซึ่งเป็นที่สนใจของคนที่ชอบตกปลา
- น้ำตกห้วยจันทร์ ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคอยหลวง
  - วัดพระธาตุหนองจันทร์ ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านลูนีเกด หมู่ที่ 1
  - ถ้ำผาปก ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านห้วยซอน หมู่ที่ 16
  - ลานสน ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคอยหลวง

ภาพที่ 2-4 แผนที่เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในตำบลห้วยหม้าย

แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่

1. พิพิธภัณฑสถานศิลปะพื้นบ้าน	10. อ่างเก็บน้ำห้วยโป่ง
2. วัดพระธาตุนองจันทร	11. อ่างเก็บน้ำห้วยหม้าย
3. บ่อน้ำร้อน	12. อ่างเก็บน้ำห้วยกาน
4. ศาลเจ้าพ่อสำอางแม่บัวเทพ บัวใจ	13. อ่างเก็บน้ำห้วยขอน
5. สวนรุกขชาติคองแก้ว	14. ถ้ำผาปลัก
6. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคอยหลวง	15. ถ้ำผาแงแดง
7. กำแพงเมืองเวียงเทพ	16. น้ำตกห้วยจันทร
8. วัดห้วยหม้าย	17. ลานสน (บนผาถาก)
9. อ่างเก็บน้ำห้วยเปาะ	

สถานศึกษา

จากข้อมูลขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหม้าย พบว่าในตำบลห้วยหม้ายมีโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านลู่ โรงเรียนบ้านห้วยขอน โรงเรียนบ้าน

คอนแก้ว โรงเรียนวัดห้วยหม้าย โรงเรียนบ้านห้วยกาน โรงเรียนบ้านต้นหนูน มีโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนเวียงเทพวิทย มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 4 แห่งในหมู่บ้านห้วยหม้าย บ้านห้วยซอน บ้านคอนแก้ว บ้านห้วยกาน และที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จำนวน 17 แห่ง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

มีสถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ วัดห้วยซอน วัดห้วยหม้าย วัดคอนแก้ว วัดต้นหนูน และวัดบ้านลู่

การสาธารณสุข

มีสถานีอนามัย จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ อนามัยบ้านห้วยซอน อนามัยบ้านคอนแก้ว และ อนามัยบ้านลู่

วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ

- ศิลปะพื้นบ้าน มีการละเล่น สะล้อ ซอ ซึง ฟ้อนรำ(ฟ้อนเล็บ) ปัจจุบันชุมชนห้วยหม้ายมีกลุ่มดนตรีพื้นเมืองและมีผู้ที่ชำนาญสอนแก่เด็กและเยาวชนในตำบลห้วยหม้ายเพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ในชุมชน

- เครื่องแต่งกาย สำหรับหญิงชราชอบใส่ผ้าซิ่น ซึ่งมีหลากหลายลวดลาย ใส่เสื้อคอกระเช้า ชายที่มีอายุสูงวัย มักใส่กางเกงผ้าห้อมขาก้วย ผูกผ้าขาวม้าไว้ที่เอว ใส่เสื้อกล้ามบางครั้งไม่นิยมใส่เสื้อ

- การสื่อสาร ใช้ “ภาษาล้านนา” ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในแต่ละจังหวัด เช่น

ดอกดาวเรือง	ชาวบ้านห้วยหม้ายเรียกว่า	ดอกคำปู้จู้
น้อยหน้า	ชาวบ้านห้วยหม้ายเรียกว่า	หมาแน
กลับบ้าน	ชาวบ้านห้วยหม้ายเรียกว่า	เมียบ้าน
ดอกพุทธรักษา	ชาวบ้านห้วยหม้ายเรียกว่า	ดอกเกตตะหวา

- ประเพณี ที่ตำบลห้วยหม้ายนิยมปฏิบัติ มีดังนี้ ได้แก่

เดือน	ประเพณี/กิจกรรมทางศาสนา/พิธีกรรม
มกราคม	วิถีคนเมืองล้านนา /ทำบุญข้าวใหม่ (เดือน 4 เปีง หรือ วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 4 เหนือ)/ สืบชะตาข้าว / บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว/ ทำบุญหมู่บ้าน
กุมภาพันธ์	วันมาฆบูชา (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3) / ขึ้นสักการะพระธาตุนองจันทร / บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
มีนาคม	ทำบุญ / บวชพระ /บวชเณร/บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
เมษายน	สงกรานต์ปีใหม่เมือง/ เลี้ยงผีศาลเจ้าพ่อसांगเจ้าแม่บัวเทพบัวไข บวงสรวง/บูชาท้าวทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว

พฤษภาคม	วันวิสาขบูชา (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6)/ บวชพระ/บูชาทั่วทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
มิถุนายน	งานสงกรานต์พระธาตุแดงเขียว/ ก๋วยสลาก /ผิขุน้ำ/บูชาทั่วทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
กรกฎาคม	วันอาสาฬหบูชา (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8)/ วันเข้าพรรษา/บูชาทั่วทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
สิงหาคม	บูชาทั่วทั้ง 4 ถือศีล /นอนวัด/ฟังเทศน์/ ฟังธรรม
กันยายน	บูชาทั่วทั้ง 4 ถือศีล /นอนวัด/ฟังเทศน์/ ฟังธรรม
ตุลาคม	ก๋วยสลาก / บูชาทั่วทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
พฤศจิกายน	งานยี่เป็ง(ลอยกระทง) เทศมหาชาติ / บูชาทั่วทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว
ธันวาคม	บูชาทั่วทั้ง 4 เฉพาะครอบครัว

- พิธีกรรมและความเชื่อ

การสืบทอด : มี 2 แบบด้วยกัน คือ

1.1 การสืบทอดพระเมืองแก้ว : พิธีกรรมนี้ทำขึ้นเพื่อให้คนป่วย หรือเป็นไข้เจ็บ กระเสาะกระแสะ สืบทอดให้มีอายุยืนยาว (สำหรับคนที่ฐานะไม่ค่อยดี ไม่มีเงินไปรักษาที่โรงพยาบาล)

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำพิธี

- ไม้ค้ำศรี 1 เล่ม (วัดวาของตนเอง)
- หมาก พลู มัดรวมกัน 4 อัน ใส่กรวย 4 อัน
- น้ำมันดี
- ฝ้ายขาวผูกข้อมือ
- ให้พระสงฆ์สวด

1.2 การสืบทอดหลวง (สืบทอดหมู่บ้าน) : พิธีกรรมนี้ทำขึ้นเพื่อสืบทอดอายุคนให้มีอายุยืนยาวอยู่ดีมีสุข มักทำในพิธีวันขึ้นบ้านใหม่ (ทำช่วงหลังวันพญาวันที 16 เมษายน) สืบทอดหมู่บ้านในวันปีใหม่เมือง

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำพิธี

- ไม้ค้ำศรี (ไม้ยาววา ยาวศอก ยาวอก รวมกันอย่างละ 100 เล่ม แล้วเอามาทำเป็นมัดๆ 3 เล่ม)
- มีตุ๊กกระดาดมัด
- มีต้นหญ้าคา 1 ต้น ปักด้วยแปรงสีฟัน 100 เล่ม (แปรงสีฟันในที่นี้ก็คือ การนำไม้ไผ่มาเหลาแล้วทุบทางปลายให้สมมติว่าเป็นแปรงสีฟัน)
- ตุ๊กเล็กอีก 100 อัน(กระดาด)
- ตุ๊กขนาดกลาง 1 ผืน(ผ้า)
- มีกระทงข้าว 100 ห่อ
- บรรไดเงิน บรรไดคำ (ให้กระดาดเงินกระดาดทองห่อ)

-ไม้ข้าวเงินข้าวคำ (ข้าว คือ สะพาน ในที่นี้คือเอาไม้มาเหลาแล้วเอากระดาษเงินกระดาษสีทองมาพัน)

-กั้งเบี้ย (ทำลักษณะคล้ายคันธนู) กงหมาก (เอาเชือกจิ้งแล้วเอาหอยประกบกับเชือกไว้)

-กระบอกน้ำ กระบอกทราย กระบอกข้าวเปลือก กระบอกข้าวสาร

-บาตรน้ำมันต์ ค้ายสายสินจน์ เทียนสำหรับหยอดน้ำมันต์

-นิมนต์พระ (งานมงคลนิยมเลขคู่) 5 หรือ 7 หรือ 9 รูป ในการทำพิธี

-จัดโต๊ะหมู่บูชา

1.3 การสืบชะตาคน : ในสมัยก่อนมีความเชื่อว่าแต่ละคนต่างมีชะตาชีวิตของตนเอง บางช่วงอายุชะตาดี บางช่วงชะตาร้าย ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ชาวภาคเหนือจึงมีพิธีการสืบชะตาขึ้นเพื่อให้เกิดสิริมงคล ทั้งการสืบชะตาคน การสืบชะตาบ้าน และการสืบชะตาเมือง

การสืบชะตาคน มักจัดทำเมื่อมีหมอดูทายทักว่า จะเคราะห์ร้ายหรือเกิดเจ็บป่วย นอกจากนี้ยังเชื่อว่าเป็นพิธีมงคล ที่ทำให้มีอายุยืนยาว มีความสุขจึงนิยมทำพิธีในวันเกิด วันแต่งงาน เป็นต้น

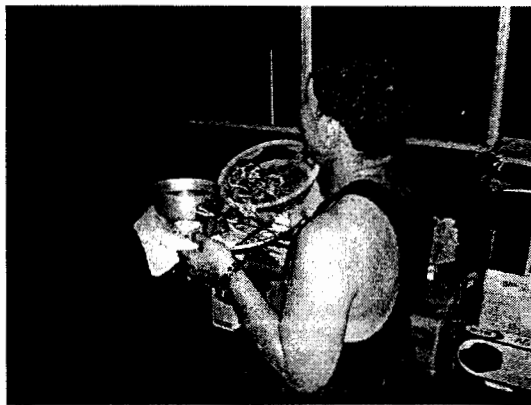
อุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีประกอบด้วยกระบอกทราย กระบอกน้ำ กระบอกข้าวเปลือก กระบอกข้าวสาร หม้อดินใส่ข้าวเปลือก ข้าวสาร หม้อทราย กังเงิน กังคำ กังหมาก และกั้งเบี้ย ไม้งามคำศรีขนาดเล็ก จำนวน 9 อัน จัดแบ่งออกเป็น 3 มัด นำไม้งามขนาดเชือก สูงประมาณเมตรครึ่ง 3 อัน มาวางพิงกันเป็นกระโจม ครอบเครื่องเช่นสรวง ซึ่งบรรจุในสะโดงหรือสะตวง นอกจากนี้ยังมีกล้ามะพร้าว กล้าหมาก กล้าอ้อย หน่อกล้วย ตุงกระดาษสา ความยาวเท่ากับส่วนสูงของผู้ที่จะเข้าร่วมพิธี ตุงขาวซึ่งใช้กระดาษตัดเป็นรูปสามเหลี่ยมเล็ก ๆ จำนวนพันอัน เสื่อ หมอน ดอกไม้ ธูปเทียน และเทียนชะตา ซึ่งใช้ขี้ผึ้งแท้มีจำนวนใส่เทียนเกินอายุคนที่สืบชะตา 1 เส้น ค้ายสายสินจน์ความยาว 1 วา ของผู้สืบชะตา นำเทียนสืบชะตาผูกติดก้านกล้วย และมัดก้านกล้วยติดกับไม้คำศรี อันใดอันหนึ่ง

บูชาท้าวทั้งสี่หรือบูชาตัวทั้งสี่

: เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเทวดาอารักษ์เป็นความเชื่อที่มีอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ ท้าวทั้งสี่ หรือที่ออกสำเนียงภาษาพื้นเมืองแพร่ “ตัวตั้งสี่” คือเทวดาที่รักษาทิศสำคัญทั้งสี่ทิศ ได้แก่ ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก ซึ่งชาวภาคกลางเรียกว่า “ท้าวจตุโลกบาล” ได้แก่ ท้าวรัตนบุรีรักษาทิศตะวันออก ท้าววิรุฬหารักษาทิศตะวันตก ท้าวกุเวร หรือ เวสสุวรรณรักษาทิศเหนือ ท้าววิรุฬปักข์ รักษาทิศใต้ การจัดพิธีการบูชาท้าวทั้งสี่ ส่วนใหญ่ทำก่อนการจัดงานใหญ่ ๆ ในบ้าน เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน งานบวช การสืบชะตา เป็นต้น และบางหมู่บ้านยังมีชาวบ้านบางกลุ่มจัดทำพิธีนี้ถึงเดือนละ 2 ครั้ง ในวันข้างขึ้นไม่เกิน 5 ค่ำ โดยเชื่อว่าเป็นการเชิญเทวดาให้มารักษายาบ้านเรือนให้คนในบ้านอยู่สุขสบายไม่เจ็บไข้ได้ป่วย และมีโชค

เครื่องสักการะ ได้แก่ รูป เทียน ดอกไม้ กล้วย อ้อย เมียง หมาก พลุ ขนมน ข้าวสุก ปลาปิ้ง และจ้อ ซึ่งเป็นธงสามเหลี่ยมขนาดเล็กทำด้วยกระดาษ หรือเศษผ้า สีดำ เหลือง ขาว แดง เขียว สิ่งของดังกล่าวต้องจัดทำไว้ ชนิดละ 4 อัน โดยทำให้มีขนาดเล็กพอเหมาะที่จะบรรจุลงในอ้อง หรือที่ภาษากลางเรียกว่า กระทง ที่ทำด้วยใบตอง หรือกาบกล้วย จำนวน 6 อ้อง แต่ละอ้องจะมีสิ่งของต่าง ๆ ใส่ไว้เหมือนกัน

การบูชาข้าวทั้งสี่ เป็นพิธีกรรมพื้นบ้านที่เกิดขึ้นจากความศรัทธาและความเชื่อเกี่ยวกับเทวดา ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือ ซึ่งในการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปของมนุษย์นั้นมักมีความกลัวต่อภัยพิบัติต่างๆตลอดจนโรคภัยไข้เจ็บความไม่สบายกายไม่สบายใจ การประกอบพิธีนี้ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและขวัญกำลังใจให้กับชาวบ้านว่าจะได้รับความคุ้มครองปกป้องรักษาจากท้าวทั้งสี่ พระอินทร์ และแม่ธรณีให้พ้นผ่านอันตรายก่อให้เกิดความสุขความเจริญต่อไป

รูปภาพ พิธีกรรมบูชาท้าวทั้งสี่ของชุมชนห้วยหม้าย

เข้าบิภิก

: พิธีกรรมนี้เป็นประเพณีเก่าแก่ที่ทำกันน้อยมากในปัจจุบัน มักทำในงานพุทธาภิเษกพระก่อนทำบุญบ้านใหม่ ก่อนวันสืบชะตา หมู่บ้าน โดยมีความเชื่อกันว่าหากทำพิธีกรรมนี้แล้วจะช่วยป้องกันเหตุร้ายที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านได้ เช่น โรคระบาดหรืออาถรรพณ์ต่าง ๆ สามารถไล่เสนียดจัญไร ภูติผีปีศาจออกไปได้ ส่วนใหญ่จะทำพิธีในเวลากลางคืนก่อนวันที่จะมีพิธีมงคลในวันรุ่งขึ้น

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำพิธี

-ขันตั้งให้พระสำหรับทำพิธี: ประกอบด้วย น้ำมัน ส้มป่อย ดอกไม้ รูป เทียน
ทราย ใส่ภาชนะมาร่วมพิธี โดยนั่งรวมกันที่หน้าศาลเพียงตา

-เงิน 36 บาท

-หมากหัว พลุมัด

-นิมนต์พระ 5 รูปทำพิธีกลางคืน

-สายสิญจน์

ประเพณีการเข้าบิณฑบาต เป็นประเพณีที่สร้างขวัญกำลังใจให้กับชาวบ้าน และสร้างความสามัคคีในหมู่บ้าน ที่จะร่วมกันป้องกันเหตุร้ายไม่ให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งในสมัยก่อนชาวบ้านไม่เข้าใจถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคภัยต่าง ๆ จึงเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของสิ่งชั่วร้าย การทำพิธีนี้จะช่วยขับไล่ และเกิดสิริมงคลกับหมู่บ้าน

ตำนานก๋วยฉลาก (กินสลาก)

: มักทำเมื่อเกิดกลางร้ายในบ้าน(เพื่อให้เจอสิ่งดีๆ) หรือ กรณีที่ร้ายได้คื พิษผลัษณูญาหารคื (เพื่อทำบุญให้คืต่อๆไป) เป็นการทำบุญเพื่อเป็นอานิสงฆ์แก่ตนเอง ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า นอกจากนั้นการกินสลากยังเป็นการทำบุญของชาวบ้านที่แสดงออกถึงความสามัคคีร่วมใจกันในการถวายเครื่องไทยทานแด่พระสงฆ์ ซึ่งมาจากที่ต่างๆ ตามที่ได้นิมนต์ไว้ นอกจากนี้ยังแสดงถึงความสามารถทางศิลปะ ในการจัดแต่งเครื่องไทยทานของชาวบ้าน ที่อาจเป็นต้นกัลปพฤกษ์ ตลอดจนหุ่นรูปสัตว์ต่างๆ นอกจากนี้การกินสลากยังบ่งชี้ให้เห็นถึงฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้าน ถ้าเศรษฐกิจดีชาวบ้านจะจัดทำกัณฑ์สลากเป็นต้นกัลปพฤกษ์ซึ่งต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง และถ้าเศรษฐกิจไม่ดี อาจไม่มีการจัดการกินสลากในปีนั้น

การเอาขวัญสู่ขวัญ

: ชาวภาคเหนือมีความเชื่อเรื่องขวัญโดยเชื่อว่ามนุษย์ทุกคน จะมีขวัญอยู่ในตัว 32 ขวัญ สัตว์ใหญ่ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย ก็มีขวัญประจำตัวอยู่ ซึ่งคำว่า “ขวัญ” ตามพจนานุกรมหมายถึง สิ่งที่ไม่มิตัวตน ซึ่งประจำตัวคนตั้งแต่เกิดจนตาย ขวัญที่มีอยู่กับร่างกายนี้จะทำให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรคภัยไข้เจ็บ มีความสุข ความเจริญ แต่เมื่อใดที่มีเรื่องที่ทำให้ตกใจกลัว เสียใจ หมดกำลังใจ หรือเจ็บป่วยเรื้อรัง หรือเปลี่ยนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ขวัญจะหาย หรือขวัญตกหล่น ไม่อยู่กับเนื้อกับตัว ซึ่งอาจทำให้ถึงตาย หรือหาความสุขความเจริญไม่ได้จึงต้องทำพิธีเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว ซึ่งในนิยามทำพิธีการเรียกขวัญ 2 แบบ คือ การเอาขวัญฟู และการเอาขวัญผี

“การเอาขวัญ” คือ การเรียกหรือเสียดขวัญคนเจ็บป่วยหรือเอาขวัญนาถ (คนที่จะบวชพระ) ส่วน “การสู่ขวัญ” คือ การเรียกขวัญของกลุ่มสาวที่มาแต่งงานกัน ซึ่งต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ไว้ให้พร้อม ได้แก่ บายศรี ซึ่งนิยามทำในขันและมีพานรองอีกชั้นหนึ่ง และมีข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อน 1 ก้อน ไข่ต้ม 1 ฟอง กล้วย อ้อย หรือน้ำตาล ข้าวต้มมัด ขนม ปลาปิ้ง เนื้อปิ้ง อาหารการกินที่ผู้เจ็บป่วยรับประทาน แวนหวี ดอกไม้ รูป เทียน ข้าวดอก น้ำสะอาด ด้ายผูกมือใส่ไว้ในขัน และขันครูอีก 1 ขัน ในขันมีพลู 5 แหลบ (5 มัด) ข้าวสาร 1 ถ้วย รูป 8 ดอก ดอกไม้สี่อะไรก็ได้ แต่มักนิยมใช้สีขาว ผ้าขาว ผ้าแดง วางบนด้วยข้าว และมีเงินค่ายกครู จำนวนหนึ่ง ซึ่งในอดีตจะต้องให้ค่ายกครู 12 สตางค์ ปัจจุบันค่ายกครูจำนวน 36 บาท

การส่งเคราะห์

: เป็นพิธีกรรมทางไสยศาสตร์อย่างหนึ่งของชาวภาคเหนือเป็นที่จัดขึ้นเพื่อเช่นสรวงสังเวศ สะเดาะเคราะห์ร้ายที่เกิดขึ้นให้ผ่อนเบาลง และทำให้รอดพ้นจากภัยอันตรายต่างๆ พิธีการส่งเคราะห์จะทำกันในหลายกรณี ตามความเชื่อของแต่ละบุคคล ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ส่งเคราะห์ก่อนการเดินทางจากบ้านเรือนไปยังที่ห่างไกล และต้องไปอาศัยอยู่เป็นเวลานาน เช่น การเดินทางไปศึกษาต่อ การไปค้าขายยังต่างประเทศ ดังนั้นการส่งเคราะห์ก่อนการเดินทางถือว่าการป้องกัน บิดเป่าเคราะห์ร้ายที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการป้องกันล่วงหน้า

2. ส่งเคราะห์เมื่อถูกทำนายทายทักว่าเคราะห์ร้าย และมีการแนะนำให้ทำพิธีส่งเคราะห์ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นก่อนแล้ว จึงไปหาหมอดู ให้ทำนายทายทัก เช่น เจ็บไข้ได้ป่วยเรื้อรัง หรือโชคไม่ดี จึงจะไปถามหมอดู ถามผี เป็นต้น

3. ส่งเคราะห์เมื่อฝันร้าย เช่น ฝันว่าไฟไหม้บ้าน จังงานบวช หรือเกิดมีกลางร้ายที่เป็นความเชื่อของชาวบ้าน เช่น ฝันข้าวแล้วเป็นสีแดง คล้ายสีเลือด เป็นต้น

4. ส่งเคราะห์หมู่บ้าน เพื่อเป็นการขับสิ่งที่ไม่ดีออกจากหมู่บ้านไป เช่น ในหมู่บ้านมีคนตายบ่อย หรือ มากผิดปกติ เป็นการเอาเคราะห์ร้ายๆ ออกจากหมู่บ้าน ในปัจจุบันมีทำกันบ้างในบางหมู่บ้าน ซึ่งช่วยให้เกิดความสบายใจ

เมื่อจะทำพิธีการส่งเคราะห์ เจ้าของบ้านที่จะส่งเคราะห์ต้องเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ได้แก่ สะโตงทำด้วยกาบกล้วย กว้างยาวประมาณ 1 ศอก แบ่งออกเป็น 9 ห้อง สำหรับใส่สิ่งของ ได้แก่ หมากพลู ข้าวสาร ข้าวสุก กล้วย อ้อย เมียง บุหรี่ แกงส้ม แกงหวาน ปลาดิบ ปลาร้า ผลไม้ ขนม สิ่งของต่างๆ เหล่านี้ ต้องจัดเตรียมออกเป็นชั้นเล็กๆ จำนวนอย่างละ 9 ชั้น ใส่ลงในห้องทั้ง 9 ของสะโตง แล้วปักจ้อขาวซึ่งจัดทำเป็นธงสามเหลี่ยมเล็กๆ จำนวน 9 อัน ลงในสะโตงโดยปักห้องละ 1 อัน ตรงมุมห้อง

ก่อนทำพิธีการส่งเคราะห์ต้องตั้งขันยกครู แก่อาจารย์ผู้ประกอบพิธี โดยในขันนั้นประกอบไปด้วย หมากหัวหนึ่ง พลู 1 กำ ดอกไม้รูปเทียน ค้ายสายสิญจน์ ถ้วยใส่ข้าวสาร ผ้าขาว ผ้าแดง และเงินค่ายกครู 36 บาท โดยผ้าขาวผ้าแดง และเงินวางไว้บนถ้วยข้าวสาร นอกจากนั้นยังจัดเตรียมน้ำส้มป่อย มะกรูดเผาใส่ขันไว้ พร้อมกับมัดใบหนาด หนามพุทรา หรือใบมะยม สำหรับประพรมน้ำมนต์หลังเสร็จพิธี

การส่งเคราะห์เป็นพิธีกรรมที่สืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน เป็นพิธีที่ช่วยให้ผู้คนตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ทั้งนี้เนื่องจากมีผู้ทายทัก หรือมีกลางบอกเหตุว่าจะได้รับเคราะห์ร้ายการทำพิธีนี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยย่ำเตือนให้เกิดความระมัดระวังตัวให้มากขึ้น ขณะเดียวกันเมื่อได้จัดทำพิธีแล้วจะก่อให้เกิดคลายความวิตกกังวลในสิ่งที่ต้องเผชิญหรือเกิดขึ้นในอนาคต และถ้าเป็นกรณีที่ได้รับเคราะห์ร้ายมาแล้ว การทำพิธีนี้จะช่วยเรียกขวัญกำลังใจให้เกิดความสบายใจ มีสุขภาพจิตดีขึ้น

พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา

: พิธีกรรมนี้จะทำตามอายุของแต่ละบุคคล โดยมีความเชื่อกันว่าแต่ละคนจะมีตัวพื้ง (ราศีที่เป็นมิตร) และตัวชน (ราศีที่เป็นศัตรู) จึงต้องมีการส่งราหู (ส่งพ่อเกิด แม่เกิด ปู่เถณ ย่าเถณ หรือส่งแผน) ที่เป็นตัวแทนของราศีของเราเองในการสะเดาะเคราะห์นั้นให้อยู่ดีมีสุข ไม่พบภัยอันตรายใดๆ

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำพิธี

- มีกางเกงสำหรับผู้หญิง 1 ซาย 1
- เสื้อ สำหรับผู้หญิง 1 ซาย 1
- มีเครื่อง 12 อย่าง (หมาก พลุ กล้วย อ้อย บุหรี่ เมี่ยง อย่างละ 12 อันใส่ในกระทง ซึ่งกระทงจะใช้กากกล้วยโดยต้องวัดให้ได้ 1 สอกของผู้ที่จะสะเดาะเคราะห์)

ปีราศี	ปีราศีภาษาเมือง
ปีชวด (หนู)	ปีไจ้
ปีฉลู (วัว)	ปีเป่า
ปีขาล (เสือ)	ปียี่
ปีเถาะ (กระต่าย)	ปีเม่า
ปีมะโรง (งูใหญ่)	ปีสี่
ปีมะเส็ง (งูเล็ก)	ปีไส้
ปีมะเมีย (ม้า)	ปีสะง่า
ปีมะแม (แพะ)	ปีเม็ด
ปีวอก (ลิง)	ปีสัน
ปีระกา (ไก่)	ปีเล้า
ปีจอ (หมา)	ปีเส็ด
ปีกุล (หมู)	ปีไก้

ตาราง เปรียบเทียบปีราศีแบบไทยและแบบล้านนา : จากการสัมภาษณ์พ่ออาจารย์ศีล สี่จุ่ม

การบูชาเทียน หรือ บูชาเทียน

: เป็นการนำเทียนที่ผ่านการทำพิธีแล้วมาจุดบูชา เป็นพิธีที่จัดทำขึ้นด้วยความเชื่อที่ว่า จะทำให้รอดพ้นจากเคราะห์ร้ายที่อาจจะเข้ามาและทำให้ได้รับ โชคดีอยู่เย็นเป็นสุข ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย มีอายุยืนยาว โดยเทียนที่ใช้ในพิธีนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. เทียนสี่บชะตา
2. เทียนสะเคาะเคราะห์
3. เทียนฉิมพลี หรือเทียนโชค

เทียนทั้ง 3 ประเภทนั้น ค้ายที่ทำเป็นไส้เทียน จัดทำเท่าอายุของผู้ที่ประสงค์จะบูชาเทียน หรือบางหมู่บ้าน อาจใช้ค้ายเกินอายุ 1 ปี เช่น อายุ 20 ปี ค้ายที่ทำไส้เทียนจะมี 20 เส้น ถึง 21 เส้น โดยเชื่อว่าเทียนเป็นตัวแทนของโชคชะตาของผู้ที่บูชาเทียน การใช้ไส้เทียนเกินอายุ จะทำให้อายุยืนยาวขึ้น ส่วนผู้ทำไส้เทียนเท่าอายุ เชื่อว่าอายุเท่าใดต้องทำเท่านั้น ถ้าทำเกินก็เป็นอายุของคนอื่น จะทำให้การบูชาเทียนไม่เกิดประโยชน์ ซึ่งถือว่าเป็นความเชื่อของแต่ละบุคคล

การบูชาเทียน เป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านเชื่อว่าเมื่อทำพิธีนี้แล้วจะช่วยป้องกันปัดเป่า โชคร้ายหรือเคราะห์ร้าย ให้อรอดพ้นจากภัยอันตรายต่างๆ มีโชคลาภ และมีอายุยืนยาว ช่วยให้เกิดความสบายใจ ขวัญกำลังใจดี ส่งผลต่อสุขภาพจิต และมีความเชื่อมั่นมากขึ้น พิธีนี้สามารถทำได้ตลอดปีไม่จำกัดว่าจะทำปีละกี่ครั้งและผู้ที่ทำสามารถเลือกได้ว่าตนเองต้องการบูชาเทียนประเภทใดบ้าง พิธีนี้จึงตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน ได้อย่างทันใจ ความนิยมในการจัดทำพิธีจึงมีอยู่แทบทุกหมู่บ้าน มาจนถึงปัจจุบัน(ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดแพร่ : 6-59)

ประเพณีเป็ง

: วันเป็ง ตรงกับวันเพ็ญเดือนยี่ ของคนเหนือ ตรงกับวันเพ็ญเดือน 12 ของคนไทยภาคกลาง ซึ่งเป็นวันลอยกระทง ในวันเป็งคนเหนือจะประดับประดาโคมแขวนไว้หน้าบ้านและจุดผางหะดึบตีนกา (จุดประทิว) ทำบุญตักบาตร ปฏิบัติธรรม ฟังธรรม (เทศน์มหาชาติ) และที่เป็นเอกลักษณ์ของประเพณีเป็ง คือ การปล่อยโคมลอย ซึ่งมีความหมายว่าปล่อยเคราะห์สะเคาะ โสภให้หมดสิ้นไป

ประเพณีสงกรานต์ หรือประเพณี “ปีใหม่เมือง”

: เป็นประเพณีที่มีมานาน มีความสนุกสนานและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งของคนเมือง เทศกาลนี้ในจังหวัดแพร่จะเริ่มตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน เป็นต้น ไปจนถึงวันที่ 17 เมษายน ซึ่งเป็นประเพณีสงกรานต์ที่ยาวนานกว่าจังหวัดอื่น การกำหนดวันนี้มีมาตั้งแต่ในครั้งโบราณแล้ว ก็จะเริ่มวันแรกเรียกว่า “วันสังขารล่อง” หรือเรียกเป็นภาษาคำเมืองว่า “วันจะขารล่อง” ในเวลาตั้งแต่เช้ามืดของวันนี้ จะมีการยิง “สะโป๊ก” ซึ่งโบราณถือว่าเป็นการขับไล่ “สังขาร” ที่ล่องผ่านให้ไปไวๆ สายหน่อยก็จะมี การทำความสะอาดบ้าน อาบน้ำ สระผม สวมเสื้อใหม่ และเล่นสาดน้ำกัน พอถึงวันที่ 14 เมษายน เรียกว่า “วันเนา” หรือ “วันเนา” วันนี้จะเป็นการเตรียมอาหารไว้สำหรับไปทำบุญที่วัดในวันรุ่งขึ้น พอตกบ่ายก็จะมีการขนทรายเข้าวัดในวันนี้ห้ามตี หรือ คำกัน ส่วนวันที่ 15 เมษายน เรียกว่า “วันพญาวัน” ซึ่งเป็นวันที่คนเฒ่า คนแก่ คนหนุ่มคนสาว ไปจนถึงเด็กเล็กจะไปร่วมกันทำบุญที่วัดแต่เช้าตรู่ เด็ก ๆ จะช่วยพ่อแม่ ถือช่อตุงไปปักที่กองทราย ซึ่งได้ช่วยกันก่อเอาไว้ตอนขนทรายเข้าวัด เมื่อเลิกจากพิธีทำบุญที่

วัดแล้ว ตลอดทั้งวัน จะมีพิธีสำคัญที่คนเมืองจะต้องถือปฏิบัติคือ การ “รดน้ำ คำหัว” ผู้เฒ่า ผู้แก่ที่เคารพ นับถือ ต่อจากวันพญาวันยังมี “วันปากปี” คือวันที่ 16 “วันปากเดือน คือวันที่ 17 และ “วันปากยาม” คือวันที่ 18 ในจังหวัดแพร่ วันที่ 17 เมษายน จะเป็นวันแห่งสงกรานต์ ในวันนี้ตอนบ่ายจะมีขบวนแห่ สงกรานต์จากศรัทธาวัดต่างๆมารวม และประชาชนในแต่ละชุมชนจะมาร่วมกันเล่นสาดน้ำสงกรานต์ กันอย่างสนุกสนาน ในงานตลอดทั้งวัน

ประเพณีสงกรานต์ หรือ วันปีใหม่เมือง เป็นวันที่สำคัญอย่างยิ่งวันหนึ่งของคนเมืองเหนือ ลูกหลานที่จากบ้านไปไกลจะกลับมาบ้านเพื่อรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่ แสดงถึงความกตัญญูที่มีต่อบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นสิ่งดีงามที่เราลูกหลานทุกคนควรสืบทอดไว้ตลอดไป

- ตำนานเรื่องเล่า

ตำนานตำบลห้วยหม้ายหรือเดิมชื่อเมืองเวียงเทพ

ตำนาน ที่ 1

มีเรื่องเล่ากันว่า นานมาแล้วน้ำแม่ยมไหลจากทางเหนือผ่านเวียงเทพ ไค้งไปทางทุ่งน้ำ พื้นที่ของเมืองเวียงเทพจึงหดเข้า ห้วยหม้ายเดิมเป็นป่าทึบ เจ้าเมืองเวียงเทพ บอกว่าที่คับแคบไปอยู่ไม่ได้น้ำเซาะ จึงให้เปิดประตูเวียงเทพ หรือประตูห้วยไซ คือไขออก ไปเจอห้วย คำว่า ไซหมายถึงเปิดออกไปเพื่อทำมาหากินทำไร่ทำนา ไปอยู่ป่าแถบบ้านห้วยซอน มีแม่หม้ายตักน้ำเห็นซอนไม้ทองคำอยู่วังเรือ ลูบดูซอนคำทำไมสวยจึงบอกให้ลูกหลานที่ทำนาอยู่ใกล้ๆแถวนั้นมาตักน้ำและตากเอาทองคำหมู่บ้านต่างๆที่อยู่เป็นที่ ๆ มาตักน้ำเห็นซอนคำ (ซอนไม้ที่เป็นทองคำ) จึงเอาพริ้วมาซูด เอาไปไว้ห้วยสน พอมายู่กันเยอะคนไหนก็รู้หมดแม่หม้ายจึงให้คนในหมู่บ้านเป็นยามคอยสอดส่องดูแลและพกทองคำที่ซูดบางส่วนใส่ห่อผ้าไปถ้ำแห่งหนึ่งเพื่อคอยลาดเลาดูอยู่ด้านบนว่ามีใครจะมาเอาซอนทองคำบ้าง คนที่เฝ้ายามก็คอยอยู่ที่ถ้ำจนเรียกกันมาถึงปัจจุบันว่าถ้ำข่อย เมื่อมีคนตามมาจึงออกเดินทางไปเรื่อยๆจนถึงห้วยแห่งหนึ่งก็ไปยื่นถ้ำ(หมายถึง ยืนนิ่งอยู่กับที่)ไม่รู้จะไปทางไหน เลยเป็นชื่อหมู่บ้านห้วยถ้ำกั้น จากนั้นล่องตามน้ำห้วยไซ ก็มีคนมาลู่เอาทองคำ(มาแย่งเอาทองคำ) เลยกลายเป็นหมู่บ้านดู เดินไปทุ่งกว้างแห่งหนึ่งชื่อหมู่บ้านทุ่งกว้าง เดินไปตามห้วย คนที่ตามมาก็ไม่เห็นเป็นทองคำ เห็นในร่องห้วยมองไปมีแต่ถ่านไม้ไซทองคำ จึงชื่อว่าหมู่บ้านร่องถ่าน คนที่พกห่อผ้าทองคำก็หนีไปอีกหาที่ซ่อนไม่รู้จะเอาไว้ไหนเจอป่าคาเลขเอาทองคำซ่อนไว้ กลายเป็นบ้านป่าคา คนก็ยังตามมาอีก ไม่รู้จะซ่อนไหนเลยเอาไปหนุนหัวคือเอาหนุนศีรษะไว้ กลายเป็นชื่อบ้านต้นหนุน ต่อมาคนที่อยากได้ทองคำละ โหมบจึงเอาขวานไปตัดหัวเอาขนไม้ทองคำนี้มาเป็นของตนเอง ปรากฏว่าทองคำที่เคยมีเกาะอยู่บนขนก็หายไปแล้วเหลือแต่ขนไม้เก่าๆ

ตำนาน ที่ 2

เดิม “ห้วยหม้าย” เป็นเมืองเก่าที่มีชื่อว่า “เวียงเทพ” จากประวัติโบราณในสมัยก่อนจากการให้สัมภาษณ์ของพ่ออาจารย์ใหญ่แปลก สายตรง สันนิษฐานว่า แรกก่อนผู้คนในตำบลห้วยหม้ายเป็นคนจีน(ยูนนาน) ถูกรุกรานแล้วอพยพลงมาเรื่อยๆ จนกระทั่งมาตั้งรกรากหาที่อยู่อาศัยอยู่ที่เมืองเวียงเทพเพราะเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำมาหากิน เชื่อว่าเป็นเมืองเก่าเพราะได้ขุดพบร่องรอยกำแพงเมืองเก่า จะเชื่อกันว่ามีเจ้าแม่บัวเทพเป็นคนสร้างเมืองนี้ขึ้นมา ต่อมา “อะสิกะ” คือพี่ของเจ้าแม่บัวเทพได้อพยพมาอยู่ด้วยกันกับน้องสาว และได้สร้างบ้านแปลงเมืองเวียงเทพร่วมกัน ต่อมาเกิดการแก่งแย่งชิงอำนาจกันเป็นเจ้าเมือง ผลสุดท้ายเกิดการต่อสู้กันจนเจ้าแม่บัวเทพเสียชีวิตลงตรงบริเวณหน้าโรงเรียนเวียงเทพวิทยา จนได้ตั้งชื่อโรงเรียนดังกล่าวมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนั้นพ่ออาจารย์ใหญ่แปลก สายตรง ยังได้ให้ข้อมูลว่า “บ้านห้วยหม้าย” ที่มีชื่อนี้เนื่องมาจากแต่ก่อนหมู่บ้านแห่งนี้มีแต่แม่หม้ายอยู่กันเยอะมาก และในหมู่บ้านมีลำน้ำสายใหญ่อยู่สายหนึ่งไหลผ่านหมู่บ้านคาดว่าสมัยนั้นไม่มีชื่อเรียกจึงตั้งชื่อลำห้วยนั้นว่า “ลำห้วยหม้าย” เพราะบริเวณนั้นมีแม่หม้ายเยอะนั่นเอง

ตำนาน ที่ 3

จากการสัมภาษณ์ อาจารย์นคร บุญญาติ ผู้ก่อตั้งตั้งพิพิธภัณฑสถานบ้าน ณ โรงเรียนสองพิทยาคม อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ได้เล่าถึงเรื่องราวของ “เมืองสอง” ปัจจุบันคือ “อำเภอสอง” ซึ่งเรื่องราวได้เชื่อมโยงถึงตำบลห้วยหม้าย ได้กล่าวไว้ว่า เมืองสอง (สอง) เป็นตำนานที่ไม่มีอะไรแน่นอนเพราะตำนานทำให้คนได้คิด ได้หลอมรวมดวงใจกัน เชื่อว่าเมืองสองคือเวียงพระธาตุพระลอเป็นกำแพงสองชั้นคล้าย ๆ เป็นสองคุ่มคู่แฝด แต่ผู้เฒ่าคนหนึ่งก็ได้เล่าขานไว้ว่าอำเภอสองนั้นยังมี “เวียงเทพ” อีกเมืองหนึ่ง ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอสอง มีแนวกำแพงลักษณะกำแพงดินยุคสมัยสุโขทัย คูได้จากหลักฐานที่ปรากฏที่เหลืออยู่ มีลักษณะกำแพงซ้อนสามชั้น เป็นประตูลดซึ่งจริงๆ แล้ว ประตูข้างหน้าแทนที่จะทะลุ ไปกำแพงที่สองและ สามต่อเป็นประตู ๆ ไป แต่กลับไม่เป็นเช่นนั้น สันนิษฐานว่าเป็นแนวกำแพงสุโขทัยที่เป็นกำแพงดิน โดยมีลักษณะประตูแยกซ้ายและขวา เป็นประตูที่หลอกไว้ ต้องอ้อมเข้าประตูชั้นใน ซึ่งเวียงเทพเหลืออยู่แนวกำแพงเดียว เป็นดินพูนดินแล้วเพ็งกลายเป็นที่ราบ ไม่นานมานี้ชาวบ้านเอาที่ดิน โดยทำลายกำแพงเมืองเวียงเทพไปถมที่ จนแทบไม่เหลือชิ้นส่วนของกำแพงเมืองเวียงเทพ ถามชาวบ้านก็ได้คำตอบว่าเดิมมีลักษณะวังเวียงมานานแล้ว แต่ช่วงหลังมีการรุกล้ำทำไร่ทำนาจนแทบไม่เหลือร่องรอยกำแพงเมืองเหลืออยู่

นอกจากนั้น อาจารย์ประยูร รองผู้อำนวยการ โรงเรียนสองพิทยาคม ได้กล่าวถึงลักษณะเมืองเวียงเทพ ไว้ว่าในระดับแนวกำแพงเมืองเวียงเทพจะขึ้นมาทางเหนือเล็กน้อย มีโบสถ์มีวิหารร้างอยู่หลังหนึ่ง คูลักษณะอิฐของกำแพงเมื่อเอามาเทียบกำแพงเมืองในประวัติศาสตร์พบว่าอยู่ในยุคสุโขทัย นอกจากนั้นยังได้ชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินทรายอยู่ชิ้นหนึ่ง สันนิษฐานน่าจะสร้างปลายสมัย

สุโขทัยซึ่งมีการสร้างวัดวาอาราม ในสมัยนั้นอาจจะเกิดอุทกภัยในที่ราบลุ่มแม่น้ำยมต่ำ จึงทำให้น้ำท่วมทะเล็ก กลายเป็นวัดร้าง ลักษณะพระพุทธรูปหินทรายที่ขุดพบเป็นลักษณะพระพุทธรูปหินทรายในสมัยสุโขทัย ปางมารวิชัย(ปางสะดุ้งมาร) ทำสมัยสุโขทัยตอนปลายมาก เพราะปางมารวิชัยใช้เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ใช้ออกรบ ไม่ว่าจะออกรบที่ใดก็จะนำขึ้นคอช้างไปด้วยจึงกลายเป็นพระชัยหลังช้างหรือ ปางสะดุ้งมาร นั่นเอง

กำแพงเมืองเวียงเทพ สันนิษฐานว่าอยู่ในช่วงประมาณปลายสมัยสุโขทัย จึงทำให้เชื่อว่าน่าจะเคยเป็นเมืองมาก่อนแน่นอน ซึ่งก็มีตำนานเรื่องเล่า โยงไปสมัยที่เชียงแสนสลายตัวที่เชียงราย ในสมัย รัชกาลที่ 5 ที่สุดท้ายจำเป็นต้องสลายมือบ หากปล่อยไว้ก็จะกลายเป็นที่เก็บที่ซ่อนไทยใหญ่พวกพม่า กลายเป็นหอกข้างแคร่ของกรุงศรีอยุธยา ตรงนี้จึงเป็นกลุ่มเผ่าไทยลื้อะ ไทยเงิน ไทยลื้อมาก ก็เลยต้องสลายตัว หลังจากนั้นก็กระจายกันมา เลาะตามแม่น้ำยม ซึ่งตามภูมิศาสตร์เป็นทำเลที่ตั้งเหมาะที่ปลูกสร้างบ้านเรือนได้ ชาวบ้านก็อยู่สบายเป็นที่ราบลุ่มดินดี ซึ่งยาวไปถึงลับแลถึงเมืองลองที่กลุ่มไทยลื้อสร้างศิลปะที่วัดสะแล่งเมืองลอง จึงสันนิษฐานว่าหลังเมืองเชียงแสนล่มสลายลงคนก็อพยพมาตั้งถิ่นฐานแถวๆนี้จนกระทั่งถึงเมืองลอง ขวถึงเมืองลำพูน ที่กลายเป็นตำนาน “เวียงกุมกาม” เป็นเรื่องเล่าของเส้นทางวัฒนธรรม ตำนานดังกล่าวค่อนข้างเป็นรุ่นเดียวกันประมาณสมัยปลายสุโขทัย และยังสันนิษฐานว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นในเมืองสอง จากการลำดับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ พบว่าเรื่องภูมามชาวเมืองพะเยากับสุโขทัยเป็นบ้านพี่เมืองน้องกัน และเชื่อมโยงถึงพ่อขุนเม็งราย 3 กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ การสร้างเมืองพะเยา ภูมามขาว ก็เช่นกันคงขอคนที่เป็นช่าง สถาปัตยกรรมที่มีความชำนาญในเรื่องศิลปะวัตถุ ไปสร้างวัดสร้างวาที่มีส่วนร่วม เปรียบเทียบเช่น ยุคนี้จะทำอะไรที่เป็นเรื่องใหญ่ที่เป็นสาระก็จะบอกช่างที่มีฝีมือที่เข้ากันได้ช่วยออกแบบลายประกอบ เป็นการบูรณาการ ร่วมสมัย วิธีการส่งคนมาก็จะใช้เส้นทางนี้ไปพะเยาเป็นทางลัด นอกจากนั้นยังพบว่าลับแล ที่อุตรดิตถ์ซึ่งเป็นแถบคนไทลื้อ ไทเงินและสืบถึงสุโขทัย ก็มีระยะทางที่ใกล้กัน ซึ่งในอำเภอสองยังพบด้วยขามสังคโลกแตก และได้เก็บไว้ในพิพิธภัณฑด้วย (ซึ่งด้วยขามสังคโลกมีเฉพาะในสุโขทัยเท่านั้น ในยุคเมืองเหนือภูมิปัญญาชาวบ้านที่พัฒนาการสูงขนาดนี้ยังไม่มี เพราะสุโขทัยก็รับมาจากทางทวารวดีศรีวิชัยทางปีกได้ จากอิทธิพลของจีนที่ใช้เรือสำเภาเข้ามาค้าขาย กรุงสุโขทัยจึงรับเอาพัฒนาการนี้มาเขียนสี เขียนลายเคลือบสี) ซึ่งในอำเภอสองปรากฏหลักฐานมีด้วยขามสังคโลกแตกอยู่ที่อำเภอสอง จึงเป็นที่สังเกตว่าบริเวณอำเภอสองน่าจะเป็นทำเลที่เหมาะสมกับการสร้างบ้านแปลงเมือง ก็เลยปักหลักสร้างบ้านแปลงเมืองที่นี่ จึงไปไม่ถึงพะเยา ประกอบกับอิทธิพลเมืองสองมีวัฒนธรรมเป็นของตัวเองจึงเชื่อมกันส่วนหนึ่ง ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่าสุโขทัย อำเภอสอง พะเยา เชียงแสน เกิดในยุคสมัยเดียวกัน เลยมีการเชื่อมโยงศิลปะ วัฒนธรรมกัน ซึ่งจะเห็นว่าอำเภอสองไม่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เนื่องจากได้รับอิทธิพลของเงี้ยว ลื้อ และพม่า เป็นส่วนใหญ่

จากหนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดแพร่ โดยคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิม

พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 ได้ระบุไว้ว่า ในการก่อตั้งเมืองแพร์นั้น ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าคนกลุ่มใดมาจากไหน ใครเป็นผู้สร้างเมืองแพร์ แต่จากหลักฐานทางเอกสารของเมืองอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง พบว่าเมืองแพร์มีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักรเชียงแสน โบราณ เรื่อยมา จนถึงอาณาจักรล้านนา นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของเมืองแพร์พบว่าตั้งอยู่ทางตอนใต้ของอาณาจักรเชียงแสน โบราณ และมีแม่น้ำสายใหญ่คือ แม่น้ำยมที่ต้นน้ำอยู่ในเขตพะเยา ไหลผ่าน เมื่อเชียงแสน โบราณล่มสลายผู้คนมีการอพยพโยกย้ายจึงอาจมีบางกลุ่มเลือกเส้นทางลัดเลาะมาตามลำน้ำยมและพบพื้นที่ราบผืนใหญ่ระหว่างหุบเขามีความเหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานจึงได้สร้างเมืองแพร์ขึ้นจากค่านานวัดหลวงซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ในเขตกำแพงเมืองแพร์กล่าวถึงการอพยพของผู้คนจากเมืองเชียงแสน ไชยบุรีและเวียงพางคำมาสร้างเมืองพลนครขึ้นบนที่ราบริมฝั่งแม่น้ำยมเมืองพลนครได้เปลี่ยนชื่อไปตามยุคสมัยจนเป็นเมืองแพร์ในเวลาต่อมา

ตำนาน บ้านลูนิกเกต

เดิมพื้นที่ทิศเหนือของหมู่บ้านลูนิกเกตมีร่องน้ำหลายสาย ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางน้ำไหลหลากตามธรรมชาติของแม่น้ำยม ตามร่องน้ำนี้มีเตาชนิดหนึ่งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากมีชื่อเรียกว่า “ปลู” มีลักษณะหัวโตมีกระดองคล้ายเต่าทั่วไป หางยาวยื่นออกมาไม่สามารถหดหัวและหางเข้าในกระดองได้ ต่อมาได้มีบริษัทต่างชาติชาวอังกฤษได้เข้ามาทำการเปิดสัมปทานทำไม้สัก เป็นไม้สักทองของประเทศไทยที่ภาคเหนือ และได้ใช้แม่น้ำยมเป็นเส้นทางล่องไม้ซุงจากภาคเหนือลงสู่กรุงเทพฯ ในฤดูน้ำหลากเต็มตลิ่ง ซึ่งต้องได้ผ่านบริเวณคั้งแม่น้ำยมแถวนี้ จึงทำให้ ณ บ้านลูนิกเกตปัจจุบัน ซึ่งเมื่อก่อนนั้นเป็นทำเลที่เหมาะสมแก่การรวมไม้ซุง และเป็นที่พักของคนงานลูกจ้างทำไม้ของบริษัทฯ เป็นประจำ ต่อมาทำให้ บริเวณนี้ได้กลายเป็นที่อยู่อาศัยสร้างบ้านเรือนของผู้คนจากกลุ่มเล็กๆและอาศัยอยู่ชุกชุมตามร่องแม่น้ำทิศเหนือของหมู่บ้าน ชาวบ้านได้จับมาปรุงอาหารซึ่งมีรสชาติดีทำให้สัตว์ชนิดนี้ได้สูญพันธุ์ไปจากบริเวณนี้ในปัจจุบัน ต่อมาชื่อบ้านลูนิกเกตจะสันเป็นพยางค์เดียวจึงได้เติมคำว่า “ นิกเกต” ต่อท้ายเป็น “บ้านลูนิกเกต” คำว่านิกเกต แปลว่า ความดี ความงาม

บ้านลูนิกเกตแต่เดิมอยู่ในเขตปกครองท้องถื่นของตำบลบ้านหนูนอำเภอปานกลาง (ต่อมา เปลี่ยนเป็นอำเภอสอง) จากนั้นได้ปรับเปลี่ยนเขตการปกครองขึ้นต่อตำบลห้วยหม้ายจนถึงปัจจุบัน ในสมัยก่อนหมู่บ้านลูนิกเกต ๑ ครั้งอยู่ในเขตการปกครองตำบลบ้านหนูน ตำแหน่งผู้ปกครองตำบลเรียกว่า “พ่อขุน” โดยมีพ่อขุนปกครองตำบลชื่อ พ่อขุนนรกิจ นามสกุล กันทะวงษ์ เป็นบุตรของเจ้ามหาวันต์ ซึ่งเป็นต้นตระกูล “กันทะวงษ์” ปัจจุบัน บ้านลูนิกเกตอยู่ในเขตการปกครองตำบลห้วยหม้ายอำเภอสอง จังหวัดแพร่ ได้แบ่งการปกครองหมู่บ้านเป็น 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1, 9, 13 และ 15 แหล่งที่มาของข้อมูล พ่อหน้อยพุดิ มะลิลา ปัจจุบันอายุ 77 ปี (2549)

ตำนานบ้านห้วยหม้าย

เดิมชาวบ้านได้อพยพมาจากอำเภอเมืองแพร่ ได้มาทำไร่ทำนาแล้วจึงตั้งรกรากพาลูกหลาน ญาติพี่น้องมาทำไร่กันมากขึ้น เมื่อก่อนนี้เรียกกันว่าบ้านห้วยบ้านป่า จนเป็นคำที่มักเรียกติดปากของคนในเมืองแพร่ว่าบ้านห้วยบ้านป่า เมื่อก่อนนั้นที่ตั้งบ้านห้วยหม้าย ไม่ได้อยู่ที่ปัจจุบันนี้ แต่ตั้งอยู่ริมน้ำยม ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของที่ตั้งปัจจุบัน ผู้คนพากันเรียกว่าบ้านหลายร่อง (ร่องหมายถึงที่ลุ่ม) ต่อมาถูกน้ำท่วมและคลั่งพังจึงได้พากันอพยพมาอยู่บริเวณที่สูงขึ้นมา และได้ย้ายวัดเก่ามาตั้งใหม่ดังปัจจุบันนี้ และได้ตั้งชื่อว่า “บ้านห้วยหม้าย” ตามชื่อของลำน้ำห้วยหม้ายที่ไหลผ่านหมู่บ้านมาจนทุกวันนี้ (แหล่งที่มาของข้อมูล นายสมพอม ปิ่นแก้ว ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7)

ตำนาน บ้านร่องถ่าน

บ้านร่องถ่านเริ่มก่อตั้งประมาณ 150 ปี เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ของบ้านร่องถ่านตั้งอยู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำยม และลำน้ำร่องถ่านซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ในอดีต จึงมีประชากรส่วนหนึ่งอพยพมาจากอำเภอเมืองแพร่ มาทำมาหากินทำการเกษตรตามที่ราบลุ่มแม่น้ำยมและลำน้ำร่องถ่าน และมาทำป่าไม้ ทำไร่ยาสูบ ตอนแรกก็มาอยู่ทางฝั่งตะวันตกลำน้ำร่องถ่าน ตั้งเป็นหมู่บ้านร่องถ่านตามชื่อลำห้วยที่ไหลผ่านหมู่บ้าน ซึ่งลำห้วยดังกล่าวมีเรื่องเล่าว่า เป็นที่เผาถ่านสำหรับทำดินปืน สำหรับทำบังไฟแข่งขันกันที่งานพระราชทานของจันทร์ ถ่านที่เผาได้จะนำไปโหลกที่บ้าน ร่องเฝ้า ซึ่งปัจจุบันมีชื่อว่าบ้าน “ร่องเย็น” ต่อมาบ้านร่องถ่าน มีประชากรมากขึ้นจึงได้ขยายออกไปฝั่งตะวันออกของลำน้ำร่องถ่าน ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านเรียกว่า “บ้านใหม่” (แหล่งที่มาของข้อมูล นางสิริรัตน์ แสนหลวง ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7)

ตำนาน บ้านป่าคา

เดิมเป็นที่สันดอน เรียกว่า สันป่าคา อยู่ในเขตบ้านห้วยหม้าย มีผู้คนย้ายมาอยู่กันมากขึ้น ประมาณปี พ.ศ.2522 ได้แยกออกมาจากบ้านห้วยหม้าย หมู่ที่ 7 มาเป็น บ้านป่าคา หมู่ 4 จำนวนหมู่บ้านมี 1 หมู่บ้าน (แหล่งที่มาของข้อมูล นายสมพงษ์ ภาคิ ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7)

ตำนาน บ้านห้วยหม้ายหลายห้วย

บ้านห้วยหม้ายหลายห้วย เป็นหมู่บ้านที่แยกจากบ้านห้วยหม้ายหมู่ที่ 7 ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งเป็นหมู่บ้านจากทางราชการเมื่อปี 2543 มีนายประยูร กิตติวงศ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก เหตุที่มีชื่อบ้านห้วยหม้ายหลายห้วย เพราะมีกลุ่มบ้านเรือนอยู่สองฟากลำห้วย ห้วยหม้าย และฟากที่อยู่ติดกับบ้านห้วยหม้ายหมู่ที่ 7 เดิมชื่อบ้านห้วยหม้าย ส่วนฟากที่อยู่ทางทิศใต้ฝั่งลำห้วยเดิมคนในละแวกนี้เรียกว่า “บ้านหลายห้วย” จึงตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อบ้านทั้งสองฟากว่า “บ้านห้วยหม้ายหลายห้วย” (แหล่งที่มาของข้อมูล นายประเสริฐ ใจลังกา ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7)

ตำนาน บ้านดอนแก้ว

บ้านดอนแก้ว เดิมชื่อ “บ้านแพะ” เพราะมีแต่ป่า แยกมาจากบ้านห้วยซอน ซึ่งวันหนึ่ง ท่านพระครูบัววัดดอนแก้วท่านหนึ่งในหมู่บ้านเห็นแก้วพุ่งขึ้นบนท้องฟ้าแล้วตกลงมาบริเวณนั้นเลย เปลี่ยนชื่อจากบ้านแพะ เป็นชื่อ “บ้านดอนแก้ว” นอกจากนั้นได้มีเรื่องเล่าของ พ่ออาจารย์ใหญ่แปลก สายตรง ได้เล่าถึงตำนานหมู่บ้านว่าในบริเวณนั้นมีหินใสๆ คล้ายแก้ว จึงตั้งชื่อหมู่บ้านนั้นว่า “บ้านดอนแก้ว”

ตำนาน เจ้าพ่อสว่าง

จากการสัมภาษณ์ พ่อเลย ขาววิชัย บ้านห้วยหม้ายหมู่ 7 พ่อสว่างเป็นคนควบคุมพิธีทาง พราหมณ์ในกองทัพของเจ้าแม่บัวเทพ เจ้าแม่บัวไข ไม่มีครอบครัวเป็นชาวเงี้ยวหรือไทยใหญ่อาศัยอยู่ ถ้ำปากถ้ำปู่สว่างมีเตาไฟหรือก้อนเส้า ผาสามเส้า ปัจจุบันขุดอยู่ในน้ำบริเวณทุ่งพ่อเลี้ยงคัด ไปทาง โรงเรียนเวียงเทพประมาณ 1 กิโลเมตร ประมาณเดือนมีนาคม 2549 มีคนดำลงไปใต้น้ำยังเห็นก้อนสามเส้านี้อยู่ใต้น้ำ ชาวบ้านเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของปู่สว่างหรือพ่อสว่างว่าสามารถคุ้มกันภัยได้และหากใคร ทำอะไรไม่ดีต่อหมู่บ้านก็จะถูกลงโทษ เคยมีคน ไปลักลอบตัดต้นตะเคียนปรากฏว่าไม้ที่ตัดไว้หายลงไปได้ นำ วิญญาณหรือผีพ่อสว่างจะทำร้ายคนที่คิดไม่ดีไม่เชื่อ ใครต้องการบนบานศาลกล่าวก็จะไปเลี้ยงหัวหมูเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ซึ่งปัจจุบันได้ตั้งศาลเจ้าพ่อสว่าง เจ้าแม่บัวเทพเจ้า เจ้าแม่บัวบัวไข ขึ้นที่ ระหว่างทางไปบ้านห้วยหม้ายและบ้านห้วยซอนติดกับ โรงเรียนเวียงเทพวิทยาในปัจจุบัน

ตำนานเจ้าแม่บัวเทพ เจ้าแม่บัวไข

เจ้าแม่บัวเทพและเจ้าแม่บัวไขเป็นพี่น้องกัน ได้มาสร้างเมืองเวียงเทบขึ้น มีกำแพงเมือง ลักษณะเป็นกำแพงดิน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า เมก โดยสร้างรอบลำห้วยไข กำนั้นสิ่งหาคานได้เล่าไว้ว่าเมื่อ ประมาณปี 2546 ลูกไม่สบายไปรักษาโรงพยาบาล หมอคนใดรักษาก็ไม่หาย จึงไปหาร่างทรงเจ้าพ่อเด่น นางพื่อนและเจ้าแม่คำบ้านแดนชุมพล เพื่อถามและเมื่อ(ถาม)ว่าทำอย่างไรลูกจึงจะหาย เจ้าแม่คำนั่งทรง บอกว่าที่หมู่บ้านเป็นที่นั่งทรงของเจ้าพ่อเทพให้สร้างหอรบ ไม่เช่นนั้นจะเอายาวคือลูกจะเสียชีวิตได้ กำนั้นสิ่งหาคานจึงไปบนเลี้ยงหมูและหัวหมู ทำศาลรับเจ้าพ่อเทพและเจ้าแม่บัวไข ลูกจึงหายจากเจ็บป่วย

ตำนานพระธาตุแดงเขียว

พระธาตุแดงเขียวเป็นที่เคารพบูชาของชาวห้วยหม้ายมีอายุ 100 กว่าปีมาแล้ว จากการ สืบประวัติทราบว่าไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรมีเพียงแต่คำบอกกล่าวต่อ ๆ กันมาว่ากันว่า ในสมัยพระครูอดุมมา เป็นเจ้าอาวาสวัดห้วยหม้าย ขยายจันทร์ ปลุกแดงไทยไว้ ได้นำ ไปถวายพระครูอดุมมา เมื่อตอนถวายแดงยังมีสีเขียวอยู่ ถึงเวลากลางคืนแดงมีกลิ่นหอม รุ่งเช้ามาพระครูจึงให้ลูกศิษย์นำแดงไป ผ่า ปรากฏว่าผ่ายังไม่เข้า ก็นึกว่าคงยังไม่สุกก็เลยนำไปเก็บไว้ พอดกกลางคืนแดงผลนี้ก็ส่งกลิ่นหอมอีก เป็นอย่างนี้อยู่ประมาณ 2-3 เดือน ผลแดงก็ยังมิสีเขียวและมีกลิ่นหอมตอนกลางคืนอยู่ ผ่า

อย่างไรก็ไม่เข้า จึงเชื่อกันว่าเป็นผลแดงศักดิ์สิทธิ์ พระครูจึงร่วมกันกับชาวบ้านสร้างพระธาตุเพื่อเก็บแดงเขียวไว้ หมู่บ้านใกล้เคียงก็นำสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เช่น ดวงแก้ว ผลทับทิม ไปรวมเก็บไว้ในพระธาตุ และตั้งชื่อว่าพระธาตุแดงเขียว นับแต่นั้นมา และมีประเพณีสงฆ์สร้างพระธาตุในวันเพ็ญเดือน 9 หรือเก้าเป็งเหนือของทุกปี

ตำนานพระธาตุหนองจันทร์

ตำนานวัดพระธาตุหนองจันทร์(ข้อมูลจากภาพเขียนบนฝาผนังของวิหารวัดพระธาตุหนองจันทร์)

ตำนานตอนที่ 1

ตำนานซึ่งมีอยู่ในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง กล่าวไว้ว่า นะโมตัสสะ โพธิสัตว์ชาโต สุวณฺณมาสะระกะมิกะคุมภะเทวอังกิปปัตตังอโหสิ ฯลฯ พระโพธิสัตว์ของเรา เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็น “เนื้อทรายทอง” อยู่ในระหว่างคอกลูกหนึ่ง ใกล้จากเมืองมัทราช ประมาณ 2,000 วา ได้อยู่กับพ่อแม่ที่นั่น โดยมีสังขรณ์อยู่ในใจ พอเกิดมาได้ 1 ปี 3 เดือน พ่อแม่ก็ถึงแก่ความตาย เนื้อทรายโพธิสัตว์ได้กำพร้ามาตั้งแต่บัดนั้น อยู่มาวันหนึ่งตรงกับ เดือน 8 ขึ้น 8 ค่ำ เวลากลางวันใกล้เที่ยง เนื้อทรายเป็นสีทองไปทั่วทั้งป่า ดูแสงจันทร์ในวันเพ็ญ ขณะนั้นมีนายพรานอยู่คนหนึ่ง (ในตำนานบ้างก็ว่าเป็นนายพราน บ้างก็ว่าเป็นกษัตริย์ ที่ออกล่าเนื้อทราย) ซึ่งเป็นชาวฮ้อแสวงหาเนื้อทรายบริโภค ได้มองเห็นสีทอง ก็คิดว่าเป็นรุกขเทวดา จึงเดินเข้าไปใกล้ เนื้อทรายจึงวิ่งหนีผ่านสถานที่ต่างๆ คือ แม่มาบ แม่เพียง ทะรายนอน ทะรายเหงา เมืองคืบ เนื้อทรายวิ่งไปจนถึงบริเวณหนองน้ำแห่งหนึ่ง ก็ไปหยุดนิ่งเป็นเวลานานอันยาวนาน จึงรำพึงว่า ณ สถานที่แห่งนี้ในอนาคตกาลเบื้องหน้า เมื่อเราสำเร็จเป็นอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า จักมีการก่อสร้างพระมหาเจดีย์เพื่อบรรจุพระธาตุเกศารัตน และจักได้ชื่อว่า “พระธาตุหนองจันทร์” ก็จัดมีไปหน้า

ตำนานตอนที่ 2

กษัตริย์พระองค์เสด็จออกประพาสป่าแห่งหนึ่งเพื่อไล่ล่าเนื้อทราย (เนื้อทราย คือ พระโพธิสัตว์) เนื้อทรายหยุดนอนอยู่เหนือผาก่อนหนึ่งด้วยความหิวโหยและอ่อนเพลีย กระนั้นก็มีเทวดาองค์หนึ่ง เป็นผู้รักษาป่าอยู่ที่ผาก่อนนั้น รู้ความต้องการของเนื้อทรายทอง จึงเนรมิตบ่อน้ำให้ดื่มกิน และนอนพักอย่างสบาย บริเวณนี้จึงเรียกว่า “บวกรายนอน หรือ ทะรายนอน”

กษัตริย์พระองค์นั้นยังไม่ละความพยายาม ที่จะหมายเอาชีวิตเนื้อทรายทองให้ได้ ทำให้เนื้อทรายทองเหนื่อยต้องวิ่งหนีและเหนื่อยอ่อนไปนอนเหงาอยู่บนคอกแห่งหนึ่ง สถานที่นั้นจึงชื่อว่า “ทะรายเหงา” จากนั้นพระโพธิสัตว์กระเสือกกระสนวิ่งไปถ้ำแห่งหนึ่ง สถานที่ถ้ำนั้นมีเทวดารักษาอยู่ เมื่อเห็นกษัตริย์ยังล่าเนื้อทราย จึงแปลงกายเป็นเนื้อทรายและวิ่งไปอีกทิศทางหนึ่ง จึงทำให้

กษัตริย์พระองค์นั้นเห็นคเหน้อยและอ่อนล้า จนในที่สุดถึงแก่ความตายที่บริเวณปากถ้ำ(ถ้ำผีเมืองตึก) ส่วนน้ำที่ไหลผ่านบริเวณที่เนื้อทรายนอนพักผ่อน เรียกว่า “แม่น้ำตึก”

เมื่อถึงเวลาใกล้ค่ำ เนื้อทรายจึงออกมาจากถ้ำ ไปที่ค้อยทางทิศตะวันออก พักบนเนินเขาสูง แล้วจึงเดินไปที่หนองน้ำ ขณะนั้นมีเทวดองค์หนึ่งทำหน้าที่รักษาหนองน้ำนั้น เมื่อเห็นพระโพธิสัตว์เสด็จมา จึงนมิตเอาแก่นจันทร์แดงมาฝนใส่น้ำในหนองน้ำ จึงเรียกว่า “หนองจันทร์”

ตำนานตอนที่ 3

วัดพระธาตุหนองจันทร์ ไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดเป็นผู้สร้างเจดีย์ครั้งแรก เพียงแต่สันนิษฐานว่ามีการบูรณะขึ้นในสมัยขอมเรืองอำนาจ เพราะปรากฏงานศิลปะการก่อสร้างแบบเขมร ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2445 ครูบาภิชัย เจ้าอาวาสวัดกลาง อำเภอสอง ได้บูรณะขึ้น ซึ่งรูปเดิมมีปรากฏคล้ายจอมปลวกใหญ่ ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2482 ท่านเจ้าคุณพระญาณสิทธิสุนทร (ชมภู กาละวงศ์) อดีตเจ้าคณะอำเภอสอง วัดเทพสุนทรินทร์ ได้บูรณะก่อสร้างให้สูงขึ้น โดยทำพิธียกยอดพระธาตุ และซ่อมแซม เนื่องจากมีवादภัยพิบัติเสียหาย โดยมีลักษณะฐานกว้าง 12 ศอก สูง 20 ศอก และสร้างวิหารติดคานเหนือหลังหนึ่ง กว้าง 28 ศอก ยาว 30 ศอก จัดให้มีงานประจำปี คือขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 (5 เเป้ง) เมื่อ พ.ศ. 2509 ท่านพระครูสุพรรณธรรมกร อดีตเป็นเจ้าคณะบ่อเกลือ วัดเทพสุนทรินทร์ ได้ให้ประชาชนก่อกำแพง 4 ด้าน รอบพระธาตุหนองจันทร์ และ เมื่อ พ.ศ. 2521 ได้ดำเนินการบูรณะอีกครั้งหนึ่ง โดยเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน

วัดพระธาตุหนองจันทร์ ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เป็นปูชนียสถานที่มีความสำคัญยิ่งแห่งหนึ่งของพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์พระธาตุแห่งนี้เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนเส้นพระเกศาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธาตุอื่นอีกมากมาย รูปพรรณสัณฐานของพระธาตุมีลักษณะคล้ายเมล็ดข้าวสารหักและเมล็ดงา อีกทั้งองค์พระธาตุสมบูรณ์ด้วยสถาปัตยกรรมตามแบบของล้านนาไทย บ่งบอกถึงประวัติอันเก่าแก่ที่มีคุณค่ายิ่งแก่การศึกษาและควรรอนุรักษ์ ปัจจุบันนี้พระครูวิธาน นพกิจ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ ก่อสร้างเพิ่มเติมเป็นศรีสง่า ยังผลให้เกิดศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วทุกแห่งหน
(ข้อมูลจาก <http://school.obec.go.th/songpit/tatnongjaan.html>)

อภินิหารของพระธาตุ

สมัยก่อนบ้านเมืองยังไม่เจริญ ถนนหนทางยังไม่ดี การคมนาคมศรัทธาประชาชนมักจะเดินทางไปนมัสการ พระธาตุหนองจันทร์เป็นหมู่บ้าน เดินไปกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน หากใครจะไปผู้เดียวมักไม่กล้าไปเพราะมีต้นไม้ใหญ่นี้ วันสงกรานต์ก็ดี จะมีฝนตกหนักทุกครั้ง ตกเฉพาะบริเวณ

พระธาตุและสถานที่ใกล้เคียงเท่านั้น อีกประการหนึ่ง เมื่อผู้ใดตั้งใจไปสักการะบูชาแล้ว คิดปรารถนา
ปณระการใด้มักจะมีปรากฏการณ์ให้เห็น และได้สมปรารถนาด้วย

คำไหว้พระธาตุหนองจันทร์

อะหังวันตามิ สุวรรณมะหา สวรรณะคหา กะกะตะกะกะตา จะตุฐา เนมะหาฐา
เน กะมะมิตวา อะหังวันตามิ ธาตุโยอะหังวันตามิสิระสา

ผู้ให้ข้อมูล

- 1)นายทอง จรัสชัย บ้านเลขที่ 104 หมู่ที่ 14 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- 2)นายคอย ทิมาเกตุ บ้านเลขที่ 143 หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- 3)นายโท ขอนคำ บ้านเลขที่ 155 หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- 4)นายมี ขอนปง บ้านเลขที่ 330 หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- 5)นายศิลป์ ศรีจุ่ม บ้านเลขที่ 194 หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- 6)นายคำ เพ็ญหาญ บ้านเลขที่ 90/1 หมู่ที่ 17 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- 7)นายแสน ขอนกลาย บ้านเลขที่ 141 หมู่ที่ 14 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- 8)นายเสาร์ สารเวช บ้านเลขที่ 134 หมู่ 2 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- 9)นายคำ ขอนพิกุล บ้านเลขที่ 276 หมู่ที่ 11 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- 10)นายเทียมศักดิ์ ต่างใจ บ้านเลขที่ 321/1 หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- 11)นายสมบุญ ขอนกลาย บ้านเลขที่ 385 หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- 12)นายโต สุบินะ บ้านเลขที่ 6 หมู่ที่ 11 ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ตำนานถ้ำผาปก(ถ้ำฆ้องคำ)

ถ้ำผาปก อยู่บริเวณหมู่บ้านห้วยหม้าย ตำบลห้วยหม้าย จากคำบอกเล่าเชื่อกันว่าถ้ำแห่งนี้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองปกปักรักษาอยู่ ภายในถ้ำเชื่อกันว่ามีของมีค่าและโบราณวัตถุต่างๆ แต่ไม่มีใครสามารถเอาไปได้ ครั้งหนึ่งในสมัยพระครูอุตมาเป็นเจ้าอาวาสวัดห้วยหม้าย ได้มาบำเพ็ญภาวนาที่ถ้ำ และได้ฆ้องทองคำจึงนำมาบรรจุไว้ที่พระธาตุแดงเขียว ประมาณปี 2542-2543 ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดนัก มีพระพุทธรูปจากเมืองเวียงจันทน์ (อำเภอสอง จังหวัดแพร่) 2 รูป จะมาภาวนาเอาของมีค่าที่ถ้ำแห่งนี้มีลูกลูกกบเป็นคนนำทางไปถ้ำ นั่งภาวนาในสายสิญจน์และสวดมนต์โดยได้ตั้งห้ามไม่ให้ใครที่อยู่ในสายสิญจน์ออกไปเด็ดขาด ปรากฏว่ายังไม่ทันได้ของประมาณเที่ยงคืน ชาวบ้านที่นำทางก็โทรศัพท์มาตามให้คนในหมู่บ้านมารับออกไปจากถ้ำเพราะเกิดอาถรรพ์ มีฝูงผึ้งขนาดใหญ่มาดมไม่ให้เกิดการบริการภวนาสำเร็จ ชาวบ้านเล่ากันว่าถ้ำแห่งนี้มีนมน้ำ หรือหินงอกหินย้อยที่สวยงามแต่ไม่มีใครกล้าสำรวจเนื่องจากกลัวอาถรรพ์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในถ้ำ เดินเข้าไปในถ้ำได้เพียง 2-3 เมตรเท่านั้นก็จะมืดมากและถลกลงไปครู่หนึ่งแล้ว แม้แต่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็ยังไม่กล้าสำรวจภายในมีเพียงการสำรวจ

ภายนอกถ้ำเท่านั้น ถ้ำนี้เป็นถ้ำที่มีความสูงมากและมีหินผาอยู่ด้านบนปากถ้ำชาวบ้านจึงเรียกกันว่า “ถ้ำผาปก”

ผู้ให้ข้อมูล

1. นายเลข ขาวิชัย บ้านห้วยหม้าย หมู่ 7 อายุ 60 ปี
2. อาจารย์ประสาน ร่องพีช บ้านจัดสรร หมู่ 12 อายุ 83 ปี อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านคอนแก้ว
3. นายประเสริฐ ฟองจันทร์ บ้านลู่ หมู่ 1 อายุ 75 ปี อดีตผู้ใหญ่บ้าน
4. นายสมนึก ป็องไพโร บ้านลู่ หมู่ 1 อายุ 73 ปี
5. นายพรหมมา คำเป็ง บ้านลู่ หมู่ 13 อายุ 75 ปี
6. นายเลิศ แขงแรง บ้านลู่ หมู่ 13 อายุ 71 ปี
7. นายสุพจน์ ทองคำ บ้านลู่ หมู่ 1 อายุ 63 ปี

ภาคผนวก ค

รายชื่อสมาชิกกลุ่มรักษาดอยหลวง

รายชื่อสมาชิกทั้งหมดของกลุ่มรักษ์ค้อยหลวง

มีจำนวนสมาชิกกลุ่มรักษ์ค้อยหลวง เป็นจำนวน 223 คน ดังต่อไปนี้

ที่	ชื่อ-สกุล	การศึกษา	ว.ป.เกิด	หมายเหตุ
1	นาย กฤติกานต์ ตั้งจิตมั่น	รร.นารีรัตน์ ม.3	8/27/1932	ปี 2547
2	ค.ช. กฤษญา แสตรัมย์	รร.ห้วยซอน ป.5		ปี 2548
3	ค.ญ. กนกวรรณ ขอนประวิง	รร.เวียงเทพวิทยา ม.3	6/3/2534	ปี 2549
4	ค.ญ. กัญจิกา พลายกลาง	รร.ห้วยซอน		ปี 2548
5	ค.ญ. กัลยาณี ฟองคำ	รร.ห้วยซอน		ปี 2548
6	ค.ญ. กานต์ธิดา ขอนคง	รร.เวียงเทพวิทยา ม.1	4/27/2534	ปี 2548
7	ค.ช. กิตติกร ทองตัน	รร.ห้วยซอน		ปี 2548
8	ค.ช. กิตติพงษ์ จินะโสดิ	รร.เวียงเทพวิทยา ม.1	1/27/2537	ปี 2549
9	ค.ช. กิตติพันธ์ ปัญญาแฝง	รร.บ้านต้นหนูน ป.5		ปี 2549
10	ค.ช. กิตติภณ อุดปิก	รร.ห้วยซอน ป.5	11/14/1935	ปี 2548
11	ค.ญ. กุศลธิดา แสงสว่าง	รร.สองพิทยาคม ม.1	8/2/1934	ปี 2548
12	ค.ช. โกศล พลายกลาง	รร.ห้วยซอน ป.4	9/5/1937	ปี 2548
13	น.ส. ขนิษฐา ขอนวิจิตร	รร.เวียงเทพวิทยา ม.4	7/17/2533	ปี 2548
14	ค.ญ. ขวัญใจ ขอนพันธ์	รร.ห้วยซอน		ปี 2548
15	นาย คะนองเดช ไก่อแก้ว	รร.เวียงเทพวิทยา ม.4	2/14/1931	ปี 2548
16	ค.ญ. จตุพร รัตนกสิกร	รร.เวียงเทพวิทยา ม.2	11/13/1933	ปี 2548
17	น.ส. จริยา อินปัญญา	รร.เวียงเทพวิทยา ม.6	10/13/2029	ปี 2548
18	ค.ญ. จามิกา เสาระวะ	รร.ห้วยซอน		ปี 2548
19	น.ส. จิรภรณ์ ขอนปง	รร.สองพิทยาคม ม.3	10/16/1932	ปี 2547
20	ค.ญ. จิราบุษ จิตพยัค	รร.บ้านต้นหนูน ป.4		ปี 2549
21	ค.ช. จิราวัฒน์ อโนพุทธิ	รร.ห้วยซอน ป.6	4/25/1935	ปี 2548
22	น.ส. เจนจิรา เรือนทอง	รร.เวียงเทพวิทยา ม.6	3/31/2029	ปี 2548
23	ค.ญ. เจนจิรา โสภารัตนกุล	รร.บ้านต้นหนูน ป.5	4/23/2549	ปี 2549
24	น.ส. นัทรชบา ประระมะ	รร.เวียงเทพวิทยา ม.3	3/1/1932	ปี 2548
25	ค.ญ. นัทรสุดา แซ่ท้าว	รร.บ้านต้นหนูน ป.3	5/5/2541	ปี 2549
26	ค.ญ. ชฎาพร ขอนอาจ	รร.ห้วยซอน ป.6	11/13/1935	ปี 2548

27	น.ส.	ชฎาพร	ศรีปัญญา	รร.สองพิทยาคม	ม.3	2/27/1932	ปี 2547
28	ค.ช.	ชนะ	ธงหนึ่ง	รร.ห้วยขอนแก่น	ป.6	4/9/1935	ปี 2548
29	ค.ช.	ชนะชัย	ธรรมโม	รร.คอนแก้ว	ป.5	3/21/1936	ปี 2548
30	ค.ช.	ชโนคม	ประเสริฐ	รร.ห้วยหม้าย	ป.6	4/17/2537	ปี 2547
31	ค.ช.	ชวัลกร	ขอนแก่น	รร.ห้วยขอนแก่น	ป.4	9/12/2537	ปี 2548
32	ค.ญ.	ชาฟัก อัมเบอร์	อาเล็ม	รร.ห้วยขอนแก่น	ป.4	10/7/2537	ปี 2548
33	น.ส.	ชาลินี	สุขทัญญาติ	รร.สองพิทยาคม	ม.3	10/31/1932	ปี 2547
34	ค.ญ.	ชุตินา	มังกร	รร.ห้วยขอนแก่น	ป.6		ปี 2548
35	ค.ญ.	ชุตีรัตน์	ขอนแก่น	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.2	7/10/1933	ปี 2548
36	ค.ช.	ชูชัย	ธรรมใจ	รร.ห้วยขอนแก่น	ป.6	8/2/1947	ปี 2548
37	ค.ช.	ไชยวัฒน์	ขอนแก่น	รร.ห้วยขอนแก่น			ปี 2548
38	นาย	ฐิติชน	ไก่อแก้ว	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.4	10/1/1931	ปี 2547
39	ค.ญ.	ฐิตินันท์	กาศเกษม	รร.คอนแก้ว	ป.5	8/28/2538	ปี 2549
40	ค.ญ.	ณัฐชยา	บุญธรรม	รร.อรุโณทัย	ป.4	10/27/1937	ปี 2547
41	ค.ช.	ณัฐพล	เชียงเนา	รร.ห้วยขอนแก่น	ป.6	7/27/1935	ปี 2548
42	ค.ช.	ณัฐพล	ทองคำ	รร.ห้วยขอนแก่น	ป.6	8/3/1935	ปี 2548
43	ค.ญ.	ณัฐวดี	ขวงใจ	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.3	7/15/2533	ปี 2548
44	ค.ญ.	คาริน	ขอนแก่น	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.2	10/29/1933	ปี 2547
45	นาย	ต้องพงษ์	กันทะ	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.6		ปี 2548
46	ค.ญ.	ทัศนีย์	คอนแก้ว	รร.สองพิทยาคม	ม.2	3/27/1933	ปี 2548
47	ค.ญ.	ทิพย์สุดา	ลือชาคำ	รร.ห้วยขอนแก่น			ปี 2548
48	น.ส.	ทิพวรรณ	ใจหงษ์	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.4	5/22/1931	ปี 2548
49	ค.ญ.	ทิพวรรณ	ปัญญาแฝง	รร.บ้านดั้นหนูน	ป.5		ปี 2549
50	ค.ญ.	ทิพวรรณ	ศรีปัญญา	รร.สองพิทยาคม	ม.1	1/4/1934	ปี 2547
51	นาย	ธงชัย	ขอนแก่น	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.4	11/1/1931	ปี 2547
52	นาย	ธงชัย	อินแก้ว	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.5	10/31/1930	ปี 2547
53	ค.ช.	ชนกฤษ์	ขอนแก่น	รร.บ้านเทพ	ป.2	6/24/1940	ปี 2548
54	ค.ช.	ชนวัฒน์	ปวงคำ	รร.ห้วยหม้าย	ป.6	4/26/1936	ปี 2548

55	ค.ญ.	ธัญสุดา	ขอนแก่น	รร.ห้วยซอน			ปี 2547
56	ค.ญ.	ธิดารัตน์	พรมมูล	รร.ห้วยซอน			ปี 2547
57	ค.ช.	ธีรพงษ์	เพชรชัย	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.2	8/8/2533	ปี 2548
58	ค.ช.	ธีรวัฒน์	ขอนแก่น	รร.คอนแก้ว	ป.6	4/8/2537	ปี 2549
59	นาย	ธีระวุฒิ	เขียวอ่อน	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.5	1/15/1930	ปี 2547
60	นาย	นพนัย	น้ำแพง	เทคนิคแพร์	ปวช. 1	8/11/1931	ปี 2547
61	ค.ช.	นพรัตน์	ศรีถ้อย	รร.ห้วยหม้าย	ป.5	4/19/1937	ปี 2547
62	ค.ญ.	นภารัตน์	ทรัพย์สุด	รร.ห้วยซอน			ปี 2547
63	ค.ญ.	นริศรา	อุตรศรี	รร.บ้านต้นหนูน	ป.3	1/9/2541	ปี 2549
64	ค.ช.	นราวิชญ์	ใจเดช	รร.บ้านต้นหนูน	ป.4	9/28/2539	ปี 2549
65	ค.ญ.	นารีรัตน์	จันทะใจ	รร.สองพิทยาคม	ม.2		ปี 2547
66	ค.ญ.	น้ำฝน	ใจคนอง	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.2	3/30/2534	ปี 2548
67	ค.ญ.	นุจริย์	ขอนแก่น	รร.ห้วยซอน			ปี 2549
68	ค.ญ.	นุชจรี	แก้วมณีบุตร	รร.ห้วยซอน	ป.5	7/8/2536	ปี 2549
69	ค.ญ.	นุชจิรา	วงศ์ใจจา	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.1		ปี 2549
70	ค.ช.	บุญศิริ	ช่วงบุญ	รร.ห้วยซอน	ป.4	2/2/1937	ปี 2547
71	ค.ญ.	บุษยามาส	หมื่นคุ้ม	รร.คอนแก้ว	ป.6	1/18/2537	ปี 2549
72	น.ส.	เบญจมาภรณ์	ผดุงโกชน	รร.สองพิทยาคม	ม.3	2/15/1932	ปี 2548
73	ค.ญ.	เบญจวรรณ	ยานุธรรม	รร.บ้านต้นหนูน	ป.4		ปี 2549
74	ค.ช.	ปฎิภาณ	ทาบุญ	รร.ห้วยซอน	ป.6		ปี 2548
75	ค.ช.	ปรนัย	ใจหวาน	รร.บ้านต้นหนูน	ป.3	8/10/2540	ปี 2549
76	ค.ญ.	ปัทสรา	เตจาคำ	รร.บ้านต้นหนูน	ป.5	4/2/2539	ปี 2549
77	ค.ญ.	ประภัสสร	มรรคผล	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.2	1/31/1933	ปี 2549
78	ค.ช.	ประวีร์	อะจิม่า	รร.บ้านต้นหนูน	ป.4	11/7/2539	ปี 2549
79	ค.ช.	ประวันวิทย์	ขอนแก่น	รร.คอนแก้ว	ป.5	4/8/1936	ปี 2548
80	นาย	ปรีชา	ป้อมทิตย์	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.6	10/19/2028	ปี 2548
81	ค.ญ.	ปองทิพย์	รุ่งคูสิต	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
82	ค.ญ.	ปัทมาวดี	คีทรัพย์	รร.ห้วยซอน	ป.4	4/20/2537	ปี 2548

83	น.ส.	ปิยนุช	เงาทอง	รร.สองพิทยาคม	ม.5	3/31/1930	ปี 2547
84	ค.ช.	ปิยะพงษ์	ขอนแก่น	รร.ห้วยขอนแก่น	ป.5	11/18/1936	ปี 2547
85	ค.ญ.	ปิยะมาศ	ใจธรรม	รร.ห้วยขอนแก่น	ป.6	10/22/1935	ปี 2547
86	ค.ญ.	เปรมิกา	ทองคำ	รร.ห้วยขอนแก่น			ปี 2547
87	ค.ช.	พงศธร	อุตสี	รร.ห้วยขอนแก่น			ปี 2547
88	นาย	พงษ์ศักดิ์	วรรณสาร	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.6	9/3/2028	ปี 2548
89	นาย	พรชัย	สมบุตร	จบการศึกษา	ปวช.	1/8/2014	ปี 2547
90	ค.ญ.	พรพิมล	บุญเป็ง	รร.สองพิทยาคม	ม.2	5/10/1933	ปี 2547
91	ค.ญ.	พรพิมล	ประมะ	รร.สองพิทยาคม	ม.2	7/18/1933	ปี 2547
92	น.ส.	พรรณณี	พรมท้าว	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.3	4/27/1931	ปี 2548
93	นาย	พลากร	พลากลาง	รร.สองพิทยาคม	ม.5	11/6/1930	ปี 2548
94	ค.ช.	พิชิตศักดิ์	รุ่งพีช	รร.สองพิทยาคม	ม.1	2/20/1934	ปี 2548
95	น.ส.	พิมพ์ผกา	จันทร์วงศ์	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.3	8/24/1932	ปี 2548
96	น.ส.	แพรวพรรณ	พรหมณ์	รร.สองพิทยาคม	ม.5	5/6/1930	ปี 2548
97	ค.ญ.	ภัทรพร	ภัทรพิศาล	รร.ห้วยขอนแก่น	ป.6	2/5/1935	ปี 2548
98	ค.ญ.	ภัทรารักษ์	ขอนแก่น	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.3	7/7/2533	ปี 2548
99	ค.ช.	ภาคภูมิ	ขอนแก่น	รร.ดอนแก้ว	ป.6	12/12/2537	ปี 2549
100	ค.ญ.	ภาณุชนา	สุคอรัมย์	รร.วัดห้วยหม้าย	ป.4	7/22/2539	ปี 2549
101	ค.ช.	ภาณุพงศ์	สมบุตร	รร.สองพิทยาคม	ม.2	9/6/1933	ปี 2547
102	ค.ญ.	ภาณุมาศ	คำจูน	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.1	24/15/34	ปี 2548
103	ค.ช.	ภาณุวัฒน์	นันทะวงศ์	รร.ห้วยหม้าย	ป.3	2/15/1939	ปี 2548
104	ค.ญ.	ภาวีดา	ขวงใจ	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.1	8/30/2536	ปี 2549
105	นาย	ภาสกร	ขอนแก่น	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.4	6/2/1931	ปี 2547
106	ค.ช.	ภิญโญ	ขอนแก่น	รร.สองพิทยาคม	ม.2	3/15/1933	ปี 2548
107	ค.ญ.	ภีมย์รัตน์	กัญจนะ	รร.บ้านต้นหิน	ป.6	10/15/2537	ปี 2549
108	ค.ญ.	ภัณฑิรา	ธรรมสอน	รร.วัดห้วยหม้าย	ป.5	1/4/2539	ปี 2549
109	ค.ญ.	มนต์ภา	ขอนแก่น	รร.ห้วยขอนแก่น	ป.6	1/16/1935	ปี 2547
110	นาย	มนตรี	จันทร์เมฆา	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.4	12/1/1931	ปี 2547
111	ค.ญ.	มนทกานต์	ทองเอก	รร.ห้วยขอนแก่น			ปี 2547

112	ค.ญ.	มลิวัดย์	มังกรณ์	รร.คอนแก้ว	ป.6	7/7/2537	ปี 2548
113	ค.ญ.	รสธร	ขอนแก่น	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
114	ค.ญ.	รุ่งรอง	นาคอ่อน	รร.คอนแก้ว	ป.6	4/2/2537	ปี 2548
115	ค.ญ.	รัชนิกันต์	กันตรี	รร.บ้านต้นหนูน	ป.5		ปี 2549
116	ค.ญ.	รัตติกาล	ขอนแก่น	รร.ห้วยซอน	ป.6	6/24/1935	ปี 2548
117	น.ส.	รัตติกาล	พิวงส์	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.3	5/20/2533	ปี 2548
118	ค.ญ.	รัตติยา	วันทอง	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
119	ค.ญ.	รุ่งทิวา	ขอนแก่น	รร.ห้วยซอน	ป.6	9/20/1935	ปี 2548
120	น.ส.	รุ่งทิวา	อินทรีย์	จบการศึกษา		6/30/2014	ปี 2548
121	ค.ญ.	ลำภู	ขอนแก่น	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.1	2/19/2534	ปี 2547
122	ค.ช.	ลิขิต	ไทยเก่ง	รร.สองพิทยาคม	ม.1	2/21/1934	ปี 2547
123	ค.ญ.	วรนุช	รักษาวงค์	รร.สองพิทยาคม	ม.2	2/27/1933	ปี 2547
124	ค.ญ.	วรรณกานต์	ขอนแก่น	รร.ห้วยซอน	ป.4	12/21/2537	ปี 2547
125	ค.ญ.	วราภรณ์	กรีประเสริฐ	รร.ห้วยหม้าย	ป.3	11/5/1938	ปี 2547
126	น.ส.	วไลพร	ใจธรรม	รร.สองพิทยาคม	ม.5	3/16/2532	ปี 2549
127	ค.ญ.	วาสนา	ตาคำ	รร.คอนแก้ว	ป.6	4/11/2538	ปี 2549
128	ค.ญ.	วัชรินทร์	ธรรมโม	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
129	ค.ญ.	วันทนีย์	สุขทัญญาติ	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.1	7/3/1934	ปี 2548
130	ค.ช.	วิทยา	สาธรรม	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
131	น.ส.	วิไลภรณ์	ขอนแก่น	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.3	2/8/2532	ปี 2548
132	ค.ญ.	วิไลรัตน์	เตชาหลวง	รร.สองพิทยาคม	ม.1	8/9/1934	ปี 2547
133	นาย	วุฒิชัย	ชัยวัง	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.4	10/3/1931	ปี 2548
134	ค.ช.	วุฒิพงษ์		รร.ห้วยซอน			ปี 2548
135	น.ส.	แหวววิไล	ใจเหิน	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.6	6/3/2029	ปี 2548
136	ค.ช.	ศรัณญ์อัฐ	ขอนแก่น	รร.เมธีราษฎร์	ป.5	6/8/2538	ปี 2548
137	นาย	ศักดิ์คำ	ยาวิชัย	รร.สองพิทยาคม	ม.3	3/13/2022	ปี 2548
138	ค.ช.	ศักดิ์คำ	สุนทรนิกรกิจ	รร.เทพพิทักษ์	ป.6	9/25/2537	ปี 2549
139	ค.ช.	ศักดิ์คำ	นาระเดช	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
140	ค.ญ.	ศิริทิพย์	เชื้ออ้วน	รร.ห้วยซอน			ปี 2548

141	ค.ญ.	ศิริพร	ขอนแก่นพิบูล	รร.คอนแก้ว	ป.6	6/10/2537	ปี 2549
142	น.ส.	ศิริพร	ไชยมงคล	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.3	6/20/1932	ปี 2548
143	ค.ญ.	ศิริรัตน์	ขอนแก่น	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
144	ค.ญ.	ศิริลักษณ์	จันทร์เมฆา	รร.ห้วยหม้าย	ป.6	3/6/1935	ปี 2548
145	ค.ช.	ศิริศักดิ์	สุขสม	รร.ห้วยซอน	ป.4	5/25/1937	ปี 2548
146	ค.ช.	สุภกฤต	จรัสวรรณ	รร.ห้วยซอน	ป.6		ปี 2548
147	น.ส.	สุภวรรณ	ดีบุญ	รร.สองพิทยาคม	ม.3	5/12/1932	ปี 2548
148	นาย	สงคราม	ใจเหิน	รร.สองพิทยาคม	ม.3	3/15/1932	ปี 2548
149	นาย	สมเกียรติ	บุญตัน	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.3	12/28/1932	ปี 2547
150	นาย	สมชาย	บุญตัน	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.3	12/28/1932	ปี 2547
151	ค.ช.	สมหมาย	รงหก	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
					ปวช.		
152	นาย	สรศักดิ์	สุจะวะนะ	เทคนิคแพร์	1	4/22/1931	ปี 2547
153	ค.ญ.	สรัทนุช	ปิยะสุ	รร.ห้วยซอน	ป.4	4/25/2537	ปี 2548
154	นาย	สรายุทธ์	รุ่งคูสิต	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.3	3/27/1932	ปี 2548
155	ค.ช.	สหพันธ์	จินาปาน	รร.ห้วยซอน	ป.6	6/4/1935	ปี 2548
156	ค.ญ.	สัญชวัลย์	ใจหวาน	รร.ห้วยซอน	ป.6	12/4/1935	ปี 2548
157	ค.ช.	สัญญา	ใจคำมี	รร.ห้วยซอน	ป.4	8/29/1937	ปี 2548
158	ค.ช.	สันต์	สุดา	รร.สองพิทยาคม	ม.1	8/1/1934	ปี 2547
159	ค.ญ.	สายสุดา	ดาคำ	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.2	7/27/1933	ปี 2547
160	น.ส.	สาธิตา	เชื้อฮ้วน	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.6	5/31/2029	ปี 2548
					ปวช.		
161	น.ส.	สาธิตา	ศุระมณี	อาชีวะศึกษา	2	11/2/2531	ปี 2548
			ปัญญาวิจิ				
162	น.ส.	สาวิตรี	ตระกูล	รร.สองพิทยาคม	ม.3	3/27/1932	ปี 2547
163	ค.ช.	สิทธิชัย	ฤกษ์ทรานนท์	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
164	ค.ญ.	ศิริพร	ขอนแก่น	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
165	น.ส.	สีน้ำ	เกาทัณฑ์	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.3	7/25/1932	ปี 2548
166	ค.ช.	สุขสันต์	จันทร์เพ็ญ	รร.ห้วยซอน			ปี 2548

167	นาย	สุคนธ์	สุจะวะนะ	จบการศึกษา		2/18/2006	ปี 2547
168	ค.ญ.	สุจินต์	วงศ์ยึด	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.1	8/26/1935	ปี 2547
169	น.ส.	สุชาดา	นันทา	รร.สองพิทยาคม	ม.3	3/4/2532	ปี 2547
170	ค.ญ.	สุทธนิฐ	ขอนแก่น	รร.สองพิทยาคม	ม.1	7/2/1934	ปี 2547
171	ค.ช.	สุทธิพงษ์	ขอนแก่น	รร.ห้วยซอน			ปี 2547
172	ค.ช.	สุนทรภรณ์	บุญสิทธิ์	รร.ห้วยซอน	ป.5	2/4/2536	ปี 2547
173	ค.ญ.	สุนิษา	ใจธรรม	รร.สองพิทยาคม	ม.2		ปี 2549
174	ค.ญ.	สุนิสา	สุจินดา	รร.ห้วยซอน	ป.6	3/30/1935	ปี 2548
175	ค.ช.	สุพรรณพจน์	คชสถาน	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.3	10/12/2534	ปี 2549
176	น.ส.	สุพัตรา	ศรีปัญญา	รร.สองพิทยาคม	ม.3	8/27/1932	ปี 2547
177	ค.ญ.	สุภารัตน์	อุคคำเที่ยง	รร.ห้วยซอน			ปี 2547
178	น.ส.	สุภิญญา	ประระมะ	รร.สองพิทยาคม	ม.3	8/31/1932	ปี 2547
179	ค.ช.	สุเมธ	บุญสิทธิ์	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.2	1/19/1933	ปี 2548
180	ค.ช.	สุรัชย์	ขอนแก่น	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
181	ค.ญ.	สุรนุช	ขอนแก่น	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
182	นาย	สุรินทร์	รุ่งยึด	จบการศึกษา	ปวช.	12/10/2015	ปี 2547
183	นาย	สุริยะ	แสงสว่าง	รร.พิริยาลัย	ม.4	9/15/1931	ปี 2547
184	นาย	สุริยะ	อัครเศรษฐพงศ์	จบการศึกษา	ป.ตรี	5/21/2016	ปี 2547
185	ค.ช.	สุริยา	สี้อชาคำ	รร.ห้วยซอน	ป.6		ปี 2548
186	ค.ญ.	สุริพร	เชื้ออ้วน	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
187	ค.ช.	เสริม	สุดา	รร.ห้วยซอน	ป.4	7/7/1938	ปี 2548
188	น.ส.	โสพิศ	เครือสศอย	รร.นารีรัตน์	ม.3	11/20/1932	ปี 2548
189	นาย	โสภณ	แพทย์สมาน	เทคนิคแพร์	2	2/28/1930	ปี 2547
190	ค.ญ.	โสภิตา	เมืองวงศ์	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.2	1/29/1933	ปี 2547
191	น.ส.	โสธญา	จิตไส	รร.สองพิทยาคม	ม.3	3/24/1932	ปี 2547
192	ค.ช.	อดิศักดิ์	ทองเอก	รร.ห้วยซอน			ปี 2547
193	นาย	อดิศักดิ์	ผิวหม้าย	จบการศึกษา		10/12/2022	ปี 2547
194	ค.ญ.	อดิพร	สาลิบุตร	รร.บ้านด้นหนอง	ป.5		ปี 2548

195	ค.ช.	อนิรุทธิ์	ปิณะสุ	รร.ห้วยซอน	ป.6	2/25/1935	ปี 2548
196	ค.ช.	อนุพงศ์	เกษญา	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
197	นาย	อนุศักดิ์	ตะนะวิไชย	รร.พิริยาลัย	ม.4	1/5/1931	ปี 2548
198	น.ส.	อภิญา	กิตติวงศ์	รร.สองพิทยาคม	ม.3	10/3/1932	ปี 2547
199	น.ส.	อภิญา	จันทร์ขจร	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.4	8/29/1931	ปี 2548
200	น.ส.	อภิสราร	เมืองวงศ์	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.6	8/11/2029	ปี 2548
201	ค.ญ.	อรจิรา	คังก้อง	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.1	3/18/1934	ปี 2548
202	ค.ญ.	อรอุมา	มาลา	รร.คอนแก้ว	ป.6	5/12/2537	ปี 2549
203	ค.ญ.	อริสา	คชสถาน	รร.บ้านต้นหนูน	ป.6	4/25/2538	ปี 2549
204	ค.ช.	อลงกรณ์	ขอนแก่น	รร.ห้วยซอน	ป.4	5/5/1937	ปี 2548
205	ค.ช.	อลงกรณ์	ใจคนอง	รร.วัดห้วยหม้าย	ป.3	4/3/2540	ปี 2549
206	ค.ช.	อาทิตย์	คำลือ	รร.บ้านต้นหนูน	ป.	9/10/2538	ปี 2549
207	ค.ช.	อัครเดช	ขอนแก่น	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
208	ค.ญ.	อังคณา	เขี้ยวอ่อน	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.1	12/17/1934	ปี 2547
209	ค.ญ.	อังคณา	อินตะ	รร.ห้วยหม้าย	ป.5	5/10/1937	ปี 2548
210	ค.ญ.	อัจฉรา	อดิษภาส	รร.คอนแก้ว	ป.5	2/28/2538	ปี 2549
211	ค.ญ.	อัญชลิ	สุจะวะนะ	รร.บ้านเทพ	ป.6	7/22/1935	ปี 2547
212	ค.ช.	อัฐพร	พลายกลาง	รร.ห้วยหม้าย	ป.5	11/4/2538	2548
213	ค.ญ.	อัมพิกา	หลิแก้วสาย	รร.ห้วยซอน	ป.6	1/31/1935	ปี 2547
214	น.ส.	อารีวรรณ	เขี้ยวอ่อน	รร.สองพิทยาคม	ม.3	1/27/1932	ปี 2547
215	น.ส.	อำภาพร	ผิวหม้าย	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.4	1/2/1931	ปี 2547
216	ค.ช.	อิสรพงษ์	ใจคนอง	รร.สองพิทยาคม	ม.1	12/31/1934	ปี 2547
217	ค.ช.	อุดม	ใจคำ	รร.ห้วยซอน	ป.6	4/25/1936	ปี 2548
218	ค.ช.	อุดร	ปวงคำ	รร.ห้วยซอน			ปี 2548
219	ค.ช.	อุเทน	ผาแก้ว	รร.พัฒนาประชาฯ	ม.1	10/23/2536	ปี 2549
220	น.ส.	อุบลรัตน์	เขี้ยวอ่อน	รร.สองพิทยาคม	ม.3	7/14/1932	ปี 2547
221	นาย	เอกพงษ์	วงศ์อุติ	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.6	4/7/2029	ปี 2547
222	ค.ช.	เอกรัตน์	เรือนทอง	รร.เวียงเทพวิทยา	ม.1		ปี 2548
223	ค.ญ.	ไอลดาห์	มูลมี	รร.ห้วยซอน	ป.6	2/18/1935	ปี 2548

ภาคผนวก ง

สรุปแนวทางในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มรักษ์ซอย

หลวงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปแนวทางในการดำเนินการดำเนินงานของศูนย์วิจัยเพื่อเพียง

ปรัชญาเพื่อเพียง กิจกรรม	ความพอประมาณ	มีเหตุผล	มีภูมิคุ้มกันตัวที่ดี	เงื่อนไขความรู้	เงื่อนไขคุณธรรม
โรงเรียนเพาะชำและการฟื้นฟู ป่าท้องถิ่น	สมาชิกกลุ่มสร้างฐานการ เรียนรู้ เพื่อผลิตกล้าไม้ ท้องถิ่น ขยายพันธุ์กล้าไม้ที่ อยู่ในท้องถิ่นได้ช่วยมือ ของตนเองไม่ต้องซื้อกล้า ไม้จากที่ไหนหรือจ้างใคร ปลูก	เป็นพลังของสมาชิกกลุ่ม รักศรัทธาของหลวงพี่ร่วมมือ ร่วมใจกันผลิตกล้าไม้เอง โดยไม่หวังรอความ ช่วยเหลือจากภาครัฐซึ่งไม่ รู้จะต้องรอความช่วยเหลือ นานเท่าไรกว่าจะได้เริ่มต้น เป็นการคิดที่มีเหตุผลเพื่อ การพึ่งตนเองโดยใช้ฐาน ของทุนทางมนุษย์ ทุนทาง ปัญญา และทุนทางสังคม ที่มีอยู่	สมาชิกกลุ่มรู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลงของสังคม และสภาพแวดล้อมที่ เปลี่ยนไปโดยหาแนว ทางการป้องกัน เพื่อ ร่วมกันสร้าง ร่วมกันทำ ร่วมกันป้องกัน ให้ป่าไม้ ยั่งยืน สืบต่อไป	มีวิทยากรบรรยายให้ ความรู้เรื่องการจัดการเรือน เพาะชำเพื่อศึกษาเรียนรู้ กล้าไม้ พรรณไม้ท้องถิ่น และมีภาคีกรอบรม ภาคปฏิบัติเพื่อสามารถลง มือทำได้เลย	สมาชิกกลุ่มรักศรัทธาหลวง พี่ร่วมใจ อุทิศตน เสียสละ มีจิตสาธารณะ ร่วมกันสร้างเรือนเพาะชำ กล้าไม้และเพาะเมล็ดกล้า ไม้เอง
เลี้ยงไก่ กิจกรรมเพื่อการ พึ่งตนเอง	รู้จักลดค่าใช้จ่าย เป็นกา รลดออม ขยัน อดทน เป็น คนอยู่อย่างกินง่าย เลี้ยงไก่ เพื่อเป็นอาหารในการ ดำรงชีวิตหากเหลือจากการ	กลุ่มรักศรัทธาหลวงพี่ได้สร้าง กิจกรรมการเลี้ยงไก่ขึ้นโดย มีเหตุผลก็เพื่อเป็นการคัด กรองให้ปราศจากภัย คุกคามทางด้านสารพิษ	ไม่ประมาทในการใช้ชีวิต ซึ่งการเลี้ยงไก่ด้วยตนเอง กับมือย่อมรู้ดีกว่า ไก่ของเรา ปลอดภัยโรคต่างๆ และ ไม่มีสารพิษตกค้างเพราะ	ได้ศึกษา Best Practice ของ สถาบันการเรียนรู้เพื่อ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน สวนแสงประทีป อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	เป็นความ “พอเพียง” ที่ กลุ่มรักศรัทธาหลวง พี่รู้จัก “เพียงพอ” ไม่ได้ต้องการ เกรงกำไร หากแต่เป็นการ รู้จัก “แบ่งปัน” ให้ตนเองมี

	<p>บริโภคก็นำไปจำหน่าย ให้กับร้านค้าในชุมชน หรือจำหน่ายให้กับสมาชิก ด้วยกันเองในราคาถูก ทั้งมี ความสุข ทั้งภูมิใจ ทั้งอึด ท้อง "ไม่ได้ต้องการเกร็ง" ถ้าไร หากแต่เป็นการรู้จัก แบ่งปัน</p>	<p>ตกค้าง หากสมาชิกเลี้ยงเอง ย่อมไม่มีการใช้สารเคมีใน การเลี้ยงแต่หากเราซื้อจาก ตลาดข้างนอกเราไม่ สามารถรู้ได้เลยว่าไก่ที่ซื้อ มานั้นจะมีโรคใช้หัวคนก หรือ มีสารตกค้างติดมา หรือไม่มี</p>	<p>และไม่เคยใช้ หากเราซื้อจาก ตลาดข้างนอกเราไม่ สามารถรู้ได้เลยว่าไก่ที่ซื้อ มานั้นจะมีโรคใช้หัวคนก หรือ มีสารตกค้างติดมา หรือไม่มี</p>	<p>และกลุ่มเครือข่ายอีกเมือง นาน ซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้ กลุ่มเยาวชนในการดำเนิน ชีวิต ของ กลุ่ม โมดูลชีวิต ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการปลูกพืชผักปลอด สารพิษ มีการเลี้ยงไก่ เลี้ยง ปลา และระบบการจัดการ ป่าไม้แบบครบวงจร ที่เน้น ให้เยาวชนได้ฝึกคิดฝึกทำ ดูแลรักษาสัตว์ที่อยู่ในศูนย์ การเรียนรู้กันเอง</p>	<p>กินอย่างพอดิบพอดี พอประมาณ ไม่มาก จนเกินไป และเพื่อผู้อื่น</p>
<p>สร้างฟลายแม่วัดตะกอนชะลอ การไหลของน้ำ</p>	<p>สร้างฟลายแม่วัดโดยใช้ใช้ภูมิ ปัญญาชาวบ้าน นำวัสดุจาก ท้องถิ่นที่มีอยู่มาเป็นวัสดุ อุปกรณ์ในการสร้าง เพื่อ ชะลอการไหลของน้ำให้ช้าลง และเพิ่มความชุ่มชื้นให้ ต้นน้ำลำธาร</p>	<p>เหตุผลในการสร้างฟลายแม่ว เพราะฟลายแม่วสามารถดัก ตะกอน เศษไม้กิ่งเล็กและ ใหญ่เข้าสู่อ่างเก็บน้ำให้ว ขอนได้ เพื่อไม่ทำให้อ่าง เก็บน้ำตื้นเขินและเป็น สาเหตุทำให้น้ำไม่สะอาด และเกิดการหมักหมม</p>	<p>กลุ่มรักษ์ดอยหลวงตั้งเห็น ความสำคัญและรู้เท่าทันถึง สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปจึง พยายามจัดโครงการมีขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านช่วยหม่ำย เห็นความสำคัญของ ประเด็นการจัดการน้ำ ร่วมกัน ระหว่างผู้นำใน</p>	<p>ในการสร้างฟลายแม่วัด ตะกอนชะลอการไหลของ น้ำ กลุ่มรักษ์ดอยหลวงได้ ศึกษาองค์ความรู้จากชุมชน ต้นแบบฟลายแม่วตามลำน้ำ สาขาจากหัวฮ่องไคร้ มา เป็นรูปแบบในการปรับ และประยุกต์ใช้กับภูมิ</p>	<p>เป็นการเอื้ออาทรและ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ระหว่างธรรมชาติกับ มนุษย์ในการพึ่งพาอาศัยซึ่ง กันและกัน</p>

		<p>นอกจากนี้ยังสามารถ ชะลอการไหลของน้ำให้ช้า ลง และเพิ่มความชุ่มชื้นให้ ต้นกล้าธาร เมื่อดินชุ่มชื้น ป่าก็ฟื้นตัว ส่วนคนใน ชุมชนก็จะได้ประโยชน์ จากป่า</p>	<p>หมู่บ้านห้วยขอน หมู่ 14,16, 3, 11 และหมู่ที่ 10 เพื่อความอยู่รอดของป่า และรักษาน้ำไว้ให้ได้ซึ่ง ชุมชนก็จะได้ประโยชน์ จากป่าตามมา</p>	<p>ปัญหา และพื้นที่ของ ตนเองโดยยึดสิ่งที่มีและหา ได้ในชุมชน</p>	
<p>สร้างกระบวนการเรียนรู้ วัฒนธรรมชุมชน ส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม ภูมิปัญญา ประเพณีท้องถิ่น</p>	<p>กลุ่มรักษ์ดอยหลวงดำเนิน ชีวิตตามหลักศาสนาพุทธ การรักษาศีล 5 ที่สอนให้ คนมีความพอในสิ่งที่ตนมี อยู่ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่ง เป็นหลักพื้นฐานของการ เป็นอยู่อย่างพอดีไม่กินตัว</p>	<p>กลุ่มรักษ์ดอยหลวงพยายาม รักษาสีบาสนวัฒนธรรม ประเพณีให้คงอยู่สืบไปใน รุ่นลูกรุ่นหลานก่อนที่จะ จะเก่าจะสูญสลายหายไป เพื่อคงสภาพความเป็นอยู่ ของคนในชุมชนห้วยหม้าย ให้เป็นไปอย่างพอเพียง และสงบสุขท่ามกลางความ เปลี่ยนแปลงที่รุกเข้ามา รอบด้าน โดยใช้ทุนทาง สังคมที่มีอยู่ เช่น หลัก ศาสนาคือความเชื่อวัฒนธรรม</p>	<p>กลุ่มรักษ์ดอยหลวงมี ศาสนาทุทธเป็นหลักใน การดำเนินชีวิต โดยเป็นทั้ง เครื่องมีเอกลักษณ์และ เลือกรับสิ่งที่เหมาะสม และ เป็น ตัว ก้า กับ พฤติกรรมรวมทั้งความ เป็นอยู่ของสมาชิกกลุ่มให้ สอดคล้องกับหลักศาสนา และวัฒนธรรม</p>	<p>วัดห้วยหม้าย ศูนย์กลาง สำคัญในการพัฒนา กิจกรรมและสร้างการ เรียนรู้สืบทอดภูมิปัญญาที่ ดีงาม ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับเยาวชน กลุ่มรักษ์ดอยหลวง นอกจากนั้นยังมีกลุ่ม ผู้สูงอายุถ่ายทอดภูมิปัญญา ด้านพิธีกรรม สรรพคุณยา สมุนไพรของคนรุ่นเก่าให้ คนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะ เยาวชน</p>	<p>กลุ่มรักษ์ดอยหลวงมีความ พยายามที่จะปลูกฝังให้ สมาชิกมีความสามัคคีกัน และร่วมแรงร่วมใจอุทิศตน เสียสละ มีจิตสาธารณะ ร่วมกันเพื่อพัฒนาชุมชน ห้วยหม้ายให้รู้จักห่วงแหน และอุทิศตนเพื่อแผ่นดิน เกิด และส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ภูมิปัญญา ประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่ ต่อไปเป็นชุมชนที่อยู่ดีมี สุขมุ่งให้เกิดการพัฒนา</p>

<p>สร้างกระบวนการต่อความรู้ เดิมความคิด เสริมคนดี สร้าง สำนักวิจัยบ้านเกิด</p>	<p>เริ่มจากกิจกรรมเล็กๆ ค่อยๆสร้างแกนนำ นักพัฒนาบ้านเกิดของตน โดยใช้ทุนทางสังคม ห้องเรียนธรรมชาติที่มีอยู่ เป็นสถานที่สอนต่อความรู้ เดิมความคิดให้กับเยาวชน รุ่นใหม่ รุ่นพี่สอนรุ่นน้อง ในชุมชนให้หวงแหน รัก แผ่นดินเกิด</p>	<p>การสร้างทายาทรุ่นต่อไป เป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ใน การพัฒนาบ้านเกิดของตน เองเพราะหากคนใน ชุมชนยังไม่สนใจฝัน แผ่นดินเกิดของตนเอง ยังคงละทิ้งไม่ใส่ใจ ก็ยอม เป็นการยากที่จะมีบุคคล อื่นมาเหลียวแลหรือพัฒนา ให้ดีขึ้น</p>	<p>ปลูกฝังจิตสำนึกในการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่ สมาชิกกลุ่มเพื่อเตรียมตัว ให้พร้อมรับกับการ เปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ การสร้างแกนนำรุ่นต่อไป เพื่อแทนที่แกนนำรุ่นพี่ให้ สืบสานถ่ายทอดเมล็ดพันธุ์ ที่มีจิตมุ่งมั่นพัฒนาถิ่น แผ่นดินเกิดสืบต่อไป</p>	<p>มีการฝึกอบรมให้ความรู้ ฝึกการปฏิบัติจริง ณ ศูนย์ การเรียนรู้ของกลุ่ม สร้าง คนคุณภาพ ศึกษาจาก จาก best practiceก่อให้เกิด การขยายวงความรู้ที่กว้าง ขึ้น เติมความคิดให้รู้ รัก และ ห่วง แห นทรัพยากรธรรมชาติและป่า ไม้ที่มีอยู่ในชุมชน และ รักษาวัฒนธรรม ประเพณี ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ</p>	<p>อย่างสมดุลในทุกด้าน ทั้ง กายใจ คีตธรรม วัฒนธรรม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม บนฐานของความพอเพียงที่ มีความรู้คู่คุณธรรม</p>
--	--	--	---	--	---